కవిరాజ శ్రీ మహాకవి
మండపాక చిన జోగిరాజు విరచిత

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

విరాట్ : ఉద్యోగ పర్వములు

తృతీయ సంపుటము

కవిరాజ శ్రీ మహాకవి మండపాక చిన జోగిరాజు

విరచిత

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

విరాట్ । ఉద్యోగ పర్వములు

తృతీయ సంపుటము

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

విరాట్ । ఉద్యోగ పర్వములు

తృతీయ సంపుటము	:	సెప్టెంబర్ 2024
ప్రతులు	:	100
మూల్యం	:	రూ. 200

ISBN :

డి.టి.పి : యం. అచ్యుతాంబ

ప్రతులకు : మండపాక చిన జోగిరాజు

డోర్‌నెం. 3-33, గోపాలకృష్ణ అపార్ట్‌మెంట్స్,

కుకట్‌పల్లి, హైదరాబాద్ - 500072

సెల్ : 83746 31142 , 86885 53902

మెయిల్ : mcjraju@gmail.com

ముద్రణ :

విషయసూచిక

విరాట్ పర్వము – ప్రథమాశ్వాసము

విరాట్ పర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము

విరాట్ పర్వము – తృతీయాశ్వాసము

విరాట్ పర్వము – చతుర్థాశ్వాసము

విరాట్ పర్వము – పంచమాశ్వాసము

ఉద్యోగ పర్వము – ప్రథమాశ్వాసము

ఉద్యోగ పర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము

ఉద్యోగ పర్వము – తృతీయాశ్వాసము

ఉద్యోగ పర్వము – చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

విరాట్ పర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీదయితా కరుణామయ
యే దారిన మమ్ము గాతొ యెరుకది లేకన్
కాదందువ యీడేర్పను
మాదౌ అజ్ఞాన గతుల మహనీయగుణా!

జనమేజయుడు పాండవుల అజ్ఞాతవాస కథ నడుగుట

వ. అట్లా జనమేజయ నరేంద్రుండు తన పితామహులు పాండు సుతుల పంద్రెండేండ్ల అరణ్యవాస కాల కథా కథన ఘట్టమ్ములు.

క. అగణితముగ దెల్ప వినియు
మిగిలిన యజ్ఞాతవాస మేక్రియ గడచెన్
దగ వైశంపాయన యన
సుగుణులు ధర్మానుజులరు సుస్థిరమతులై

వ. గురు జన భూసురోత్తమ పరివృత పరివారమ్ములు వినమ్రులై నిల్వ, తమ ప్రస్తుత కర్తవ్యతా స్థితి వెల్వరించి భవిష్యదాసన్న కాలోచితంబుగా వారల కుచితంబులగు రీతులవక్కాణించి యయ్యో తావులకుం జని సుఖంబుండ ప్రీతిపూర్వకంబుగా వీడ్కొల్ప.

క. అనుపమ తేజోబల నిధు
లనునాయకు జూచి ధౌమ్యు లక్కర కొలదిం
వినిచెన్ అజ్ఞాత గతుల
వినియుండను పాండు సుతులు, విహ్వలహృదుడై

తే. కాలపురుషుడు వైపరీత్యార్యుడైన
ప్రాప్తమై తీరు ప్రారబ్ధ ప్రాభవమ్ము
తప్పదెప్పుడు యేరికిం దరచి చూడ
హరిహరాదులు సైతము అణగియుంట

వ. అనుడు ధర్మజుండు తమ గురువులైన ధౌమ్యులం జూచి మహాత్మా! ఎవ్వరికిని ఇట్టి సంకట పరిస్థితులు రాకూడదు. మాయట్టి దురవస్థల పాలగుచు మరల సుఖులై ఉండు టేటిమాట. మా ఖర్మకాకని వాపోవ.

క. ధర్మము ధైర్యము వీడని
ధర్మజ నీయంతవాడె దైన్యము తోపన్
ఖర్మని వాపోవ దగునె
కర్మకు బద్ధులరగుడని కరుణత పలికిన్

ఆ. అవసరంబు మాడ్కి అణగియుండగ లేదొ
నివురు గప్పినపుడు నిప్పు గూడ
వాటమవుచు గాలి వడిదాక నెగడియు
చుట్ట జుట్టి యెగసి మట్టుబెట్ట

తే. సూర్యచంద్రులు మరియును శివుడు గూడ
రాహుకేతు శనుల బాధ గ్రాలలేదె
దేవదేవుడా శ్రీహరి దేహియనుచు
వామనుండయి భువిలోన వరలలేదె

వ. కావున–

క. ఎవ్వరి కెప్పటి కెయ్యదొ
నివ్వెర పోగూడదనుచు నేర్పరితనతం
ఎవ్వరి కెరుగంగ బడక
సవ్వడి లేకుండు నటొప్పు సమయజ్ఞులరై

వ. ఈ కురుకులసామ్రాజ్య నల్దిశలందునన్ సుస్థిర సంపన్నములగుచు మగధ పాంచాల విదేహ సూరసేన బాహ్లిక సాళ్వ మత్స్య చేది అంగ వంగ కళింగాంధక అనేకానేక దేశంబులు పరివృతమై వెలుగొందుచున్న వందు, యిచ్చ వచ్చిన తెరంగు నెచ్చోనైనను అజ్ఞాతంబు యీడేర్ప నగునని, తా దెలసిన విషయా విషయకంబులు విబుధ బుధజన ప్రభుభృత్య వినయవినిమయ నీతిజ్ఞ సమయా సమయ సుస్వతంత్ర యుక్తియుక్తంబుగావినిపింప పాండవాగ్రజుండైన ధర్మరాజు తమ్ములమొగంబై.

ధర్మరాజు తమ అజ్ఞాతవాసమును గురించి తమ్ములతో భాషించుట

క. సూరలు విక్రమ మంత్రో
చ్ఛారణ శస్త్రాస్త్ర చతుర చారణ విదులౌ
వీరల నెట్టుల తగదగ
వారణ చేయంగనౌదు వలనగు పగిదిన్

వ. మరియు నకటా! మాననీయ మహిమాన్విత సౌజన్య శీలి చంద్రముఖి తేజో విరాజవిజయ పతివ్రతయైన యీ ద్రుపద రాజతనయ నెవ్విధి నెచ్చో మరుగు పరతునని దుఃఖించుచు–

క. అన్నిట నీవే బావా!
తన్నమ్మిన వారిదిక్కు తానై కావన్
ఉన్నావని మదినెంచుచు
నిన్నమ్మిన వారమయ్య నీవే బావా!

వ. అని పలికి చింతించుచు

క. ఎవ్విధి యెచ్చో గడుపను
సవ్వడి కాకుండ యొరకు సమయజ్ఞులమై
దవ్వుల కాకుండ దిటవు
యివ్వనితయు యౌననంగ యేర్పడ చెపుడీ

వ. అనవిని అన్నా! మున్నెన్నడు సేవ లొందుటె గాని సేవించి యెరుగని నీవెవ్వరి కడ యెటుల మెలగ గలవని పలుక–

పాండవులు మత్స్య భూ విభు విరట్రాజును ఆశ్రయించుకొని ఉండులా అనుకొనుట

ఆ. మత్స్య విభుడు చాల మర్యాద పరుడౌట
ప్రబల రాజ భక్తి ప్రజలు గూడ
పాడి పంట సిరులు ప్రభ గల్గు రాజ్యంబు
అనువు గాదెయుంట ననగ నెంతొ

ఆ. విరటు కొల్వులోన వివిధంబు పనులలో
కొలువు తీరియుంట కొమ్మ తోడ
మంచిదనుచు నాకు మదికి వచ్చుచు నుండె
ననుచు బల్కె పార్థుడన్న తోడ

పాండవులు ద్రౌపదితో అజ్ఞాతముగా విరటుని కొలువులో జేరుట

తే. కంకు భట్టను నామంబు కార్య వశత
మౌనిపుంగవ వేషాన మర్మయోగ
విద్య విభవంబు విరటుకు వేడ్క జూపి
రాజసంబున రాగొల్తు రక్షగాగ

వ. అనుచు బల్కి, వాయు నందను దెస జూచి –

సీ. పిన్ననాటనె లీల పిండిగా బండల
నుగ్గుగావించిన యుజ్వలుండు
పాతాళ లోకాన ప్రభవెల్గ లెగయంగ
వజ్ర కాయుండై వరలె నెవడు
బలిమిమై మర్దించి బకరాక్షసుని ద్రుంచి
ఏక చక్ర పురాన యెద్దు బాపె
సౌగంధికా పుష్ప సంరంభుడై యేగి
యక్ష గంధర్వుల యుక్కడంచె

తే. దండి మగటిమై గండడుద్దండ బలుడు
వరలె నెవ్వడు భీముడై వాయునంశ
చండ ప్రచండు డన్నింట సాహసుండు
యెట్టు లీతడు యొదిగుండు యేమనందు

వ. అనవిని వాయునందనుం డప్పుడు–

తే. వలలు డనుపేర వంటల వాడనౌచు
రమ్య రుచిరంపు భోజ్యాలు రాజు మెచ్చ
నలుని దలపించు వాడనై నయము గదుర
మెచ్చుకో దగ్గ కామ్యార్థ మేర్పడింతు

వ. అనవిని ధర్మజుండు, పాండవ మధ్యముం గనుగొని–

తే. తల్లి వ్రతమును దీర్చుకై తరలి వేగ
నిచ్చెనంగట్టి ఇంద్రోర్వి నిల్పెననుజు
ఇంద్ర గజమును భువి తేగ యీప్సితార్థ
కీర్తి గొన్నట్టి నరుడు విఖ్యాతి జనుడు
మత్స్య యంత్రమ్ము దెగ నేసి మహిమ జూపి
ద్రుపద రాజేంద్రు సభలోన దుహితగెల్చి
పోతరించియు విలువేట పోరి శివుతొ
పాశుపతమును గొన్నట్టి పావనుండు
ఖాండవంబేర్చి దివ్యాస్త్ర కార్య సిద్ధి
అగ్ని భట్టార్యు మెప్పొంది నట్టి నరుడు

ఆ. మాట తీరు రూపు మగసిరి విడనాడి
ఏడు గడువ వలయు నేటి నుండి
కాల మహిమ యిదియ కాబోలు తెలియంగ
దాట వశము అగునె ధాత గీత

వ. అనుడు ఆ మాట లాలించిన నరుండు అన్నతో, మున్ను తానింద్రసభను గొన్న ఊర్వశిశాపం బును, తండ్రియిచ్చిన పూర్వాపర వరసిద్ధియుం దెల్పి–

తే. ఆట పాటల మేటినై అంతిపురిని
వేడ్క పేడి బృహన్నలన్ పేరు వడసి
జాణనౌదును నట నాట్య గాణ మెఱయ
గురుత రాజన్యు విరటుని కూతుకొల్వ

వ. ననుచు వచియింప చిన్న తమ్ముల కవలల పరికించి ధర్మజు డప్పుడు–

క. అందము దాపగ వశమే
సుందర మౌనట్టి కవలు సురుచిర మూర్తుల్
పొందిగ నుంపగ తరమే
కొందల మందెడు మనసది ఘూర్ణిలుచుండెన్

తే. అనుడు భీముండు అన్నతో ననియెనిట్లు
కరుణ జూడుమ తమ్ముల కంట నొకట
ఒంటి బోకుడు కలసుండ నుండు బలిమి
అమ్మ మున్నెన్నడో చెప్పె ననుచు వేగ

తే. నిరుపమానులు యిద్దరు నిజము దెల్ప
కవలుగా పుట్టి పెరిగిరి గారవంబ
వీరలిప్పుడు వేరుగా వెడల గలరె
ననియె అర్జునుండన్నతో ఆప్తి దెలియ

వ. అనిన అన్నగార్లకు తమ యెడ గల ఆదరాభిమానంబుల కచ్చెరు వొందుచు–

తే. తామ్రగంధను పేరుతో తరలి వేగ
ఆశ్విక దళాల కధిపునై అవని విభుని
కొల్వు చేరుదు రేప్కడ కోర్కె తోడ
ననుచు వచియించె నకులుండు అన్న తోడ

తే.	ఆలమందల కధిపునై అవతరింతు
	తంత్రి పాలాఖ్య మత్స్యాద్పు దయను గొంచు
	సహకరింపుచు నకులుకు సమయ ఫక్కి
	ఆప్తి రేకెత్త నెంతయు అధిపు గొల్వ

వ.	అనుచు పల్కె సహదేవు డన్నతోడ–

ఆ.	మాట వేరు యొకట మాటాడి యెరుగదు
	మనసు వెన్న పూస మచ్చ లేదు
	ద్రుపద రాజ తనయ దౌపది యొరునింట
	మనల విడిచి యెట్లు మసల గలదొ?

తే.	అనుడు మాటకు మదిలోన ఆప్తి యెరిగి
	ధవుల పాటుల బెకడొంది తాల్మి తోడ
	సహకరించెడి సమ భాగ సద్గుణాంబ
	ధర్మ చింతన పలికె తా ద్రౌపదపుడు

క.	సైరంధ్రీ వేషంబున
	చేరుదునే మత్స్య రాణి చేరువ కాగా
	పేర్కొన మాలిని అని విన
	మర్యాదగు పనులలోన మసలెద ననుచున్

వ.	ఇట్లు తమలో తామెల్లరు మత్స్య భూవిభు విరటు కొల్వున చేరు వివిధంపు బనులవివరించు కొని తెల్ప, ధర్మ నందనుండు వల్లెయన గురువు ధౌమ్యుల వారి వద్ద సెలవు నొంది వారి యుప దేశంబులు యొదలదాల్చి ఆశీర్వాదంబులు గొని ధర్మపరాయణ స్థిరులుగా ధర్మ దేవత మున్నిచ్చిన వరంబులన్ దలంచుచు యెందైనను యెవ్వరైనను తమ–

ఆ.	పూర్వ వృత్త మడుగ పూనిక ఒక్కట
	ధర్మ తనయు సభను దయయు గదుర
	మసలి యుంటి మనుచు మర్మార్థ భావాల
	పలుక దగును కాదె ప్రభుల కడను

వ.	మరియునుం జన పదమ్ముల దారిజనక అడ్డసాళుల అరణ్య మార్గములంబడి విహరించుచు అనేకానేక తరు గిరి గహ్వర నదీ నద పార్శ్వంబు లంబడి నడచుచు కతిపయ దినంబులు గడచి న నొకనాటి తెల్లవారుసరికి మత్స భూరమణోద్యాన పార్శ్వ భూములకుం జేరుకొని యొక్క రమణీ య నదీ సైకత స్థలంబున విడియించి శ్రమదీర్చి శుచిర్భూతులై యెత్తెరంగున పురంబు జనుట?

యిత్తెరంగున వెడలు టుచితంబుగాదు, రూప లావణ్యంబులు సైత మిట్లుండు టనుచితంబు కాన అజ్ఞాతంబున కంతరాయంబు వాటిల్లకుండ మన యీ ఆయుధంబుల నెచ్చోనైనను దాచియుంచ నగునన, పాండవ మధ్యముండు–

మ. ఘనగాండీవము కాదొకో దెలియ, గంధర్వాది దైతేయులన్
అనిలోగెల్వగ జాలునట్టి గురు అస్త్రాలీ గదా దండముల్
మనకౌ అస్త్రములన్నిటిం యిచట మర్త్యుండెవ్వ దెభ్బంగియుం
కన రాకుండగ వత్సరం దనుక కర్తంవ్యంబు దాచుంచగాన్

క. అతులిత ప్రేమాస్పదమౌ
అతిలోకోత్తర ధనువిది ఆప్తి దొరంగిం
కతిపయ కాలము యైనను
మతియొప్పుట లేదు విడువ మార్గము లేదో

వ. అని అటునిటు చూచుచుండగా మాద్రీ సుతు లిరువురున్ ఒక మారు మూలం జూపుచు–

ఉ. కాంచరె యల్లదే యచట కమ్మిన జీకటి జీబు జొంపమై
కొంచెపు వెల్తురుం జొరదు కొమ్మలు నిండిన జమ్మి వృక్షమౌ
మంచిది యెంచగా మరుగు మందసమై తగ గూబ గూండ్లతో
కంచెలు ముళ్ల డొంకలును కర్కశ మెంతయు యేగ రెవ్వరున్

తే. రాక్షసాకృతి రక్షగా రమ్య మొప్ప
భూత ప్రేతాది రూపమై పూతమౌగ
ఆయుధము లెల్ల బంధించి అమర బిగిచి
చివురు కొమ్మల మాటున చేర్చి గట్టి

వ. వల్లెయని వారలెల్లరు నిశ్చయించుకొన్న వారలై ఆ వృక్ష రాజమునకు వినమ్రులైనమస్కరించి దెవ్వరికిం యెరుగరానట్లుగాను అందకుండునట్లుగాను ఆకుజొంపములనడుమ ప్రేతాకార సదృశం బుగా రూపరించి జాగృతంబు గావించి దిగి వచ్చి–

క. పరమేశ్వరు సుతు గొల్చియు
వరుణుడు ఇంద్రాది సురకు పదపడి మ్రొక్కిన్
సురుచిర భూతాది తతుల
పరిపరి ప్రార్థించి రంత వన దేవులకున్

క. ఒరు లేరియు దరి జేరిన
సరగున సర్పాకృతి విధ సమ్మోహనమై

వెరపును భీతియు గొలుపుచు
కరుణం గాపాడు రంచు కరములు మొగిచిన్

వ. తద్దేవదత్త శస్త్రాస్త్ర సంచయంబునకు ప్రణమిల్లి పితృ దేవతలు వానిం సంరక్షించునదిగా ప్రార్థించి, పురప్రవేశ సమయ సందర్భములు సమ కట్టి ధర్మదేవతం ప్రార్థింప, తత్ప్రసాదంబున వారల అభిమతాను సారోచిత వస్త్ర వస్తు సంబార సంచయ సంపత్తి యెల్లను ప్రత్యక్షము కాగా అమందానంద పారవశ్యంబున ధర్మదేవతకు మరొక్కమారు ప్రణమిల్లి తగువిధములుగా ధరియించి ముందుగా ధర్మజుండు మత్స్యదేశాధీశు కొలువు కూటంబు చేరం దగ్గరకు బోవు వాడు–

సీ. అష్టాక్షరీ మంత్ర మాత్మాభి రామమై
వీనుల విందుగా వినగ బాడ్చు
శిరసున జడముడి సింగారమై యుండ
కాషాయ వస్త్రంబు కట్టి యొడలు
దండ కమండలాల్ధరియించి యిరుకేల
నుదుట బెట్టిన బట్టు నొసల బూది
కాళ్లకు పాదుకల్ ఘనఠీవి నడకయుం
కమ్మనౌ చూపుల కమల నేత్రు

తే. దక్ష మాలతొ యెదుట ప్రత్యక్ష మౌట
ధర్మ తేజంబు తమకునై దర్శనంబు
కనుల పండువు కాదొకో కరుణ మూర్తి
పుణ్య ఫలమిది కాంచనౌ పూజనీయు

వ. డనుచు జనులెల్ల కొనియాడ–

సీ. కారణ జన్ముడో కరిరాజ వరదుడో
యింద్రాది దేవుడో యినుడొ మరియు
మురవైరి నేస్తుడో పురమేలు రారాజ
కురుకుల సామ్రాజ్య కూర్మి దొరయొ
యేమిటవచ్చెనో యేమి చెప్పగ వచ్చు
కారణ మేదైన కామ్యమరసి
మర్యాద చేయుటే మాకది యెంతేని
మన్నించి కోటలో మనికి గూర్ప

తే. స్వేచ్ఛ కల్పించి కొల్చుటే క్షేమమెంతొ

వేగ యెదురేగి సాదర మేర్పి జూపి
అర్ఘ్య పాద్యాది విధులెల్ల అమర జేసి
సేవ జేయింతు సమ తుల్య శిష్య గరిమ

వ. అని మదిందలచి విరటుండు మంత్రి సామంత పురోహిత పరిజన సహితంబుగా నమస్కరించి ఆశీర్వాదంబులు గొని ఆదర పూర్వకంబుగా ఆసనం బొసగి–

ఉ. ఎచ్చటి వారలో దొలుత యెక్కడ కేగుచు మార్గ గాములై
యిచ్చటి కేగుదెంచుటది యాప్తిత మెంతయు మాదు బోంట్లకున్
సచ్చరితాత్ములర్ జగతి సద్గతి జూపెడి యోగి పుంగవా
మెచ్చియు వచ్చుటీ తెఱగు మత్స్యపురానికి వేడ్క యెంతయున్

వ. అని వచియింప.

తే. ఊరుపేరును లేకుండ యుండ నగునె
కంకు భట్టను నామాఖ్య కదలు వాడ
యోగి వర్యుల కొక్కట యూరు కలదె
యుర్వి అంతయు తమదైన యూరసుమ్ము
సిద్ధ యోగుల మన్నింట సిద్ధి పొంది
దేశ దేశాలు తిరిగి యీ దేశమందు
కాలు మోపితి మీనాడు కాల వశత
యుండ గోరుదు మిందైన యొక్క యేడు

క. అన విని యుర్వీపతి సర
గున ఆ యోగీంద్రున కనుకూలంబుగ, వే
పనివారల బహు యోగ్యుల
పనిచెం బుధ సేవ జేయ పదపడి వారల్

తే. కంకు భట్ట యోగీంద్రుల కొంగు బట్టి
యోగ మహిమలు వెలలేని మౌన విద్య
ఆత్మ బంధంబు విజ్ఞానమాది పురుష
వేద వేదాంగ శాస్త్రాల విలువ లెరుగ

వ. వారల తోడ నట్లా మత్స్య భూపురాధీశుండు కూడా నాయతీంద్ర యోగివర్యుల సమక్షంబున నానాదేశ రాజన్యుల రమణీయ కధలను, దేశ దేశాల దేవళంబుల జరుగుఉత్సవ పూజాది పురాణ

శ్రవణాది ఇతిహాస కథలను శాస్త్రార్థ ధర్మబద్ధ విషయ విజ్ఞానమును గ్రహించుచు పుణ్యదివసంబుల భగవత్ భాగవత పురుష పురాణకథలను వినుచు బహువిధ వినోదసల్లాపముల కొలువున్నెడ–

తే. కాలి కందియ మెడ కాంశ కంటె దిటవు
ముక్కు జుట్టిన ముత్యమ్ము ముద్దు గూర్ప
పట్టి జుట్టిన జలతారు పాగ తలకు
బిఱ్ఱ బిరువుగ పంచయా వెఱ్ఱి కట్టు
కండ జబ్బలు గుండెయా దండ చుట్టు
కూర కురిపీలు మూకుళ్లు గోనెసంచి
వంట గరిటెలు చట్రాలు వెంట గొనుచు
వంటవాడుగ కన్పట్ట వహ్వాయనగ

వ. పరికించి చూచి ముందు వెనుకల నూహజేసి స్వప్రయోజనముతో పాటు పరి జనానీకంబుల కన్న పానీయంబులు చూచుటయే ప్రప్రథమ ప్రధాన విషయంబుగా చింతించి పిలిచిమాటాడిం తావచ్చిన విషయంబు గ్రహించి అతనితో–

ఉ. ఎక్కడి వాడవో ఉనికి యెక్కడొ, పేరది యేమొకో వినన్
మక్కువ మీరగాదినగ మాకడ వంటలు జేతువాయనన్
చక్కగ నుంటి ధర్మజునిపాలను వంటల వాడునై తగన్
అక్కడి వారు నన్వలలుడందురు అందరు భీముసాటనిన్

వ. విన్నవించిన వలలుండు వెండియుం–

తే. వంట వార్పులు మేలైన వంటకములు
ష డ్రసో పేత మెంతనా సరిగ జేతు
గారె బురెలు బొబ్బట్లు గాన్గు పిండి
ఆవ కూరలు దప్పళాల్ అప్పడములు
రాజ సాన్నాలు రారాజ రమ్య రుచులు
పిండివంటలు రుచిరంపు వేపడాలు
అరిసె నువ్వుండ చక్కిలాల్ ఆవకాయ
ఊరు పచ్చళ్లు పులిహోర ఊరగాయ
దోశె పెసరట్లు ఇడ్లీలు దోస చట్ని
పాయసాన్నాలు దదిగారె పాల జున్ను
ఎన్ని వంటల తిన వినా నేర్పు దెలియ

నలుని దలపించు వంట డీనాటికనగ

వ. అనుచు వచియించి అవధరింపుము మారాజ అవసరంబుమాడ్కి అడుగుచుంటిని కోరివచ్చిన వాడనని కసరబోకు. ఎన్నుకో–

తే. అల్ల వినినట్టి విరటుండు వల్లె యనుచు
వంట శాలకు అధిపుగా వరల జేసి
క్షేమ మారసి సంతుష్టు జేసి వలలు
అన్ని వసతులు కల్పించె అవని విభుడు

తే. అన్ని తెరగుల సంతుష్టుడగుట వలలు
డెల్ల వేళల విరటునందెలమి తోడ
చుట్టు ప్రక్కల జగ జెట్టి జోదు గెల్చి
ప్రీతి పాత్రుండుగా నొప్పె పవన సుతుడు

వ. అట్టి సమయంబున పాండవ మధ్యముం దర్జునుండు–

సీ. ఆడ మగయు గాని హాసంబు రూపంబు
ఆట పాటలు నేర్పునా యతివ తెరగు
బంగారు జలతారు చెంగావి చీరయు
బొద్దు లల్లిన వాలు పెద్ద జడయు
మగసిరి నడకయు మాట తీరది వేరు
మగయందుమా కాదు మగువ సొబగు
సిగ్గు నిగ్గుల మోము సింగారమా మోవి
రతి రాజు చుంబించు రమణ కాంతి

తే. ఏమి కారణ మిటురాగ యెవతె వీవు
యెందు మసలితి వీదను కేదిపేరు
ఐన వారలు లేరొకో అవనియందు
అడుగుడంచును వింటుండు నామె జూడ

వ. మేన నునుసిగ్గు తళుకొత్త మెల్లనౌ మాటవరుస. అవధరింపుడు దేవరా కాలంబు కటకటంబుగా మార అవసరార్థము ఆడపిల్లల కాటపాటలు నేర్పు ఆడు దాననై యిటు వస్తి. పేడియని నన్ను అల్పత పోనాడకుడు. రాణ్మణికన్యకలకు ఆట పాటలతో పాటు నా నేర్చిన నటనాట్య విన్యాససకల శాస్త్రంబులెల్లను మరియు రాజన్యస్త్రీల కవసరంబులగు సాము గరిడీలు, విల్లుపట్టుటాది రణరంగ రమణీయ యోధ విద్యా ధనంబుల పెద్ద చేయం గలదాన–

సీ. కారణ ముండియే కమలాస నుండిట్టి
పేడియౌ రూపంబు పెట్టె సృష్టి
అంగనా మణులెల్ల ఆటపాటల వెంట
గోపాల సఖయంచు కోరి రాగ
బలభద్రు మొగసాల బృహన్నలాఖ్యమై
చెలి సుభద్రాదేవి చేరి యుండ
ధర్మజు నటసాల ద్రౌపది కండగా
సరిదాకి వసియిస్తి సంస్థుతింప

తే. యెందు మసలిన యేమిలే యింత దనుక
యేటి కొక్కటి యదివినా నేటి నుండి
రాజసంబున గొల్వనే రాజ సుతను
ఐన వారలు మీరలే అగుదురింక

వ. అన్నియుం విన్న మత్స్య దేశాధినాధుండు తన తనయ నుత్తర రావించి, అమ్మా ! యీబృహన్నల కడు నేర్చినది. మన నాట్యశాల నీ కాచార్యత్వము వహించు. ఆటపాటలతో పాటు రాచరిక విద్యా పాటవములు నేర్వ నగుదువు. ఈమె కే కొరంతయును లేకుండ గురుమతి ననుగ్రహించుచుండ నగుదువు అనివిరటుండు పరిజనములు వెంటరా అశ్వశాలకు రా. ఆ సమయంబున నకులుడు గూడను అశ్వ శిక్షకులతో పాటు కమ్చీయును కళ్లెంబును చేత ధరియించి వచ్చి రాజునకు నమస్కరించిన వాని –

ఆ. రూపు రేఖ తీరు రూపరికించుచు
యెవ్వరీతడంచు యెరుగ నడుగ
తామ్రగంధి పేర ధర్మజు లాయాన
గురుతరంపు పనులు గూర్చు వాడ

ఆ. అశ్వ శిక్ష లోన ఆఢ్యుడ నేనౌదు
కక్కు కళ్లెమేసి కఛ్ఛ బట్టి
యెట్టి ఘోడెనైన కట్టడి జేతును
కుఛ్ఛ జాతి పెంకి గుఛ్ఛములను

ఆ. కండ బలిమి దెలిసి కళ్లెంబు బిగియించి
తట్టి వీపు ముదట ముట్టి దువ్వి
కన్నుగవకు బిగుత గట్టిన పట్టిక

కదలకుండ జేతు కంటి చూపు

తే. రంగు సుడిసాపు చుక్కలు రహిని దెలసి
జీను కళ్లెంబు కొరడాయు చేత బట్టి
పంచ కళ్యాణి గుఱ్ఱాల పరుగు లెగయ
దౌడు తీయింతు జడివాన తడియకుండ

వ. రాజా! నే మున్ను కురుకుల సంజాతు పాండు తనయుడు ధర్మరాజుని వద్ద అశ్వశా ఘోటక పరిరక్షణాధికారిగా పని చేసి యున్నవాడ. కాల విధులు కడగండ్ల పాలుసేయ వారడవుల పాలు కావలసి వచ్చె. నాయట్టి వారికి ఆధరువు కొఱవడి యిడుములు బడుచుంటి. మీ వంటి మహారాజుల వద్దయుండం దగువాడ. ఏలిన వారి కడ యేడు గడకై వచ్చియుంటి నన, రాజు కరుణించి ఉండ నియోగించుటయును అటులనే అక్కడనుండి రేడు గోగణ గోపాలకా జనంబులు వెంట రా గోశాలల పురోభాగ తీరంబున విడియించి గోపాలకా జనంబుల పరికించుచు అందుఆలమందల కాపులమ గూడి వచ్చిన ఒక్కరుం డాతని దృక్కుల నాకర్షించుటయును ఆతని రూపురేఖా విలాసంబులు పరికించి చూచుచు చేరం బిలిచి నీవెవ్వరన? రాజా! ఇవే నా నమస్కారములు స్వీకరింపుడని నమస్కరించి నే తంత్రీపాలుండను ఆలకాపును. పాండవుల కడనా ఆలమందల పరిరక్షింపుటలో ధర్మరాజునితోపాటు నేనును స్వయముగా పాలు పంచుకొని యెంతో సంతోషంబున లేగ దూడల పరిరక్షణ పాలతీత రాణివాస లోనగళ్లకు పాలుపంచుట చేయుచు దేవరదేవేరుల మంచిని గొనుచు సుఖంబుండువాడ. దాయ తగవులం బడి వార లరణ్యములకుం బోవ నేనేతెరవునుంగానక అందందు కొంత కాలము ఆయాయా పెద్దల కడ పనులు చేయుచు ఒకసాధు పుంగవుని వలన మీ దయాదాతృత్వములు, గో గణ సమృద్ధియు, ధర్మ తత్పరతయు ధర్మరాజుల వారంతటి ధర్మాత్ములని శ్రమపడి నన్నాదరింపక పోదురా అన్న పేరాశతో మీ సన్నిధికివచ్చి విన్నవించు కొను చున్నాను. అన విని రాజాతని గారవించి పనియందు నియోగించు కొనుటయును–

క. అరుణోదయమగు వేళను
తరుణీ మణి ద్రుపద రాజ తనయాయతయై
సైరంధ్రీ వేషంబున
పుర వీధుల కోట దెసకు పూనిక నడువన్

క. పుర రాణి సుధేష్ణ తనదు
పరివారము వెంట రాగ పట్టణ వీధిన్
పరికించి జూచి తెమ్మనె
సరి నడకల వచ్చునింతి సమ్మతి తోడన్

క. వాసవు సతి యన జెల్లదె
యీసరిలేదిట్టి సుదతి యెవరని దలతున్
దాసరినని చెప్ప వినుట
దోసముగా దోచుచుండె దుస్సహమగుడున్

క. రాగము వొలికెడి తను వను
రాగము యుట్టిపడెడు అధరారుణ కాంతుల్
రాగోద్వేగము పొందీ
రాగమయిం జూచుచుండ రమ్యత దోచున్

వ. అని మదిలో ఆలోచించి రారమ్మని కూర్చుండ నియోగించి మాటాడించి చూచి పరికించి–

క. అతివా చెప్పుము నిజమని
మతిమంతివి మాట తీరు మధురిమ యెంతో
గతమెయ్యది పెరేమిటి
కతిపయ దూరంబు రావ కారణ మేమా

క. ఒంటి చెరించెదవో ని
న్నొంటి చెరింపగ పనిచిన వొప్పగ తగునా
తుంటరి దుష్ట జనంబులు
వెంటంబడి చేటు తేరొ వెఱ్ఱివి కావో

వ. అనవిని ఆ రాణి తోడ అమ్మా! వినుమని తన గత విధి దెల్పుచు –

క. పేరది మాలిని యనివిన
వేరై నా పతులు తనను వీడరు యెపుడున్
కారణ జన్ములు వారలు
వేరెవ్వరు సాటి రారు వినదగు చరితుల్

క. తుంటరి తనములు చెల్లవు
వెంటంబడి తిరుగు వార్ని విడువరు సుమ్మా
కంటికి రెప్పై కాతురు
తుంటరి గానుండుటదియ దుస్సహ మగుడున్

క. ఎంగిలి ముట్టను నీచపు
వెంగలి పనులకు తలపను వినుటయు చేయన్

యింగిత మెరిగిన వారల
సంగతి తనదే ననుచును సమ్మతి జేతున్

వ. అని విన్నవించి విధి వశాన కాబోలు నా పతులు నన్నజ్ఞాతను జేసి నాకు తెలియ రాకుండ యెందో నరిగిరి. వారెల్ల వేళల నామంచిని గోరువారే. అందుకు సందియము లేదు. కావు నేనొక యేడు ఆ ఆది దేవికి మ్రొక్కి నియమ నిష్టలతో వ్రతాచరణనై నాపతిదేవు లజ్ఞాతము వీడి నన్నుద్ధ రించువరకు మీయట్టి మంచివారల వద్ద కాలముగడుప వచ్చియుంటిని. నా వ్రతభంగము కాకుం డ నన్ననుగ్రహింపుడని వేడుకొనుటయును మరియును అమ్మా ! నా గతమెయ్యది అనినారు కదా వినుడని తా కొన్నాళ్లు శ్రీకృష్ణ పరంధాముని ముద్దులభార్య సత్యభామాదేవివద్ద తదుపరి కొన్నాళ్లు పాండవ పత్ని ద్రౌపదివద్దను యుండియున్నాను. కాలవైపరీత్యంబున పాంచాలి సహితులై పాండ వులడవుల కేగ నేనిప్పాట నిట్లు రావలసిన దాన నైతిని. కావున నన్నాదరణీయబుద్ధిం కరుణించి కాపాడ వేడుదాన. ఒక్క వత్సరము మాత్రము నా వ్రత విధానమున కంతరాయము కాకుండం జూడ మరిమరి ప్రార్థించుచున్నదాన నని వినయాతి వినయముగా ప్రార్థింప కరుణా మూర్తియైన ఆ సుధేష్ణా రాణి వల్లెయని తన అంతఃపుర మందే మాలినిని పని యందుంచు కొన్నదాయె.

క. ఇవ్విధ మేవురు సతితో
నెవ్వగ లేకనె యటు ఒరులెరుగక యుండన్
అవ్విరటుని కొల్వందున
దవ్వుల కాకనె కుదిరిరి తద్దయు వేడ్కన్

వ. అనవిని అటుపై వారల వర్తన మేవిధమో దెల్పుడని అడుగుటయును. ఇది.

శ్రీశ్రీ వాణీ వరప్రసాదలబ్ధ సుకవిజనప్రియ సాధుజన విధేయ శ్రీశ్రీ కవిత్రయ స్ఫూర్తి ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణ మండపాక వంశోద్భవ వీర్రాజు పౌత్ర సూర్యప్రకాశం సత్యనారాయణాంబాతనయ విరచిత
–: శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత విరాట్ పర్వ ప్రథమాశ్వాసము:–

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము
విరాట్ పర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీఅత్యానందమయా
సత్యో ధర్మార్థకామ సద్గుణశీలా
నిత్యానిత్య విచక్షుల
నత్యంతము కాచు దేవ హరిహర నాధా!

పాండవులు విరటుని కొలువులో మారు వేషములలో నుండుట

వ. ఆ వైశంపాయనుడు జనమేజయ మహారాజుతో రాజా! విరటుని కొల్వులో కంకు భట్టు వివిదార్ధ ధర్మ శాస్త్ర పురాణేతిహాస కధా కధనంబులతో పాటు తానెరింగిన రాజ నీతిజ్ఞ విషయ విషయాధీశుల కధలను వినిపించుచు విలాససమయంబుల సందర్భానుసారము జూదక్రీడల పందెంబులు ఒడ్డుచు గెలుపుల సభా సదుల నుండి మన్ననలతో పాటు గౌరవ పురస్కార పారితోషికములం గూడబెట్టుచు సభలో తగవుమై న్యాయాన్యాయ నిర్ణయ వాదోపవాద పరిష్కార విషయంబుల సందిగ్ధము లేర్పడి విజ్ఞులు సైతము తలమునకలై కొట్టుమిట్టాడుతరి ప్రభుని కండ దండగా సమయోచిత పూర్వాపర కధలం దెల్పుచు ధర్మ సూక్ష్మము లేర్పరించి ప్రభువుల ప్రజా కార్యములం ఆదరములు జూపుచు అందరి మన్ననలతోపాటు ప్రభుని కీర్తి ప్రతిష్ఠ లినుమడింప జేయు నేర్పున పెద్దయై వర్తిల్లు చుండుటయును. వలలుండు వంటశాలలకుం బెద్దయై అనేకానేక సురుచిరవంటకంబులు సమాయత్త పరపించుచు అంతఃపుర ప్రజానీకంబుల పరమానంద భరితులం జేయుచు పొగడొందుచు విలాసార్ధముగా నప్పుడప్పుడు మదగజ సింహ శార్ధూల కారుబోతులంగూడి బలోత్సాహంబుమై పెనుగు ఆటల సందడింపుచు ముష్ఠియుద్ధముల విజయోత్సాహుం డగుచు గెలుపోటముల సమతుల్య పరిరంభ మానుడై నిజ సత్వంబు యెరుక పడరాకుండ-

తే. కారుబోతుల దంతుల కోరవిరచి
పెద్దపులి నోట తలదూర్చి గుద్ది తలను
కొండచిలువల నొంటిపై కోర్కెజుట్టి
ఆట లాడిస్తు నన్నింటి నాట్య గతుల

వ. కాలంబు వెళ్లబుచ్చు చుండుటయును పేడియై బృహన్నల విరాట్ పుత్రిక ఉత్తరకు నాట్యాచార్యుడై నర్తన శాలయందు నవరస నటనాట్య దర్శనంబుల సంఘటించుచు సర్వుల ప్రమోదింప

జేయుచుండుటయును, నకుల సహదేవులు రాజాశ్విక గోగణ సహచర బృందంబుల తోడ సహక రించి సంచరించుచుండ వారును, మాలిని మత్స్యరాణి సుధేష్ణాదేవి అంతఃపురమున సైరంధ్రికా పరిచర్యలు చేయుచు వొరుల కంటబడకుండ అజ్ఞాత విధుల కాలంబు గడపు చుండుటయును, అట దుర్యోధనుడు తన మేనమామ శకుని తోడను తమ్ముల తోడను కాలంబు లెక్కించుచు పాం డవు లెందున్న వారలోయని చింతించుచు అజ్ఞాతవాస వత్సరము గూడను దౌదవుల పూర్తి కావ చ్చుచుండ గూఢచారుల వేగరించుచు అన్ని ప్రక్కలకును బంపి వారలసడి కనుగొనవివిధోపాయం బులు పన్నుచుండుటయును, అటునిటు అనువార్తలు వచ్చు చుండుటయే తప్ప స్పష్ఠమైన విషయ ము తెలియ రాకుండుటయును, ముఖ్యముగా భీముని గురించి మల్లుల ననేక దేశ భాగంబుల కనిపి వెతికించుటయును అప్పుటప్పుడు భీష్మ ద్రోణ కృప విదురాది పెద్దలును కుంతియు పాండు కుమారుల గురించిన వార్త లెవ్వియును చాలా కాలముగా తెలియ రాకుండుటయును, విని యే మైరో? యెందెందు యే యిడుమలు బడుచు నుండిరో అనియు మిక్కిలిగా విచారించుచుండుట యును, భీష్మ విదురాదులు పాండు కుమారులున్న దేశము సుభిక్షముగా నుండుననియును ప్రజ లు ధర్మమార్గ వర్తనులుగా మెలగుచుందురనియును పాడి పంట ఆలసంపదలు ప్రవృద్ధంబులుగా నుండు ననియు చెప్పుకొను మాటలు వినిన దుర్యోధనాదులు–

పాండవులను జాడ కనుగొన వలెనని దుర్యోధనాదుల ప్రయత్నములు

ఉ. పాడియు పంటయుం దొరలు పాండవులున్నెడ వృద్ధిచెందుచుం
ఆడియు పాడుచుం జనము హాయిగ నుందుదు రెట్టిచోటు నే
వాడయు రాజ్యముం గలదొ భావన చేయుడటంచు బంపగా
వీడిరి దేశము ల్దిరిగి వీరులు పాండవు జాడ లారయన్

తే. పట్టు బట్టియు పాండవు మట్టుదెలియ
చుట్టునుంగల దేశాలు జుట్టి వెదుక
వేగులంబంప పదిరెట్లు వేగ బరుప
శకుని కైతవ మెంతనా సర్వ శక్తి

తే. దేశ దేశాలు యెంతనా దిశల నాల్గు
వెదకి వెదకియు వేసారి వేగులెల్ల
చిన్న జాడైన పొడగాన్క చింత తోప
చిన్నబుచ్చుకు తిరిగిరా విన్నవింప

తే. పాడి దప్పని విరటుని పాలనంబ

సాము గరిడీలు పెంపెక్కి సాగుచుండ
యుక్త వీరులు తమదైన శక్తి జూప
మహిత గూర్చుడు యెంతనా మనుజ విభుడు

తే. మల్ల జగ జెట్టు లిరువురు అల్న వచ్చి
విరటు కోటకు అరుదెంచి వీరు లదర
యెవ్వరైనను తమ ధాటి యేర్పరింప
మమ్ము గెలువగ నున్నార రమ్మటనగ

ఉ. జూచిన తోడనే యదరి జూపులు మార్చుకు అల్లనల్లనం
జూచుటె తప్ప ఢీకొనగ జోదులు ముందుకు రాకపోవుటా
జూచిన కంకుభట్టనియె జూడరె బోరను లావుగల్గియుం
దాచియు వీరలం విరుప నావలలుండదె వీటనుండగాన్

క. తోడనె కబురంప వలలు
దోడ్కొని రా నా యిరువురితో ఢీకొని తా
జోడొచు దాకి వారల
మాడలు దిమ్మెత్త గుద్ది మత్తిల జేయన్

క. నేలను దాకియు నుదుటను
లీలగ తిలకంబు దిద్ది లేచియు వారల్
వాలుగ జేతులు జాచుచు
వీలగు రీతుల దలపడి వేడ్కతొ బెనగన్

క. తొడగొట్టి జబ్బజరచుచు
వడి దాగను వారు రావ వలలుండంతన్
పెడరెక్క నునిచి వెన్కకు
మెడజుట్టియు నేలగొట్టె మెచ్చగ జనముల్

క. పిడి గుద్దులు గుద్దుకొనుచు
మడగాళ్లను పెనచి బిగిచి మడమలు నొక్కిన్
యెడమీయక మీదికురికి
వడి దాకియు నేల కొట్టె వలలుండ్వారిన్

వ. ఇట్లు వలలుం డెంతయు బల దర్పంబులు జూప, జూపరులెల్లరుం ఓహోయనవినోదంబుగా సంతసించిన విరటుండు వలలున కెన్నియో ధనరాశులు బహూకరించుటయును రాచ నగరు

గవాక్షంబుల నుండి వీక్షించిన రాచ స్త్రీ జనంబులు సైతము వలలుంొప్పగా చెప్పుకొనుటయును సుధేష్ణా దేవితో పాటు తిలకించిన మాలిని కూడను సంతోష సంభ్రమముల పాలుపంచుకొని ఆనందించుచున్నెడ, మత్స్య పురాధిపు మరందియు దండనాధుడును మహాబలగర్వోన్నతుండును కీచకాగ్రజుండును యైన సింహబలుండు తన సహోదరి సుధేష్ణా దేవిం జూడవచ్చిన వాడు ఆవె కల్లంత దూరమున నున్న మాలినినిం జూచి అబ్బుర పడుచు–

కీచకుడు సైరంధ్రిని చూచి మరులు కొనుట

క. అక్కజమౌ రూపందము
తక్కుంగల సౌష్ఠవంబు ధన్యత వెలయం
దిక్కుల పదియందింటను
యిక్కోమలి సాటివచ్చు యింతులు గలరే

క. సుర కన్యకయో విద్యా
ధర కన్యకయో యననగు తను లావణ్యం
బరుణిమ కాంతిద్యుతి కన
ధరణీ సంజాత యనుచు తలపగ వశమే

సీ. అపురూప లావణ్య అధరంబు బోల్పనా
దొండపండుకు సాటి దోఃఅ యెరుపు
తనులత పొలుపది తధ్యంబు సంపంగి
నమ్మ బల్కగ వచ్చు నాశికంబు
ముఖచంద్ర బింబమా ముద్దులొల్కెడి మోము
తమ్మిరేకుల బోలు తన్వి కనులు
అతి భార లావణ్య మలివేణి ముంగురుల్
కాటుక కెనయైన కారు నలుపు

తే. అవయవందమ్ము సొంపులా అనుపమౌగ
వాటమై యొప్పు మర్యాద మాట తీరు
మన్మథాగ్నులు రగుల్గొల్పు మగువ రూపు
అంది పొందెడి భాగ్యమ్మె అనుభవమ్ము

తే. చూడ చక్కని వింతైన సోయగంబు
చూపు మరలదు దీనిపై చూచు వేడ్క

దేవ భామినులెల్లరు తీసికట్టు
అంతమై పోవ కోర్కులీ యతివ బొంద

వ. అని అక్క సుధేష్ణనుం జూచి కొంత తగ్గి అటు నిటు జూచి చూచుచు –

క. అక్కా! నిజమది దాచకు
యిక్కోమలి యెవరటంచు యెక్కడి దనుచున్
మక్కువ జూచుచు మదిలో
మిక్కుటమీ మదను తాపమేవిధి దీర్తున్

వ. అనుచు మనో చాంచల్య చపలత్వంబులు తెల్లం బగునట్ల చూచుచుండ తమ్ముని మొగంబై సుధేష్ణా రాణి మంచి మాటల వారింప నెంచి –

క. మగ నాలుల పతి వనితల
సుగుణాన్వయ నీతి చరిత సుస్థిరమతులం
తగదుర బలిమిని చెరగొన
తగవది తా దెచ్చుకొనుట తమ్ముడ వినుమా!

క. మనసాటగు కుల కాంతలు
అనుకూలురు పదుగురుండ అవమానంబీ
పని దాసీ దెస జూచుట
ఘనుడా నీయంత వాన్కి గౌరవ మగునే

వ. మరియును ఒకప్పుడు మాటల సందర్భమున నాతో –

క. బలవంతులు పతులేవురు
కలరని యీయింతి పలికె గంధర్వులనిన్
చెలమెంతయు కలవారలు
తలదీతురు తలచుకొన్న తక్షణ మేరిన్

వ. అన వినక మదోన్మత్తుండు –

తే. మంచి చెడ్డల నెదిరించె మనసునందు
ముందు వెనకల నరయకే డెందమందు
కండ బలిమిని దలపోసి కావరంబ
సిగ్గు నెగ్గుల విడనాడి సింహబలుడు

క. కలరంటివి పతు లేవురు
కులకాంతిది యెట్టిదవును కూర్చుము లేదా

వలనొప్పుగ చేయ దగవొ
తలపింపవె నాదు కోర్కె తమ్ముడ గానా

వ. అనవిని సుధేష్ణ విచారించుచు ఆత్మ గతమున–

క. తన మాటకు యెదురాడిన
కినియుచు మాటాడినందుకు కీడొనరింపన్
వెనుకాడడు సింహబలుడు
దనుజత కామాంధుడవుత తమకపు వృత్తిన్

వ. అని దలంచి తమ్మునితో నీ మనం బెరుగని దాననుగాను. నీ అభీష్ట మీడేరునట్ల జూతు గాక అలజడి చెందకుము. మాలినిని యెట్లైన నీ మందిరమునకు పంపుదాన. నీవిప్పుడు నగరికి బొమ్ము న కీచకుండు కొంత స్థిమిత పడి సంతోషంబున కోటకుం జని మాలిని రానెప్పు డెప్పుడని మనం బున నువ్విళు లూరుచు నిరీక్షింపసాగె. మరియును–

తే. ఆమె మాటయే మాటాడు అంద రెదుట
దీని బొందని జన్మ మే జన్మ మటంచు
వింత వింతల దలపోయు వెఱ్ఱి యాడు
కళవలించును మది నేమొ కామ వశత

వ. ఇట సుధేష్ణ తమ్ముని మనోబల దార్ఢ్యంబులు తెలిసినది కావున ఆత డాడిన వేడికోలును, హెచ్చరికయును మదిదలంచి కుందుచు చేయునది లేక బడలిక నభినయించుచు మాలినిని రావించి మనంబున తటపటాయించుచు –

సుధేష్ణా రాణి మధువు తెమ్మని సైరంధ్రిని తమ్ముని యింటికి బంపుట

తే. మధువు తాగిన మనసెంతొ మత్తు గొనును
చిన్న తమ్ముడు కీచకు చెంత కరిగి
మధురసమ్ములు తేగదే ముద్దుగుమ్మ
వేగ వేగంచు బాధనం వేగిరింప

వ. మాలిని కీచకు మందిరమున కేగుట నసహ్యించు కొని యున్నది కావున కొంత వెరచియు ఆ విషయము ప్రస్ఫుటము కాకుండునట్ల మెలకువతో నివారించు కొననెంచి సుధేష్ణా దేవితో –

క. కాదనలే దెన్నడు మీ
రేదన్నను చేయుదాన యింగిత మతినై
వాదన చేయుట కాదిది

సాదరమున పంపు మితరు సత్కృపతోడన్

క. తగునా యిటునను బంపగ
మగువా నీ చిన్నతమ్ము మన్మధు బారిం
పొగరెక్కిన తమకంబున
తగ వెరుగక నున్నవాడు తలపుమ మదిలోన్

వ. అనవుడు సైరంధ్రి తోడ సుధేష్ణ –

క. పెరవారల బంప దగునె
వెరపేలను బొమ్ము దెమ్ము వేగకు మదిలో
తెరచాటగు యిట్టి పనికి
తరమెరుగని వారి బంప దలపను వినుమా

క. పతులేవురు కలరంటివి
అతివా భయమేల నీకు అదియిది అనుచున్
వెతచెందక వడి తేగదె
గత మేలను నాదుమాట కాదందువటే

వ. అనవిని చేయునది లేక మాలిని –

క. తడబడు తొట్రిలు నడకల
గడగడ వణకంగ మేను కంపర వృత్తిన్
ముడి వీడిన అలివేణియ
వడివడిగా నడువ లేక భయమానసయై

క. జొచ్చెను కీచకు సదనము
ముచ్చెమటలు జాలువారు ముదితం జూచిన్
అచ్చెరు వొందుచు మనమున
మెచ్చుచు దరిచేరి బలుడు హెచ్చగు వేడ్కన్

మ. అనురాగంబున రాగదే యువిద నిన్నాసిస్తి నెంతేనియున్
దనిగా జూడుమ నాదెసం సరిగ తథ్యం బీవ నా దానవై
అనుమానించకు చెప్పుచుంటి విను నిన్నారాధ్య దేవేరిగా
వినుతుం జేయరె మెచ్చుచుం జనులు నీవేమేమి కల్పించినన్

మ. కనవే నాదెస కన్నులం దెరచి నిక్కంబీవ నాదానవై
వనితా రత్నమ సౌఖ్యముం గొనుము సావాసుండ నీ రాకకై

దనిగా జూచుచు నుంటినే మగువ శుద్ధాంతమ్ము నిండారగా
వినగా బాడుమ రంజిలం మనసు ఉద్వేగంబు పోకార్చుమా

వ. అనుచుం బ్రలాపింప వానినే గమనించుచున్న మాలిని–

తే. మధురసంబులు ద్రావను మనసు నందు
కోర్కె దళు కొత్త మహరాణి కోరి పంప
స్వర్ణ పాత్రను గొని వస్తి సత్వరంబ
మధువు నింపిన గొని పోదు మరలి వేగ

తే. మధువు పంపుదు నావల మగువ రావె
మధురసమ్ములు గ్రోల నా మనసు దీర
మధుర మధురమ్ము నీ మోవి మధుర మెంతొ
అధర అమృతాల్ జుఱ్ఱనే అతివ నీదు

క. అనుచుం జేరువ రాగా
కినుకం జూచుచు చురచుర కీచక వినుమా
నను దాకిన చెడి పోదువు
వినుమని ప్రాధేయ పడుచు వెనుకకు తొలగిన్

క. తోబుట్టువుగా జూడుము
యీ బుద్దులు మాను వినుమ యింగిత మతివై
రాబోకుము మీది కురికి
నీ బోటికి తగదు సుమ్మ నీచత కాదే

క. బలవంతుడ నాకేమని
చెలమెంచకు కీచకాధ్మ చెప్పుచు నుంటిన్
కల గాంచకు పట్ట పగలె
విలపింపగ నీదు జనులు విహ్వాలురగుచున్

క. కాపాడగ లేరెవరని
పాపాత్ముడ తాక రాకు పాడై పోద్వీ
పాపపు పనికై బూనిన
నీ పొగ రడగింత్రు నమ్ము నిజమది సుమ్మీ

క. కుల కాంతను విను కీచక
అలసత్వము జేసి నన్ను అవమానింతే

తెలవారే లోపల నీ
తల దీతురు నాదు మగలు తలచిన తోడన్

వ. అని భయ పెట్టిన, కీచకుండు మగువా!

క. మతి లేని మాట లాడకు
బతుకులపై ఆశ లేదా? బలదర్పిత నీ
పతులేవురు దిగి వచ్చిన
ధృతి దూలచు వారినెల్ల తృటిలో విరుతున్

వ. అని దుర్మదాంధుండును, దుర్వార బలదర్పితుండును, కామాంధత క్రిందు మీదెరుగని వాడును సైరంధ్రియం దెంతయు ననురాగాస్పదుండును యైన సింహబలుండు–

సీ. తనువెల్ల పులకింప సుడిదాకి వొడిలోన
అనురాగమున దేల్తు యబ్జ వదన
యెన లేని సంపదల్ కురియింతు నీయింట
తుల లేని భోగాల దూగ రమ్ము
మన్మథాగ్నుల తాప మాపవే పెన గొని
బిగియెంగ తనువల్లి బిసరు హాన
అనుకూల వతివౌచు ఆనంద ముప్పొంగ
అరుదైన సౌఖ్యమ్ము అంద జేసి

తే. కాము బాధలు కడతేర్చు కలికి నేడు
విరహ తాపమ్ము పెంపెక్కి విహ్వలింప
తమక మెంతయు యురువడి తగుల మగుట
తాళలేనింక వదల నీవేళ నిన్ను

వ. అనుచు వెంటంబడి పట్ట నుంకింప నామాలిని –

క. విదలించి గొట్టి నురుకుచు
సదయులు యున్నట్టి సభ కేతేరన్
వదలక వెన్నంటి దరిమి
పదమున దన్నెన్ అవనియ వణకన్ సభయా

క. అది జూచిన సభ వారలు
మద బలుడా సింహ బలుతొ మాటకు నైనన్
పదమిడి ముందుకు వచ్చిం

యిది యేమని అడుగ నేరరే యొక్కరుడున్

వ. అప్పుడు ఆ సైరంధ్రి ఆ సభాసదు లెల్లరుం విన రాజు నొద్ద విలపించుచు–

క. పతియే దైవ మటంచ్వీను
మతి మంతుల మాట వినగ మాటల వరకే
అతి దారుణ అవమానిత
వెత పొక్కుచు నున్నదాన వీడని బాధన్

క. అవమానించుట జూచియు
అవరోధము చేయ కుంట అభిమతమౌనే
వివరణ జేయక విడుచుట
అవమానము కాదొ పతికి అందరి లోనన్

క. పతులేవు రుండి గూడను
గతి లేకను యేద్వ నైతి కడమకు గల దే
సతికైనను తగు యూరట
మతి మంతుడ ధర్మ మీవు మాన్యుడ చెపుమా

క. విన విని విరటుడు తగుగా
వినయంబుగ మాటలాడి విజ్ఞతతో స్వాం
తన గావించి పలుక మా
లిని వాపోవన్ అది విధి లిఖితము అనుచున్

వ. అదే సమయంబున రాజ సముఖమునకు యేతెంచుచున్న వలలుం డంతన ఆడుదానికి జరిగిన అవమానమున కోర్వనివాడై ప్రక్కనున్న మానిపై చేయివైచి–

క. కర కంటి మంట లెగయగ
యురవడి పెకలింప నురుక యురుతర తరువున్
విరచుట తగునా వలలా
కరవౌనెడ వంట చెరకు కట్టెల కనుచున్

క. సమయించగ కల్పతరుల
సమయము కాదంచు కనుల సంజ్ఞాపించన్
నమస్కృతు లిడుచుం కంకుకు
తమకము యుడిగించ్కు చనియె త్వరితపు గతుడై

వ. ఇట్లా సభ యందరి ముందర నా యతివ వగవం జూడ నేరని వాడై కంకు భట్టు ధీరోదాత్తుడుగా గాంభీర్యంబున –

క. అతివా యేమిట వగచెదు
మతిబోవుచు నుండె నాకు మనసున యేదో
అతి దారుణమైన దనుచు
వెత పొక్కుచు నుంటివిటుల వీడుము కినుకన్

వ. అది విన్న సైరంధ్రి రాజాస్థానమున నుండి కంకుభట్టాడిన మాటకు మరిమరి మండి పడుచు మీయంతటి ధర్మ పరాయణులా యిట్లాడుట యని –

క. పొక్కక యేమున్నది మరి
నిక్కము ఆ తాపు కంటె నీదగు మాటల్
పొక్కగ జేయును మదిలో
తక్కువగా యెంచి గాదె తన్నెన్ సభలో

వ. అనవిని వెక్కస పడుచుం కంకుభట్టు –

క. పతులం ప్రభువుల దూరుట
మతిమంతికి మానవతికి మర్యాదగునే
పతులేవురు కలరంటివి
అతివా నీకేటి భయము అరుగుము పురికిన్

వ. అనవిని ఆ సభా సదులెల్లరును –

తే. ఎంత దారుణ మయ్యెనీ యింతి కకట
రాజ సభలోన దన్నెనా రాక్షసుండు
పాడు కాలంబు యిదియెంతొ పాప మనుచు
గుజగుజలు పోవ మదిలోన కౄరుడంచు

వ. అంత సైరంధ్రి వెండియు–

క. పతు లేవురు కావలెనా
సతి గావం జాలు నొకడు సమయము జిక్కన్
అతి నీచుని సింహబలుని
అతి భీకర శక్తి మయత అవనిని గూల్చన్

వ. అని దురపిల్లుచు యింటికిం జని కంటికి మంటికి యేకధారగా యేడ్చుచుండ అంతఃపుర కాంతలును సుధేష్ణా దేవియును యెంత యూరడించినను కుడువక మాటాడక తన్నొంటరిగా

విడువుండని పల్కి నిదురరాక అర్ధరాత్రి సమయంబున అందరు నిద్రింపం జూచి వంటశాలకుం జని నిద్రించుచున్న వలలుం లేపి –

క. కన్నుల జూచియు బోవను
నిన్నమ్మిన యాడుదాన నీచత వృత్తిన్
నన్నంటియు దన్నిన వా
న్వెన్నంటియు జావజేయ వేమిది భీమా

క. అన్నయు వలదని నంతనె
మన్నించియు ఊరకుంట మర్యాదగునే
అన్నకు నీకును భీమా
చెన్నొందిన నీదు లావు చీల్చదె వానిన్

వ. అట్లైన నేనీప్రాణంబులతో నిలువనేల

క. ప్రభుడును అప్ప సుధేష్ణయు
నుభయులు భయపడుదురేమొ నూర్జితబల సిం
హు భుజా శక్తికి వెరచిం
విభవోజ్వల బలుడ భీమ వెరతువె నీవున్

వ. నీపై కొండంత నమ్మకముతో వచ్చిన దాన. నీయంతటి లావుగల పతులుండిన నాయంతటి దానకీ విధమగుచో యిక సామాన్య స్త్రీల మనుగడ కేటి మాట. ఆకీచకు బట్టిమట్టు బెట్టిన గాని నాకూరట గల్గునే అనవిని వలలుండు –

క. మగువా యింతల వగవగ
తగునా కాదిది సమయము తగువిధ మరసిన్
తెగనేతును తృటిలోనన
వగమానియు యూరకుండు బాయుము కినుకన్

వ. అన్న గారాపకున్న అప్పట్టున వొక పట్టుబట్టి ఆ సింహబలుని మట్టుబెట్టి యుండెడివాడగాన. అజ్ఞాత వాస కాల సమాప్తియు దగ్గరలోలే యున్నది. ముందువెనుక లారసి కాబోలు సమయము కాదని, హెచ్చరించిన ధర్మజుని మాట మీరి బయట పడుట జరిగినదా మొదలికే మోసము వచ్చి ఆడిన మాట చొప్పున మరల అడవుల పాలగుట మంచిది కాదు గదా. మాయందే వొక్కరుడైనా అన్నగారి మాటకు గాని చేతకు గాని యెదు రాడునది లేదని నీవెరుంగవా అనవిని ద్రుపదరాజ తనయ భీమునితో అంతియె కాక నేనెప్పుడైనను ఆ సత్యసంధుని ఆదరణీయుని అభిమాన ధనుని దూరుదునా. నిజమూహింపుము –

చ. మరతునె ధర్మ నందనుని మార్దవ బుద్ధియు ధర్మ బద్ధతం
దిరముగ నుండు మార్గముల దీర్చుచు దమ్ముల నెల్ల వేళలన్
నిరతము గాచు చుండుటది నీతియు ధర్మము వీడకుండగా
పుర జనులెల్లరుం బొగడ పూజ్యుడు కాదొకొ వేరు దెల్ప నే

ఉ. అంతటి ధర్మ మూర్తి యిట నాదరణీయత కొల్వు సేయగా
వింతగ దోచదే వినగ వీనులు వొప్పునె యెంతకెంతకుం
సుంతయు సంతసంబు మన సూకృత మెంతయు మత్స్య రాజ్యమం
దింతటి యాదరంబు తగ నిచ్చలు దీరుట యెంత భాగ్యమో

ఉ. యెవ్వరి రాజ్య సంపదలు యెందర పెద్దల గారవించెనో
యెవ్వని భోగ భాగ్యములు యెందరి కాశ్రయమౌచు వెల్గెనో
యెవ్వని కీర్తి చంద్రికలు యింతని యెంతని దీప్తి గొన్నవో
యెవ్వని ధర్మ సంస్థితము యెల్లెడ దిక్కుల మారు మ్రోగెనో

తే. అట్టి ధర్మజ మహనీయు డాడు మాట
సత్య సాధన సంస్తుత్య శాంతి యుతము
ధీర వీర ప్రతాపాఢ్య దేశి జనుల
నెల్ల వేళల గాపాడు నేక రీతి

ఉ. అట్టిదె వీర విక్రములు అన్నకు దీటగు నీవ దమ్ములుం
యెట్టుల మత్స్య భూవిభుని యేమరకుండగ కొల్వు జేయు టే
పట్టున జూచినం మనసు బాధకు లోనగు చుండు టెంతయుం
కిట్టదు యెంత కెంతకును కీచకు జేతకు దుర్వినీతికిన్

క. పట్టుగ పంద్రెండేడులు
దిట్టత జీల్చియు పగతుర ధీరత నిలచిన్
దట్టపు కారడవుల మ
మ్మెట్టుల కాపాడి తొక్కొ యేమర గలమా

క. అడవుల క్రూర మృగంబుల
పాడుమల్లేకుండ నుంట పురుష శ్రేష్ఠా
అడుగడుగున నీదు బలిమి
కడదాకను కాచె గాదె కడకెట్లొనో

క. వింతగు నీ యజ్ఞాతము

యెంతయు బాధించుచుండె యేమని చెపుదున్
యెంతటి పాపాత్ములమో
సుంతయు లేదెందు సుఖము చూపుల దవులన్

వ. ఏదేమైనను ఆ కీచక దురహంకారు మట్టుపెట్టు దనుక నా మనమునకు ఊరటలేదు. కావున మన యీ వేష భాషణ రహస్యంబు లెవ్వరుం యెరుంగకుండ కార్యసాధన గావింపవలె. నీకును నాకునుం తప్ప అన్యుల కెరుకరాని విధం బాలోచించునది యని వెండియు –

సీ. శస్త్రాస్త్ర విద్యలం శ్రద్ధగా గ్రహియించి
ద్రోణాద్యు నెరిగొన్న దోర్బలుండు
నీడజూచియు మింట నేర్పునం దెగనేయు
సూటిగా డితడను మేటి విలుడు
అమరేంద్రు అర్ధాసనంబెక్కి అలరారి
తేజుడై భువి వెల్గు ధీదితీంద్రు
అభయార్తు రక్షింప హరిహరాదులనైన
నెదిరించి నిలబెట్ట నెవని తరము

తే. ఆతడాద్యుడు గురిగాడు అమర సుతుడు
ధర్మ రక్షణ దీక్షకు ధాత్రి సాక్షి
ఆడు బిడ్డల సైదోడు ఆటలాడు
పేడి జూచిన మనసెంతొ వేగునకట

క. కవ లుభయులు సరి సరి మరి
పెరవారల మంచి మెచ్చు భేషగు ధీరుల్
జవసత్వులు నీతి పరులు
అవమానంబీ విరటుని కనుచరులగుటన్

సీ. అపురూప లావణ్య మానంద ముప్పొంగ
సొగసులు విరజిమ్ము సోయగమ్ము
వాటమై యొప్పు నా మాటతీరది విన్న
మర్యాద కెడలేని మార్దవమ్ము
ధీరత సూరత దోర్బలంబది జూడ
వెనుకాడ నట్టియా వీర గుణులు
దాన వితరణ ధర్మార్థ కృత్యాల

సంస్థవనీయు లా సదయ హృదులు

తే. ఎన్నగా దగు చదువరులెన్న మిన్న
విశ్వ విఖ్యాతి పరులైన వీరులకటా
యెట్టి ఖర్మమొ యీ నాటి కిట్టి గతియ
మాద్రి తనయుల జూడనా మనసు గుందు

వ. ఇట్టి మిమ్మెల్లర జూచుచున్నెడ నా మనం బెంత గుందువడు చుండునో నే చెప్ప జాల. ఇక నా తెరం గెరింగించు దాన. వినగ –

సీ. ద్రుప దాత్మ సంజాత సుదతీ లతాంగుల
గారాబు బిడ్డనై గడగి పెరిగి
పూర్వ మేజన్మనో పురుషు లైద్గుర కోరి
కుంతి అత్తకు నేగుత్త కోడలౌచు
పాండవు లేవుర పట్టపు రాణ్ణౌచు
భారత కధకు నే ప్రాపునైతి
శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ చెల్లినై సిరి వెల్గ
పాండవాన్వయ దీప్తి పరిఢవిల్ల

తే. ధర్మ కామ్యార్థ సంస్థవ తాత్మ్యనౌచు
కష్ఠ సుఖముల సమ భాగనిష్ఠ దవిలి
మానవతి నౌచు పెంపెక్కి మంచి మిగుల
నేడు సైరంధ్రి నౌచునీ నీచ వృత్తి

తే. చేయగానైతి విధిరాత చోద్యమగుడు
యేమి చేతును తప్పదు యెప్పుడెటుల
యెన్నడెరుగను ఈ దన్క ఇప్పుడిటుల
చావనేరక బ్రతికుంటి సాహసంబ

వ. ఎంత సైచెద నన్నును సుంతయైన మనసు కూరట చెందువడకున్నదాన. మానవతియైన స్త్రీ యెన్ని కష్టములనైన నోర్చును గాని మానభంగ పరాభవాగ్నిని భరింప జాలదుఆ కీచక దనుజుడు మడియు నంతవరకు నాకు ఊరట లేదు. నీవూర కున్న నేనెట్లు బ్రతికి యుండగలనని వాపోవుచు మరియు –

తే. హాని వృద్ధులు ఆనుభవ మప్పుడపుడ
జగతి పరిపాటి జనులకు జాగ్రతెరుగ

మంచి కాలంబు రాదకో యెంచి చూడ
యెందరెందరొ పడలేదు యిట్టి గతులు

వ. కాల మెపుడును వొకలా నడువబోదు. మన యీ కష్టంబుల కెల్లనుం మూలం బా మాయ జూదంబు. మీ అన్న ధర్మజుల సత్య ధర్మ శాంతి నిష్ఠలు బంధు ప్రీతియు కాదే. ఏది యేమైనను ఐకమత్యమే బలమను మాట సత్యము. భగవంతుడు ధర్మ ప్రియుడు. ధర్మము తప్పని వారల కెన్ని కష్టములు వచ్చినను అవన్నియు తొలగి కీర్తితో సుఖింప గలరు. మనలకీ కష్టకాలంబు పంద్రెండేం డ్లును గడచుట ఆ ధర్మ ప్రభుని ధర్మమే కదా. ఈ అజ్ఞాతవాస కాల సమాప్తియు దగ్గర కావచ్చు చుండె. ఇప్పు డెన్ని విధముల కష్టములనైన యెదిరించి నిలిచిన కాదే. తదుపరి సుఖంబు పొంద నగు. తొందరపడరాదు. ఐనను ఆ దనుజ కీచకుని పరిమార్చు దనుక నాకూరట లేదన భీముడు ఆమెను అక్కున జేర్చుకొని యూరార్చుచు–

క. దనుజుం జంపుట యెంతది
అనుమానము తగులకుండ అతి జాగృతవై
పనికాదగు తెర విదియని
వినిపింపుము కోర్కె దీరు వేగకు మనుచున్

క. చలమెంతయు గల తరుణుల
వలపెంతయు గొన్నవాడు వదలక తిరుగున్
వలపింపుల బడి చచ్చును
వలపెరుగదు మంచి చెడ్డ వదలని కోర్కెన్

వ. కావున నీవాతని వలపింతల వలవేయ నగు. ఈ కష్టంబులు యిక యెంత కాలమో యుండ వు. ఈ అజ్ఞాతవాసము గూడను అంతము కావచ్చు చుండె. మనమును బయట పడవచ్చు.

సీ. సత్య సంధుం డ్హరిశ్చంద్రుని సతి చంద్ర
ఆపదలకోర్వదే అతనినంటి
ఇంద్రాగ్ని యమవార్ణ నెదిరించి దమయంతి
నలరాజు బందదే నయము తోడ
సత్య వంతుని సతి సావిత్రి పడ్డట్టి
వెన్నెన్ని బాధలో యెవ్వడెరుగు
పతివెంట నుండుటే సతిధర్మ మనిసీత
ఆ రాము వెంబడి అడవి కేగి

తే. పడిన వారల బాధలు పాయలేదె
యెల్లకాలము యుండునా యెట్టిదైన
మరల సుఖియింప లేదొకో మరువగలమె
అటులె వీడియు బాధలు అలర గలము

వ. దుర్యోధన దుశ్శాసనాదుల నుండియు గూడ వెరువ నవసరం యింకుండదు. వారలం గూడ బరిమార్చనిదే నామనసున కూరట లేదు. నీ వెట్టులైన ఆ కీచకు వలపింతలవేగరించి నర్తనశాల కు రహస్యముగా వొంటిమై రాదగునట్లు చూచునది యని చెప్పి పంప, ప్రభాతమ్ము కావచ్చుట యును–

ప్రభాత అరుణ సూర్యోదయములు

సీ. చీకటు లెడ బాసి చెన్నారులే వెల్గు
లానంద ముప్పొంగ యెంత కంత
చల్లనై వాయువు మెల్లగా వీతెంచి
యింపైన వాసనల్ యీనుచుండ
కొక్కరో కోయను కోడి కూతన లేచి
నాగటేరుల గట్టి నడచు వారు
తూరుపు దిక్కన్య దోరపు వన్నెనా
అరుణోదయంబది అలరుటయును
వృక్షంపు గూండ్లలో పక్షి కులంబులు
యెగసియు దిక్సీమ కెగురు టయును
ఆవులు లేగలు అంబాంబ రవముల
అమ్మరో లెమ్మని అడవి కేగ
ఝుఝనౌ తేనియల్ ఝుమ్మని తేటియల్
పూకన్నియల యింట పోరుసల్ప
పవళించి మేల్కొంచు పద్మాకరంబుల
విరులెల్ల విప్పారి విచ్చు కొనగ

తే. చల్ల నై యుండ కళ్లాపి జల్లి యాండ్రు
గొబ్బి గొబ్బియ లోయని గూడి యాడ

రంగ వల్లుల కాంతులు రహి వెలుంగ
సూర్య డుదయాద్రి యుదయించు శోభ లెగయ

సీ. వినువీధి యిను కాంతి విస్తరించిన దౌట
చలముమై జనులెల్ల జడముడుంగ
ఆనంద ముప్పొంగ ఆత్మ తత్వజ్ఞులు
ఫాలాక్షు పరమేశు పాడి కొల్వ
అన్నార్తి యౌ ప్రాణి ఆయిత కర్మల
తమదైన పనులలో తమక వృత్తి
విషయాది లోలత్వ విషయాప్తి పెంపెక్కి
దుర్వార దుర్మార్గ దుష్టులవగ

తే. మాన మర్యాద మధురాతి మధురమైన
మానవత్వంబు తోడుతం మాన్యులగుచు
హీన చేష్టకు పాల్పడి హేయులగుట
చూచుచుందుము కాదొకో చోద్య మెంతొ

తే. విరటు రాజన్యు గర్వాతి విభవమంత
మహిత భీషణ భుజశక్తి మర్మమెల్ల
సింహబల కీచకుడు గాదె సిరియునౌత
యెన్నగాదగు బలవంతు డెన్ని గతుల

వ. మరియును అతిబల గర్వోన్నతుండును ఆ సైరంధ్రిపై మనసున్నవాడును దుర్మదాంధుండును నిత్య మధుపాన మత్తుండును పంచ బలకూటమి యందు ఒక్కండును యేక శతదనుజ కీచకసం దోహబున పెద్దయౌ అధినాయ కుండును, మత్స్య భూరమణు సర్వ సైన్యముల కధినాయకుడును సుధేష్ణా రాణి సోదరుండును తన మాట కెదురులేని మహాపరాక్రమ విక్రముండును ఆ సైరంధ్రిపై మహా మక్కువతో కైపునం పెంపెక్కియున్న వాడును మన్మథ దుర్ణయ తన్మయుండును ఆ సింహబ లుండు–

తే. ఉదయ మౌటనె తడవుగా ఉదుట లేచి
స్నాన సంధ్యాది కృత్యాలు సాంతపరచి
రమ్యతర వస్తు భూషణ రాగ మహిత
అప్ప యింటికి వచ్చియుం గొప్ప గాను

వ. మనంబున ఆ సింహబలుడు–

చ. భరమిది యోర్వలేను మది బాయునె బోటికి యింత లేతినా
వెరతునె యెట్టిదైన నిక వీడక బట్టుదు సుందరాంగి నా
పరుషత నిలుపుకో దగదె పట్టియు వీడుట యెన్నడేనియుం
మరచిన వాడ గాను అవమానము యెంతయు నాదు ధాటికిన్

చ. వదలదు గాఢపుం దలపు పంటలు పండిప కూరకుందునే
కదియుచు రాగ రమ్యతను కాంతులు పొంగగ నుక్కు జూపుచున్
పదపడి వెంట నంటుచును పద్మిని జాతి వధూటి గూడ నా
యెద గల కోర్కు లెల్లయును యెంతయు దీరుతు యెందు దాగినన్

సీ. ఉరు శోభ కుచ భార మున్నతలూగించు
లేనడ్మ సుంతయై లేదనంగ
జఘనాల సంచల్న సౌందర్య తీవులా
గజయాన చందమ్ము గడలి కొనగ
పురి విప్పి విరబోస్కు పిరుదంటు తల కట్టు
ముడి వీడి నడయాడ ముదులొల్క
కన రాని చిరు నవ్వు కడు రమ్య మెంతేని
కంతునైనను వలపింప జేయ

తే. నిండు చందురు తలపింపు నెలత మోము
తమ్మి రేకుల బోలునా తన్వి కనులు
యెందు కన లేదు వింతైన యింతి సొబగు
మనసు దోచిన దీనాతి మదవతనగ

వ. అని మురియుచు తన స్వభావ సిద్ధమైన కోప తాపంబులు బైట పడకుండు నట్ల సుధేష్ణా దేవి మందిరమునకుం వచ్చి అటు నిటు జూచుచు ఆ సైరంధ్రి యెందుండి యుండునో యని పరికించి యెవ్వరు చూడకుండా ఆమెయున్న చోటెరింగి అనుకూలవతిగా గావించుకొన నెంచి–

తే. మంచిదానవు కావటే మగువ చాల
మనసు రాయిడి దలపవే మనసులోన
యెంత బలమైనదో వింత యింతి వలపు
విడువగా లేను కాదన్న విడుతు నశువు

తే. దాసి పని యేమి మహరాణి తల్ప మందు
యెక్కి కూర్చున్న నిన్నన నేరి తరము

కాదు కాదన్గ లెరొకో కనుము నాదు
నీదు భాగ్యమే భాగ్యమ్ము నీరజాక్షి

ఉ. రాణువ నిల్పుదుం మరియు రమ్యత గూర్చెదు హర్మ్య శాలలో
వీణియ బాడుచుం యువిద వీనుల విందుగ తల్ప మందునన్
జాణవు కావటే కదియ జాగది యేలను నన్ను జేర రా
గాణలు వెంట నుండ తగ కాముని కోర్కెలు దీర్చుకో దగన్

ఉ. మేలము లాడకే వినుము మెత్తని దానవు మాటలాడకే
కాలము వెళ్లబుచ్చుటది కర్జము కాదది కామ మోహతన్
వీలగు దోవలున్ గనవె వేవిధ భంగుల యోజ చేసి న
న్నేలుము రాజ్యమో విధము యేలిక వౌచును కాము కేళులన్

వ. అనుచు నున్న ఆ దురాత్ము చేష్టల మాటలకు ఆ సైరంధ్రి –

సీ. అ సమంజస మ్మైన ఆ దన్ను జూపుల
మనసున గుందెయా మగువ చాల
స్రుక్కను మనసెంతొ చింతిల్లు నెంతయో
బానిస బ్రతుకని బాధ పడుచు
వెక్కసమై చాల వేరొక్కచో బోవ
పతు లేవు రుండగా భయ మదేల
యెట్టు లీతని బారి తట్టుకో గలదాన
పవన సుతుడె జాలు పట్టి విరుప

తే. మంచి మాటలు జెప్పుచు పెంచి వలపు
నాట్య శాలకు వచ్చులా నమ్మ జేసి
మరువగా రాదు అజ్ఞాత మనుచు చెప్పి
వాని రప్పించు టొక్కటే వలయు తెరవు

వ. కామాంధుండు కావున వలపు మాటల జిక్కి మంచి చెడ్డలు ముందు వెనుకలు ఆలోచింప నేరడు. నే చెప్పి నట్ల చేయ గలడు. లేకున్న కార్యము చెడి యే అవాంతర మేర్పడినను అన్యాయ వర్తన కొడిబట్టవలసి వచ్చుదాన నని యెంచి మంచిగా వంచింప జాలు టుచితంబని మున్నుగా తామాలోచించిన మాటలు మది దలంచుచు –

తే. అంత వాడవు కావునే అంతి పురము
అంద రందరు నీయాజ్ఞ యౌద దాల్చి

భక్తి గొల్వరె నిజ శక్తి యుక్తి పరత
యెంచి భయ భక్తి నిన్నెపుడు యేర్పరించి

తే. శీల గుణ దుష్టు కాబోకు శిష్ట జనుడ
పల్కు చుంటిని తగ దంచు బాధ తోడ
వలచి వచ్చిన దాన్ని నీ వగల జిక్కి
అనుభవింపగ లేవొకో అవల వేర

తే. ఎందరెందరు లెరొకో యిద్ధరిత్రి
నిన్ను తన వాని జేసుకో నేర్పు మీర
తెల్పగా రాను నీవేది తలతొ మదిని
నాదు మాటను తలపవే నయము తోడ

వ. అన విని కీచకుండామె మాటలలో భాసిల్లెడు భావంబు లర్థాంతరంబులై గదుర కొంతకొంత తన మనోగత భావంబుల కనుకూలమౌచుం దోప మరల మరల చింతించుచు ఆనంద పరవశం బున –

మ. మగువా యెంతటి దానవో నెరుగ సామాన్యంబ నాబోటికిన్
తగులం బొందిన బొందగా వలదె తథ్యంబెంచ నీ యట్టితో
వగలం గుందక యిన్ని రోజులును నీ భావంబు గుర్తింపకే
తగపుం బెట్టితి నాకు మన్ననిక నీదాసుండ సైరింపుమా

క. ఏదైనను యెట్లైనను
ఆదరమున ఆడి పాడి అలమట దీరన్
కాదందున నీ మాటను
సాదరమున కూడి యవల సరసత దీరన్

క. వనితా నీ మాట వినిన
తను తాపము మిన్ను ముట్టి తహ తహ బెరుగున్
మనమది వేగిర పడుటది
పెను బాధల మదను డెంతొ పెట్టుట వినవే

క. అనవిని ఆ సైరంధ్రియ
అనువని మరునాటి రేయి అమవస యగుటన్
విను ఆ నర్తనశాలది
మన ఆటల కనువ దంచు మమతలు దీరన్

క. ఒక్కడె రా తగ జెప్పియు
నిక్కముగా పల్కుచుంటి నిజమిది సుమ్మా
నక్కియ జూతును నీకై
మక్కువయా నర్తనశాల మంటపమందున్

వ. అని సంకేతంబుగా నిశ్చయించి పల్క యెంతోసంతసించుచు కీచకుండు నిజసదనంబున కేగ నా సైరంధ్రి తన దైనందిన కృత్యంబుల నిమగ్నంబై చూచుకో నేగి రాత్రిప:యపుడు భోజనానంత రము వంటశాలకుంజని భీమసేనునితో యితరులెవ్వరును వినకుండయొంటిమై యుండచూచి –

సీ. అనుకున్న యటులనే ననిపించుకొని వస్తి
మీది భారం బెల్ల నీది సుమ్మ
అమవస రేపట అనుకూలమై యుండ
నర్తనశాలలో నంచు చెప్పి
వొంటిమై రాగను వొప్పించు కొని వస్తి
వొరు సవ్వ డేదైన యుండ ననుచు
సనసన్న బోవుటే సముచితంబగు గాన
తక్షణ మేగుదు తరలి వేగ

తే. ఎవ్వరెరుగని త్రోవనే సవ్వలేక
రాగ మొప్పగ రాగదో రాజసింహ
చూడ తరమౌగ నీ మగ శూరతెంతొ
నీదు ముచ్చట దీరులే నిక్క మనుచు

వ. తెల్పి యుంటినన ఆ కీచకు పరిమార్పం తగు సమయ సందర్భములకై కాచుకొనియున్న వల లుండు యెంతయుం సంతోషించుచు–

ఉ. అన్నకు నీకునుం మనసు నక్కసు దీర్చగ యీడ్చి యీడ్చుచున్
దన్నుదు గుద్దుదున్ యతివ దన్నిన తాపును దల్చి యేడ్వ నా
కన్నను లేడు ధీరుడను గర్వము యెల్లను వమ్ము సేయుచున్
యెన్నడు గాంచలేదిటుల యిప్పటి కొక్కని జూడనయ్యెదున్

క. పుర పుర లాడుచు వచ్చును
మరు దేలుచు సంబరమున మదనుని పాటన్
వెరచియు రా మానుకొనునొ
పురజనులతొ కూడి వచ్చొ పూనిక నతడున్

క.   వగపున జిక్కిన పురుషుడు
      బెగడొందడు యెట్టిదైన వెరువడు మదిలో
      మగువల తగులము అట్టిది
      వగపేటికి వచ్చు నతడు వహ్వా యనుచున్

వ.   ఆ వచ్చిన వాని వచ్చిన పాటనే ముక్కున గుద్ది నెత్తురోడ –

చ.   మనమది దీరగా దిటవు మార్కొని దన్నిన జోట దన్నకే
      దునిమియు పిండుదుం రుధిర దోసిలి నిండుగ కారుచుండగా
      కినుకది దీర్చుకో వలదె కీచకు డెంతయు మూల్గుచుండనా
      వెనుకన కాల రాచియును వేగగ జేతును యింతకెంతయున్

వ. అని మనంబున గల కోప భరం బెల్లను ఆ సైరంధ్రి కడ దిగ దీర్చి ఆమెను బంపుటయును అట నా కీచకుండు ఆ సైరంద్రి మాటలనే మరల మరల దలంచుచు మోహాతిమోహ సంరంభ మనస్కుండై అంతరంగమున –

క.   ఎదనా ముద్దియ దలచుచు
      కదియం రా నిశ్చయింప గారవ మొప్పన్
      మదనాతుర పరుడౌటను
      నిదురే లేకుండ మనసు నిలకడ లేకన్

క.   అన్నది రా రమ్మన్నది
      విన్నది మొదలుగ వివశత వెఱ్ఱులు తొక్కన్
      యెన్నడు రాత్రౌనంచును
      మన్నింపడు యెట్టిదాన్ని మనసుకు వెగటౌ

క.   జిడి ముడి లాడును మనసున
      వడి వడి తా లేచి నడచు బాధాకరుడై
      తొడబడి తొందర కావను
      ఘడియలు లెక్కించు వేగ కమ్మని రాత్రిన్

సీ.   అమ్మక చెల్లదే అద్దాని అందమ్ము
                                    పోతపోసిన పుత్త బొమ్మ కాదొ
      మురిపాల దేలించు ముద్దు లొల్కెడి మోము
                                    మురిపింత మాటలా ముగ్ధ విధము
      వెడగైన నవ్వులు బిడియంపు చూడ్కులు

దీటైన నడకలా దీప్తి గొల్పు
అంగాంగ సొబగులా అరుదైన చనుకట్టు
యెంతేని వింతౌచు యెన్న దరమె

తే. రూపు రేఖలు గణియింప రూఢిగాదొ
గౌరవాన్వయ పెద్దింటి కలిమి బిడ్డ
యెన్న మహనీయ గుణ శీల మెట్టిదన్న
వలచి వచ్చిన యలనాగ వన్నెలాడి

సీ. గూడార్ధ మెంతయు గణుతింప తరమౌనె
ద్వంద్వార్ధ భావాలు తలప నెంతొ
అనుభవింపగ లేవొ అనువైన చినదాన్ని
నక్కియు జూతునే నెంతవాడ
అన్నది రా రమ్మన్నది మీరగా రాదు
తనవాని జేసుకో దలచి మదిని
అనియెడి ఆ మాట అభినంద నీయముల్
పడతి భావంపు లో భావమెరుగ

తే. జాణ తనమది తెలియంగ గాణ చతుర
మెత్త మెత్తని భావ చిత్త చోర
భావ గాంభీర్య దుస్సాధ్య భవ్య చిత్త
వింత వింతగు చెలియ రో వేలకొకతె

వ. అనుచు నా సైరంధ్రి మాటలనే మది దలంచుచు మగువ యందలి మనసుచే కొంత తడవ ఆనంద డోలికల నూగులాడుటయును రాగోద్వేగ మగ్నుం డగుట చిత్తజుచాంచల్య భావోద్వేగంబు న కోర్వనివాడునై చిడుముడి పడుచును మరియు నమ్మగా రాదు మగువల ననెడి మాట మది మెలంగ–

తే. ఆటలాడింప నన్నూర్క అలమటింప
మర్మ భావాలు వెలయించి మదన పడగ
అన్న మాటకు రాదొకో వన్నెలాడి
రాక యెటులుండగల దనురాగ వల్లి

తే. మదను రాయిడి యెక్కువే మగువలందు
మగలు దరి లేక మనసునం పొగిలియుంట

మాటిమాటికి నాదెస మగువ చాల
గుచ్చి చూచుడు తప్పక వచ్చు నంచు

సూర్యాస్తమయము, కీచక వధ

క. ఇను డస్తా ద్రిని క్రుంగగ
ననువౌచును కమ్మె చీకటమవస యగుటన్
మనసౌ యా స్త్రీలోలుడు
తనియంగా కాలమెంతొ తద్దయు వేడ్కన్

క. చుక్కలు పొడమగ నింగిని
దిక్కులు జీకట్లు కమ్మ దేశిక జనముల్
యెక్కడి వారక్కడనే చిక్కియు
నిద్రింప దొడరు చెచ్చెర గూండ్లన్

క. చోరకు వీలగు తెరవుల
చేరువ యిదియే ననగను చీకటి మురియన్
జారకు నుప యుక్తంబుగ
తారలు తా మింట నుండి దారులు జూపన్

క. సమయము కా సింహబలుడు
తమకంబును పట్టలేక తహ తహ పెరుగన్
అమవస చీకటి కాంతులు
సమకూడక మనసు లోన సంబర పడుచున్

క. ఎప్పుడు పడునా చీకటి
యెప్పుడు ఆ నాట్యశాల కేగుట యనుచున్
ముప్పిరి గొన మనసంతయు
యెప్పుడు నా కోర్కె దీరు నెపుడెపుడనుచున్

సీ. అపురూప రతిరమ్య ఆలింగ్న శిల్పాలు
ఆత్మాభి రామమై అలరు చుండ
రంభాప్సరో భోగ రతిరాజ మయ శోభ
మణి మయ స్తంభాల మరులు గొల్ప
దేవ కన్యకలాడు దేవేంద్రు సభ సాటి

బృహన్నలాస్యంబు బహుళ రీతి
వింత వింతల వాద్య వైవిధ్య సంగీత
నాట్య విన్యాసాల నర్తన శాల

తే. చిత్త చాంచల్య మెంతనా చిందులేయ
వింత శోభలు వెలయించు వెల్లువెత్త
యెంత జూచిన వింతయే వింత వింత
ఉత్తరాకన్య యుద్వేగ ఉద్భవమ్ము

సీ. అభినయ విన్యాస మపురూప సౌందర్య
మద్దాలు ముంగిళ్ల నమరి యుండ
సహజమై వెలుగొందు సరసిజ పూదోట్ల
మధుకరావళి రవమెంతొ మధురమౌగ
స రి గ మ ప ద ని స స్వర తాళ లయ యుగ్మ
మద్దెల మ్రోతలా మహిత పర్వ
అందాల హరివిల్లు అపురూప నిర్మాణ
ఆనంద నిలయమ్ము అద్భుతమ్ము

తే. ఆట పాటల మేటులే ఆడి పాడు
సరస సంగీత సాహిత్య సంస్థవమ్ము
పాల రాళ్లను కూర్పించె ప్రభుడు విరటు
డతి మనోహర సౌందర్య హర్మ్య మదియ

క. ఇటు కీచక సుందర విటు
డటు భీముండును తగ తగ అడుగిడి రచ్చో
పటుతర సంగత సంగర
పాటుల్ తనియుచు మనముల బహుబల యుక్తుల్

మ. వనితా వేషము లోన నా వలలు డింపారంగ యెంతేనియున్
కనుమీ నాదెస కొమ్మనే నిచట నీకై వేచి యున్నా ననన్
వనితా భావన నంటియుం నతని నీవాయంచు దిగ్భ్రాంతుడై
మన మల్లాడగ బాధతో కదియ కామాంధుండు యున్మత్తుడై

ఉ. ఆదట చూచు నాతనిని అట్టిటు బట్టియు నేలగొట్ట నా
మీదట వాడునుం వలలు మీదికి దూకియు సింహ గర్జనన్

పాదము దన్నుచున్ కదియ వాయు సుతుండును భీకరోద్ధతిన్
మేదిని కీడ్చుచుం బలుని మీదల గుద్దెను నేలగూలగాన్

మ. జన సంచారము లేని తావయిననుం జాగ్రత్త నానిరువురుం
అనుమానించుచు సవ్వ జేయకనె విజ్ఞానమ్ము పాటించియుం
అనవౌ రీతుల గుద్దులాడిరల కోపావేశు లెంతేనియుం
దునుమం బోరిరి వొక్కరింకొకరి యుద్ధోన్మాద సంసిద్ధతన్

క. పిడి గుద్దులు గుద్దుకొనుచు
కుడియెడమల యెముక విరుగ గూల్చగ నేలన్
అడుగడుగున భీకరులల
కడు వేడుక భీతిలేక కార్పణ్యు లవన్

క. మదమత్తత కామాంధత
వదలక పోరాడ్చు నెంతొ వహ్వా యనగాన్
కదియుచు దుర్వార బలిమి
అదయులు దోర్బల బలాఢ్యు లభయత మదిలోన్

క. కండలు జీల్చుకు రుధిరము
గుండెలపై కరడు గట్ట ఘూర్ణిలు రగుచున్
మండించుకు కోప భరు
ద్దండులు భయభీత రహిత తమకపు వృత్తుల్

క. మరుగున నున్నా మగువయు
ఉరుతరులీ భీమసింహ యుద్ధతి గనుచున్
తరతమములు లెక్క గొనుచు
యెరుగుదునా మగని లావు యేర్పడి బిగువున్

క. అనుచును మదిలో దలచుచు
తనుగా ఆ భీము బలము తలపుకు రాగా
మనమును చెలగుచు నెంతో
తన మగడే గెల్చితీరు తథ్యంబగుటన్

క. ఎరుగడు నా భీము బలము
తరమౌనే సింహ బలుకు దరిగొని ముష్టిన్

తిరముగ నిల్చియు బోరను
సరిదాకియు గెల్వ నిల్వ చావడె యెదురై

వ. అని తలంచిన దౌటయును నా మగనాలి (సైరంధ్రి) చూచుచుండంగ నేలం గూలిన ఆ కీచకు దేహంబు నందలి అవయవంబు లన్నియును విరచి పెద్ద ముద్దగా జేయుటయును, ద్రౌపది –

క. ధృతి దూలుచు పతి మెచ్చుచు
అతులిత ప్రేమాస్పద మది యాతని జుట్టిం
కతిపయ కాలము తదుపరి
మతి గొంచును బోయి రంత మాటగు దోవన్

క. అనుమానించరె యెవరని
వినియును కనియును యెరుగని వింతయు చావున్
అనివిన సంతోషించియు
విననౌగా తదుపరి కథ వినిపింపు మనన్

ఇది.

శ్రీశ్రీ వాణీ వరప్రసాదలబ్ధ సుకవిజనప్రియ సాధుజన విధేయ శ్రీశ్రీ కవిత్రయ స్ఫూర్తి ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణ మండపాక వంశోద్భవ వీర్రాజు పౌత్ర సూర్యప్రకాశం సత్యనారాయణాంబాతనయు విరచిత –: శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత విరాట్ పర్వ ద్వితీయాశ్వాసము :–

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

విరాట్ పర్వము - తృతీయాశ్వాసము

శ్రీ అభవా విభవాన్వయ శ్రీ
  శుభచరణ పదారవింద శోభిత కరుణా
  అభయార్త రక్ష హరిహర
  విభవోజ్జ్వల పుణ్య చరిత విశ్వస్తుత్యా!

వ. వైశంపాయనుండు అప్పరీక్ష న్నరేంద్ర నందనుండయున జనమేజయునితో –

క. అనుమానించియు పురజను
  లనునాయక సింహబలుని అనుజాగణముల్
  వినిపింపను గంధర్వుల
  పనియే యిదియని సుధేష్ణ పరితాపముతోన్

క. వినుమని విభునకు దెల్పను
  కినిసిన యా కీచకాను కింకర జనముల్
  పనిగా బట్టియు నామెను
  చనిరా పీనుంగు తోడ చంపగ నెంచిన్

కీచక వ్రాతము సైరంధ్రిని బంధించి చంపబోవుట

వ. ఇది చూచిన వారెల్లరును ఇంతటి ఘోర మెందైనను గలదా అనువారును, రాచపీనుగు తోడు లేకుండా పోదను వారును యింత అరాచకము ఏ దేశమందైనను గలదా అను వారును, గంధర్వాంగనలను పతివ్రతలను పరాభవించు వారి గతి యిట్లేయగునను వారును, రాచ నగరు కార్యములిట్లే యుండునను వారును, యింకను యెవరికి దోచినట్లు వారనుకొను వారునై అనేకానేక విధముల చెప్పుకొని పోవుచుండ, భయభ్రాంతయైన మాలిని –

తే. చావజేయగ నున్నారు చేవ గదుర
  పడతి గావంగ రారొకో పతులు నేడు
  కీచ కాధమ వ్రాతంపు పీచ మడచి
  యెందు నున్నారొ గంధర్వులైదు మంది

వ. అనుచు పెద్ద పెట్టున రోదించుచుండ విని ఓర్వని వాడై –

భీముడు కీచక సోదరులను వధించి మాలినిని విడిపించుట

శా. క్రోధావేశుడు వాయు నందనుడు, వేగోదగ్ర రోషాకృతిం
బాధా నూదిత నూరడింపనై తత్ప్రాంతమ్ము జేరంగ నా
బాధా వేదన లన్నియుం మరచి అవ్వాప్తి న్విలోకించి యా
రాధించె న్మది భీమసేను సతి వీరాద్వీరు సంప్రీతితోన్

వ. తోడ్తో నా దాపున నున్న నొక తాళవృంతముం బెరికి రోషావేశ కషాయతాక్షుండును మహో దగ్ర కోపావేశుండును పాండవాన్వయ కుంతీ పుత్రమధ్యముండును శతానీక కీచకానుజుల తుది ముట్ట మట్టుబెట్ట దలంచిన వాడును వికృతాకారంబున వికటాట్టహాసంబు పైగొన్న వాడును –

క. గిఱ్ఱున ద్రిప్పుచు దాటిని
సఱ్ఱని పైకెగసి కీచక సముదము నెల్లన్
కుఱ్ఱా కుంకని జూడక
వెఱ్ఱెత్తిన పూన్కి జంపె వీడకె నొకనిన్

సుధేష్ణయు విరటుడును మాలినిని తమవద్ద ఉంచుకొనుట క్షేమము కాదని తలచుట

వ. అట్లా యుప కీచకుల నెల్లర యమపురి కనుపుటయును, మాలిని నూరడించి మందిరమున కనిపి వలలుండు వంటశాలకుం జనుటయును పాలుమారిన ప్రజానీకంబులుయిది యెవరో గం ధర్వుడు వచ్చి చేసినఘనకార్యంబని చెప్పుకొనుచుండుటయును విన్నమత్స్య దేశాధీశుండువెఱగం ది భయభ్రాంతుడై కీచక వ్రాత సహోదరి యైన సుధేష్ణా దేవి నూరడించుచు, మాలినిని మనతో యిచ్చట నుంచుకొను టింక నుచితంబు కాదనితోచుచున్న దనియును, వెడల బుచ్చుటయే మం చిదిగా దోచుచున్న దనియును, అనిన మీదట కొంతతడవైన తదుపరి సుధేష్ణారాణి మాలినిని రావించి క్రోధంబు కాన రానీకచింతాక్రాంత వదనయై మెల్ల మెల్లన–

క. నిను గన మగలరు హడలుచు
వెను దిరుగుచు కోట వీడి విముఖత జూప్పున్
మనుగడ యెట్లా యనుచును
దినములు లెక్కించు చుండ్రి దీనత కొలదిన్

క. నిజమిది వినుమీ యని రా
విజయోత్సాహులు విరటులు భీకరు లగుచున్
గజ యోధాయుధ సైన్యము
గజ గజ లాడుచును నుండ్రి గంధర్వు లనన్

క. అమ్మా నమ్మితి నిటు నిక
నమ్మో నిను నమ్మి యుంట నయమెట్లగునో
వమ్మయు పోయిరి తమ్ములు
పొమ్మా మా పురము వీడి పోపోదవులన్

వ. అనవిని ఆ సుధేష్ణా రాణితో ఆ సైరంధ్రి, అమ్మా! నిజమిది.

తే. పతులు జూచుడు సతి నన్ను పట్టిదన్న
తగిన కాలంబు కాకున్న ధర్మ విదులు
మిన్న కుండిరి ఆనాటి మేటి సభను
కీడు మూడెను యీనాట్కి కీచ్క తతికి

వ. అంతియేకాని కాలవశత గంధర్వ సదృశులైన మేటిమగటిమి చూపగలవారు. మరియును –

క. మతిమంతులు నాదు మగలు
మతి వీడిన వారు గాదు మర్యాదస్తుల్
కతిపయ దినములు గడుపుము
కతయంతయు విశదమగును గర్వోన్నతిమై

క. ఉప కారులు గంధర్వులు
అపకారులు కాదు సుమ్మ అవసర రీతిన్
అపురూపత చాట గలరు
అపురూపపు నీదు బిడ్డ కాత్మీయులునై

వ. అన విని యా సుధేష్ణా రాణి కొంత యూరడిల్లి సైరంధ్రితో నీవనినట్లు ఆగడువు తీరుదనుక యుండునదిగా బల్కి నిజ సదనమునకుం జని యెప్పటి యట్ల సంచరించునట్లనుజ్ఞ నిచ్చి వర్తిల్లు చుండుటయును, మర్త్యావనీ పురి పరిసర జనంబులు –

క. కడుబల కీచక తండము
కడితి బలోద్దండ వీర గంధర్వునిచే
మడిసిరి విరటుని లావది
కడ కెట్లగు నోయని కరమూహింపన్

వ. అని తమలో తాము పరిపరి ప్రకారంబుల ఆలోచించుచు పలుకు వారగుట, అ య్యాయి యా వార్త లానోటి కానోట పెద్దగా దేశదేశంబులు ప్రాకునెడ హస్తిపురంబున–

పాండవులు విరటుని కొల్వులో ఉండియుందురని భావించుట

తే. దుష్ట సాంగత్య దుర్యోధ్న దుష్ట బుద్ధి
ఆజ్ఞ నజ్ఞాత వాసంబు కడ్డు తగిలి
యెట్టులైనను పాండుల మట్టు బెట్టి
మరల యడవుల కనుపుటే మంచి దనుచు

వ. తలపోయుచు మత్స్య దేశంబున గల విషయమ్ములు చారులవలన విన్నవారలు –

క. గంధ ర్వాంగన కొరకై
క్రిందై ఆ కీచకుండు గీట్పడి చావన్
గంధ ర్వాంగన పతి యొక
డం దుండుట తథ్యమెంచ అతిశయ మేలా

తే. పంచ బలులలో కీచకు డెంచ బడుట
కాలు సదనమ్ము చేరిన కతలు విన్న
భీము తాకిడి కానోపు వేరు కాదు
అనగ నామాట కానంద మతిశయిల్ల

వ. మునుపట–

క. గంగా తనయుడు తెల్పిన
సంగతు లన్నియును మత్స్య సామ్రాట్వీటన్
పొంగుచు కనరా కంటికి
అంగడి వాకిళ్ల లోన యంతయు యెంతన్

క. గంధర్వు లైదు మందన
గంధర్వాంగన ద్రుపదయె కానోపు ననన్
గంధర్వులె పాండవులరు
సందిగ్ధము గాని తెరగు సమకూర్ప దగున్

వ. అది యెట్లు పొసగునని దుర్యోధన దుశ్శాసన శకును లాదిగాగల కురుయోధ ప్రముఖులెల్ల రుం తమలో తామెల్లరు మంతనములు సల్పి మత్స్య దేశాధిపుపై దండు వెడలి వాని ఆలమం దల మళ్లింప పాండవు లందుండినచో విరటుని కండగా ఆతనితో కూడి యుద్ధమునకు రాగలవా రలని అప్పుడు వారి అజ్ఞాతవాస భంగపాటును వెల్వరించి మరలఅరణ్యములకు పంప నగునన, శకుని వారి మాటల కడ్డు దవిలి మన బలమ్ముల రెండుగా విడమర్చి వామోత్తర పార్శ్వంబుల

సంధించిన యెట్టి పరిస్థితి లోనైన పాండవు లందుండి యుండిన బయల్పడుట తథ్యంబనా వక్కా ణించి బల్క అందరను వల్లె యన త్రిగర్తాధి నాయకుండు సుశర్మ కల్పించుకొని కురు పతితో –

సుశర్మ విరటుని దక్షిణ తట్టు గోవులను బంధించుట

క. అన్నా పంపుము నన్నని
మున్నా కీచక విరటులు మోసము జేసిన్
యెన్నియొ కీడులు జేసిరి
నన్నును నాదేశ జనుల నమ్మించి వెసన్

క. పగదీర్పగ సమయ మిదియ
రగిలెడి నా గుండె మంట రహి వెలుగొందన్
విగతుం జేతును దిటవున
తగ బట్టియు నాలమంద్ల తరలింతు ననన్

వ. మరియును –

క. ఎదురైనను కాకున్నను
పదుగురలో దాగియున్న పాండుల కొరకై
వెదకుదు నానేర్పు మెరయ
తదుపరి యా దేశ మెల్ల తమ వశ మగుటే

క. అనుచును రెండవ దిసమున
అనునాయక గణము లెల్ల ఆ తట్బుసులన్
చని వెంబడి మరు దినమున
జనితోద్ధతి మించి బట్ట చారణ విదులై

వ. అగునిది బాగన నందరు కురుపతి యాన సంతోషంబున సుశర్మ చతురంగ బలంబులం తో డ్కొని పగదీర విరాట్పతి గోగణ సంచార సమూహములపై దక్షిణపు తట్టు తనబలంబు తోడన్ జు ట్టున్ ముట్టడింప రాగోపాలకు లెల్లరు విస్మయమ్ము గదుర–

ఉ. ఆయత దండ ధారులయి అడ్డము నిల్చి గోగణంబులం
బాయక సాధు వాదమున వారణ జేయుచు సంగరోద్ధతిం
ఆయువు లెల్ల వీడి తమ ఆవుల రక్షణ పూనుకో తగన్
సాయుధ కౌరవాధ్వర సుశర్మకు దీటుగ బోర నిల్వగాన్

వ. చూచుచు విస్మితుండునై త్రి గర్తాధీశుండు ఆయుధ పాణులగు తన చతుర్విధ సైనికబలంబు ల నొక్కుమ్మడి వారలపై పురిగొల్ప నా సుశర్మ సైనిక బలంబుల నెదిరించుచుగోప కాపరులు –

క. శక్తి కొలందియు బోరి న
శక్తు లగుచు నా సుశర్మ సాయక తతికిన్
యుక్తము తమకిది యన న
వ్యక్తముగా కేగిరి బహు వ్యాకులు రగుచున్

వ. చేయునది గానక –

క. తొడ బడి తొట్రిలు రగుచును
వడి నేగి విరాట్ప్రభు కడ బావురు మనుచున్
దడి గట్టి బసుల బట్టుట
విడ మర్చిరి కథయు నెల్ల విబుధులు వినగన్

వ. విని నంతనె ఆ మత్స్య దేశాధిపతి విరటుండు సభాసదులు విన –

క. ఏమా పొగరు సుశర్మకు
యేమిటరా గతము నెంచ కేలనొ మరలన్
కామోద్రేకత కౌరవ
భూమీశుని యాజ్ఞ వలయు పూనిక తోడన్

క. గోవుల పట్టుట యేమది
కావాలని చేయు పనికి కారణమేమా
చావో రేవో తేల్చెదు
నావేశము మిన్ను ముట్ట ననిలో ననుటన్

క. కనరాని కోప కారణ
జనితోద్ధతి కంకు భట్టు జనవరు మొగమై
అనుమతి వేడుచు బల్కెను
వినయతతో తమకు తోడు వెంబడి రావన్

క. తిని కూర్చో తగ దేరికి
పని వచ్చిన వేళలందు పనిచెడ దినుచున్
అనిలో పాల్గోన్నగతికి
జనితోద్ధతి పాటు పడగ జయమగు తమకున్

వ. విన విని –

క. తావక నిల్చిరి యౌనని
వావిరిగా యోధ వరులు వహ్వారొ యనుచున్
రావం సుశర్మ కటునిటు
సావాసుల గూడ గట్కు సమరము జేయన్

చ. కొడుకులు తమ్ములుం విరటు కోపము చూచుడు యోర్వలేకనై
తడవది లేదు లేదనుచు తత్పర సిద్ధులు ఆయుధస్తులై
వడి గొని సైన్యముల్ నెరపి వావిరి కాగను యుగ్రమూర్తులై
సుడి గొని మట్టుబెట్ట దగ శూరత వీర సుశర్మ కడ్డమై

క. నిలుపను సేనల ముందట
కలనైనను తలప రాని కరినికర తతిన్
పిలువం లేదిటు మార్గము
తలదించుకు చూచ్డు తక్క తక్కుల కేర్కిన్

వ. అట్టి యెడ –

శా. క్రోధావేశుడు కౌరవాధ్వరణు డాక్రోశించుచుం ధీరతం
సాధింపం తన సైన్యముల నాస్వాదించి మత్స్యాధిపున్
వేధింపం గజ ఘోటకా నికరముం విధ్వంసముం జేయగా
సంధిల్లం జయ ఘోష నల్దిశలకుం సంగ్రామ మత్యుగ్రమై

క. గజ బలదులు రధికాశ్వులు
స్వజనముల బురి గొల్పుకు సాహసులగుచున్
గుజ గుజ లాడుచు తమలో
విజయము తమదే ననుచును వివశుల రగుచున్

క. ఇరుగడ సేనలు తమతమ
పరువము కాపాడు కొనగ పరవశు లగుచున్
తరుణము జూచియు వైరిని
కరవాలంబున కెరగొన కర్కశు లగుచున్

క. గద ఖడ్గ బరిశ కార్ముక
కదుపులు పది వేలు వేగ గర్జించుచు వే
యెదిరికి యెడమీయక నే
మదమత్తత యుద్ధ నీతి మరచియు బోరన్

చ. తురగ పదాతి దంతి ఘన తోరణ పంక్తి విదగ్ధ ధీరులుం
మరుగున డాగి లాఘవత మారణ యుద్ధము చేయు వారలుం
విరిగిన కాలు సేతుల నని వీడకె బోలెడి రంగ నాయకుల్
తరుగని కీర్తి కాంక్ష పరతత్పర ధన్యత జచ్చు వారలున్

క. ఇట్టటు ఘన రణ ధీరులు
తట్టో మట్టో జయ మెటు తమదే యనుచున్
కొట్టుకు జచ్చిరి తమలో
దిట్టత బోరాడ్చు నెంతొ తేజితు లగుచున్

క. శస్త్రాది అస్త్ర విద్యల
శాస్త్రాన్విత వింటి యుద్ధ చర్విత చరణుల్
అస్త్రాధిక్యత జూపుచు
విస్త్రించి విసరి పగతుర వివశుల జేయ్చున్

వ. సుశర్మ తనకండగా వచ్చిన తమ్ముల, బంధు జనమ్ముల, గురుసైన్యంబుల కూడగట్టుకొని యుద్ధంబునకు అమిత సన్నద్ధము జేయుచుండు నవసరంబున విరాట్ నృపతియుతన యూధ యోధ వరుల సమాస్వాదించు కొనుటయును –

క. అన్నకు తోడై తమ్ములు
మిన్నగు సేనల నిడుకొని మెచ్చగ నెంతో
దన్నుగ శతాని మదిరా
శ్వన్నుడు నినదత్తుడు సుతు శంఖులు జేరన్

క. శత సంఖ్యానక సైనిక
శతానికు రథ గజ తురగ సంపద రావన్
మితి మీరి రౌద్ర మేర్పడ
అతి రుద్రుడు సుశర్మ గూడ అక్షయ ములుకుల్

క. విరచుచు విరటుని కెదురై
వడి గూల్చును మత్స్య సేన వడవడ వణకన్
సడి జేయకె పరుగు లిడగ
నడయాడుచు కంకు భట్టు నడిమికి రావన్

క. కచ్చడముల్ బిగియించుకు
హెచ్చై తలపడ యిరుగడ హేమా హేముల్

విచ్చలవిడి రణ ఘోషలు
పెచ్చురిలగ బోరు సల్ప భీకరు లగుచున్

క. బాహా బాహీల్దలపడి
యూహకు తావీయ కుండ యుద్ధత బోరన్
హాహా రవ జయ ఘోషలు
నోహో యన జగతి బర్వె నోహో యనగన్

క. కని విన నేరని రీతిని
ఘనకార్ముక హస్తుడగుచు కంకుడు సేనన్
దునుమగ ధైర్యము లేమిన్
అని వీడిరి ఆ సుశర్మ అనుచర గణముల్

క. ఆతని తోడై వలలుడు
చేతో మోదమ్ము దనర చేరువ గదుడై
ఆతత ముడుగించి కురు
ఖ్యాతిం వేలార్చి విరటు కాపాడ్రావన్

క. కను సన్నల తంత్రీ పా
లన ధీరుడు తామ్ర గంధు లని జేయన్రా
వినుతింప వలల కంకులు
అనుచరులై విరటు వెంట నంటిరి జయతుల్

వ. ఇట్లరివీర భయంకరముగా సాగిన యుద్ధమున యిన్నూరు రధ గజ వ్రాతంబును మున్నూరు ఆశ్విక భట సందోహంబును నన్నూరు యీటె పోటు గాండ్రును యెన్నూరు గధాది ఆయుధ తండంబును అన్నూరు పదాతి కాల్బలంబుల వారును మొత్తము యిరుగడ సైన్యంబుల వారును కకావికలంబుగా సంకులసంగ్రామమ్ము చేయందొడంగిరి. అట్టిఘోర వీర మహా రణ రంగంబున –

క. ఒక్కట జిక్కిన విరటుని
అక్కసు దీరగ సుశర్మ అవనికి దోయన్
ప్రక్కకు జూచి వలలుడు
వొక్కుమ్మడి పైకి యెగసి వొడుపున లేపిన్

వ. మదమత్త గజ గండ తలంబు పైకురుకు సింగపు కొదమకైవడి వలలుండా సుశర్మపై కురికి వడితన భుజ బల లాఘవంబు మెరయ యాతని కాలుసేతులం బట్టి చుట్టి వెనుకకు విరచి కట్టి బంధింప జూచిన యా కౌరవకులా ధ్వరణు సైన్యంబులు దైన్యంబుదోప వెనుకకు తిరిగి కాలికిం

బుద్ధిసెప్ప విరటుని సైన్యములు మహెూత్సాహంబున వారివెన్నంటి యేగి ముందల భూరమణుని గో గణ తండముల మరల్చుకొనిరా విరటుండు సంతసమున కంకుభట్ట వలల తంత్రీపాల తా్మ్ర గంధుల మొగంబై –

ఉ. ఆరయ మీరు గాదె నను నాస్పద చిత్తత గాచినట్టి సా
ధారణ పౌరులా దెలియ ధర్మువు తోడుగ వచ్చి నట్టి నా
వారని నేడు నా మదికి వచ్చుట యెంతటి భాగ్యమో కదా
శూరులు ధీరులుం మరియు సోదర గణ్యులు ధర్మ వర్తనన్

క. ఎంతటి వారో దెలియను
వింతిది నాదైన జయము వింతల వింతౌ
అంతయు జేస్తిరి మీకే
నెంతయొ రుణ పడియు నుంటి నేవిధి దీర్తున్

క. సరియాసన మిడి దీర్తున
కరి తురగాది భవ్య దివ్య కాంచన తతులన్
సరి తూగ ధనము నిచ్చియొ
గురు తుల్యత వీర చిరుత కోర్కులు దీర్పన్

వ. అని అనేక ప్రకారంబుల మనం బెరయ వారల ను గ్గడింప వలలుండు కల్పించు కొని రాజుతో –

క. కరుణా మయ యీ ధనములు
తరుగని మీ దయకు సాటె తలపగ నెంతోన్
సరి వారిగ జూచుడు నా
మర్యాదయె చాలు మాదు మర్యాదులకున్

వ. అన విని విరటుండు యెంతయు సంతుష్టాంత రంగుండై సుఖాసనం బుండ కంకుభట్టు నవ లోకించి వలలు రావించి –

క. కంటికి రెప్పై గాచిన
బంటు వలలు ధీర వీర భండన భీమున్
వంటలకు నియోగించుట
దంటు దనము కాదె దలప ధర్మడ జెపుమా

వ. మరియును తంత్రీపాల తా్మ్ర గంధుల తిలకించి చూపి –

క. రణ విధి నెరపెడు నా రథ
ఘన చక్ర సమేతము తమ కరుణా దష్టిన్
ఫణి ఫణ కరణిం గాచిన
గుణ ధీరులు వీర వరులు గురుతర శక్తుల్

వ. అని ప్రశంసింప కంకుభట్టు రాజుతో మీయంతటి వారలు మమ్మింతగా కొనియాడుటయే మహనీయత. ముందుగా మీ విజయ వార్త మత్స్య నగరమునకు పంప వలయు. కోటకు జేరినం సమస్తమును తెలియ బడనగును. వారలు సగౌరవ పురస్సరముగా రాజోచిత విజయ సంరంభముగా సన్నద్ధము గావించుకొని మరునాడు తమ రాకకై యెదురు రా చూచుచుండు వారలు కావున ముందుగా మన గోధనంబు నెల్ల ససైన్యంబులతో రక్షగా పురంబున కనుప వలయునని శ్రమ దీర్ప నా రాత్రికి వొక్క రమణీయ నదీ సైకత స్థలంబున సపరివార సమేతముగా విడిది గావించి భోజనానంతర కాలంబున విశ్రమించి కంకు భట్టాదులతో శుభ సంభాషణావసర సమయంబున, బద్ధ హస్తుండైన సుశర్మను తీసుకొని వచ్చి చూపరా వలలుండు కంకుభట్టాతనిని సగౌర పురస్సరముగా సంభావించి మత్స్య దేశాధీశు విరాట్ నృపతితో రాజా –

క. విన వేడెద నర నాయక
అనినీగిన యీ సుశర్మ అవనీ పతినిన్
కనికరమున విడువ దగదొ
వెనకీతడు చేసినట్టి వికృతులు మరచిన్

వ. విరటుండట్లనే కంకుభట్టు మాటపై ఆ త్రిగర్తాధిపతిని సపరి వారంబుగా విడిచి పుచ్చుటయును వినిన జనమేజయుండు వైశంపాయన మునితో ఆ మరునాటి కథ యెట్టిదన.

ఇది.

శ్రీశ్రీ వాణీ వరప్రసాదలబ్ధ సుకవిజనప్రియ సాధుజన విధేయ శ్రీశ్రీ కవిత్రయ స్ఫూర్తి ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణ మండపాక వంశోద్భవ వీర్రాజు పౌత్ర సూర్యప్రకాశం సత్యనారాయణాంబాతనయ విరచిత –: శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత విరాట్ పర్వ తృతీయాశ్వాసము :–

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

విరాట్ పర్వము - చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీ దయితుడ గుణ సదయుడ
ఆదరణం జగతి గాచు అఖిలాండపతీ
మేదురునౌ జీవతతుల
అదరతం గొనెడు వాడ హరిహర నాథా!

ఉత్తర గోగ్రహణము

వ. అఖిల పురాణేతిహాస కథా కథన విశారదుండైన వైశంపాయన ముని విషయ విజ్ఞాన తేజో విరాజితుండైన ఆ జనమేజయ మహారాజుతో-

క. మరునాడిను రాకడము
న్మరు భీష్మ ద్రోణ కర్ణ కూటమి యెల్లర్
విరటుని ఉత్తర గో తతి
తరలింపను యుద్యమించ్రి దర్పిత బుద్ధిన్

క. వచ్చినది కురు బలములని
అచ్చెరులై ఆల కాప్ల లరిగిరి పురికిన్
హెచ్చరిక చేయు మదితో
సచ్చరితా విరటు పుత్ర సరగున రమ్మా!

క. సమయము యిదియే తమకిది
సమవీరుల తోడ నిల్చి సమరము జేయన్
సమయము లేదెటు తాళను
విమలోద్ధతి జూపు నీదు వీరత యెంతోన్

క. అనవిని ముదమున తనమది
జనితోద్ధతి ముందు కురికి చటుకున ఆగిన్
తనకీడౌ రథ సారథి
అని తోడ్పడ యెవ్వరనుచు అడుగుచు రావన్

వ. అత్తరి ఆ దెస కేగుచు తగు సారథి లేమిం జేసి ఉత్తర కుమారులు ఉత్తరపు దిక్కు ఆలమంద ల రక్షింప పో నేరక పరితాపము నొందు చున్నారని గ్రహించి ఆప్తార్త జన రక్షా పరతంత్ర ధర్మ రక్షకులైన పతుల ధర్మానువర్తిని యైన మాలిని–

క. గడసరి యా సమయ మెరిగి
వడి నేగియు నర్త్న శాల బృహ్నల తోడన్
సడి జేయక రారమ్మనె
అడుగిడ నా యుద్ధ భూమి అవనీ సుతుతోన్

వ. అని పలుక విన్న విరాట్పుత్రి ఉత్తర విషయ మేమిటో దెల్పిన గాని నా నాట్యాచార్యను అని భూమికి బంపనన మాలిని ఉత్తరా రాకుమారితో, అమ్మా ! యీబృహన్నల ఒక్కఆట పాటల మేటి యే కాక మేటి విలుకాండ్రతో తలపడి యెదు రొడ్డి విల్లంబులు పట్టి వారి ఆటకట్టింప నేర్పు గల దిట్ట యని నేనెరుంగుదు నని, మీ అన్నకు తోడుగా అరదము నడుపు సారథిగా పంపు టుచితం బన ఉత్తర నీ వెట్లెరుంగుదు వని ప్రశ్నింప –

క. విలు విద్యా వ్యాసంగమ
చెలులాటల చిన్న తనపు చేష్టల నాడే
తెలియం రా వెరగందగ
చెలి నెత్తిన పండు బెట్టి చీల్చుడె చూడన్

వ. మరియును నీట నీదు చేపల మింట నెగురు పక్షుల సూత్రంబునం జుట్టి లాఘవంబున గిర గిరం ద్రిప్పి మింట నెగిరించు బంతుల గుదప్పక నేల రాలంతృటిలో గొట్టుటయును, కంటికి గం తలు కట్టు కొని సడి విని చిటా రు కొమ్మల మధ్య గూండ్ల నున్న పక్షి పిల్లల ముక్కున పిండిఉం డలు దినప నగుటయును, అదియునుం గాక మొన్న ఖాండవ దహన సమయంబున పార్థునకు తోడుగా నుండి సారధ్యంబు నెరపి నాడని నే వినియుంటి. కావున యీ బృహన్నలను పేడి యని ఆడ యని చూడక తోడుగా పంపిన మీ యన్న కురు సేనల పరాజితులం జేసి జయంబుతో తిరి గి రాగలడు. సందియము లేదన ఉత్తర అన్న కడకు పరుగు పరుగున వచ్చి –

క. సారధి లేడని వగవకు
ధీరత యీ పేడి నీకు తేరిని గడుపన్
సారధి విజయుడవై
కౌరవులం దరిమి రావ గౌరవ మెంతో

క. అనవిని ఉత్తరు డామెతొ
విన లేదా భీష్మ కర్ణ వీరులు రావన్

అని మాటది అట్లుంచుము
కని దీనిని నగరె వింత కౌరవ యోధుల్

వ. అది విని సైరంధ్రి, ఉత్తరు మొగంబై

చ. కురుకుల సంభవాఖ్య రణ కోవిదు లెందరు యెత్తి వచ్చినన్
వెరువని ధీర వీర రణపేక్షణ సారధి యీ బృహన్నలే
వెరవున జూచినం ఘనుడు భీరువు కాడిత డెల్ల వేళలన్
తరుగని రాజ్య భోజ్య రణ తత్పరు డెంతయు రూపు మారినన్

వ. అని అనేక విధములు చెప్ప ఔనన సైరంధ్రిం జూచి ఉత్తర తాబోయి బృహన్నలం దెత్తునని వేగ–

సీ. పారాణి దిద్దిన పదము లల్లన నేల
మోప నేర్వగ రాని ముగ్ధ నడక
నును సోగ లావణ్య తను శోభ వెలుగంగ
చీని చీనాంబరాల్ జీర గట్టి
అను రాగ మర్యాద లనువౌచు రూపింప
సరి చేప కను గవ ననుకరింప
ప్రేమాభిమానాలు పురి విప్పి నడయాడ
ఆత్మాభి మానమ్ము అనుసరింప

తే. నాట్య దేవత దిగివచ్చి నయము గదుర
ఆత్మ భావమ్ము యెంతేని ఆప్తి గొల్ప
కలికి చూపుల గురు వర్యు కరుణ విరియ
చెంత జేరియు చేయెత్తి చెల్వ మ్రొక్క

వ. కనుల జూచియు ఆ తన్వి కామ్య కలన పసి గొన్న బృహన్నల–

తే. చేర వచ్చిన సుదతి నాశీర్వదించి
కోరి వచ్చిన పని యేమి కోమలాంగి
నిన్ను కాదందునా చెప్మ విన్నపమ్ము
యెట్టి దైనను సాధింతు నేపు మీర

వ. అనుడు మాటకు తలయూచి అనునయంబ–

తే. వినియు కాదందు వేయేమొ విముఖ వగుచు
మాట దిరుగను నేనంచు మాట యిస్తె

చేయ వలసిన పనియేమొ చెప్పు దాన
అనుచు చూచుడు క్రీగంట ఆప్త దృష్టి

వ. ఆర్త రక్షా పరతంత్ర బద్ధ కంకణ దక్షుండైన బృహన్నల ఉత్తర ననునయించి చేయ వలసిన పనియేమొ చెప్పు మనగ, మాయన్న ఉత్తర కుమారునకు సారధిగా రథము గడుపుచు మన ఆల మందల విడిపింప ఉత్తర దిగ్భాగ మ్మున కౌరవ సేనల కడ్డు తగులవలయు నన బృహన్న లాలో చించి ఆడిన మాట తప్పుట పాడి గాదు గావున త్వరిత గతిని రథ మాయత్తము చేయించునదిగా చెప్పి –

ఉత్తరునకు సారధిగా బృహన్నల యేగుట

చ. ఎదుటను వచ్చు నుత్తరుని యేర్పడ జూచుచు సంభ్రమేర్పడన్
పదుగురు ఔననన్ దయకు పాత్రుడ సారధి నౌట యెంతయుం
సదమల కీర్తి కాంక్ష జయ సాహస వృత్తికి యుద్ధ భూమి నా
కొదులుము కౌరవాన్వయుల కోరలు బీకియు దెత్తు గోవులన్

వ. అన నుత్తరుం డప్పుడు బృహన్నలం జూచి –

క. తగ బల్కితి నాకంటెను
మగ ధీరత ప్రజ్ఞ లెన్నొ మగువవు కాదే
బెగడొందకు కురు వీరుల
తెగ గొట్టను రమ్ము నాతొ తేజము దెలియన్

క. తెగ బీరపు పల్కేరికి
తగదని విన్నావొ లేదొ దర్పము తోడన్
వగవగ రావం తదుపరి
మగనాలురు గూడ నగుట మర్యాదగునే

క. వచ్చిన వారల దెలియుమ
కచ్చడ బిగియించ బోవ కార్యంబగునా
పుచ్చెలు యెగురును అనిలో
హెచ్చెరికల తేరు నడుప హెచ్చుగు నాకున్

వ. అని ఆ బృహన్నలతో యింకను నా వినుమని ఉత్తరుండు –

ఆ. కుంభ జన్ముడేమి కురుపితా మహుడేమి
కౌరవేంద్రు డేమి కర్ణు డేమి

సింధు నాధుడేమి గాంధార విభుడేమి
ఉత్తరుండ నిల్వ యుద్ధ భూమి

వ. అన గోపాలకా గణమ్ములు వేగరింప రాజోచిత లాంఛన మంగళ తూర్యారవములు మిన్ను ముట్ట –

క. యుద్ధాయుధ శస్త్రాస్త్ర బ
లోద్ధత రధి సారధు లిరు లూర్జిత బల స
న్నద్ధులు తేరెక్కుటయుం
సిద్ధత హారతులు బట్టి సేవక జనముల్

వ. ఆ శుభ సమయమ్మున ఉత్తర సారధిని, సంభ్రమాశ్ఛర్యమున సహోదరుని తేరిపార చూడ ఉత్తరు డమ్మా నీకేమి కావలయు నన్న –

తే. విన్నవింతును నాదైన చిన్న మనవి
అన్న దెత్తువ కురు వీరులాఢ్య జనుల
యెన్న దరమైన తలపాగ లేర్చి కూర్చి
కన్నె యాటల బొమ్మల కెన్న గట్ట

తే. విన్నపంబది యేలనే చిన్న దాన
కదన రంగాన కురు గెల్వ కాదొ తెలియ
బొమ్మ పొత్తిక లననేమి సొమ్ము లెల్ల
మూట గట్టుక తేలేమ మాట మాత్ర

క. అనుచును అరదము గడుపను
విను వీధుల లేవ నశ్వి వీపుల దట్టన్
కను విచ్చి చూచు లోనన
కనుమరుగై రుద్ర భూమి కడకుం జేరన్

క. ముందల కురువుల ఆవుల
సందడి దిలకించి జూసి సరగున వాజిన్
తొందర జేయుచు వడివడి
సుందర తర జమ్మి చెట్టు చూపుచు జేరన్

వ. అంతనా భూమింజయ విరాట్ పుత్రుం డుత్తరుండు–

సీ. కురువీర రధ గజ తురగాధి రోహకుల్
వెరపేమి లేకుండ వెనక జూడ్క

ఉత్తర దిక్కున ఉరు సేన దండెత్తి
మత్స్యాధిపు గోవుల మళ్ల దోల్కు
విరిపాయలై యేగు అరిగాపు తండమ్ము
చుట్టు ముట్టాడియు చోద్యమంద
గోభట వ్రాతంబు గోపద ధూళ్రేగ
అరుణిమ కాంతులు అలమి దిశల

తే. కావి కన్నెత్తి చూడరా క్రమ్ము కొనగ
చేరి జీరెడు మొనగాండ్రు లేరనంగ
విరటు రాజన్యు కొలువునా వీరులున్న
యెందు దాగిన రానౌత యేర్పరింప

వ. ఆవహ భేరీ భాంకార విజృంబణము దిక్తటంబుల మార్మోగ రధగజోర్ధ్వతల భాగంబుల తమ తమ సంకేతన రెప రెప ధ్వనుల్ వెల్లివిరియ బారులు దీరిన సంగరోత్సాహ సందోహంబు జూచు డు ససంభ్రమాశ్చర్య భయోత్పాతన భూమింజయ కుమారుండు తన సారధి బృహన్నలమజూచి –

ఉత్తరుడు కురుసైన్యములను జూచి భీతుడగుట

ఆ. కుంభ జన్మ జూడు కురుపితా మహుజూడు
కౌరవేంద్రు జూడు కర్ణుజూడు
సింధు నాధుజూడు గాంధార విభుజూడు
వీర గెలువ నౌదె విజయు డనగ

క. ముందుకు జూడు బృహన్నల
తొందర జేయకు తురగము తొట్రిలు పడనా
డెందమ్మున భీతి నొడమె
తొందర పడి వస్తి మంచు తోచుట లేదా

వ. అనవిని ఆ ఉత్తరుని దెసం జూసి –

క. కౌరవ వాహిని జూచుడు
భీరత యిటు పల్క దగుదె వీరుడ గావా
ధీరత పల్కిన పల్కులు
బీరములని నగరె యువిద వెరువకు మనుచున్

క. ఆవుల వదలియు అరిగిన
సావాసులు రెల్ల నీదు చవిటి తనంబున్
కావాలని సాకు వెదకి
యేవేవో మాట లాడ నేమన వచ్చున్

క. నమ్మిక మాలిని మాటల
పొమ్మని ఉత్తర పలుకను పోతగ వస్తిన్
వమ్మై యేగుట తగునా
నమ్మిక బల్కినది దాని నమ్మిక దీరన్

వ. అననా బృహన్నల మాటల కుత్తరుండు

క. సరి సామ్యుడ కానేరికి
సరిసరి యీ సమయమందు సరసము లేలా
కురు వీరుల నెదిరించను
సరివీరుడ వౌదె వీవు సంగర మందున్

క. నగు బాటని బీరువు నని
దిగ దీసియు మాటలాట తెంపరి తనతన్
సగ జచ్చియు నున్నాడను
తెగ నీల్గక తేరు దిప్పు తిక మక లాడ్కన్

క. ఇమ్ముగ సారథి వీవని
పొమ్మన నే కూర్చ్క నొస్తి పోదము పద వే
అమ్మయు చెల్లియు నాకై
గుమ్మము దెస చూచుచుంద్రు కొమరిన భీతిన్

క. భీతేలను భూమింజయ
చేతో మోదంబు గూర్ప చేయుదు రణమున్
నాతోచిన సారథివై
వాతోద్ధతి మించ తోలు వాజుల రిపుపై

వ. అనినంతనే విరాట్ పుత్రుండు గజగజ వణంకుచు –

క. కురు సేనల దెస గాంచిన
కరకర మది గుండె గుబులు కమ్ముకు రాదే
వెరవున మేనెల్ల వణకు

తరుగక ముచ్చెమట కారు తథ్యము వినుమా

క. బ్రతికుండిన బలుసాకని
మతిమంతులు చెప్పు మాట మాన్యుడ వినవే
మతి లేని మాట లాడకు
అతి వాగుడు కట్టి పెట్టు అమ్మరో కావే

వ. అని ఉత్తరుండు అరదము దూకి వెరగొందన్ వెనుకకుం దిరిగి చూడక పట్టదిక్కై పారువాని బృహన్నల అదిమి పట్టి వెనుకకు దెచ్చి ముంగలకుం జూపుచు –

మ. అదిగో జూడుమ జమ్మిపై కెగసి ఆ అస్త్రాల వే దెమ్మనన్
మదిలో సందియ మొందుచున్ త్వరిత మేమాయంచు సాలోచనన్
కదియం బోవుచు ఉత్తరుం డచటి ఆకారంబు పీనుంగులా
యెదుటం గన్పడ భీతితో వణకుచుం యెంతేని రోదించుచున్

ఉ. చచ్చిన పీన్గనిం దెలసి సాహస వృత్తిని ముట్టు కొందునా
జచ్చియు చూడు ముత్తరుడ జోదు కుమారుల ధన్వులవ్వి వి
వ్వచ్చుని కార్ముక మ్మదియ వాసవ నందను నర్జునా యనిం
చెచ్చెర పిల్వు యే భయము చేరదు నీదరి రాజ నందనా!

వ. అనవిని ఉత్తరుండు–

క. నిజమా యది కార్ముకమా
విజయునిదా చూచు చుంటి వింతయు కాదా
విజయుం డర్జును డెక్కడ
సుజనులు పాండు సుతులు సుస్థిర కీర్తుల్

క. అడవుల పాలై దిరుగుచు
సడి లేకజ్ఞాత గతుల సాధ్వితొ గూడన్
యిడుమలు కుడుచుచు నున్నా
పుడమిం జయు లనుట నిజము పృధివీ పతులై

క. తెల్పు బృహన్నల విజయుడు
సల్పిన ఘన కార్యము లెన్న సంబర పడుదే
తెల్పుచు నుందును వారలు
కల్పాంతపు చరితు లంచు ఘనముగ నేంతో

క. కార్ముక మది గాండీవిది
నిర్మల గద వాయు సుతుది నిశ్చయమే నీ
ఖర్మే మిదియ బృహన్నల
నిర్మల మానస దెలుపవె నీవెవ్వరివో

వ. అన నప్పుడు బృహన్నల –

క. విను ముత్తర మేమందర
మనువగు రీతుల కుదురుగ నజ్ఞాతమునన్
కను మరుగై నీదు జనకు
పని గట్టుకు అంటి యుంట్మి పబ్బము గడుపన్

ఉ. కంకుడు ధర్మజుం వలల గండడు వంటల భీమసేనుడా
సంకెల తోడ గుఱ్ఱముల సాకెడు తా నకులుండదే వినా
వంకల గోవులం దవిలి వాటిని దోల్సహదేవు డెంతయుం
వంకర మాటలేల నిక మాలిని ద్రౌపది అర్జునుండ నే

క. అనవిని ఉత్తరు డప్పుడు
వినయతతో మ్రొక్కి పల్కె వివ్వచ్చునితో
కన నేరని కృప తోడుత
తన వారుగ కావ వచ్చు ధన్యుల రనుచున్

క. అన్నా పేడిద మేమి బృ
హన్నల విన్నదియు లేదు హతవిధి యగునా
మన్నన లేదా దీనికి
ఉన్నది యున్నట్టు దెల్పు ముద్భవ రూపా

వ. మా యన్న ధర్మరాజన్న మాటకు తీర్థ యాత్రావిధి యీ భూ ప్రదక్షిణంబు సల్ప తేజంబు మెరయ సంకల్పించి అందు నానాదేశా ధీశన్య భీభత్సుండనై దిగ్విజయంబు సల్పితిరిగి రా, నాకా ధి పతి నన్పుత్ర వాత్సల్యంబున మెచ్చిరమ్మని తన అర్ధాసనం బిచ్చి గారవించి సుర సంసేవ్యాప్స రసాంగ నా నాట్య విన్యాసంబుల యేర్పరింప నందూర్వశితేజో విరాజితుండనౌ నన్నూచి తన్మయ త్వంబున సామాన్యునిగా నూహించి నిజ సదనంబునకు రావించి మోహించి పలుక కాదని ఆయ మ నమ్మగా భావించి పలుక కినుకమై పారవశ్యంబున నపుంసకుండవు కమ్మని శాపంబీయ, దైవ సంకల్పంబుగా భావించుచు చింతించుచున్న నవసరంబున నాకాధిపతి ప్రత్యక్షంబై నా మానవతా మహనీయ తనుమెచ్చి యీ శాపంబు మున్ముందు నీయక్కర దీర్ప తోడ్పడి యావల పురుషత్వంబు

సిద్ధించి పురుష కారుడవు కాగల వరంబుగా శాప మోక్షంబు ప్రసాదించిరి. అదియ యీ కృతక రూపంబు యీ వత్సరాంతంబు దనుక అనుభవించుట యన –

ఉత్తరుడు పాండవ మధ్యముని గుర్తించుట

క. విప్పారిన మోమున్నత
మొప్పారగ ధైర్య మంది మోదముతో నా
తప్పులు మన్నించు మనుచు
అప్పాటనె నరుని కాళ్ల కవనతు డగుచున్

క. మది బాసె నెల్ల భీతులు
విదితమ్మె అర్జునుండ వీవని దెలియన్
అది యేమొ జెప్ప జాలను
పదిలమ్మె గుదులు కొనియె భక్తియు నీపై

క. గురు తుల్యత శిష్యుడనై
సరగున నీ చెప్పినట్లు సమరణి నడువన్
కరుణింపుము సారథినై
అరదము నడిపెద రణమున అనుపమ తేజా

చ. దశ విధ నామ ధేయములు ధారుణి వెల్గగ తేజరింపనౌ
దశ దిశ లందునం జనులు ధన్యుడు పాండవ మధ్యముండనా
యశమది యెల్ల లోకముల యాతని కీడగు వీరుడేడనన్
విశదము చేయగా వలయు భీకర యుద్ధము సంభవించుటన్

క. వశ వర్తన శస్త్రాస్త్రులు
యశమందితి వెల్ల లోక అధిపుల లోనన్
నిశ చర సుర గంధర్వులు
వశులౌచును కట్ట బడెదు భయ విహ్వలతన్

క. దశ నామములు నిజమయి
యశమందగ నీదు కీర్తి కవధులు లేమిన్
విశదముగా చెప్పు కొనగ
దశ దిశ లందున వెలుగుట తథ్యము విజయా

క. నీ గల దశ నామము లే
లాగున నిజమౌచు వచ్చె లక్ష్యము చెడకన్
రాగత వివరము వినదగ
వేగిర పడుచుండె మనసు వినిపింపగదే

వ. అన విని యా అర్జును డప్పుడు విరాట్ పుత్రుడు ఉత్తరుండుతో, మా తల్లి కుంతీమ తల్లికి యదుకుల పృధ్వీపతి కూతుగా పృధ యనునామమ్ము కూడను కలదు. కావున పృధ పుత్రునిగా పార్ధడను నామంబును, మా యన్న ధర్మరాజుచేయు అధ్వర్యార్ధము దిగ్విజయంబు గావించి ధర ణి పతులంగెలిచి ధన సంచయములు గొన్న వాడుగా ధనంజయ నామంబును, మరి నే చేపట్టిన ప్రతి కార్యమున విజయము గొన్న వాడుగా విజయ నామం బును, శ్వేతాన్విత రధాశ్వములు గల వాడుగా శ్వేత వాహను డనియును, సురలోకాధిపుడైన మహేంద్ర దత్త కిరీటము వడయుటచే కిరీటి నామ ధేయమ్మును, యుద్ధావని శత్రు భీభత్సుండనై విహరించు నేర్పు గల్గుట భీభత్సుండను నామంబును, బాహుద్వయముచే ఒకేరీతి బాణంబులు సంధించు నేర్పు గల్గుటచే సవ్యసాచిగాను, ఉత్తర ఫల్గుణీ నక్షత్రమున జన్మించుటచే ఫల్గుణుడను నామంబును, ఖాండవ వనమునుదహించు నవసరంబుగా ఇంద్రాది సమస్థ నిర్జరులను గెల్వగల్గు నట్టి గాండీవ ధనువును, కాంచన పుంఖ అక్షయతూణీర బాణంబులను అగ్ని భట్టాఖ్యులచే గ్రహించు వేళ గాండీవి నామమ్మును, అపూర్వ రుచిరంపు రమణీయఅర్జున వర్ణ శరీర ఛ్చాయ గలవానిగా అర్జున నామంబును సార్ధక నామం బులు గలవాడ నైతి. ఇన్నింటికి మూలంబు యా పుండరీకాక్షుండు నాయండ యుండుట గాదె. మరియును వరదాన బల గర్వితులైన నివాత కవచులను దైతేయుల మూడు కోట్లను ర్జించితిని. దుర్నయులగు హిరణ్య పురవాసు లరువదివేల మందిని బరిమార్చ గంటి. అప్పుడు బ్రహ్మాది సుర సంగంబులు నాకు రధమును, మాతలిని, దేవదత్తమను శంఖమును, కృష్ణుండను యేకాదశనామ మ్మును వహించిన వాడనైతి నన, విని ఉత్తరుండు చిత్తమున తత్పర మతుడై తత్తర పాటు తక్కి హర్షాతి రేకంబున పులకితాంకుండగుచు సాష్టాంగ దండప్రణామంబు లాచరించి యింక నీ యి చ్చ వచ్చిన తెరంగున నన్నాజ్ఞాపింప నేనట్లు వర్తింప నౌదునన పాండవమధ్యముండు ఉత్తరకుమా రునితో –

క. వడిగా తేరది ముందుకు
గడుపుము యా జమ్మి నున్న గాండీవమ్మున్
సడి జేయక నందుకొనుము
సుడి గొని కురు సేన ముట్టి సురభుల గావన్

వ. అనుటయు అవ్విరాట్ తనయుండు ఉత్తరుండు గురువాజ్ఞగా పాండవ మధ్యముని మాటల

నౌదల దాల్చి సార ధియై అరదంబును జమ్మి వృక్షమునకు ప్రదక్షిణముగావించి నిల్వ నమస్కరిం చర్జునుం డంతరంగమున దేవకీ నంద ను ప్రార్థించి ధర్మ దేవతను మది దలంచి యింద్రాది సుర కోటులు తనకిచ్చిన వరంబుల ననుగ్రహింప వేడుటయును,తత్తక్షణంబ బృహన్నల పేడి దనంబు వీడి సుర తేజో విరాజితంబైన ఇంద్ర దత్త కిరీటంబర్జును శిరోభాగంబున విరాజిల్లుటయును, శ్వేతాశ్వరధము సంసిద్ధంబగుటయును, తనుత్రాణాది కవచకృపాణంబులు యయ్యై ప్రదేశంబుల నలంకరించుకొనుటయును, కాంచన పుంఖ తూణీరము అర్జును భుజస్కందమ్మున జేరుటయును, దేవదత్తంబు హస్తంబునువిరాజిల్లుటయును, కపి ధ్వజము రధంబున ప్రతిష్ఠించి ఉత్తరకుమారు సింహ పతాకమును జమ్మియందుంచి శంఖమ్ము పూరించిన తధ్వనిన్ –

కౌరవ వ్రాతములు దిగ్భ్రాంతులగుట

క. మేనల్లాడన్ స్పృహ కో
లోప్ నుత్తల పాటది లోగొన జవమున్
మేన్వివశం బౌచును రా
కానడు ఉత్తరుం డవనిని కవచము వీడన్

వ. మరియును భూ నభోంతరాళము ల్రుతిధ్వనింప అవనీ చక్రమల్లాడ కు గిరులెల్ల వడంకె పా దోధి యుప్పొంగె, తారావళి డుల్లె, గ్రహ గతుల్దప్పె, దిక్కు లల్లాడె మానుష జన్ములు మూర్ఛ నొం ద వనచర జంతు జాల పక్షీంద్రములెల్ల భీతిల, సురలోకమువిన్పింప యింద్రుడిది తన తనయుం డు కిరీటి దేవదత్త జనితంబైన నాదంబేమి కాను న్నదోభువి యందన –

ఉ. విన్నది కాదు మున్నెపుడు వీనులు ఛిద్రము లైనవో యనన్
మిన్నది మీద పడ్డటుల మేదిని క్రుంగుచు బీట వారెనా
కన్నులు కానవయ్యె మరి కానగ ముంగల నున్న దేమియో
సన్నగ వీడునా యశువు సంభవమా యిది శంఖ ఘోషకున్

క. ధైర్యము పాయన్పటుతర
కార్యము చెడెనంచు విబుధ కౌరవ యోధుల్
వీర్యో పార్నిత సేన ల
వార్యత సంసిద్ధు లైరి బారులు తీర్చిన్

క. కృప భీష్మ ద్రోణ సుతులు
అపురూప శంఖనాద మర్జును దనుచున్

విపు లీకరించి పలుకగ
యిపుడేమిది యుద్ధభూమి కేలనొ రావన్

వ. అని కురుపతి భీష్మ కృప కుంభజ ముఖ్యులు యెల్లరును తమలో తామాలోచించు కొనుచు నుండ, గాండీవి అరదమ్ము ముందునకు పోనిమ్మని భీష్మ ద్రోణులకు నమస్కార పురస్సరమ్ముగా వారి పాదమ్ముల చెంత వాలునట్లు రెండేసి శరంబులు నాటన్ మరియును కుశల ప్రశ్న సమాశ్వాదన పూర్వకముగా మరి రెండు రెండు శరంబులు వారి వారి కర్ణ పార్శ్వంబులంబడి ధ్వనించు నట్లునువిడువ వార లర్జును గురుతర భక్తి ప్రపత్తులనుగ్గడించు కొనుచుండ ఉత్తర మొగంబై గో గ్రహణార్ధము వచ్చిన కురువీర రాజన్య చతురంగబల సందోహ సమరాయత్త సన్నద్ధతం పరి కించి చూచి ఉత్తరున కందలి అతిరథమహారదార్ధ మహుల నందరి నొక్కొక్కరం వేర్వేర తాళ ధ్వజ సంకేతనుండు భీష్ముల వారని, కనత్కేతనము వాడు ద్రోణాచార్యుండని, గోవృషభ కేతనుండు కృపాచార్యుండని, సింహ లాంగూల కేతనుండు ద్రోణ సుతుం డశ్వదశ్వద్ధామ యని, శంఖ పతాకమ్ము వాడు రాధాత్మజుండు కర్ణుండని, నాగపడగ కేత నుండు దుర్యోధన సార్వభౌముండనిచూపుచు ప్రస్థుత కర్తవ్యము మత్స్య పురాధిపు గోగణ సముదాయంబుల మరల్చి దెచ్చుట కావునజూడు ముత్తరా సరిగ చూపులు నిల్పుచు –

ఉ. ముందల వాజులా నడుమ ముప్పది వేలగు ఆలమందలా
సందడి యెంతనా దవుల సాగుచు నుండిరి కౌరవాధ్వరుల్
సందియ మొందనేల మరి సత్వర దోలుమ అశ్వరాజమున్
డెందము సందడింప వడి ఢీకొన గావలె సర్వ సైన్యమున్

చ. అన విని యుత్తరుం డటులె అశ్వము దోలుచు అడ్డసాళులన్
కనుగవ నేర్చుచుం రథము గమ్ముగ ధేనువు లున్న చోటికిన్
జనునెడ అర్జునా యనుచు జాగృత పర్చగ కౌరవేంద్రుడున్
తనియుచు జుట్టుముట్ట తగ పన్నెను పార్థుడు యింద్రజాలమున్

వ. ఇట్లెల్లర తోడనా కురురాజేంద్రుడును పార్థుని ఇంద్రజాలమున కబ్బుర పడుచు–

ఉ. ఎంతటి ధైర్యమో తెలియ దెంతటి సాహస వృత్తియో యనన్
యెంతటి వీరుడైన మరి యిందరి వీరుల లెక్క జేయకన్
సుంతయు భీతి లేక తన సోదరు లెవ్వరు వెంట రాకనే
వింతగ దోచుచున్నదట వీనిని గెల్చు టసాధ్యమా యనిన్

వ. జనవరు లెల్లరుం విన–

చ. గడువది తీరెనా? తిరముగా గను చూడుడు సంగరోద్ధతిం
వడివడి వచ్చెనా యిటుల వహ్వారొ పాండవ మధ్యముండదే
అడవుల పాలయిం మరచెనా అపుడాడిన ధర్మ వాక్యముల్
అడిగెడు వారలెవ్వరని అద్భుత మీవిధి చూడరా తగన్

వ. అన నిట్టి ధర్మ సూక్షము లేర్పరింప పెద్దలు కురువృద్ధ పితామహులు భీష్ముల వారేసర్వ సమర్థులని కురు రాజేంద్రుని బంధు మిత్ర భ్రాతృ పరి జన పరివార మెల్లరుం చూచుడు అధికాయన మాస సంక్రమణ వత్సర పుష్కర కాలగతి గణన మూహించి –

చ. మునుమున దీరె నేట్కి పదమూడును యేండ్లని నొక్క టిక్కటిన్
అనుపమ తేజుడై యిపుడు ఆదట వచ్చెను అర్జునుండిదే
కనుగొను డయ్యెరో యనుచు గాండివ మొత్తుచు శంఖమూదియున్
అని మొన ద్రుంపనేననుచు నందరు మెచ్చగ యుద్ధ భూమిలోన్

వ. అనవిని కర్ణ కురునృప దుర్యోధన దుశ్శాసనాదు లెల్లరుం–

ఉ. వచ్చిన వాడు యొక్కరుడు వావిరి సేనల జుట్టు ముట్టి వే
యిచ్చగు రీతినా విజయు నెట్టుడు గట్టిగ ముందు వెన్కలన్
ముచ్చట దీరగా భటుల ముందుకు నెట్టుచు తోసి రాజనన్
మెచ్చగ నెల్ల లోకములు మీదెటు పాండవు లాట కట్టనన్

వ. వినవిని సహింప నేరని గురుపుత్రు డశ్వద్ధామ కోపావేశంబున–

ఉ. ఒక్కరు డెత్తి వచ్చెనని యోటమి తథ్యము వీని కంచెదో
మక్కువ తోడుతం మనము మాటికి మాటికి నూహ చేయుటల్
తక్కువ జేయుచుం యెదిరి దల్చుట తప్పిద మంచెరుంగుటల్
నిక్కము గెల్పు ఓటముల నిగ్గది దేలును సంగరంబునన్

వ. అనవిని మనంబునం మెచ్చుచు ద్రోణాచార్యుండు –

ఉ. ఒక్కడు గాదె దిగ్విజయ మొప్పుగ దీర్చిన పాండవోత్తముం
డొక్కడు గాదె నిర్జరుల మోములు దించిన దుర్నయుండనన్
నొక్కడు గాదె గెల్వ సుర యోధము ఖాండవ మేర్చు నాడలా
యొక్కరు డట్టె ఘోషిత సుయోధను దేర్చియు కీర్తికెక్కుతన్

వ. అని తన ప్రియ శిష్యు నర్జునుని శౌర్య ధైర్య పరాక్రమాది గురు భక్తి ప్రపత్తుల ప్రశంసించు నెడ సహింప నేరని వాడునై రాధాత్మజుండ్వారలనిర్వుర నధిక్షేపించుచు –

ఉ. గురు జన భూసురోత్తములు కోరియు శాత్రవు బెంపు చేయుచో
తరుగని కీర్తి కాముకత ధన్యత కెక్కిన పక్షపాతతన్
సురనది సూను భీష్ములును సుస్థిర తేజుడటం చ్చవించపగా
సరి యని యూరుకోతగునె సాయకముల్గని చీల్చకుందునే

ఉ. ఒక్కడె గాదు అర్జునులు ఒక్కట వేవురు యెత్తి వచ్చినన్
స్రుక్కగ జేయనే దెలియ శూరత కెక్కిన వీర వంశతన్
తక్కువ వాడ నౌదె సరిదాకగ నిల్చెద మేటి ధీరతన్
మక్కువ తోడ కౌరవ సమాదర సత్క్రియ పెంపు చేయగాన్

క. మున్నాడిన మాటకు నే
నిన్నాళ్లను యెదురు జూస్తి యిపుడీ రీతిన్
తన్నమ్మిన కురు భూవిభు
డెన్నంగా రుణము దీర్తు నీనరు నొడ్డిన్

వ. అనవిని దుర్యోధన దుశ్శాసన శకునులాదిగా గల ధార్త రాష్ట్ర సుత సంఘంబెల్లరు కర్ణ ధర్మ పరాయణ నీతిత్వ ధైర్య శౌర్య పరాక్రమాది సత్య సంధత్వముల కెంతయుముగ్ధులై సమరాయత్త సన్నద్ధులగుచున్నెడ వారలం జూచి అర్జునుం డుత్తరునితో –

క. తీడ్రించెడు కాల వెతల
గాంండ్రించుచు భీము బలము కాయగ నడవిన్
పంండ్రెండేడులు వన మృగ
గాంండ్రింపుల మధ్య భీతి కాలము గడిపిన్

క. వనవాసాం తజ్ఞాతము
వినయాన్విత మత్స్య విభులు విరటుని కోటన్
అను రీతుల యొరు లెవరును
కనివిన నేరని విధమున కాలము బుచ్చిన్

వ. కడకిపు డిత్తరి–

సీ. కురునృప కృప భీష్మ గురుసుతాశ్వద్ధామ
లని మొన దేల్చుట దట్టులుండ
అర్క సంభవు కర్ణు ననురాగ వర్గంబు
దుశ్శాస నాదుల దురిత ముడుప
కౌరవాన్వయ మిత్ర కూరిమి రాజన్యు

లక్షల యన్యాయ మడచుటెల్ల
సరిదాకి యుద్ధావనిం నిల్చు భట యోధు
దుడుకున దెగటార్చి ద్రుంచు టెట్లు

తే. మున్ను జేసిన దుర్నయా లెన్నొ దెల్ప
నడవి, నజ్ఞాత వాసాల యనుభవమ్ము
జ్ఞాతి సంబంధ బంధాలు జ్ఞప్తి వీడ
తెంపు జేయగ తగునొకో దెలియ రాదొ

ఉ. ఆలము జేయుటో దొలుత నావుల రక్షణ జూచుటో మరిన్
వీలగు దోవలం వెదకి భీకర పోరును చేయకే వడిన్
మేలని చెప్పు కోన్సమత మేధుర వీరుడు అర్జునుండనన్
మేలగు టెద్దియో న్దలచి మీదగు కార్యము చేకొనం దగన్

వ. అదియునుం గాక –

క. కీచకు జచ్చిన వైనము
యే చెవి విన్నట్టి వారలెవ్వరు గానీ
దాచగ లేనిది నిజమిది
సూచనగా భీమసేన్డు చేసిన పనిగాన్

వ. వినియుంట మేమీ వీట విరటు కోట తప్పక యుండి యుందుమని–

చ. సరగున దక్షిణోత్త్ర దిశ సంగ్రహ బుద్ధిని రాజ కాంక్షమై
కురుకులమెల్ల వచ్చుటది క్రూరత తథ్యము యెంచి చూడగా
మరువున డాగుచో వెదకి మమ్ముల బట్టియు రచ్చ కీడ్చియున్
మరలను కానకుం యనుప మాత్యుల మత్సర కైవతంబనన్

క. రాజుం బట్టుటె కార్యము
ఆజిం జీల్తుం జనముల అద్భుత వృష్టిన్
యీ జల వారుణి అలుగుల
యే జనములు నిల్వలేరు యేరై పారన్

క. ఇది యొక వాయువ్యాస్త్రము
అది యిది కాదంచు దూల్చు అవధులు దాటిన్
కదియం రా లేరెవ్వరు
విధి తమ్మీ భూత శక్తి విను వీథుల లోన్

వ. చూడుమని మంత్రాన్విత అస్త్రంబుల రెంటిని నియంత్రణ గావించి విడువనావాయు వృష్టి సంఘాతమ్ముల నల్లాడుచు విఘటితా శక్తుల ప్రోదిచేసి కొనుచు–

ఉ. రాజుకు అండగా నిలచి రక్షణ జేయను సర్వ సైన్యముల్
యోజన జేయుచుం బసుల యొద్దకు బోవకె పర్వులెత్తగా
వేజని భీకరోద్ధతిని వీరుల ద్రుంచకె కట్టు దిట్టతన్
తేజము మీర అర్జునుడు దెచ్చెను కోటకు గోగణంబులన్

క. ఆవులు మరలుట జూచుచు
కావంలే మయితి మంచు కౌరవ సేనల్
దేవతలే దిగి వచ్చిన
చేవది యే యా పార్థు సొత్తు చెప్పెడి దేమా

వ. అని వెను తిరిగి వాపోవు నవసరంబున కురుకుల సంభవుం డొక్కరుడు–

ఉ. వేజని గోవులం బదివి వేగమె తేనగు నంత మాత్రమౌ
తేజము జూపరే దినుట దేనికి దండగ యాయుధస్తులై
ఆజిని జేరుటెందులకు అందరు గొప్పగ జెప్పుకొందుకా
రాజుని పుచ్చి పోవుటది రాజస తేజము కాదుకోయనన్

వ. అది విన్న కోపోద్రిక్త రక్తారుణ నేత్రుండైన ఇంద్ర తనయుం డుత్తరునితో–

గోపాలురు గోవులను పురమునకు మళ్ళించుకొనుట

క. ఆవుల మిషగా వచ్చియు
గోవుల మళ్లింప నేడు కోరితి నంతే
ఆవల రాజుం జిక్కడె
తావళముల జిక్కు బడ్డ దంతా వళతన్

వ. అంత గాండీవి కురురాజుం బట్టనెంచి

క. ఉత్తర నడుపుము రథమును
యిత్తరి కురుసేన కెదుర యిభ రథికులపై
మొత్తుదు శర వర్షంబున
సత్తము నెరిగింతు జూడు సమ్మద లీలన్

వ. అని అక్షయ బాణ తూణీర గాండీవములకు వందన మాచరించి చేతం బట్టి విల్లు మోపెట్టి నారి సంధించి ధనుష్టంకార మొనరింప నాగ్రామోత దిక్తటంబుల ప్రతిధ్వనింప–

మ. కలగా దోచుట లేదులే నిజమిదా గాండీవి ధన్వేత్తెనా
కలతం జెందిరి యెల్ల లోక జనముల్ కంగారు రేకెత్తగా
యిలలో ద్వాపర యుద్ధమే యనుచుం యేమాయె నింతింతలో
తెలియంనేరము యెప్పుడేమి యగునో దేవాది దైవాంసులున్

మ. వెగటై తోచెను జీవ కోటి తతికీ విశ్వంబు యేమౌనిన్
సగమై జచ్చిరి కౌరవాది జనముల్ సామాన్యమౌ మాటయే
పగరం గెల్వను మార్గమేదని మదిం పల్మారు జింతించుచున్
తెగువం జూపుచు అందరొక్క మొగమై తీండ్రించి పోరాడుటే

వ. అని మరి మరి హెచ్చరించుచున్–

క. గుదిగా జేర్చుచు సేనల
పొదువుచు భీష్మాధి నేత పూనిక తోడన్
వదలుచు నిశిత శరమ్ముల
వదలకుడీ పట్టు నేడు విజయము మనదే

క. మేటగు అస్త్రములెన్నో
దీటుగ కురిపింప కర్ణ ధీరుడు ధనువున్
వీటుచు అన్నిట నొక్కట
వాటముగా ద్రుంచె నడుమ పార్థుడు ధృతుడై

క. ఎదురొడ్డిన కురు వీరుల
విదళింపను అర్జునుండు విడువను శరముల్
యెదరకు రావం భీతిని
కదియం జేరకనె పారు కౌరవ సేనల్

క. పదులుం వందలు వేలౌ
పదునగు తూపుల విడుచుచు భండన భూమిన్
మది లేకనె జంకేమియు
వదలక చెండాడు చుండ వాసవ సుతుడున్

క. అంతయు వీక్షించు సురలు
వింతగ నాకాధిపు సుతుని వీరత మెచ్చిన్
యెంతటి ధీరోదాత్తుడు
సుంతయు వీగడు యెదిరికి సూరత కెక్కన్

వ. విరాట్ నగరంబున –

క. గోవులు నగరికి రానై
దేవళముల పూజలెన్నొ దీప్తి చెలంగన్
యే వేళకు యా వేళకు
దేవేరుల యాజ్ఞ వలన దీర్చుచు నుండన్

క. సంబరములు నెలకొన్నవి
అంబర దవులను విరివిగ అద్భుత కాంతుల్
అంబారుల బహు విధ కన
కాంబర ధర యువిధ వచ్చి గర్వోన్నతిమై

క. ఆజిం గెల్చిన వీరకు
జేజే పలుకంగ నౌగ చేకొని శుభముల్
సాజనితోద్ధతి జనములు
వేజని యెదురేగి రెంతొ వేనకు వేలై

వ. అనుచున్ చెప్పుకు రావ నా పాండవ పౌత్రుండుస సంభ్రమాశ్చర్య విస్మయములు మది గొన వినుచు వ్యాస శిష్యుండైన వైశంపాయనునితో –

క. పదపడి ఆపై కతలవి
ముదమున ధర్మార్థ కామ మోక్షత వెలయన్
తుది దాకను వినిపింపవె
సదసన్మావంశ కీర్తి సంస్థుతి తెరగుల్

ఇది.

శ్రీశ్రీ వాణీ వరప్రసాదలబ్ధ సుకవిజనప్రియ సాధుజన విధేయ శ్రీశ్రీ కవిత్రయ స్ఫూర్తి ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణ మండపాక వంశోద్భవ వీర్రాజు పౌత్ర సూర్యప్రకాశం సత్యనారాయణాంబాతనయ విరచిత
–: శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత విరాట్ పర్వ చతుర్థాశ్వాసము :–

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

విరాట్ పర్వము - పంచమాశ్వాసము

శ్రీ విద్యాధర బహుజన
భావార్థుల తత్వ వినుత భవభయ హరణా
తావన పరతంత్ర చరణ
ఆవాసుల గావ నీవ హరిహరనాధా!

అర్జునుడు కౌరవులను పరాజితులను జేయుట

వ. దేవా! వైశంపాయనుండు జనమేజయ మహారాజుతో మీ తాత అర్జునుం డివ్విధమ్మున కౌరవ యూధమ్ము నెల్ల చికాకు పరచి మత్స్య భూ రమణుని ఆల మంద లన్నింటిని యింటి మొగంబు బట్టింప గోపాలుర కప్పగించి, వెనుదిరిగి పారు కౌరవుల దెస కనుగొంచు రధమును నిల్వనిమ్మని పరికించి రారాజుదెసన్చూచుచున్నెడ ఉక్కుసెడి వెక్కస మనస్కులై యిందరుండియు ఒక్క నెదిరించి పోర నేరక గోగణంబుల సైతము దక్కించుకోలేక వెను దిరిగి పోనొల్లక అందరొక్కటై ఆరునూర్ల రథ గజ యోధంబు తోడను మున్నూర్ల ఆశ్విక దళంబు తోడను లక్ష ఖడ్గ కార్ముక కరవాలభట తండంబులతోడను వ్యూహాత్మకంబుగా నిల్చి అర్నును రధంబును చుట్టు ముట్ట నుంకించు చున్నెడ గాండీవి ఉత్తరునితోచూడుమదిగో ఆ తాళవృంత కేతన రధంబున మన ముందు నిల్చున్న మహనీయుడు –

ఉ. శారద రాత్రి శుద్ధతను చాటెడు చక్కని మోము వాడ నా
కారణ జన్ముడీ భువిని కామిత మొప్పగ జీవితేచ్ఛమై
వారణ జేయ రాదెదిరి భావము లోగొని యోర జూపులం
జీరడె మూడు లోకములు చేరియు నొక్కట యెత్తి వచ్చినన్

సీ. సురనదీ శంతను సుతుడౌచు జనియించి
పరశురాముని తోడ వడసె భేటి
పితృ తృష్ణ పాలనా భీష్టత భీషణ
ప్రతినను గొన్నట్టి ప్రాజ్ఞుడౌర
త్రిభువన శక్తులు తేరి జూడగ రాని
శక్తిమంతుడు చాల శాంతనవుడు

కురురాజ్య పీఠమ్ము కూర్మిమై వెలుగొంద
తమ్ముల వంశమ్ము ధరణి నిల్ప

తే. ధార్తరాష్ట్రుల మమ్ముల దలచి యొకట
తనదు తేజమ్ము వీరమ్ము ధన్యమౌగ
యుద్ధ విద్యలు నేర్పించె యోధ ఫక్కి
మంచి చెడ్డల నెరిగిన మాన్యుడౌర

క. శాస్త్ర సమర్థిత ఝటిల
శస్త్రాస్త్ర జ్ఞాన విభవ సంపత్కరుణా
విస్తృత భుజ బలతేజో
అస్త్రాన్వయ ధీర భీష్మ నాపగ తరమే

వ. అదియును గాక మమ్ముల నందర లాలించి ఆలించి పెద్ద జేసి విద్యా బుద్ధుల నింత వార జేసిన మా తాత యిక నా గోవృషభ కేతనుండు –

చ. గురు పద నొజ్జయౌ కృపుడు కూర్మితొ మమ్ముల ధార్తరాష్ట్రులన్
సరియగు దారిలో నొకట శాస్త్ర సమన్వయ రాజ విద్యలున్
గురుతర పౌర నైతికత కూడన ధార్మిక నీతి శాస్త్రతన్
సురగురు సన్నిభుండగుట సూక్ష్మపు రీతుల బెంపు సేయడే

వ. మరి చూడుమా కనత్కేతనము వాడు–

ఉ. ఆగమ శాస్త్రముల్ జదివి ఆయుధ విద్యలు నేర్వసర్వులున్
తా గని శబ్దవేధ యని ధన్యత గొల్చుచు సంస్థతింపగా
వేగిరి జీవితాంత మిటు వీరకు సర్వము ధారబోసి నా
లాగున శిష్యు నొక్కరుని లాఘవు మేటిని జేయగా ననున్

వ. అనుచు శిష్యులందరి లోనన్నిన్నగా దలంచు అస్త్ర విద్యా గురుండు–

ఉ. రాజ్యము వీర భోజ్యమని రక్తము ఓడ్చుట కాదుకోయనిన్
ఆజ్యము తోడిదే క్రతువు ఆర్తుల రక్షణె రాచ పాడి సా
యుజ్యము గోరుటే బ్రతుకు యుజ్వల మానమె జీవనంబనిన్
పూజ్యుడు కుంభ సంభవుడు పూనిక నేర్పెను అస్త్ర విద్యలన్

వ. ఇంతటి వానిని ఎదిరి నిల్చి పోర గల్గుట అనన్య సామాన్యమే కదా. మరియు మద్గురు పుత్రుం డశ్వద్ధామ –

తే. ధర్మచింతన పరుడైన ధార్మికుండు
మంచి నెంచెడు మహనీయ మహిత శక్తి
విద్యలన్నింట తనదైన వేత్తయౌర
గురుని ప్రాణంబు యెంతేని కూర్మి మిగుల

తే. సత్య నిష్ఠా గరిష్ఠుండు సమత బుద్ధి
ముక్కు సూటిగ మాటాడు మోము యెదుట
తండ్రి కంటెను ఘనుడౌర తరచి చూడ
దోర్బలుండౌర ముజ్జగ ద్రోణ సుతుడు

వ. కనుమిటు నొక మారు ఆ శంఖు పతాకుని రాధాత్మజున్ –

ఉ. పొంగులు వార పాండవుల పోడిమి నెల్లను అడ్డగింపగా
నింగిని నేలను మరియు నీటను గాలిని యెందు జూచినన్
సంగర రంగమందు తన సాటిగ వీరత జూపు నాతడీ
అంగ ధరాధిపుండొకడు ఆసర కౌరవ సార్వభౌముకున్

వ. ఆ మొగ్గర మధ్యమందు కాంచన రధారూఢుండైన ఫణి ఫణత్కేతనుండు మనకు కావలయు మహనీయ –

సీ. కీర్తిమై వెలుగొందు కురురాజ్య పట్టమ్ము
దేదీప్య మానమై తేజ రిల్లు
రారాజు విభవమ్ము రమ్యమౌ యెంతేని
దేవేంద్ర తుల్యమౌ తీరు జూడ
రాజులెల్లరు మ్రొక్క రాజేంద్రు పద సేవ
కనుసన్న మెలగుచు కాన్క లీను
చతురంగ బల సేన సామంత మెంతెంతొ
చూడ ముచ్చట గాదె సుంత దెలియ

తే. ఇంద్రు సాటౌగ నవని మహేంద్రుడనగ
ముష్టి మంత్రాంగ వైభవ పుష్టి మెరయ
మానధనుడైన రారాజు మాన్యుడరయ
యోధుడన్నింట ధీర దుర్యోధనుండు

ఉ. మారణ ఆయుధమ్ములతొ మత్సర బుద్ధిని కౌరవేంద్రుడీ
తీరుగ పోరికిం దిగుట తీరని తప్పిదమం చెరుంగగా

ధీరత దెల్పనా భరత తేజులు అర్జునుడెంతొ వాడనన్
క్రూరత కాదొకో యనుచు గోగ్రహణార్థము మత్స్య నాధుపై

వ. వీనిం బట్టి బంధించిన చాలుకురు సైన్యంబు లెల్లం భీతి జెంది పటాపంచలై పారు గావున సార్వభౌము స్యందనమున కెదురబోనిమ్మనిన ఉత్తరుండు తనచోదక సామర్థ్యము తెల్లంబగు నట్లు నొక్క ఉదుటన యోధాగ్రేసరు కన్ను గప్పిఓహో యన నందర తృటిలో దప్పించి సైనిక నికరంబు ను రెండుగా జీల్చుచురారాజు స్యందనమున కెదుర తన రథంబును పోనిచ్చునవసరంబున కర్ణుం డు తన స్యందనమటుగా మళ్లించుట జూచిన అశ్వద్ధామ కర్ణ శకునుల నిద్దరం జూచుచు –

ఉ. చూపగ వచ్చెనీ తరుణి చూపుడు మాటలు గావు సేతలై
జూపిన కాదొకో దెలియు జూదపు మాటున మాయసేయగాన్
వోపగ వచ్చుటో యనిని యోడు టొ తెల్లము గాక పోదు నే
డాపగ వచ్చు నే విజయు నాకట సింహుని బాణ ధాటికిన్

వ. అని యుక్తి యుక్తంబుగా బల్కిన పల్కు విన్న అంగరాజు తోక ద్రొక్కిన త్రాచు వలె కస్సుమని పైకి లేచి –

ఉ. మాయయొ మర్మమో దెలియు మార్కొని నిల్చిన యుద్ధ భూమిలో
సాయగముల్ ధరించిన అసాధ్యుడ నర్జును లెందరేనియున్
ఆయువు మూడె నేడనుము అచ్చెరులై తగ చూడుడందరున్
వాయువు అగ్నియుం జలము బాణము లేసియు జీల్చి చెండెదన్

వ. ఆ మాటలు విన్న పాండవ మధ్యముండు–

ఉ. వచ్చిన వాడు ఒక్కడని వాడెటు గెల్వగ వచ్చునోయనిన్
ముచ్చట లాడుచున్ యెడద మోదము జెందగ గెల్వ నేర్తురే
ముచ్చట దీరులే నిజము మున్మిడి వాలుగ అంపవానలన్
పుచ్చెలు నేల రాలగను పూనిక చెండుదు చూడుడందరున్

ఉ. ఒక్కడె గాదు వందలుగ యుద్ధతు లెందరు యెత్తి వచ్చినన్
స్రుక్కగ జేయ నా దిటవు చూతురు గాకను సంగరోద్ధతిన్
దిక్కులు జూచుచుం పరుగు దీయగ నర్జున సింహము వెంబడించి నే
డక్కజ మందగా కురులు అద్దిర వీరుడు కర్ణుడే యనన్

చ. పరుగులు దీయుటో మరియు పార్థుని ధాటికి నేల కూలుటో
పురపుర లాడ బోకు మరి పూనిక నిల్వను సంస్తుతింపనా

కరిపుర మందు మామకుల కాకలు బట్టిన చాలునందువో
సరగున యోజ సేయు మిట సాహస మెంతన కర్ణ భూషణా

వ. అని గేలి చేసి పల్కిన పల్కులు సైరింప నేరని సూత పుత్రుండు క్రీడిపై కెగయనా యోధాగ్రేసరు లిరువురున్–

చ. అలుగులు కుమ్ముచుం సరిగ ఆహవ రంగము దుర్నిరీక్ష్యమై
వెలుగులు జిమ్మగా దిశలు బేధిల ఆయుధ సంగరోద్ధతిన్
పలువురు మెచ్చగా తనను పార్థున కెవ్వడు యీడు రాదనన్
చెల ముడుగంగ జేసె తగ చిక్కులు బెట్టుచు కర్ణ యోధునిన్

వ. మరియును.

చ. తొలగగ జెసి దుర్నయత తూపుల జిమ్ముచు నష్ట దిక్కులున్
విలవిల లాడగా కురులు విప్వచు గెల్చు టసాధ్యమం చెటున్
నిలువగ లేని భీరతను నీరస చిత్తత యార్త నాదులై
వెలవెల బారు మోములతొ వెన్కకు తగ్గిరి ముంద్కు వెన్కలై

వ. అంతట.

ఉ. భీతిల నేల నిల్వుడని భీకర తేజుడు భీష్మ వృద్ధు తా
ఆతత శక్తి యుక్తులతొ అందర జేర్చియు నొక్కతాటిపై
ఖాతర లేదు మాకనగ కవ్వడి నైనను ఢీకొనంగనొ
నేతయు నుండగా యెదిరి నిల్వగ నెవ్వడు రాగలండొకో

వ. అని కురుసైనికు లెల్లరుం పలుక –

క. వృద్ధుని తాతను యెదిరిచి
యిద్ధర నిల్చిన జగజెటు యెవ్వడు ఆజిన్
యుద్ధత గెల్వగ రమ్మని
వృద్ధుని యెటు పిల్వ నేర్తు బద్ధత యెరిగిన్

వ. అని తాత యెడల గల గౌరవ మర్యాదల పెంపున –

క. మ్రొక్కుచు కాళ్లకు ముందర
మక్కువతో అలుగు లేతు మార్కొన నాజిన్
తక్కువ గానని తెల్పుచు
యెక్కుడుగా దలచు నన్ను యిందర లోనన్

వ. అని నిండు మనమ్మున–

క. పాండవ మధ్యము దేసిన
దండపు తూపుల బహు విధ తత్పరుడగుచున్
ఖండిత బుద్ధితొ మనుమతొ
భండన సంసిద్ధుడాయె భరమౌ మదితోన్

వ. శాంతనవుడు కొట్టు మిట్టాడు చుండ కౌరవ యూధంబు లెల్లరుం –

క. తాతకు యెదురొడ్డి నిలువ
నీతరమా అర్జునుండ నిలునిలు మనుచున్
చేతో మోదము రమ్మన
వాతోద్ధతి మించి బోర వాసవ సుతుడున్

వ. ఇంత దనుక వచ్చి వెను దిరుగుట పాడి గాదని ముందు కురుక–

క. తా నేర్చిన అస్త్రమ్ముల
తా నేర్వక వచ్చి యున్న తక్కుం గలయా
భూనాయక మణు లిర్వురు
భూ నభములు మంట లెగయ భోరన విడువన్

క. చచ్చిన పీనుగు లెల్లెడ
విచ్చిన అవయవము లెల్ల విచ్చల విడిగా
కచ్చిడిగా బడి నేలన్
నిచ్చెలురై మ్రగ్గ వారు నిర్వేదనతన్

క. దశ శత సహస్ర జనములు
నిశితపు ఖడ్గములు వారు నేలం గూలన్
నిశచరు లబ్బుర బోవను
దశ దిక్కులు మారుమ్రోవ తద్దయు భీతిన్

క. మేలగు ఆశ్విక దళములు
నేలం గూలంగ నేయ నిశ్చిత నరుడున్
లీలగ అలుగుల భీష్ముడు
నేలం బడగొట్టె మధ్య నెమ్మది వాటిన్

క. తాతా మనుమల యుద్ధము
భీతావహమై జగతిని వీరత జాటన్

యేతా వాతా విననయె
జాతికి చేటొచ్చెననుచు జనములు పలుకన్

క. దుర్యోధను బలగము ని
ర్వీర్యత బొందిన తదుపరి రేడొక్కరుడున్
పర్యాలోకన పరుడై
కార్యా లోచన గడంగి కౌరవ తతులన్

క. ఒక్కట గూర్చియు జనముల
మక్కువ యెదురొడ్డి పోర మాన్యుల నడుగన్
ఒక్కరు ముందుకు రారొ
క్కొక్కరు వై దొలగుటెల్ల ఊరక యుండన్

వ. ఇట్లా విధమ్మున యూరకున్న కురుసైనిక నికరమ్ముల వైదొలగ నీక రారాజుం గాచుకొనుచు దుశ్శాసన దుర్ముఖ దుర్నయ దుష్ప్రహ సంగ్రామజిత చిత్ర సేన వికర్ణులాదిగా గల కురు కుమారు లెల్లరుం తమతమ బల సందోహముల గూర్చుకొని యాయుధ పాణులై రథమ్మున జుట్టు ముట్టి ముందుకు నడువ, గాండీవి తన గాండీవ నిర్ముక్త శరపరంపరల వారి ఆయుధము లెల్లన్ నేలం బడంగొట్ట, నడ్డు తగులుచు వికర్ణ ప్రభృతులునిశితాస్త్రములు ప్రయోగింప వానినెల్లం పార్థుండు గాలియందే తుత్తునియలుగా జేయుటయును–

క. తలకొని చిత్రాంగదుడట
వల పన్నిన విధము దోప వహ్వాయనగా
విలవిల లాడగ నరుపై
అలుగుల వానను గురిసెను అద్భుత సరళిన్

వ. అంతట –

క. అర్జున అనిలుడు వీచెను
దుర్జయుడై అలుగు వాన దూరము తొలగన్
నిర్జరురే కొనియాడను
ఊర్జిత బలు నరుని విద్య యుద్ధతి మిగులన్

వ. సహింపని వారై దుర్యోధన మంత్రాంగులు దుష్ప్రహ చిత్ర సేనులు–

క. రథ గజ తురగా రూఢులు
పథికులు వేవేలు గూడి భండన భూమిన్

విధిగా నర్జును తెగగొను
పధకము తుత్తునియలాయె పార్ధుని యెదుటన్

క. కధగా మిగిలెను విరటుని
గోధనముల బట్ట రావ కోరిక మిగిలెన్
వ్యధగా కురుకుల యోధకు
విధి విహితము కాదొ పాండ్వ వీరుని గాథల్

చ. గురువులు పక్షపాతులని కుంభజ సూనుడు సఖ్యతాఖ్యమై
మరుగున నుండి రేవిధమొ మార్కొన రారదె యుద్ధ భూమికిన్
తిరముగ బోరినం గురులు తీటడగింపక పోదురా నరున్
తరుముచు అస్త్ర జాలముల తక్కువ వారము కాదుకాదనన్

చ. గురువుల పాద పద్మముల గౌరవ సూచక వందన క్రియా
శరముల రెండురెండు కురుశాత్రవ తేజుడు వేయనంతటన్
తరుగని శిష్య వత్సలత ధన్యుడు పాండవ మధ్యముండనిన్
చిరముగ దీవనల్ గురిసి చెయ్యన బాణ పరంపరోద్ధతిన్

క. మంత్రోచ్చారణ విదుడై
యంత్రాన్విత అస్త్ర శస్త్ర ఆయుధ తతులన్
తంత్రోద్ధతి గురుడేయగ
మంత్రాధిక్యత నరుడల మధ్యనె విరచెన్

క. గురు శిష్యుల సమరోద్ధతి
వెరగొందుచు భీతమౌత వేధయు మెచ్చున్
తరతమ మేర్చగ తరమే
సుర గురునకు యింద్ర లోక సుస్థిర తతికిన్

క. ఇట్లా యిరు గురు శిష్యుల
కొట్లాటది రౌద్ర మౌత కురుగణ యోధుల్
మాట్లాడుట తెలియ నటుల
యెట్లో మరి చూతమంచు యేర్పడ మదిలోన్

క. తరుగని వెతయై జనములు
దరి జేరని రీతి బోర దారుణ శక్తుల్

కురుయూధమ్ములు తెగి పడ
ధర పారెను రుధిరపేర్లు ధర్మము దెగుటన్

వ. ఇట్లు గురు శిష్యులైన ద్రోణార్జునుల మధ్య జరిగిన మహా వీరసంగ్రామ శస్త్రాస్త్రముల పాల్బడి అనేకానేక కురు వీర భట సందోహమును వేనగు వేలగు రథగజవ్రాతంబులను నేలం గూల ఆచార్యుండలసట బోవ జూచి దుర్యోధనానుజులు భీతులై పర్వులెత్త ద్రోణసుతుండైన అశ్వద్ధామ ఆయుధ పాణియై–

ఉ. అర్జున సింహునిం దెగుట నాహవ భూమికి దూకి వచ్చుచున్
గర్జన జేయుచున్ తనదు కార్ముక శక్తిని అస్త్ర యుద్ధతిన్
నిర్జరు లెల్లరుం నిలచి నిశ్చల చిత్తత జూచుచుండనా
తర్జన భర్జనల్ జరుప పార్థుని ఢీకొను ధీరు డెవ్వడో

చ. అనితర సాధ్యుడే తెలియ అర్జుని కంటెను దిట్టయై తగన్
అనిమొన నిల్చియుం ప్రబల ఆయుధ విద్యల వెల్వరించుచున్
తునియుచు ముక్కలై విరుగ తుంపుల జేయుచు వాయు వేగతన్
కని విని నేరరీ తరము కార్ముక లాఘవు డెంత వాడహో

చ. గురుకుల బద్ధులై మెలగి కుంభజ ముఖ్యుని శిష్య కోటిలో
తరుగని కీర్తి కాంక్షులయి తద్దయు నేర్వరె అస్త్ర విద్యలన్
కరుణతొ ధన్యులై దిటవు కన్గొన నెవ్వరు సాటి రారనన్
యిరువుర మధ్యలో ఘనుడు యీతడొ ఆతడొ చెప్ప జాలకన్

ఉ. ఆతత శక్తి యుక్తతను అద్భుత రీతుల కిందు మీదులై
ఆయువు లడ్డియైన తము నాదరమెంతన జూచు రాజుకై
కాయము శాశ్వతమ్మనక గౌరవ మానస చిద్విలాసులై
సాయుధ పాణులై సరిగ సాహస వృత్తిని బోరు సల్పుచోన్

క. అడనెడ ఘనుడై గురుసుతు
సడిలాఘవ హర్షమెసగ సంబర పడుచున్
వడి దాకుచు నేలకురుక
విడవిడ బోయెడి కురుభట విధమది జూడన్

వ. అశ్వద్ధామయు తన శక్తి వంచన లేక అర్జును నెన్ని విధముల క్రిందు చేయంజూచినను పాండవ మధ్యముండన్ని విధముల రెట్టించి–

క.　తరుగని అలుగుల సారధి
　　నరదము లశ్వముల ద్రుంచి నశ్వద్ధామన్
　　పరిసర సేనా వాజుల
　　విరిచియు కురుసేన నెల్ల విముఖుల జేయన్

వ.　చెల్లా చెదరై పారు సైనిక నికరంబుల నెల్లందన శర పరంపరల నల్లంత దవుల పారంద్రోలి ఒంటరియై కురు రాజ్య కరిరాజేంద్రు అంబారీ నధిరోహించి నిల్చిన రారాజు దుర్యోధన సార్వభౌ ముపై యుద్ధతిం యురుక నుంకించు సమయంబున ఉద్దండ కోదండ పాణియై ఘనుడా విక ర్ణుండు –

శా.　కోపోద్దీప్తుడు అంగరాజ సుతుడుం క్రోధానల జ్వాలుడై
　　నీపాపం బిదె పండె నేటి కనుచుం నెంతేని వాపోవగా
　　రాపాడించుచు అస్త్ర శస్త్ర తతులం రారాజు సంతోషమా
　　యేపాటో యిదిచూతమంచు నరుడుం యేర్పర్చు బాణాగ్నులన్

మ.　విరజిమ్మెల్లెడ దుర్నిరీక్షుడయి ఆవేశంబు వెల్వార్చుచున్
　　కురురాజ న్మణులెల్లరుం మగుడ యే కోపార్నితా మూర్తులై
　　దురితోపాయన మారణాయుధ తతిం దుర్వారులై యెంతయున్
　　కురియం అస్త్రము లర్జునుపై యతడు నా కోపాగ్ని యుద్వేగుడై

వ.　ఇట్లా వికర్ణు లావడగింప పాండవ మధ్యముండు–

క.　కంటిని అగ్నులు రగులగ
　　వింటన్ గురియగ రుధిరపు భీకర వృష్టుల్
　　మింటికి జిమ్మగ భరమై
　　యేంటీ నరు ధాటి నేడు యేమన వచ్చున్

క.　దడ బుట్టగ కురుసేనలు
　　గడ గడ లాడంగ మేను కడు భీతులునై
　　అడుగిడి ముందుకు రావను
　　వడిదాకను ముందుకురుక భయపడి జావన్

వ.　ఇట్లీ విధముగ కుంతీ సుత మధ్యముండు యుద్ధ భూమిం క్రీడించుచు దుర్యోధనానుజు లెల్ల రం వెన్నంటి వెన్ను విరువ నొక్కొక్క బల్లెము నాటి తరుమ అతిరధ అర్ధరధమహారధు లెల్లరుం యేకమై కురురాజు నెడ కృతజ్ఞతా పూర్వకముగా అందరేకమై అర్జునుని రధంబు చుట్టి ముట్టాడి శత సహస్ర సంఖ్యాన కంబైన వివిధాయుధముల్ ప్రయోగింప, తన రధసారధి రధ్యంగముల

నెల్లంగాచి గొనుచు వారి అస్త్ర శస్త్ర ఆయుధ సంపత్తి నెల్లను మార్గమధ్యమునే తుత్తునియలు జే యుచు అరి వీర భయంకరుడై పోరాడుచు అన్నదమ్ముల మాటలసత్యము గాకుండ ముందు వెన్క లాలోచించి వారు చేసిన శపథములను మది దలంచి చేయునది కానక సమ్మోహనాస్త్రంబు ప్రయోగింప –

తే. మంత్ర ముగ్ధులు కాజొచ్చి మతులు వీడి
ఒడ లెరుంగక పడియుండ్రి యుద్ధ భూమి
యెంత కాలమ్ము తెలియకే కొంత సేపు
బుద్ధి తెలియక సర్వజ్ఞ భీష్మ తక్క

వ. ఆ సమయమున ఉత్తరుం బిలిచి అర్జునుండు విరాట్ పుత్రి ఉత్తర కోరిక దీరునట్లుగా బొమ్మ పొత్తికలకై కౌరవ రాజన్యుల తలపాగలు కోసి తెమ్మని పంపుచుఆ తాళ వృక్షకేతనుడు మా పితా మహులు. వారు సర్వజ్ఞులై మంత్ర ముగ్ధులుకాక బుద్ధితెలిసిన మహనీయులు కావున మిగిలిన కు రు వీరుల తలచుట్టు కోక కొనలు మాత్రమే తెమ్మని మరియొక పర్యాయము చెప్పిపంప ఉత్తరుం డట్లు చేయుటయును–

తే. నిదుర లేచిన వారుగా నేరకేమి
కౌరవేంద్రుడు మొదలుగా గురుని తోడ
పట్టి బంధింప అర్జునుం మట్టుబెట్ట
రండు రండని అందరుం దండు వెడల

తే. వింత జూచుచు భీష్ముండు సుంత ఆగి
విన్నవించెను అంతయుం వింత యగుట
చిన్నతనమౌట యెంతయుం వన్నెతరుగ
హస్తి బోవుటె లెస్సని స్వస్తి పలుక

తే. మత్తు గొన్నట్టి మనదెస సత్తు వెరిగి
కుత్తుకల్ గోయకే తలకోక గొనుచు
మత్స్య విభు గోధనాదుల మళ్ళ ద్రోలి
మంచి వాడౌట యెంతయుం మాన్యుడౌర

వ. అని చెప్పిన పితామహు వచనంబు లాలకించి కృద్ధ మనస్కుం డగుచు నిట్టూర్చుచు ఉద్రేకం బు మానుటయును తక్కిన యోధాగ్రేసరు లెల్లరును జరిగిన దానికెంతయుం విచారించుచు శౌర్య ముల్ సాలించి వచ్చిన వంక వెను దిరిగి చూడ నేరక పోవు వారలపరికించుచు ఓహోయని

యెలుగెత్తి భీష్మ ద్రోణ కృపాచార్య గురు జనులకు వందనములాచరించి దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణ వికర్ణ కురు శత సోదర యోధుల, నుపాలంభించుచు దుర్వార గర్వ నిర్వహణంబు మెరయ తేజో మయంబగు మొగంబున విరాట్తనయునితో అర్జునుండు–

క. ముచ్చులునై కురు సేనలు
యిచ్చ వలయ బాధ పడుచు యిస్సీ యనుచున్
మెచ్చినది కాదు జనులని
విచ్చల విడి చెప్పు కొనగ వెగటై యుండన్

క. వచ్చిన పని సరికాదని
దుచ్చరితము మూట గట్కు దుస్సహ పరతన్
సచ్చరితులు కారని విన
విచ్చల విడి నీచ వరులు వీరని తెలియన్

వ. ఇట్టి అకృత్యపు పనులకు పూనిన నిర్వేదనలే మిగులు నను గుణ పాఠము యిదివరకెన్నిఅను భవ మైనను దుష్ట సాంగత్యము వలన దుష్ట బుద్ధులు మాననేరని దురాశా పిశాచులచే పీడింప బడుచున్న తెలివి తక్కువ వారలీ ధార్తరాష్ట్రులని తెలియ వచ్చినది చాలు. మనమిక మత్స్య పురాని కి మళ్లుట అవుసరము.పద పోదుమన –

కౌరవులు వెనుదిరిగి హస్తినకు బోవుట

చ. హయముల కళ్లెముల్ చరచి ఆయత సిద్ధులు జమ్మి మీదుగా
పయనము చేయుచుం అచట పార్ధుని గాండివ ఆయుధాదులన్
నియతత నుంచియుం అలుగు లెప్పటి యట్టుల మూట గట్టియున్
నయముగ ఉత్తరాహ్వాయుడు నర్జున సారధి తేరు తోలుచున్

వ. ధనంజయుండు భూమింజయునితో –

చ. గురుతర మాటగా దలచి గోవుల దెచ్చుట ఉర్తరోద్ధతిన్
జరిగిన వీర కార్య మని జాగృత పర్చుచు నీదు మాతయున్
పుర జనులెల్లరుం వినగ పూనిక దెల్పుము మత్స్య రాజుతోన్
కురుకుల సేనలం గెలిచి గ్రుమ్మరుచుండెను యుత్తరుండనన్

వ. అది విని యుత్తరుండు–

క. అంతయు మీరే కాదా
వింతయె నే జేయుటెల్ల వింతల వింతౌ

సుంతయు దెలియక యున్నే?
అంత దనుక ఆగుమయ్య యని యుత్తరుతోన్

క. తగు సమయము అగు నప్పుడు
బిగ దీయక చెప్పవచ్చు పెద్దలు వినగన్
మగధీరత విజయ సముడ
సగ పాలుడ నీవు గూడ సంగర మందున్

వ. అని వచియించి తొల్లిటి మాదిరి ఉత్తర కుమారుడు రధికుండనా నిజాయుధ ములన్ గొని వచ్చునట్లుగా బృహ న్నల వేష ధరుండై సారధిగా పాండవ మధ్యముండు రధమెక్కిరా నడచుట ముందుగా వార్తాహరులు పురంబునకుంజనిజాటుటయును అంతకు ముందుగా–

తే. విజయ వీరుడు విరటుండు విభుద తోడ
విజయ కేతన సంకేత వీర గణము
విరటు విజయమ్ము కొనియాడ్చు వేల వేల
విరటుడెంతేని గర్వుడై విశ్రమింప

తే. నగరు కేతెంచ ప్రీతిమై నాతులెల్ల
గాఢ కర్పూర హారతుల్ ఘనత నిచ్చి
అర్ఘ్య పాద్యాది విధులతో నాదరించి
రాచ నగరుకు తోడ్తెచ్చి రాణి తోడ

వ. సుద్ధాంత మందిర మధ్యమున అమందానంద సందోహ పార వశ్యంబున రాణి సుధేష్ణాదేవి తో తన విజయ గాధలకు తోడు కంకు వలల తంత్రీపాల తామ్రగంధుల యుద్ధ విశారదతను కొనియాడుచు ఉత్తరుండెక్కడన, ప్రభూ! మీరటు దక్షిణ దిక్కు గోవుల విడిపింప సమస్త పరివార సైన్యంబుల తోడ యుద్ధ సన్నద్ధులై వెళ్లిన మరునాడే ఉత్తరు తట్టు భీష్మ ద్రోణ కృప కర్ణ అస్వద్ధామాది అతిరధ అర్ధ రధ మహా రధులతోడం గూడి తన తమ్ముల నూర్వుర తోడ కురుసార్వభౌమ దుర్యోధ నుండు మన గోవుల గోపాలురం బట్టి బంధింప వచ్చిన వార్త విని ఉత్తర కుమారులు గత్యంతరము కానక బృహన్నలం సారధిగాగొని వారిపై యుద్ధంబునకు వెళ్లుటను విన్నవిరటుండు మనమ్మున భయవిహ్వలుండయి రయంబున కొలువుదీరి మంత్రులం బిలిపించి విషయము విచారించి యుద్ధ విశారదులైన కంకు భట్టాది యోధులెల్లరుం విన –

క. ఎత్తరులౌ కురు సైనిక
సత్తమెరుగ బోవ తగదొ సంగ్రామమునన్

ఉత్తరుడొక్కడు నున్నా
దుత్తర దిక్కునకు బంప్డు యుద్ధత యోధన్

క. పేడా! సారథి వీనికి
యీడును జోడును తగదుర యేతరి నైనన్
వీడా పాపడు జూడన్
పేడేమిటి రథము దోల పేర్కొన వె గటా

విరటుడు కౌరవ సేనపైకి బోయిన తనయునికై భయభ్రాంతుడగుట

క. వచ్చిన వారా దుర్యోధము
నిచ్చులురై యుద్ధ విద్య నేర్చిన వారల్
విచ్చల విడి దెగ జూతురు
పుచ్చెలు యెగురంగ నెంతొ పోతర శక్తుల్

క. కారణ మిదియని తలపను
వేరేమని యోజ సేయు విషయము లేదే
మారణ యోధుడు సింహుడు
వారణ చేయంగ నేడు వసుధను లెడే

క. కృప కర్ణ ద్రోణ భీష్మల
నపనింపను వీరుడేడి అవనిని సమమై
యిపుడిపుడే యంటు వీడు
యపురూపపు బిడ్డకాదొ యనిలో బోరన్

వ. అని విరటుండు అనేకానేక విధముల తలపోయుచుండ కంకుభట్టు మత్స్యవనీ నాధుతో రాజా!

బృహన్నల ఉండగా భయము లేదని కంకుభట్టనుట

ఉ. నిన్న సుశర్మ యోడుటది నేడిటు ఉత్తరు గెల్పు తథ్యమౌ
పిన్నలు పెద్దలుం కృపుడు భీష్ములు ద్రోణుడు కర్ణులుండినన్
మిన్నక చూచుచుండు నరమేధము జేసియు యుద్ధ భూమిలో
దన్నుగ బృహ్నలుండగను తథ్యము గెల్పది రాజసూనుకున్

వ. అని మర్మ గర్భమ్ముగా బృహన్నలాధిక్యతను వెల్వరింప మత్స్య భూనాధుండు విసువున –

ఉ. పేడిని గొప్ప జేసి యిటు పెద్దగ బల్కుట కోర్వ కెంతయున్
వీడని పుత్ర వత్సలత విహ్వల చిత్తత సంశయాత్ముడై
వీడెటు గెల్వ నోర్చునని భీతిని జెందుచు కంకు భట్టుతో
పేడిని సంగరోద్ధతుగ పేర్కొని పల్కితి వెంత చోద్యమో

వ. అనియు మరియునున్–

క. తరమే బ్రహ్మకు నైనను
తిరముగ దుర్యోధనాది ధీరుల కురులన్
విరచుట ఉత్తరు వశమే
అరదము పేడెటు నడుపునొ యనిలో గెలువన్

వ. సుసాధ్యము కానేరదని విధివిలాస మెట్లున్నదోయను ఆందోళిత మనస్కుడై యుండ–

క. వచ్చుచు నన్నాడుత్తరు
డచ్చెరు వందన్ జనములు అద్భుత రీతిన్
దెచ్చుచు నావుల నింటికి
మెచ్చగ కురు సేన గెల్చి మిక్కిలి వేగన్

వ. రానున్నా –

క. దను వార్తను గొని తెచ్చిన
పని వార్కి కాన్క లిచ్చి పంపుచు నృపుడున్
తనియుచు జాటంగ నగరు
కొనియాడను కొడుకు కీర్తి గోవుల దేవన్

వ. సంతుష్టాంత రంగుండైన మత్స్య భూరమణుండు ప్రీతిమై నెత్త మాడ సారెలు దెమ్మని సుధే
ష్ణారాణి దాపున నున్న సైరంధ్రితో బల్కి రమ్మని కంకు భట్టుతో పల్క మున్న–

ఆ. ధరను జూదమాడి ధర్మజు డోడెగా
తనదు తమ్ముల సతి దాను గూడ
అడవులందు దిరుగ నాయెను కాదొకో
జూద మాడు టెల్ల చోద్యమరయ

వ. అని ఆట ఆడుచుండ, విరటుండు సంతోష సంరంభమున కౌరవుల ననిలో గెల్చి గోవులం
దెచ్చిన ఉత్తర కుమారుడు ఘనుడని సగర్వముగా పల్కుచుండ కంకు భట్టువెండియు –

మ. చనియుం యుత్తరు తోడుగా అరదముం చెయ్యాన దోలంగ వే
జనియా బృహన్నల వానితో అరుగుటే జాగ్రత్త యెంతేనియుం

అనిలో కౌరవ యోధులం గెలిచి మున్నా గోవులం దెచ్చుటం
వినియుం ఉత్తరు జెప్పగా బల్కుమీ విఖ్యాతి మార్మోగగాన్

వ. అనగా ఆవేశపరుండైన విరటుండు క్రోధానలుండై చేతనున్న సారెలంగొని కంకు భుట్టు మోమునం వేయ రుధిర స్రావమౌటయుం అది చూచిన మాలిని తన చీరచెంగుతో తుడిచి కట్టు కట్టుటయును వింతగ జూచుచు మాలిని విధంబును యేర్పరింప నేరకసంశయ హృదయుండగుట గ్రహించిన మాలిని –

ఉ. ధర్మవు నాల్గు పాదముల ధారుణి వెల్గగ నేలువాడునై
ఖర్మకు లోనయిం యిటుల గౌరవ తాపస వృత్తి పూనినా
నిర్మల మానసుం డితని నీవిటు కొట్టిన రక్త పాతతన్
ధర్మము వీడ్త్వ నీధరణి తల్లడి జెందును కాటకంబగున్

వ. కావున యిట్లు చేసి నీకును నీ ప్రజలకును కీడు లేకుండ చేసిన దాన నన యెంతయు సంతసించగా–

ఉ. మంగళ తూర్యముల్ జెలగ మత్స్యుని సూనుకు బృహ్న్ల సూతుకున్
అంగన లెల్లరుం గలసి ఆదర పూర్వక స్వాగతంబుగా
జంగమ సాము లుద్ధతుల చాలగ బాడగ వీర గాధకున్
రంగము జేసి రెంతయును రంజిల నెంతయు మత్స్య నాధుడున్

వ. కురు వీరుల గెల్చి వచ్చు తనయుని తోడుగా సారధిగా వెళ్లిన బృహన్నలం ఆదరపూర్వకంబుగా జూడ విరటుండు వేడుక పడి చూచుచుండ, మార్గ మధ్యమున చూచు వారెల్లరును అరదము చుట్టునుం జేరి –

చ. కురువుల గెల్చి వచ్చుటది కోటికి యొక్కడు మాత్రమే యనిన్
పరువది నిల్పె మత్స్య పుర పాలకు నంతటి వీరుడే యనిం
తరుగని కీర్తి తెచ్చె నని తక్కువ కాదని మత్స్య సూనునా
పుర జనులెల్లరుం బగడ పొక్కుచు సిగ్గున మానసంబునన్

వ. ఈ బృహన్నల లేనిదే ఉత్తరు డేమియు చేయ జాలడని, యే ప్రశంశల కైనను యీసారధియే కారణుం డనియు తెల్పుచు తెచ్చిన కౌరవ యోధుల తల కుచ్చులు ఉత్తర బొమ్మ పొత్తికలకని యిచ్చుచు –

చ. కురు బల సేనలం విరచి కోరిక దీరగ సంగరోద్ధతిన్
తరుగని కీర్తికెక్క నను తక్కువ జేయక గెల్పు నాదనన్

పురుషత జూపునా పుడమి పోడిమి వీరుడు పేడి గాదనిం
పుర జనులెల్లరుం వినగ పుణ్యుడు యీతడు నాకు మీకనిన్

వ. ఎల్లర సంతోషంబున వీడ్కొల్పుచు పురప్రవేశంబు జేసి అంతఃపుర ప్రాంగణమున తండ్రి కడకు వచ్చి నమస్కరించి ఆశీర్వాదంబులు గొని సుఖాసనమున గూర్చుండ విరటుండు నీ సారథి యేది యని యడుగుటయును, ఉత్తరకుమారుడు ప్రక్క నుచితాసనమున కూర్చున్న కంకుభట్టార్యు చూచి సభక్తి వినయ విధేయుండుగా నమస్కరించి ఆశీర్వాదంబులు గొని మోమెత్తి చూచి యేమిది యీనుదుటి కట్టని అడుగ, విరటుం డుత్తరునితో –

క. కొట్టితి సారెల నుదుటను
అట్టిట్టని బొగడ బేడి అనుపమ తేజో
దిట్టని గోవుల దేవను
పట్టిన విలు వీడ నట్టి పావను డతడే

వ. నని కంకుభట్టన సహింపనేరని మనంబున తొందర పడితిననవిని ఉత్తరుండు –

ఉ. అంతయు నిజమే ననుచును
సుంతయు మది దాచకుండ సుభగత పలుకన్
వింతగ వినుచును విరటుడు
యెంతెంతో బాధ పడుచు యేడ్వ దొడంగెన్

వ. అపుడు కంకుభట్టు విరటునితో రాజా!

క. సుంతయు దెలియని పనికీ
వింతగ బెగడొంద తగునె వెనుకటి పనికై
యింతింతగ బాధ పడకు
వింత గదా దైవ మాయ విరటాధిపతీ!

వ. అని యూరడించుటయును, విరటుండు–

క. సుంతయు దెలియని వాడనొ
యెంతయు సామాన్యునట్ల యేర్పడ జూచిన్
యెంతెంతగ గురి జేస్తినొ
సొంతపు పనివారలట్ల చూస్తిమి కాదే

వ. అని ఉత్తరునితో నీవింతగా జెప్పుచున్న బృహన్నలకు యేమిచ్చి గౌరవించి ఋణముతీర్చుకో గలవారము. ఆతని జూడ నా మనసెంతయు యువ్విళ్ళూరుచున్నది. అనిమనంబున నిజముగా ఆతడు పాండవ మధ్యముడు పార్థుడగునెడమన మెంతయు దప్పు జేసిన వారమవుదుము. అని

పదే పదే పరితపించుచు పేడియే పార్థుండగుట యెట్లు పొసగును. ఔనుపో, మిగిలిన ధర్మజ భీమ నకుల సహదేవులు మరియు ద్రౌపది యెక్కడ నున్నట్లు అని వితర్కింపుచు ఆ రాత్రి యెట్లో నిద్ర రామిం గడపి మరునా డుదయంబుననేలేచి త్వరిత గతిని ప్రాతఃకాల కార్యాదులు దీర్చి ఆ బృహన్నల రాకన్ మది దలంచుచు కొలువు కూటంబునకు మంత్రి సామంత బంధు జన సమేత మ్ముగా రాగా–

చ. కల కల సింహ పీఠమున కంకుడు కూర్చొని రాజ ఠీవితో
కొలువది దీరియుండ ఘన కోవిదులెల్లరు వంది పాడగా
బిలబిల లాడుచుం జనము వింతగ జూచుడు యెంత వింతనన్
నిలువున కూలినట్టులయె నిల్చిన చోటనె మత్స్య రాజుడున్

చ. వలలుడు తంత్రి పాలుడును బృహ్నల తోడుగ తామ్రగంధియున్
తలకొక యాసనంబునను తాత్మ్యము యెంతన కూర్చొనుండగా
నెలకొని రాజసంబు తగ నిల్చిన వారలు ముందు వెన్కలన్
వెలదుల ఆటపాటలవి వింతగు శోభల వన్నె గూర్చుడున్

వ. కొంతవడి నోట మాట రాక నిర్విణ్ణుడై, యెట్ట కేలకు –

క. రాగము పల్కెడు కంకుడు
తాగనియుం లేవ కుంట తగునే సభలో
నీగతమేమో తెలియుమ
మూగగ మాటాడకుండ ముసిముసి నగగాన్

క. ఏ నాడును లేదిటులను
యీ నాడీ విధము యేల యింగిత మతివై
నీ నా తమ్యత మరచిటు
కానేరని పనికి బూన గర్విత బుద్ధిన్

క. నీ ధర్మము నీ సత్యము
బేధించిన దేమి వింత పెన్నిధి సభలన్
సాధారుణ పురుషుడవే
బాధాకర విధమదేల పావన పురుషా

క. తిన్నింటికి గల వాసా
లెన్నున్నవొ లెక్క బెట్టు లెక్కకు రావో

యెన్నో చదివిన వాడవు
నిన్నేమని పలుక నౌదు నేరము మోపిన్

వ. విని విని వలలుడు విరటునితో, రాజా!

క. నేరము మోపుట గూడన
వారణ జేయుచు కురుకుల వాజులనెల్లన్
ధీరత నిల్చియు ఆజిన్
దూరము తోలితి మిరుగడ దోహద పడుచున్

వ. నిన్ను, నీదేశాన్ని, ప్రజలను రక్షించినది యెవరని తలచుచుంటివో, నీతనయు నుత్తర కుమారుని రావించి తెలుసు కొన గలవను నంతలో ఉత్తరుడు సభా సదులెల్లరుం నిండుకొలువున్న చోటికి వచ్చుచునే సింహాసనాశీనులై యున్న వారెల్లరకును సభక్తి వినయ పూర్వకముగా నమస్కరించుచు తండ్రితో వీరలు–

ఉ. మానవ మాత్రులే మనల మత్స్యుల కెల్లను రక్ష దక్షులౌ
ధీనిధులెల్లరుం వసుధ దేహ్యను వారల కండ దండలై
దీనుల గావగా నిలచు దేవులు పూరుష సింహులుద్ధతుల్
ధీనుతు లెంతయుం నియమ దీధితు పాండుని బిడ్డలైదురున్

వ. ధర్మజ భీమార్జున నకుల సహదేవులు పాండవాన్వయులు గౌరవ మూర్తులు ప్రాణసమానులు వంశ వర్ధనుల్ –

చ. మగసిరి జాటగా జనుల మన్నన లొందగ అండ దండగా
తగుదన యెల్లరుం మనల ధన్యులరంచును విశ్వసింపగా
పగతురు కౌరవాన్వయుల భండన భూమిని గెల్వ నెంతయున్
తగునిది సింహ పీఠమున ధర్మజుడుండుట ధర్మ మెంతయున్

వ. తండ్రీ! నేటికొక యేడుగా అజ్ఞాతముగా మనల నంటి పెట్టుకొని కాలము వెళ్ళబుచ్చు కంకుభట్టు యతీంద్రులుగా వ్యవహరించు మహనీయుడే అజాతశత్రుడునా బరగుధర్మజుండు. పాండు భూవిభు పెద్ద బిడ్డ. మన వంట శాలలో వలల గండడుగా నున్న నాతడు మహాబలశాలి భీమసేనుడు. తంత్రీపాల తామ్రగ్రంధులుగా వ్యవహరించు వారలు మాద్రీమతల్లి ముద్దు బిడ్డలు నకుల సహదేవులు. పేడి రూప ధరుండై నర్తనశాలలో మన ఉత్తరకు నాట్యాచార్యులు గానున్న యీ బృహన్నలయే పాండవ మధ్యముండర్జునుండు. మొన్న ఉత్తర గోగ్రహణ సంరంభమున అతిరధ మహా రధులైన భీష్మ ద్రోణ కృప అశ్వద్ధామ కర్ణ వికర్ణ దుర్యోధనానుజుల నెల్లరం విరిచి శత్రుంజయుండుగా నన్ను నిలువ బెట్టి తెచ్చినదీ మహనీయుడే. విను. మత్స్య భూరమణి అమ్మ

సుధేష్ణారాణి మందిరమున నున్న సైరంధ్రి మాలినియే పాండవ పట్టమహిషి ద్రుపద రాజన్య తనయ ద్రౌపదిఇట్టి మహనీయులెల్లరును మనవీట నుండుటయే మహద్భాగ్యముగా నెంచనగు.సత్యసంధుడు, త్యాగశీలి, శాంతచిత్తుడు, అర్థిజనుల కొంగు బంగారు పౌరవ కులోద్భవ ఆర్యకుల సందీప్తుడు త్రిభువన సామ్రాజ్య ఇంద్ర సింహాసనమునకైనా అర్హుండు యీ ధర్మమూర్తి. మన యీ చిన్న మత్స్య రాజ పీఠమున నుండుట కర్హుండు కాడా? చిన్న తనముననేబక హిడింబుల మట్టుబెట్టిన జగజెట్టి వృకోదరుండు భీమసేనుడు మనయీ చిన్న మత్స్యరాజ పీఠము నధివసింప తగడా? అస్త్ర విద్యా గురుండు ద్రోణాచార్య ప్రియ శిష్యుడు గురుదక్షిణగా ద్రుపదరాజన్యు కట్టి తెచ్చి యిచ్చిన మహనీయుడు గురువును మించిన శిష్యుడు మత్స్య యంత్రమును దెగగొట్టి మేటి యనిపించు కొన్న విలువిద్యా పారంగతుడుశివుని మెప్పించి పాశుప తమును గొన్న మేటి, ఇంద్రాది యక్ష గంధర్వాదుల ఉక్కడంచిన మహితశక్తి, తప గర్వ దర్పితుండు ఇంద్రసింహా సనాధిష్ఠితుండు గాండీవి అర్జునుండు మన యీ చిన్న మత్స్యరాజ సింహాసనాస్థలి వెలుగొంద నధివసింప నర్హుండ కాడా? అనన్య సామాన్య మహనీయ తేజో విజయ విరాజ మాన్య రాజన్యులు మాద్రీ సుతులు నకుల సహదేవులు మన యీ చిన్న మత్స్య రాజ్యవృద్ధికి నర్హులు కారా? నేటికినీ మనలనీ మత్స్యదేశ ప్రభువులుగా గౌరవించుచున్న మహనీయుల తోడిచెలిమి గావించుకొనుట మనకును, మన దేశమునకును క్షేమకరముగా యేమిచ్చి వీరి ఋణ ము తీర్చుకొన గలవారము. వెలలేని ధన కనక వస్తు రత్న సంపత్తుల కిచ్చుటకంటెను మన ఉత్తర కన్యా రత్నము నిచ్చి గౌరవించి బాంధవ్యమున మెలగుటెల్ల విధముల ప్రీతి యన, విరటుండు వారనెల్లరం ప్రీతి కౌగలించుకొని–

చ. మనమున సంతసంబెసగ మంత్రుల బెద్దల కూతు దెమ్మనిన్
పంచిన సంభ్రమోద్ధతులు పాయక నుత్తర పెండ్లి కూతుగా
మనసున కామ మోహములు మానుగ చిందెడు దీప్త చిత్తనుం
తనులత సిగ్గునం మెరయ ధర్మజు నొద్దకు దెచ్చి జూపుచున్

వ. విరటుండు ధర్మరాజుకు మంత్రి సామంత బంధు జన పుత్ర సహితంబుగా ప్రణమిల్లుచు మా ఉత్తరను మీ ఇంటి కోడలిగా స్వీకరింపుడని ప్రార్థింప–

ఉ. తమ్ములు యెల్లరుం వినగ ధర్మజుడప్పుడు సంతసంబునన్
యిమ్ముదితెంతయుం చిరుత యీడగు జోడుగ అర్జునాత్మజుం
డిమ్ముగ చేకొనం గలడు యిష్టత పెద్దలు సంతసింపగా
నెమ్మది సంభ్రమంబుగను నివ్వసుధంతయు కీర్తి కెక్కగాన్

వ. అన విని భీమార్జున నకుల సహదేవులు చిరు నగవుతో తమ సమ్మతిని దెల్ప మహదానంద భరితుడైన విరటుండు కూతు నంత:పురమునకు బంపుచు ఉత్తరాభిమన్యుల వివాహ విషయము

చాటబంప ననుజ్ఞ ధర్మరాజు వలనం గొని అట్లు గావింపకుమారునితో మంత్రివర్యులకు కబురంపి సుధేష్ణాంతఃపురంబున సైరంధ్రిగా కాలము వెళ్లబు చ్చు మాలిని పాండవ పట్టమహిషి ద్రౌపదీ దేవియనిన్నీ సగౌరవముగా తమతో సమానముగా వియ్యాలవారునా సమాస్వాదింప వలసినదిగా కబురంపు నప్పుడు–

క. అందమ్మున నవమన్మథ
సుందరతర విగ్రహుండు సుస్థిర నేత్రో
స్పందన అర్జునుడనగా
అందరు అభిమన్యు డనుచు అమ్మేననుచున్

ఉ. వచ్చిరి యెల్లవారలును యేర్పడ జూడగ ధర్మజాదులం
సచ్చరితాత్ములర్ వినగ సంబరమెంతన వియ్యమందుటన్
మెచ్చుచు వాడవాడలను మేదిని ఉత్తర వీర పత్నునం
ముచ్చట లాడుచుం జనులు మోదితు లౌచును వచ్చువారలున్

ఉ. ఉత్తర మామలందరిని ఉత్తరుడెంతయు గౌరవించుటన్
అత్తరి జూచి పొంగుచును ఆమని జాటగ పత్తనంబునన్
ఉత్తర మోదమొంద తగ నుత్సవమెంతన ఆటపాటలన్
మొత్తము సంభ్రమాశ్చరిత మోదితులౌచును వింత వింతలన్

క. ఆదట అజ్ఞాతంబుగ
యీదను కీవత్సరంబు యింతయు యెంతన్
ఆదరతెంతయు జూపిన
మీదయ కొనియాడ దరమె మేమెల్లరమున్

క. తెలిసిన మొందలికి జెడునని
మెలగంగా వలసి వస్మి మీదయ వలనన్
వలనుగ తలకొక విధముగ
నెలకొని కాలంబు గడుప నేర్పడె మాకున్

వ. అనవిని విరటుండు వారలతో –

ఉత్తరాభిమన్యుల వివాహము

క. మాకును మీకన నేటికి
యేకముగా గల్గు శుభద యోగము యిటులన్

చేకురె సదయులు ఔనన
సాకల్యత ధాత గూర్ప సర్వులు మెచ్చన్

క. తెలియని వాడను మిమ్ముల
కలనైనను కాంచి యెరుగ కరుణను జూపిన్
తొలినాడావుల మిష గొని
మలినా దుత్తరునితోడ మమ్ముల గావన్

క. వచ్చిన కరుణా మూర్తులు
సచ్చరితం ధాత్రి నేలు సర్వజ్ఞులు మీ
యిచ్చగు రీతిని నడువగ
ముచ్చట పడుచుంటి మయ్య ముగ్ధత నెంతన్

వ. అన నపుడు ధర్మరాజు ఉత్తరాభిమన్యుల వివాహ విషయము బంధు జనులకు బలరామ కృష్ణులకు సుభద్రకు ద్రుపద కాశీ యదువృష్ణి సంతతుల వారికిం దెల్పుచు ఉపప్లావ్య పట్టణము తమకనువగు నెలవుగా నుండునన విరటుండుఉత్తరునితో తత్ప్రాంత గిరి నగ నదీ నద ప్రాదేశిక పరిజన సముదాయముల నెల్లను సపరివార వస్తు వాహన సహితము రాజోచిత ప్రాసాదుల్నెలకొల్పి అందుండునట్లు శాంతపరచి తామును మంత్రి సామంత పురోహిత బంధు మిత్ర దాసదాసీ జనంబుల తోడను కొల్వు సేయు నట్లుఒకశుభ ముహూర్తమునఅందు విడియింప సమకట్టి –

క. రధికుల నశ్వారూఢుల
రధ కరి తురగాది తతుల రాజిత భటులన్
అధికము గోగణ చయముల
అధమాధమ మొక్క లక్ష అమరిచి పంపన్

వ. ఇవ్విధమ్మున పాండు నందను లెల్లరుం ద్రౌపది తోడం గూడి సమీప శమీ వృక్ష నిక్షిప్త సమస్త ఆయుధ సంపత్తుల నెల్లం ప్రజాహిత పూజా విధి విధాయకపూర్వకముగా తెచ్చుకొని రాజోచితముగా ఉపప్లావ్య పట్టణమున మత్స్య మహీనాధుండు పెంపు జేయ వివిధ జానపద వినోదవిహారంబు లింపు గదుర జననాధులెల్లరుం దెచ్చు బహువిధ భూషణ భాసురులై మహనీయ విభూతి శోభిల్లుచు నుండ–

క. పెంపెసలారం పాండవు
లింపారగ నుండు నంత నింతయు నెంతన్
యింపగు యదకుల భూషణ
సొంపులు బలరామ కృష్ణ సోదరు లిద్దర్

వ. సాత్యకీ సమేతులై సుభద్రాభిమన్యులం దోడ్కొని కృతవర్మ ప్రద్యుమ్న సాంబ యుయ్యుధాన వృష్ఠి అక్రూర యింద్రసేన పాండవ సారధుల తోడను అనేక యాదవ కుమారుల తోడను కరి తురగ రథారూఢులై చూడవచ్చు –

క. బలరామ కృష్ణ యదువుల
వలనొప్పగ యెదురు వోయి పాండవ అనుజుల్
తల వాకిట కాళ్ల కడిగి
అలవారల సేమ మడిగి అక్కున జేర్చన్

వ. బావల సేమంబడిగి వాసుదేవుండు సుభద్రాభిమన్యుల పాంచాల రాజ పుత్రి పాలికిం గొని పోవ అభ్యంతర జనంబుల నియోగించి బంపుటయును, పార్థుండు యదుపుంగవ ప్రముఖు లెల్ల రుం విశ్రమింప తగువారల నియోగించి పంపపద్మనాభుండు –

క. సముచిత ఆసన విడుదుల
సుముఖత నుండంగ నంత సురుచిర మౌగా
సమయోచిత భాషణముల
తమ దెచ్చిన వస్త్ర భూష్ణ తతులను యిచ్చిన్

వ. బావలందరితో పాటు ద్రుపద రాజ తనయకు గూడన్ కట్ట బంపి వేర్వేర అందరకును రాజో చిత రత్న సంచయగో కరి తురగ స్యందన దాస దాసీ జనంబుల నొసంగి రుచిరాన్న పాయసాది మృష్టాన్నంబుల గుడుచుచు అమందానందసంతసం బలరారు చుండు నంత –

క. సంతస మెంతన గుంతియు
యెంతట జూతునొ తనయుల నెప్పుడొ యనుచున్
యెంతో కాలము తదుపరి
వింతగ జూచుచును నేడ్చె వివశత యగుచున్

వ. మరియును కోడలు పాండవ పట్ట మహిషిం కావలించుకొని యేడ్చుచు అగ్నిసంభూత ద్రుప ద రాజ తనయ ఆడ కూతుర యెన్ని యిడుమల బడితివో యనుచు అక్కునజేర్చుకొని సమ్మద మ లర మరల చూడ గల్గినందుల కెంతయు సంతసించుచు కొడుకులముద్దాడి ఆశీర్వాదము లొసం గి మేనల్లుడు పరంధాముడు యదువంశ వర్ధనుడు శ్రీ కృష్ణ పరమాత్మునితో పాటు రోహిణీ తన యుడు బలరాముం గూడ చూడ గల్గినందులకెంతయు సంతసించుచు సుభద్రాభిమన్యులం గూడ ఆశీర్వదించి గతనుత అరణ్య అజ్ఞాతవాస విషయా విషయములు వినుచు ఆనందించుచున్నంత–

ఉ. ఆదట పెళ్లి వార్త విని అబ్బుర పాటున యెందరో రధా
ల్మీదను యేన్గు లెక్కియును మిక్కిలి వేడ్కతొ రావ నందరున్

సాదర పెద్దలా ద్రుపద సాళ్వుడు శైభ్యుడు కాశికా పతుల్
ఆదరి దృష్టదుమ్న గణు లంబరు లెక్కియు వచ్చి చేరుటన్

వ. ఆ వచ్చిన సమస్త ఆప్తబంధు మిత్ర వర్గంబులనెల్ల వారలం ప్రీతి పూర్వకముగా పాండు నందనులు ఉచిత రీతుల సత్కరింప, విరాట్ నృపతియు కార్య కర్తగా కన్యా దాతగా అంతకుమించు నట్లు తగు సత్కారములు గావించుచు యిరుగడ తగురీతుల విడుదు లేర్పాటు గావించి పెండ్లి యుత్సవము జాటింప –

క. కట్టించిరి తోరణములు
పెట్టించిరి ముగ్గులెన్నొ పెక్కగు రీతుల్
చుట్టంబులు వేవేలుగ
నట్టింటను కూర్చొనుండ నయముగ నెంతోన్

క. మధురస పానీయంబులు
సుధా మధుర వంటకంబులు సున్నుండలతో
దధి గారెలు పచ్చళ్లను
అధరముపై పెట్టినంత్నె ఆహా యనగాన్

వ. పట్టణ మందెక్కడ చూచినను –

క. ఆటలు పాటలు యెన్నో
వాటముగా కూర్చొనుండ వరుసలు వేలొ
దీటగు దీపపు కాంతులు
నీటుగ సవరించి యుంచ్రి నివ్వెర బోవన్

వ. ప్రతి పేటయందును –

క. తాళాల్ తప్పెట మోతలు
మేళపు సానులు విరివిగ మేజులు సాయన్
కాళియ మర్ధన దరువులు
వేళాకోళపు జనముల వేడుక లెన్నో

క. కల్లా కపటము లెరుగని
పిల్లల కోలాటలాట్లు పెద్దల నగవుల్
చల్లని పానీయములు
యెల్లరకుం పంచుచుండ్రి యెలమిని గూర్పన్

క. ముదమారగ యెదురేగియు
సదయులు వియ్యాల వార్ని సరుగుడు తోట్కున్
సుదతితొ విరటుడు భూసుర
బంధు జనంబులును రాగ పద్ధతి దేవన్

క. ఎదురుగ వచ్చుచు నుత్తర
పదిలముగా జూపు గల్ప పార్థ పుత్రుని తోన్
బదులుగ నవ్వుల తూపుల
అదనని మెచ్చుచును విసరె అర్జున సుతుడున్

క. పరిణయ వేదిక మధ్యను
విరి పూవుల పరిమళాలు వెదజల్లంగా
సరి పీటల యాసనాన
వరుడభిమన్యుని కెదురుగ వధువుత్తరనున్

వ. కూర్చొన జేసి పురోహితు దర్శించిన తెరను మధ్య హాయిగ పట్టగ –

క. కాళ్లను కడిగియు వరునకు
పళ్లెరమున కన్యనీయ పదుగుర లోనన్
మెళ్లో తాళిని కట్టగ
ఝెళ్లని బాజాలు మ్రోగ భేరీ ధ్వని తోన్

క. కాళ్లకు పారాణులతో
వేళ్లకు పెట్టిన మట్టెలు వింతగు శోభన్
మెళ్లో సూత్రాలు మెరయ
కళ్లవి మెరయగను యెంతొ కళకళలాడ్చున్

క. మంగళ మంత్రాక్షితలు
పొంగుచు నా జంట మీద పోయగ సదయుల్
అంగన హారతులిచ్చిరి
మంగళ వాద్యాలు దిశల మార్మోగంగన్

క. మృష్టాన్నంబుల భోజన
మష్టాదశ వేనవేలు ఆతరి కుడువన్
నిష్ఠత కూర్చుచు సరిపడ
శిష్టాచారత నడిపిరి సెహభాసనగాన్

క. భద్ర గజారూఢులయి సు
భద్రా తనయుండు తరలి పార్ధుని తోడన్
మద్ర రథాధిప ద్రుప బల
భద్రులును కృష్ణుండు రాగ పట్టణ వీధిన్

క. ఎదురేగియు గొని తెచ్చిరి
పదుగురు పెద్దలు విరటుని పనుపున వారిన్
అదనుగ మెచ్చుచును విబుధ
సదసద్వివేక చతుర సంభాషణలన్

క. మేళము తాళము లెన్నో
వేళాకోళపు సరసత వేడుక లెన్నో
మోళీ ఆటలు యెన్నో
వేళకు వేళకు సరియగు విందులు యెన్నో

వ. ఇట్లు అత్యంత మనోహరముగా ఉద్వాహము సమాప్తముగా నిర్వర్తించి పెద్దల అనుమతంబున మత్స్య భూవల్లభుండు మణి భూషణ కర్పూర చందన సుగంధ తాంబూల పళ్లెరముల క్షీరాబ్దిపట్టు పీతాంబర దుకూలముల నించి పాండవులకును వాసుదేవ బలరాములకును మిగిలిన పెద్దలకును యిచ్చి పురోహితులకు రుచిరాంబరములు కట్ట నిచ్చికుంతీమ తల్లికిని ద్రౌపదీసుభద్రలకును అనురూప క్షీరాబ్దిపట్టు పరిధానంబులతో పాటుమణిమయాభరణ ద్రవ్య రాసుల సుగంధ మాల్యాలు అంత:పుర వర్తులైన అర్హజనములకిచ్చి బంపి సౌభద్రునకు వంద మదమత్త గజంబులను పదిరెట్లు ఘోటక వ్రజంబును లక్ష గోధనమును రెండు నూర్ల రథ స్యందనములను దశ సహస్ర దాసీ జనంబులను అనేకానేక మణి మయ గృహోప కరణంబులను అరణంబుగా నిచ్చి పుచ్చు మహోత్సవము చూడ వచ్చిన పుణ్యాంగనా నివహంబు వలనను నృత్త గీత వాద్యాది మనోహర వారవనితా సుహృద్ జనంబుల వలనను వినూత్న నాటకప్రకర దీప్త వేష విరాజ మానులగు నటకుల వలనను పాంచాల యాదవ కేకయ బాంధవ హిత సంచరణంబు వలననుపాండు నందనుల సౌహార్ధ సౌశీల్య సౌజన్య కరణంబు వలనను మత్స్య మనుజ పతి మందిరమసరస సంపద్భరితమై విరాజిల్లు చుండెనను సమాచారము లెల్లను అతి మనోహరములని దేశదేశాంతర గతుల వ్యాపించుచుండెనని చెప్పిన విని వైశంపాయనునితోపరీక్షిత్తనయుండు జనమేజయుండు–

క. తనయుని పెండిలి చేసియు
అనునాయక పాండు సుతులు ఆపై చరణన్

తనియంగా విన వేడెద
వినిపింపవె సాదు సదయ విజ్ఞాన నిధీ

ఇది.

శ్రీశ్రీ వాణీ వరప్రసాదలబ్ధ సుకవిజనప్రియ సాధుజన విధేయ శ్రీశ్రీ కవిత్రయ స్ఫూర్తి ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణ మండపాక వంశోద్భవ వీర్రాజు పౌత్ర సూర్యప్రకాశం సత్యనారాయణాంబాతనయ విరచిత
–: శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత విరాట్ పర్వ పంచమాశ్వాసము :–

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఉద్యోగ పర్వ - ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీపద భక్తి గుణాదర
మేపారెడు కీర్తి వినుత మేధా పటిమా
ఆపద్ధర్మము నెఱిగిన
సాఫల్యుడ మానవేంద్ర సద్గుణశీలా!

క. అనవిని ఆ జనమేజయు
దనియెను వైశంపన బుధ ఆవల వారల్
చనిన తెరంగది వివరము
వినిపింపవె వేడ్క పుట్ట వినదగు మాకున్

వ. అని అడిగిన దానికి–

తే. అటుల నభిమన్యు నుద్వాహమైన వెనుక
పాండవేయులు యెల్లరు ప్రభ వెలుంగ
సరస సల్లాప సద్గోష్ఠి సదయులంత
కూడి యున్నట్టి విరటుని కొల్వు లోన

పాండవ పక్షముగా శ్రీకృష్ణుని ఉద్యోగ సన్నాహ వచనములు

వ. సకలాభిమాన మానవేంద్రులు పాంచాల భూపతియు విరటుండును బలరామ కృష్ణ సాత్యకీ యనుజ ప్రభృతులెల్లరు పరివేష్ఠించి యిష్ఠ సల్లాపంబులు చేయు నవసరంబున,భావి భారత కార్య కలాపనుండును ధర్మార్థ పరాయణుండును యైన కృష్ణభగవానుండుతత్సభాసదు లెల్లరు వినువేడ్క యిట్లనియె.

తే. ఐనదేదియొ యైన కానౌనదెట్లొ
యెంచి పరికింప వలవదో యింక మీద
కపట ద్యూతనావర్తన కపటు లగుచు
పాండు తనయుల వంచించ్రి పాపమనక

తే. ద్యూత నియమాన్కి తలయొగ్గి దోషలగుచు
అడవి యజ్ఞాత వాసమ్ము లధిగమించ్రి

వారిదైనట్టి రాజ్యమ్ము వారికీయ
ధర్మమగు కాదె తత్వజ్ఞ ధర్మ బుద్ధి

వ. సర్వజ్ఞ మీకెల్లరకుం తెలియని దేదియుంలేదు. ధర్మజానుజుల ధర్మవర్తనా శౌర్యధైర్యగౌరవ పరాక్రమములు జగ ద్విదితములు. ధర్మరాజు ధర్మేతరముగా ఇంద్ర పదవిని యిత్తునన్నను గ్రహింపడు. కావున పాండవులకు ధర్మ బద్ధముగ వారి పిత్రార్జితము లైనవియును దిగ్విజయ పరంపరా సంపాదితము లైనవియును యైన రాజ్య భాగమును వారికీయన్నగు. అనుట తలపోసి తగినతెరంగున యిరుగడ సమ్మతముగా కార్యం బొడ గూర్ప మీరెల్లరు సమర్ధులును అర్హత చూప గలవారును మరియు –

క. శాంతులు పాండవ యనుజులు
యెంతయు నుధృతులు యుద్ధ మేర్పడె నేనిన్
అంతము జేయక మానరు
సాంతం బా కౌరవాఖ్య సహచర వార్ధిన్

వ. అదియునుం గాక, యిట వీరల తలం పెరిగిన ధృతరాష్ట్ర నందనుల సైతము కర్ణ శకునులం గూడి వీరలనెట్లైన మట్టుబెట్ట అవశ్యము. తాముగూడను కర్తవ్యతా నిష్ఠవర్తనము చేయక మానరు.

క. ఎంతటి వారల కైనను
సొంతము లేకుండ పోర సోదరు తోడన్
పంతపు పగతుర నెల్లర
సొంతముగా మట్టుబెట్ట సాధ్యంబగునే

క. కావున పాండవ పక్షము
తావలముగ బోర నున్న ధర్మోద్ధరులౌ
ధీ విభవులు రణధీరులు
యేవిధమో పల్కుడరసి యిష్టత గూర్పన్

క. వీరును వారును బోరిన
తారా గణమెల్ల రాలు ధరణికి ద్రుళ్లిన్
వీరోచిత ఘోర రణము
పారందగు రుధిరపేర్లు పాపపు గతులన్

క. కావున ధర్మం బేర్చుచు

ఆ వారల మతము యేమొ అనువుగ దెలియన్

ధీ విభవుని పంప నగుత
యే విధమో నిశ్చయింప నెట్టగు మనకున్

వ. దుర్యోధనుండు వీరి పాలు వీరికిచ్చిన మేలగు. అందరును అన్యోన్యులై ప్రజానువర్త
న రంజనులై సుఖింపగలరు. అట్లు కాదేని అప్పటి తెరం గెట్టిదియో చూచు కొందమని
పల్కిన బలదేవుం డియ్యకొని రాజలోకనం బాలోక నుండగుచు –

క. వింటిరె తమ్ముని వాక్యము
రెంటికి సమ్మతము గూరు రీతిగ సలుపన్
వెంటనె పంపుడు నొకనిని
అంటుండగ సాత్యకనియె అమితోగ్రుండై

క. అడిగిన యిత్తురె వారలు
అడిగి కొనుట పాలుమాలి ఆ కౌరవులన్
మెడబట్టి నేల గొట్టక
పొడి మాటల కార్య మగునె పోతరు చెంతన్

వ. ఈ ధర్మరాజు జూదమునకు –

క. తనుగా కోరెనె రమ్మని
అనువగు రీతిగను వారు అన్నా రా ర
మ్మని ధర్మజు జూదమ్మున
కని పిల్చిం మామ గూడి కుత్సిత బుద్ధిన్

క. కపటపు పాచిక లాడియు
అపురూపపు రాజ్య లక్ష్మి హరియించ్రి గదే
అపుడా పెద్దలు కాదన
కుపితులునై అడవి కంప్రి కోరియు మరలన్

క. జూదం బాడను గెల్చియు
కాదందుమె యిపుడు యైన గమ్మగ నాడన్
పందెము వోడిన వారలు

పంద్రెండేడులు అడవుల పదపడి గడుపన్

వ. మరియును మరల మరల రాజ్య విహీనులుగా జేయనెంచి అజ్ఞాత వాస విషయ పన్నాగము ను పన్నిరి గాదె? ఇట్టి వారల తోడనా సంప్రదింపులు –

క. భుజ బల శక్త్యోద్ధతిమై
విజయము చేకూర్చుకొనుచు విక్రము డగుచున్
నిజ శక్తితొ శత్రు నణచు
విజయుడె రారాజు యగును విజ్ఞత దలపన్

వ. ధర్మజునెడ దుష్కర్మము రూపించి పాండవు లధర్మ వర్తను లనుట పాడికాదు. వారల కడకేగి అర్థించుట వీరోచిత రాజన్యులకు అవమానమును, ఆత్మాభిమాన లేమియు కాగలదు.

క. ఆడిన మాటకు నిల్చియు
గాఢంబగు బాధ కోర్చి కర్మకు లోనై
గూఢముగా బ్రతికి రదె ని
రాడంబరు లగుచు విరటు రాజ్యము లోనన్

వ. ధర్మజున కండగా భీమార్జునులు తాముగా శత్రు సైన్యముల నైన నెదిరించి పోర గల్గు శక్తి సామర్థ్య శస్త్రాస్త్ర విద్యా సంపన్న ధర్మ పరులైన వీరలాధూర్త ధార్తరాష్ట్రులనర్థించుట –

క. అసమానులు మత్స్య విభులు
పసదులు ద్రుపదాత్మజులరు భండన వీరుల్
యిసు మంతలె మాద్రి సుతులు
అసహాయులు ద్రౌపదేయు లందరి కందర్

వ. వీరందరి గూడుకొని తోడుగా నేనని బోరియు కౌరవులచే అర్థరాజ్య భాగంబును వీరలకిప్పింతు. అంతియే కాని సామ్య వచనముల సాధ్యపడు వారు కారు ధార్తరాష్ట్రులు. అని పల్క ద్రుపదుండిది వోలు. బలదేవుని మాట అటుండనిండు. బలదర్పుండునువిక్రమసహాయ సంపన్నుండును దుష్టాత్మ ప్రలోభుండునుయైన దుర్యోధనుండని చేయక చక్కంబడు వాడు కాదు. ఈలోనన –

క. తగు బలముల అని జేయను
పగతుర పగతురలెల్ల పదిలము గాగన్
బిగువుగ గూర్పంగ నవును

మగధీరుల శూరవరుల మనకగు వారిన్

వ. రాజనీతి దురంధరుడైన దుర్యోధనుడును యీ పాట్కి చారుల వలన యిదియంతయుం పసి గట్టి తమ కనుకూలురగు రాజులందరిని ప్రోగు చేసుకొను తలంపున యుండక పోడు. నర పతు లును తొలుదొల్త తమను కోరిన వారికిమాట యిచ్చుట కద్దు. కావున ఆలసింపక శల్య, కేకయ. మగధ, చేది, కాశీ మున్నగు నగరాధిపతుల కడకు మన దూతలను బంపుట యుచితంబని పల్కి తనచెంత సముచితాశీనుండై యున్న విప్రవరుంజూపి, యీతడు మదీయ గృహ పురోహితుండు. మాట నేర్పరి.

క. దూతగ నీతని బంపిన
యేతరుడై కార్యమేర్చు యిచ్చగు రీతిన్
ఆత్రత పడడెబ్బంగుల
చాతురిమై మాట నడపు సమయోచితుడై

వ. అనిన, వాసుదేవుండు పాంచాల భూపతి ద్రుపదు వచనంబులుచితంబు లట్లుచేయుట లెస్స యని మరియు నిట్లనియె.

క. కౌరవ పాండవు లిరుగడ
పరగంగా సములు నాకు భండన మనకన్
తరతమ్యత వీడి తమలో
పరహితులై మెలగుటొప్పు పావన మతులై

క. వచ్చితి కుడిచితి విందులు
సచ్చరితుల హితుడ నగుట సమహిత బుద్ధిన్
నచ్చిన మాటలు బల్కితి
నిచ్చ మెయిం వారు వీరు నిశ్చయ బుద్ధిన్

క. పొందగుట లెస్స పొందెద
రందరు సుప్రీతులగుచు రాజ్య సుఖంబుల్
క్రందైనచొ జన నష్ఠము
యెందరొ లెక్కింప వశమె యెంతయు భరమౌ

వ. మీ పురోహితు ముఖమున మీ మాటలు గురు స్ధానముగా ధృతరాష్ట్ర మహారాజును భీష్మ ద్రోణ ప్రభృతులును గౌరవింతురు. పాండవుల పక్షముగా యీ పాటి సేత మీకర్హము కాదే. మీ

మాటలకుద్రేక పడిన వారు చెడుదురు కానీ లాభపడరని వాసుదేవుండరిగిన పిదప ఉత్తరాభిమ న్యుల వివాహమునకు వచ్చిన రాజన్యు లెల్లరును సంగ్రా మ సన్నాహెూన్ముఖులై తమతమ పురం బుల కరిగిన–

క. సమరోద్యోగులు పాండులు
తమ వారల అండ దండ తడయక పొందన్
సమరోత్సేకుల నందర
సముచిత భంగుల కలియగ సంకల్పింపన్

వ. అట దుర్యోధనుండును వీరల చందమ్ము చారుల వలన విని తానును తన బంధు మిత్ర సుహృద్గణంబులైన రాజన్యుల నెల్లర రావించిన–

క. రధ గజ తురగాధి చయము
అధమాధమ మొక్కకోటి అటు నిటు రా, సా
యుధ సైనిక నివహము లల
పృధి వీనిన గతి దనరగ పూర్వా పరముల్

ద్రుపదుడు తన పురోహితుని ధృతరాష్ట్ర దుర్యోధనుల కడకు దూతగా బంపుట

వ. ద్రుపదుండు ధర్మ రాజానుజుల అనుమతంబున తన కులపురోహితుం బిలిచి.

క. దండి గుణోన్నత భూసుర
పాండవ పక్షమ్ము గాగ బాగుగ పలుకన్
నిండు మనమ్మున నేగు ము
ద్దండులు ధృతరాష్ట్ర సుతు లధర్ములు మరియున్

క. కుటిలురు కుత్సిత బుద్ధులు
మటు మాయల మోసకారి మత్సర గుణులున్
పటుతర యుక్తుల శకునియు
అటు పిమ్మట రాధ తనయు డందరి కంటెన్

వ. స్వార్ధ పుత్ర మోహాంధ గర్వోన్నతి సామ్రాజ్య కాంక్షా పరుండు ధృతరాష్ట్రుండు.

క. గురు విదురుల కడకేగియు
కురువృద్ధా భీష్మ రాజు గూడిన సభలో

కరుణది పుట్టగ బల్కుము
యిరుగడకుం రాజ్య భాగ మింపుగ పంచన్

తే. పాండవేయులు పడ్డట్టి పాటులెల్ల
బాలవృద్ధులు స్త్రీజనులెల్ల వినగ
ఆర్య ధర్మమ్ము పాటింప నర్హ మనుచు
అన్నదమ్ములు ఐక్యతం అలర నౌగ

వ. మరియును సమస్త జనానీకంబుల నడుమన పాండవులయెడ జాలి దయ అభిమానముఆత్మీయత మక్కువ పుట్టు నట్లును నీవెరింగిన వివిధోపాయ పారీణతం ప్రీతిపాత్రంబుగా వక్కాణింపుచు కొలువుకూటమున బలరామకృష్ణాదుల సమ్మద సంవాద తెరంగునుమన మెరింగిన దియు వినిపించుచు సానుకూలముగా వర్తింపనగు. పాండవులకు రాజ్య లాభమ్ము కూర్చుటయే మనకర్త వ్యము. ముఖ్యముగా గురువృద్ధ విదుర గాంగేయాదుల అనుమతముగా ధృతరాష్ట్ర దుర్యోధనుల మనోగతమ్ము లెరుంగం దగు. దైవ గతి నీ వచన రచనా పాటవమున ధార్తరాష్ట్ర లొడం బడిన సకల జన సంక్షోభమ్ము వాయు.పోయి రమ్మన.

క. అందరి యనుమతి మన్నన
లందియు నాభూసురుండు ఆ కరిపురికిన్
సందడి లేకనె అరిగెను
అందరు తననాప్తి తోడ అనుపగ నెంతోన్

దుర్యోధ నార్జునులు శ్రీకృష్ణుని కడకు సహాయార్థులై యేగుట

వ. అంత నట దుర్యోధనుండు తనకు సహకరింప సకల రాజన్యులకుం దూతల బంపుచు గోపాల దేవు కడకు మధు రకు దూతం బంపుట తగదని తానే స్వయముగా–

క. తగు వారల వెంట గొనుచు
నగ గిరి వాగుల గడచుచు నాగరథుండై
పగలనక రేయి యనకను
యెగు దిగువుల దారి వెంట యేగెను వడిగాన్

క. ఏగియు తా కృష్ణు కడకు
సాగిలి బడి నిద్ర నుండ సముచిత బుద్ధిన్

ఆగెను తలయంపి దెసను
నాగపురీ నాథుడెంతొ నయవిధ కూర్మిన్

క. అదియే తడవుగ యేగెను
విదితంబా బావ కడకు విజయుడు తానున్
మది గల సాయము గోరను
కదియుచు ఆ పాద పీఠి కడ తా నిలచెన్

క. అదియే అదనుగ లేచుచు
మదితా కోరినది గాను మక్కువ జూచిన్
కదియుచు నర్జును ముందుగ
పదిలము కరిరాజు వెనుక పల్కుచు ప్రీతిన్

వ. ఆత్మీయత యుట్టి పడ సకలోపచారములు చేయించి సేమం బడిగి సుఖోపవిష్టులై యున్నెడ వార లిరువురం జూచుచు –

క. బావలు వచ్చిరి యిర్వురు
యేవేవో మనసు లూరి యెంతయు ప్రీతిన్
తావకమౌ బంధులగుట
తావలముగ దీర్ప వలయు తథ్యము సుమ్మా!

వ. అని అనుటయును యిభ పురాధీశుండు ముందుగా–

తే. వచ్చినాడను ముందు నా వలను దీర్ప
యిచ్చగింపుమ యుద్ధమ్ము పెచ్చురిల్లు
సాయ మడుగంగ వచ్చితో సంస్థనీయ
యెంచి పరికించి చెప్పుమా హెచ్చుజూప

వ. అని పల్కుటయు నప్పుడర్జునుండు బావా!

క. అన్నియు దెల్సిన వాడవు
మున్నుగ జూచినది నన్ను ముదమలరంగా
సన్నుత మూర్తివి జగతికి
నన్నేమరకుండు టదియ నాకుం వలయున్

వ. అనిన వారల మాటలను విన్న వసుదేవ నందనుడు యిట్టులనియె. నేనును నా సేన నూరు వేలును నాకు సములు.

క. ఇద్దరు సములై యున్నా
రొద్దిక గూర్పంగ చెపుదు ఒక్కడ నేనున్
యుద్ధము చేయగ నున్నా
యిద్ధ చరిత నూరు వేలు యేర్పరు తొకటన్

వ. మీరిర్వురును నాకాత్మీయులు. ఆదరణీయులు. బంధు సములు. పరమాత్మ కావున నేనేరిప్రక్క యుద్ధము సేయనొల్లను. అందరకును పరమాప్తుండనగుట మాటసాయముమాత్రము నటింతును. ఎవరెవరికి యేవి కావలయునో కోరు కొనుడు అనిపలుకుచు బావా!

క. ఒప్పను ముందుగ కోరుట
యెప్పగిదిని చిన్నవాడు యీ నరుకనుచున్
ముప్పిరి గొను వేడ్క పలుక
తప్పెను నా పూర్వ పక్ష దర్శన మనుచున్

వ. దుర్యోధనుండు తన మనంబున తటస్థుడుగా నుండ నగు నీ గోపాలుని గాక అర్జునుండు అరివీర భయంకరులైన గోపాల వీర సైన్యమునే కోరుకొని నాకు వలయు సైన్యలాభమును తా పొందునని మనోవేదనా భరముచే కొట్టుమిట్టాడుచుండ పార్థుండు–

క. బావా! సర్వము నీవే!
కావలయును నీవు మాకు కడకేమైనన్
నీవుండగ మాకేమిక
నీవారమ కామ మేము నిజమూహింపన్

వ. ఉద్దండ ఆయుధోద్ధండులును అరి వీర భయంకర యుద్ధ విశారదులును యైన నీనూరువేల సైన్యముకంటెను యుద్ధమున ఆయుధము ముట్టవన్నను నీవొక్కండవే మాకండగా నుండిన చాలు. నిన్నే నే కోరుకొను వాడనన విని దుర్యోధనుండు తన మనంబున అమందానంద పారవశ్యుండై ఆనందడోలికల నూగులాడు చందమున దూగాడుచు అల–

క. తప్పదు నాకెటుల ననుచు
ఒప్పన మనిపించు కొనుచు ఒప్పగు మదితో
చప్పుదు గాకుండ వడిగ

అప్పళముగ నేగె రాము నంతఃపురికిన్

వ. బలదేవ గురువులకు నమస్కరించి సమ్మానంబులు గొనివచ్చిన కార్యంబును కృష్ణుడిచ్చుమై తనకును పాండవులకును పంచియిచ్చిన సహాయసహకార విధమునుదెల్ప బలరాముం డపుడు –

క. మీరును వారును సమబల
వీరావేశతను బోర భీతిల జగముల్
మారణ హెూమంబు చెలగు
పారును రుధిరంపుటేర్లు పాపపు గతులన్

వ. కావున యీ భరత (భారత) కుల సంగ్రామ కాలంబున శాంతినొంద తీర్థ యాత్రల చరింప నేగుదునన దానినియ్యకొని సవినయముగా నాతని వీడ్కొనియాదవ ప్రతిపక్షుండైన కృతవర్మకడ కేగి ఒక అక్షౌణీ సైన్యముతోడన ఆతని సహకారంబు గైకొని నిజపురంబున కేగుటయును ఆవల కృష్ణుడు అర్జునినితో యిట్లనియె.

క. కురుపతి చేకొన గోపా
లుర వేలగు వీర సేన లొక్కెడ, నన్నొ
క్కరు గోరితిట్టి వెఱ్ఱుల
తెరగెట్టిదొ తెలియనాగ తేట పడంగన్

వ. అనిన యాతని కర్జునుండనియె నిట్లు–

క. నీకెదురై బోరు టదియ
నాకేటికి ముజ్జగాల నాయను నీతో
ఢీకొట్టి జయింతు ననుట
కాకూడదు నాకు నెపుడు కరుణా మయుడా!

వ. నీవు యుద్ధము చేయనంటివి. నీవే యుద్ధమునకు పూనుకొన్న ఆవిజయము నీదికాని నాది కాదు. యుద్ధముచేయనన్నావు. కావుననే నిన్ను కోరుకున్నాను.కావున బావా! నాక.

అరదము తోలుము కృపతో
సరివారితొ సంగరాన సమయోచితువై
కరి వరదుడ దయ నేలుము
అరిగాపుగ నుండు మంతె ఆదర బుద్ధిన్

వ. అని వేడుకొనుటయును.

క. అరదము నడిపెద నంతే
నరనాయక అర్జునాఖ్య నయమది గూర్పన్
తిరముగ మదిలోనుంచుము
తిరుగేమియు లేక బోరు ధీరోద్ధతుడా!

వ. అని హితోక్తి బలికి అతనిం దోడ్కొని ధర్మరాజు వద్దకు నేగునంత దూత మూలమున యీ వార్త తెల్సిన శల్యుండు పాండవ జయార్థియై ససైన్య బంధుమిత్ర సపరివారముతో వచ్చు వాడను వార్త విన్న సుయోధనుండు శకుని మంతనానుసారము దారి గాసి –దుర్యోధనుడు శల్యుని సహాయము గోరి పొందుట –

క. అడనెడ అన్యోన్యత తగ
కడు వేడుక బుట్టునట్లు కామ్యక మొప్పన్
కుడువను భోజన వసతుల
విడుదుల యేర్పాటు జేసి విందగు తెరగుల్

చ. అనుపమ తేజమౌ సురత అందియ సుందర వారకన్నెలన్
కనులను జూచుచుం యువిద కాముక శల్యుడు సంతసంబునన్
మనముకు ముగ్ధతం బరపు మర్మపు తీపుల పానకాలతో
జనవరు కీర్తనం మురిసి జన్మకు చాలిది సంతసింపనై

వ. అనునట్లుగా పాండవ పక్షపాతము బంధు ప్రీతియు గల ఆ మద్ర భూపాల శల్యుని మైమరపించి వశవర్తను డగునట్లుగా విలాస వినోదంబుల దేలించుటయును అందుకుమెచ్చుకొను మైమరపు మత్తులో లలనామణులపొత్తులో యింతెత్తు యేర్పాట్లు చేసి ఆదరించిన ఆ సత్పురుషుల నాదరింపక తప్ప దనుచు యేది కావలయునో కోరుకోమని పల్కుటయు తత్సమయంబున శకుని కల్పించుకొని దుర్యోధన సార్వభౌముని ముందుకురావించి, అల్లుడా! వీరు మద్ర భూపతులు. బలరామ కృష్ణులను మెప్పించిన మేటి విలువిద్యా పారంగతులు.ఆడిన మాటయు యిచ్చిన వరమును వోటు లేకుండా పాలించు వారు. సందేపమేల అడుగు మన్న అనుమానింపక అడుగు దన్న శల్యునితో మామా! మీరుసత్య వాక్య పరాయణులు. కౌరవ పాండవ యుద్ధ సమయమున మాన్యులు యుద్ధ విశారదులు మాప్రక్కనుండి సేనా నివహా పెద్దవై మంత్రాంగ సారధ్యంబులు నెరుపవేడుచున్నానన వారును మీరునూ మాకుసమానులే. ఆడిన మాట కాదందునా అటులనే అని మాట యి

చ్చుటయును స్థిమిత పడి స్వస్థ మనస్కుడై అంతయుం గని వికలమనస్కుండై మద్ర దేశాధీశుండు శల్యుండు–

తే. అన్నమాటకు తిరుగు లేదింతె యంచు
చనుడు హస్తినాపురికి మీరనుచు పల్కి
పోయి రండదె పాండుల పూత చరితు
చూచి రావలె నాకంచు చూచు వేడ్క

తే. అతని మాటకు కరిరాజు హర్ష మెసగ
గౌరవాలింగనము జేసి గారవింప
నిండు మనమున కీర్తించి దండు వెడలి
మద్ర రాజుని సెలవొంది మరలె పురికి

శల్యుడు పాండవుల కడకు ఉపప్లావ్యమున కరుగుట

వ. అంతట శల్యుండు

క. కతిపయ పయనంబుల బడి
అతి కష్టత శల్యు డరిగె ఆప్తి దొరంగెన్
మతిమంతు డుపప్లావ్యము
సతి పతులా పాండు సుతకు సంబర మెసగన్

వ. అదివిని అనుజవ్రాత బంధు మిత్ర సతి సుత సమాయత్తంబై ధర్మరాజు యెదు రే గిఅభివాద ములు ఘటియించి ఆలింగనము గావించుకొని తోడ్కొని వచ్చి కాంచనాసనమున కూర్చుండ జేసి అర్ఘ్య పాద్యాదులొసంగి కుశలంబు లడుగుటయును. ఆతండునుఅంతయు కుశల సంపన్నంబని వారల నభినందించి సుఖోపవిష్టులైన పిదప ధర్మరాజానుజ ద్రౌపదులం గాంచి –

క. అతి ఘోరము జన రహితపు
మితిలేని అరణ్య వాస మే విధి గడపో
మతి పోవును తలపోయగ
ధృతి నెగడుచు మరలి వస్తి దుస్తర మెంతోన్

క. అతి మానుష మజ్ఞాతము
సతి తమ్ములు నీవు గూడ సమయోచితులై

అతి ధీరత కార్య మవని
మతి మంతత గడపుటెంతొ మహనీయంబొ

వ. మీ ధర్మ నిష్ఠా పాలన సత్య వాచా దయాదాక్షిణ్య సౌభ్రాతృత్వములే భగవత్తోడుగామీకు రక్షగా పెంపుమీర గడువం బెట్టుట కాకేమి. మిమ్ముల నీ విధి గాంచుట సర్వమతసమ్మతము. మహదానందముగా నున్నదని సంతృప్తి ఘటియించి వెండియుశకుని దుర్యోధనాదులు దారి పొడవునా తనకు ఘటియించిన ఘనసత్కారములను అద్దాన మైమరచితానిచ్చిన వాగ్దానంబును చెప్పిన ధర్మ రాజాతనితో –

ఉ. ఇచ్చిన మాట కాదనుట యింతయు నెంతయు పాప హేతువౌ
సచ్చరితుండ వీ వగుట సత్యము తప్పవు ధీర చిత్తతన్
మెచ్చెద నెంతయుం మదిని మీదగు యుక్తియు కార్య కౌశలం
బచ్చు పడంగ నాగదిపుడు అబ్బురమెంతన సద్గుణోన్నతుల్

వ. అనుచు ప్రశంసింప శల్యుడు ధర్మనందనా! నాకేగతియును పాలు పోకున్నది.మీకంటెను వారలెక్కుడు కారు. ఐనను ఆడి తప్ప రాదు. మీకు సహాయ పడలేక పోవుటయే కాక వారికి సహాయ పడుట యనునది మనంబున నెరియు చున్నయది.

క. ఇంత యెరింగియు మది నిసు
మంతయు చింతిలక నుంట మాన్యత నేనే
చింతిలు చుంటిగ నెంతయు
యెంతయొ గాకింతయైన యెటు జేత్మీకున్

వ. తన మనో వేదనా భరము ప్రకటముగ బల్క ధర్మరాజాతనితో మామా! నీ మనోభీష్టతయే మాకు కొండంత బలము ధైర్యమును యిచ్చుచున్నదన అదికాదు మీకెటులైననుసాయపడక పోదు నా అనునదియే నా చింతన అని పదే పదే బాధ పడుచుండ ధర్మరాజాతనితో –

క. మనమున చింతిల కనుచును
మనసున్నను మార్గముండు మక్కువ దీర్పన్
తృణమంతయు సాయపడగ
విన వలదే తెల్ప నౌదు విజయము గూర్పన్

వ. అని పలుక నతడమితోత్సాహత మదిలో యదియేమో దెల్పు మన భారతరణరంగమందు –

తే. పార్థు సారథి కృష్ణుండు బరగు నదియ

కౌర్వ పక్షంబు నుండియా కర్ణ రథికి
శల్య సారథ్య మొడగూర్పు చాలు నదియ
మనసు ఛీ కొన జేయుమా మాట తోడ

వ. అని ప్రార్థింప, ధర్మరాజుం జూచి శల్యుండు ఆనంద పారవశ్యుండై–

క. ఇది యెంతటి పని దీర్పగ
మదమతి యా కర్ణుతేజ మగుపడ కుండన్
అదయత మరువడ జేతున్
గ్రధితంబుగ శల్యు మాట గణుతికి నెక్కన్

వ. అదియునుం గాక ఆనాడా కురు సభయందా కర్ణ దుశ్శాసను లాడిన మాటలకును చేతలకు ను యెవ్వరోర్తురు. వింటి. అంతటి దుష్కృతి వడితినని దుఃఖింప వలదు. కాలము కలిసి రాని నాడు ఇంద్రుడు సైతము సతీ సమేతుడై వెతలు చిక్కువడ లేదే. అది నీవెరుంగవు. చెప్పెద. తొల్లి దేవ లోకమున –

క. "త్వష్ట" ను ఓ సుర తేజు డ
నిష్ఠత దెగటార్ప నెంచి నింద్రుని బట్టిన్
సృష్టించెను మూడు తలల
దుష్టుని బహు రూప విభుని దుర్నయ బుద్ధిన్

వ. వాడు ఇంద్రుని జయించి దెగటార్ప నెంచి మహా ఘోరతపంబొనరింప సురాధిపతివానితపం బు విఘ్నంబు సేయ అచ్చర కన్యల నియమించి బంప వారివలన తపోవిఘ్నము కాక యుండుట కు సిగ్గరి ఆ తపోనిష్టుని యెవ్వ రెరుంగ కుండ కులిశంబున దెగటార్చి కాలము గడుపుచుండ అది యెరింగిన భూత పంచకమ్మా క్రోశింప తన దుష్కర్మంబుతెలియ రాకుండు నట్లు ఆచమించి తా జేసిన హత్యా పాతకము, సముద్రజల తరు ధరణీ స్త్రీలయందుజొరపెట్టి నిజకల్మషంబు బాపి కొని ముని సేవ్యనుండ గుటకు త్వష్ట కోపించి అనపరాధ శాంతి తపో నిధుల బట్టి మింగ గలట్టి మహాకాయు సృజియింతునని అగ్నిహోత్రముల వేల్చి నొకని సృజియించి వృత్ర నామంబిడి తన తపోబలం బంతయు ధారబోసి బంపిన –

ఇంద్ర వృత్రాసుర యుద్ధము

తే . మ్రింగె వృత్రుండా యింద్రు నమిత్ర దృష్టి

నాతడావులించుచు నుండ నమర విభుడు
ఊడిపడి నేల ఉగ్రుడై నుత్సహించి
బోరె వృత్తునిం దెగటార్పబోవ లేక

తే. మందరాగిరి శిఖరాన మసలు చుండ
సురగణము లెల్ల చేకొంచు చూరనేగి
వృత్తు దెగటార్చుటెట్లంచు బ్రహ్మ నడుగ
చూతమావల సురపతి సేమ మరయ

తే. వృత్తుతో సఖ్య మేర్పడు వాసవునకు
కాల గతి సాగ కొండొక కాలమందు
వృత్తు వరముల కనురీతి వనధి తెరల
ఫేన ధారల మడియు నా పీడు డనుచు

వ. వచియింప కాలగతుల కొన్నాళ్లకు బ్రహ్మ చెప్పినట్లు వృత్రాసురుడు మడియుటయునుఇంద్రుండు నిజలోక మున కేగియు బ్రహ్మహత్యా పాతక దోషంబున కలిగిన దుర్దశ వశముననిషధాచలంనఅణగి యుండుటయును రాజులేని రాజ్యమరాచకమని యెంచి సురముని గణంబు లెల్లరు సుర రాజ్యశ్రీ పాలింపను ప్రతిభావంతు డెవ్వడని తిలకించి మనుజాధిపుండైన నహుషుని కడకుం జని పాకశాసను విధం బెరిగించి –

నహుషుని ఇంద్ర సింహాసనాధిష్ఠునిగా చేయుట

చ. శతమఖ వర్తనా విభవ సద్భవ నైష్ఠిక మానవోత్తమా
అతులిత పాలనా గరిమ మా, సుర పట్టము పొందగా నదే
చతురత గల్గుటం దెలసి చెయ్యన వస్తిమి అందు మింద్రతన్
మతిమరి యుండబో దగదు మాన్యుడ రమ్మిక సాహసోద్ధతిన్

వ. అని అనేక విధముల ప్రార్థించిన–

క. తగుదే నమరా పతిగా
నగు నర్హత నాకు గలదొ అరయుడు సరిగా
మగధీరుడ నంచు నిలుప

నగుబాటగునేమొ అవల నాకది దలపన్

వ. అని మనంబెరయ పల్కుటయును

క. దశ దిశ దిక్పాల వరులు
విశదంబౌ వరము లిడుచు విఖ్యాత్వనుచున్
నిశచర బాధలు యొలయక
శశికాంతుడ మమ్ము కావు శక్తిం దనరన్

వ. సమ్మతిల జేసి సురరాజ్య సింహాసనాధిష్టుం గావించిన, నహుషుండు, తద్ధర్మ తత్పరతం, సుర సిద్ధ సాధ్య విద్యాధర గరుడ గంధర్వ కిన్నెర కింపురుషాది సమస్త దేవతాయోనుల వలనను తేజో వంతుండై తుంబుర నార దాది మహితదేవ ఋషి గాన వినోదాలోకన దివ్యమునిగణ సేవ్యమాన ఇంద్ర పదవి గైకొన్నవాడై నహుషుండు రంభాద్యప్సరోభోగభామినీ సుందరులు చేరి కైదండలిచ్చికొల్వ అభిమతార్ధ ఇంద్రబోగంబు లనుభవించుచు విఖ్యాతోరు మదోన్మత్తుండగుచు విధి వశమున –

తే. ఘనతరంబగు లావణ్య గరిమ మెరయ
కనుల జూచియు నొకనాడు కమల నేత్రి
సురల రారాణి పౌలోమి సురత నెంచి
మదను బాధల కోర్వ కామ్య సమ బుద్ధి

వ. ఇంద్రాణి మందిరమునకు కబురు పంప ఆమె మనంబునం బెగ్గిలి సంకోచించిసురగురుడు బృహస్పతి సదనంబునకుంజని శరణంబన వాచస్పతి నామెన్గారవించి నహుషబారిం పడకుండునట్లు చేయు వాడనని నూరార్చి–

తే. శరణు జొచ్చిన ఆర్తుల చక్క బరుప
జాలియుండియు సత్కృప సలుప కుంట
ధర్మ రాహిత్య మని మున్ను ధాత యనడె
పుణ్య ఫలమెల్ల నశియించు పూర్వ కలిత

వ. ఇప్పట్టున తక్షణ కర్తవ్యతా కార్యం బెట్టిదియో యని యాలోచించి –

క. ఎడ గొల్పు నుపాయంబపు
డొడ గూర్పను లెస్స యగుట ఓర్చుచు మదిలో
అడుగిడుటదె కర్తవ్యము

తడబాటుకు లోను గాక ధార్మిక బుద్ధిన్

వ. అని స్థిర బుద్ధిన్ –

తే. శచియు నహుషుని కడకేగి సముచితముగ
సరసిజానేత్రి సద్గోష్ఠి చాల పలికి
కాలమెడపెట్టు రీతిగా క్రమ్మరించి
వచ్చుటది యెంతొ యూరట వాస్తవాన్కి

వ. అని పలుక నపుడు–

తే. ఇంద్రు రారాణి రాకడ యింపు గూర్ప
మోహ పరవశా కలిత సమ్మోహనుండు
భావజానీక వికృతంపు భాషణముల
సరస సాంగత్య సద్గోష్ఠి సామ్య పరుప

వ. సంభాషణా మధ్య సముచిత సమయంబున శచీదేవి ఆ నహుషునితో–

తే. సద్గుణ నహుష రాజేంద్ర సమయ మరయ
కాని కాలంబు యెడ గొల్పు కాల మిదియ
మేలు కాదెందు అనురక్త మేరు ధీర
వేచి యుండుట యుక్తమౌ వేళ దనుక

వ. అని అనిపించుకొని వెడలి వచ్చుటయును దేవ హిత దేవ గురుడును దివ్య ఋషులును సురశ్రేష్ఠానీకము లెల్లరును స్థిమిత మనస్కులై అందరును రహస్యవృత్తినీ జిష్ణు దురితంబుబాయు నుపాయంబేమియో కనుగొననెంచి విష్ణుమూర్తి కడకేగుటయును శౌరి వారల కరుణించి శచీంద్రుడు హయమేధ మొనరింప నీ దురితము తొలగగల దనుటయును అందరును పురరోహితు కడకుంబోయి హయ మేధమ్మున కల్మష రహితుండవైపూర్వ వైభవము పొందగలవన శచీంద్రుండు అమరావతికి వచ్చి నహుషువైభవమునకు సిగ్గిలి కుపితుండై భయాకులిత మనస్కుండై వెడలుటయును అతనిం గానక శచీదేవిదు:ఖించి ఆ రాత్రి నిశ దిరిగిన పిదప నపశృతి యనుదానిం గొల్చి తత్ప్రభావమ్మున మహా హిమ నగోత్తర భాగ మధ్యంతర శత సహస్ర యోజన విస్తీర్ణంబైన శిత శీతల మానస సరోవర మధ్య నొక తామరాంతర నాళీకంబున సూక్ష్మ రూప ధరుండైన పతింగని సర్వమును నివేదించిన ఆ శచీ నాధుండు ఆ నహుషుని ప్రతిభా విభవమ్ముల నుగ్గడింపుచు –

క. తన బలము నెదిరి బలమును

మనమున జింతింప కరుల మర్ధించుటకై
గొన గొనని వాని కొప్పమి
జనియించుట తప్ప దంద్రు శక్రుని కైనన్

వ. అని తొల్లి విధాత వాక్రుచ్చె ననుట వినలేదా! తగిన సమయంబు వచ్చిన వేళ సర్వమును సిద్ధించ గలదు. ధీరచిత్తవై మెలగుచు సంతోషచిత్తవై సంభాషణావసర సమయంబుల అన్నహుషుని మునిగణ సంసేవితా వాహనుండవై రమ్మని వక్కాణింపు మంతటనంతయు దీరగలదన –

క. అటు లనె ఇంద్రాణియు తన
నెటు లైనను గూడ నున్న నిశ్చిత నహుషున్
పటుతర సురముని పల్లకి
కుటిలాలాక యెక్కి రమ్ము కూడగ నుండన్

వ. అదియె నాకు ప్రియంబు మరియును నీకశేష గౌరవ సామాన్య తేజో విభవం బనుటయు ప్రహర్ష చిత్తుండై ఉచితానుచిత విచక్షణా రహితుండై –

క. ముని గణ సేవితు డగుచును
మును కొని తా పల్లకెక్కి ముచ్చట దీరన్
జనుచును శచి సౌధమ్ముల
తన కాలితొ దన్నె మునిని తమకపు వృత్తిన్

వ. దానికి కోపించిన అగస్త్యుడు కమండులోదకంబులు గొని అధిక క్రోధమ్మున–

క. సముచిత మెరుగని దుష్టుడ
మము దన్నితి కాలి తోడ మదమది దర్పా
కుమతీ సర్పంబ వగుము
కమలుచు కాలంబు గడుపు గర్వంబుడిగిన్

వ. అని శపియింప మతిమంతుండగుచు మహామునులకు నమస్కరించి తప్పు మన్నించి శాప మోక్షము అనుగ్రహింప వేడుకొనిన, సుర మునుల అనుగ్రహానుసరణి అగస్త్యుండునహుషుతో భవదీయ వంశ సంజాత ధర్మోద్ధరు ధర్మజ నామధేయుండైన నొక సత్పురుషునివలన నీ దరితంబులువాసి పుణ్య లోకంబులు పొందెదవుగాక యని పల్కుటయును–

క. ఇంద్రత్వంబును గోల్పడి
మంద్రాద్రి గుహాంత్ర సీమ్ల మహనీయంబౌ

రంధ్రంబుల వసియింపుచు
సాంద్రారణ్యమ్ము లందు సర్పంబగుచున్

వ. భూలోకంబున పడి యుండుటయును ఆదిగా కాలంబు కలసి వచ్చుటచే అగ్నిభట్టారకునిచే అంతయుం దెలిసిన అమరాధిపతి హయ మేధం బొనరించి దుష్కృతి వాసి స్వస్థుండై స్వర్గలోకాధిపత్యంబు వడసి నట్లు నీవును మరల రాజ్య విభవుండ వగుదువని శల్యుండు పలికిన కథనంబు విని ధర్మరాజు సంతుష్టుం డాయెనను యియ్యది–

క. విన్నను చదివిన వారలు
సన్నుతులై చెలగు నౌత సముచిత రీతిన్
మన్నన లొందుదు రధిపా
విన్నది మీరెల్లరకును విజయం బగుడున్

వ. అన విని ధర్మరాజు శల్యుని బహు ప్రకారంబుల వినుతించి మృష్టాన్నంబుల సంభావించి వీడ్కొల్ప నగుటయు నప్పాటన –

క. అత్యంత రణోత్సాహుడు
సాత్యకి అక్షౌణి తోడ సమరోద్ధతుడై
సత్యము పాండవ విజయము
నిత్యుడు తన అన్న సాక్షి నిజమని పలికిన్

తే. పాండ్య భూపాల్డు మున్నుగా బరగునట్టి
కేకయాధీశ్డు పార్వతీ కీర్తనుండు
వృష్ణి కులజులు యాదవ ద్రష్ఠలంత
చేది పురపతి దృష్టకేత్చేరి వరుస

తే. నాలు గక్షౌణి సేనలు నయము గదుర
దంతి హయ రథ సేనాను లంత నొకట
పాండ్వ పక్షమ్ము తామంచు పాట పాడి
యుద్ధ సన్నద్దులై వచ్చి యోధులంత

తే. మత్స్య భూపతి విరటుని మాటమాత్ర
ముర్వి యీనిన గతియౌచు మోరలెత్కు
ద్రుపద పాంచాల సేన ప్రద్యుమ్ను గూడి

తెరలి ఒక్కొక అక్షౌణి ధీర వరులు

వ. ఇవ్విధంబున అంతయు యేడక్షౌహిణుల సైన్యము యుధిష్ఠర పాండవ పక్షమై తెరలిరాగ. అచ్చట హస్తినా నగరి పురాధీశు హత్తు కొనుచు కిరాత కాంచన సైన్యముతో భగదత్తుడొక అక్షౌహిణి తోడను యాదవప్రతిపక్ష కృతవర్మ తానొక అక్షౌహిణి తోడను శల్యభూరిశ్రవ సోమ దత్తు లందరుం గూడి అక్షౌణీ నివహంబుతోడను సింధు సౌవీర జయద్రధు లొక్క అక్షౌహిణీ తోడను యవన కాంభోజ దక్షిణాధీశు లక అక్షౌహిణీ సేన తోనుమాయుష్మతీ పతి నీలుండొక అ క్షౌహిణీసమేతుండై అవంతీ సోదరులు విందాను విందులు నొక అక్షౌహిణీ తోడను కురుకుంతల సౌవీర సౌరాష్ట్ర హస్తినాపుర సైన్యంబు లన్నియు నాల్గు అక్షౌహిణీరధ గజ తురగాధిరోహక కార్ముక ఖడ్గ హస్తు లైన వీర వర నికటకాల్బలములు గలసి పదునొకండక్షౌహిణులు కౌరవపక్ష సైన్యముగా ప్రవర్తిల్ల నంత –

క. రారాజుల సేనానులు
బారా బరు లెగసి పర్వ భండన భూమిన్
డేరాలలొ విడియించిన
పోరాటపు వేడ్క లెగయ పూనిక తోడన్

క. సమరోత్సాహము పెంపున
తమకే తథ్యమ్ము జయము తమకే ననుచున్
తమలో తామై విజయులు
సమరం బెపుడెపుడు నంచు సత్వరు లగుటన్

వ. అటు కౌరవ నాథుండును యిటు పాంచాల భూపతియు తమతమ సేనా నివహంబులకు వలయు విడిది భోజన భాజనాది సమస్త సౌకర్యములుం కలుగ జేసికొని యెలమి కలిమి మిగిలి యున్నంత మరియును దంతాశ్వ శత సహస్రానీకంబులకు వలయు తృణ శాకాదికాయ వస్తు సంబారములు సమృద్ధిగా కూర్చుకొను చుండుటయును–

చ. అట జని వచ్చెనా పుడమి అంబుజ గర్భుని వంశ జాతుడా
దిటవుడు సామ్య వాదనుడు ధీరత పల్కిన సర్వ సంగతుల్
అటు నిటు గాకనా సభల నందరు నుండగ వృద్ధ రాజుతో
కటువది కాక నుండగను కౌరవ పెద్దకు విన్నవించనా

చ. తెరగది యెల్లయుం వినిచి తీరదు పంచక రాజ్యభాగమన్

తిరముగ పాండు నందనుల దీప్తికి నందరు సంతసింపగా
మురహరి యాదవాదులరు ముచ్చట లాడిన సామ్య వాదముల్
చెరచెర మాటలం దవిలి సాత్యకి పల్కిన ధీర తెంతయున్

చ. కురుకుల సార్వభౌమ తగ కూరిమి జూపవె వంశ వృద్ధియుం
జరుపకు కాలయాపనము చాతురి మీరగ సంగరోద్ధతుల్

యిరుగడ పెచ్చుమీరకనె యిచ్చెదొ పాలది పాండు సూనుకున్
యిరువురి సేమముం గనుచు యిచ్చ జరింపుమ ధీర చిత్తతన్

తే. పాడి దల్పక యాడిన పాప జూద
మే గతి దొరంగునోయని నీకుగ బుధ
సత్తమ విదురుడెంతయు మొత్తుకొన్న
చిత్తగించితె మనమునం దుత్తిదంచు

క. పాండుని నీ సుతులందర
నిండు మనంబున బెనిచితి నీదగు బుద్ధిన్
దండి మగలు శస్త్రాస్త్రులు
రండని రాజ్యంబు నీయ రాజస వృత్తిన్

క. తగదెంచకు యిరు మధ్యను
పగ పెంచకు పాప హేత్వు వగవకు మదిలో
తగుగా దెలుపుమ సుతులకు
సగ పాలుగ రాజ్యమిమ్ము సమరము కాకన్

క. శాంతము సౌఖ్యము దనరగ
పంతము దొలగగను జూడు బాగుగ మిగులన్
వంతది పాడకు సుతులకు
సొంతము కలదంచు మిగుల సూరత దెగడిన్

క. పగలకు నుద్వేగములకు
మగధీరుడు ధర్మరాజు మానును యెపుడున్
వగపెందుకు కురువృద్ధా

తగ వారల భాగమిమ్ము ధన్యత కెక్కన్

వ. అట్లు కాక ధర్మాత్ముండైన ధర్మరాజు తగవెంచ డెప్పటికి ననుచు మరియుం వారల బలగము తమకంటే తక్కువనియును మాది పదకొండక్షౌణీ సైన్యమనుచుమది దలంతువేమో వినుమది.

చ. అజగర శేష తల్పుడని ఆయుధముల్ గొనియెత్తి వచ్చినన్
భుజ బల విక్రమోన్నతుడు పూన్కి గదంగొని భీమసేనుడున్
నిజఘన కార్ముకోన్నతుడు నేర్వరె గెల్వను సంగరంబునన్
నిజమది యూహ సేయు నిను నేమని వేడెదు కౌరవేశ్వరా

చ. ద్రుపదుడు సాత్యకీ సృజయ ద్యుమ్నులు మత్స్య విరాటుదుత్తరుల్
సుఫలురు వీరికంటె ఘన సూరులు మాద్రిజ వృష్ఠి రాజులున్
ఉప కృతి సంగరోద్ధతులు యుద్ధృతు లెంతయు ధర్మరాజుకున్
విపులము దెల్పనా నరుకు విశ్వ విజేతకు సాటి యేరిలన్

క. అనవిని భీష్ముండతనితొ
అనియెను ధర్మ గతి పాండు లడవీ అజ్ఞా
తనముల దీరిచి బంధుల
వినుతులునై యుంటి రదియె వినదగు మాకున్

క. బుధ బాప్ఢ నీ వాక్కులు
సుధ తాగిన యట్టులాయె సూకృత మగుడున్
అధిపతియుం దుర్యోధను
విధమెదియో యగునదంచు వినదగ పలుకన్

క. అనివిన భీష్ముండాడిన
వినుడీ నామాట చొప్పు విభుదులు పెద్దల్
జనునే ధర్మజు డిటులన
తను యాడడె జూదమపుడు తనదౌ యొడ్డల్

క. ఓడిన దానికి మరలను
ఆడిన ఆటలకు కాక అన్యంబకటన్
కూడగ పల్కుట తగునా

పాడియ యిటులాడ బంప బాపడ వార్కిన్

వ. అని నిష్కర్షగా దుర్యోధనుండు పలుక–

క. తొలి జూదము కాక మరల
అలవారలు అడవులంటి యరుగుట కాదే
మలి జూదపు మాట తెరగు
తెలియుమ రారాజ విభుద తేకువ పరతన్

క. వినుతింపుచు కౌరవ పతి
విననందరు ధర్మ తెరగు విశదము జేసిన్
అనువగు రీతుల గనుడని
అనుమానము వీడుడనిన అర్జును నోర్వన్

క. గలవారెవ్వరొ మీలో
తిలకింపుడు ధైర్యమేర్చి తిరముగ నిల్వన్
చెలమెంచుచు అడుగిడదగు
విలపింపను గాదు అవల వినుడని తెలుపన్

వ. అప్పుడు దుర్యోధనుని దెసనున్న కర్ణుండు రోష కషాయ తాలోచనుం డగుచు ముందునకు దూకి–

తే. ఎట్టు లాడెదు తగదిట్లు యెరుగు మయ్య
కర్ణుడుండంగ గెల్వనా కౌరవేంద్రు
కండ దండగ నిలువ నేనుండ పుడమి
పుట్టి లేడొకడిక ముందు పుట్టుటేమొ

వ. అని గర్వోన్నతుడైపలుక గాంగేయుండు కటకటంబడుచు రాధా తనయుతోయిట్లనె.

ఉ. అల్లదె ఆల దోచుకొన అందర మేగిన కౌరవేంద్రుతో
యెల్లరు జూచుచుండగను యెంతయు వింతగ మూర్ఛ గూర్చుచున్
చల్లగ పొత్తికల్ దరిగి చంపక నేగడె గోధనంబుతో
తెల్లము గాదె నీతెరగు తీరగు మాటలె యిట్టు లాడగన్

తే. అపుడు భీష్ముని భక్తిమై యనునయించి
ఆంబికేయుడు తానుగా ననియె నిట్లు

భూసురోత్తమ మీమాట భూషితముగ
అంద్ర మెద నెంచి తగ జేతు ననుచు బల్కి

వ. తనకు వారలు చేసిన ఆదర సత్కార మర్యాదలు వినిపించుటయును యిట ధృతరాష్ట్రుండు తనపుత్రమిత్ర వృద్ధామాత్య విదుర సహితుండై కొలువుండి సంజయునిరావించి ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుని ఉపప్లావ్యమున నున్న పాండవుల వద్దకు బంపుట –

తే. పాండు నందనులట నుపప్లావ్య మందు
దండి మగలగు మాధవా ధరణి పతుల
గూడి యుండిరి పోయిరా గూడుటదియ
సమ్మతమ్మగు విషయమ్ము సమత గూర్ప

తే. పలుక దగు మున్న నే వార్ల పలికి నటుల
క్షేమ మారసి సమ దృష్టి సేమమనుచు

శాంత చిత్తత యొడ గూడ సమత గూర
నెయ్యమది యెంచ నుండ మా యయ్య యనుచు

తే. వాదులాడుట తగదంచు బేధ బుద్ధి
ఆలమెయ్యెడ సరిగాదు ఆత్మ నెరిగి
తృప్తి తోడన మనుటది తృప్తి నాకు
దురిత దుర్యోధనుండంచు దూరకుండ

సంజయ రాయబారము

చ. అనుపుచు తీరునం యెరిగి అక్కడి పెద్దల నొక్కరొక్కరిన్
అనువుగ పల్కరింపు మది నాప్తత పెల్లుగ వెల్లి విర్యనా
మునుపటి కార్యముల్ మరచి మోదము గూర్ప నాకటం
అనయము దల్తు నేననుచు చక్కగ బల్కుము సామరస్యతన్

వ. సంజయుడు ఉపప్లావ్యమునకేగి ముందట అర్జునాదులతో కూడియున్న మాధవుడున్న విడిది మందిరమున కేగి తన రాక యెరింగించి సొచ్చి సభక్తి వినయ పూర్వకముగాామ్రొక్కి అన్యోన్య సం

భాషణంబులు గరపి ప్రీత మనస్కుండై మరునాడు ధర్మజుని సభాసదన ప్రాంగణమున కే సాష్టాం గుడై నమస్కరించిన ఆతండును ప్రియ పూర్వ కముగా సంజయు నాదరించి ప్రక్కన కూర్చుండ నియమింప సంజయుం డాతనితో–

తే. నాదు భాగ్యము కాదొకో నయము గనుట
అనుచు వచియింపు మన్నాడు ఆంబికేయ్డు
ధన్యతెంతయు కొనియాడ దగగ మిమ్ము
యిట్టులెంతయు స్వస్థత యినుమడింప

ఉ. పాండు సుతాగ్ర గణ్య! బుధ బాంధవ కోటికి వన్నె గూర్చుచున్
నిండు మనంబునం దలపు నేరము లెంచక ఐన దానికిన్
పండు వయస్సునం తనయు బాధల కోర్చుచు శాంత చిత్తతన్
ఉండు టదెంతయుం భరము ఊహల దేలక మానసోద్ధతిన్

చ. అనుజులు భార్యయుం సుతులు ఆప్తులు పెద్దలు సామరస్యతన్
వినుతులురై సుఖంబుగను విజ్ఞత జూపగ బంధు కోటియున్
మునుపటి రీతి కెక్కుడుగ మోదిత భూపతులెల్ల గొల్వనై
తనియగ తల్లియుం సుజన ధన్యుడ వంచని బంపె నన్నిటన్

చ. అనగను ధర్మరాజనియె నాతని తోడుత మాదుసేమమే
అనయము గోరు నా యెదను అన్యము లేకను బెంపు గూర్పడా
తనయుల కౌరకుం సమద దక్కిన చాలను మానసంబునన్
తనియుచు నోర్పుతో సమ ముదారత జూపుచు నుండు నెప్పుడున్

వ. కావుననే మా పెద తండ్రి గారు మిమ్ముల మా కడకు చూడ బంపుట యని–

క. సేమంబే గద వారలుం
మేమందర మిచట సేమమేర్పడి యున్నా
సేమం బరసితి చెపుమా
సేమంబది పాలు బంచ సేమము గూరున్

క. కురుపిత భీష్మాచార్యుడు
గురుకృప అశ్వద్ధ విదుర కురువరులెల్లర్
మరువక దలతురె మదిలో

తిరముగ తాకూర్మి పరత తేకువ నెపుడున్

క. మామా యిచ్చిన వృత్తులు
సామాన్యత కూర్పనగుచు సదయుల సుఖులై
సేమంబొద గూడి జనులు
నీమంబుగ చెలగు చుంద్రె నీతిగ తమలో

క. దలతురె ఘోషా విషయిక
మెలమిని పాటించి మదిని యేవిధినైనన్
అలగంధర్వులు గొనిపో
చెలమెంతను అడ్డపడ్డ చేతకు నైనన్

క. వెలదుల తోడను గూడను
అల ఆకశ వీధులంటి అందరు చూడన్
కులమెంచియు ఒక్కటనుచు
చులకన చేయక మన, మని చూపిన బుద్ధిన్

తే. అంగరాజదె కర్ణుండు నా శకునుల
ఇంగితపు బుద్ధి బోధన ఇష్టులగుచు
మంత్రి సామంత నాయకా మనుజ విభులు
సంతసంబుగ నుందురా సమత గూర

వ. అనిన యంతన సంజయుండనియె నిట్లు. ఎందరెందరొ ఘనులు ఆ కురురాజునొద్ద విబుధ వరులు వికట వాక్కులు నీతి అవినీతి వాదన నేర్పరత దనర తమతమ యిచ్చదనర పలుకుచుందురు. అవి యెల్ల తలప నగునె. వాని బనిలేదు. నావిన్నపంబు ఆలింపుమయ్య యనుచు–

క. పొందొన గూర్పను నీవే
ఇందీవర కృష్ణ తోడ యెంతయు పలికిన్
అందరు నందను లొకటిగ
సందియ మదిలేకనుంట సమయజ్ఞత తోన్

తే. శాంత చిత్తుడ ధర్మజా శాంతి గూర్ప
సావధానత దలపుమీ సత్వ బుద్ధి
తప్పు లెంచక తమ్ముల తప్పిదముల

పాండవేయులు కౌరవుల్ ప్రజ్ఞులగుట

క. తమ్ముల నల్వుర తోవది
నెమ్మనమున నుండ జేయ నీదగు పనిగా
సమ్మతి యా ధృతరాష్ట్రుడు
నమ్మిన వాడగుట నమ్ము నాయను బుద్ధిన్

క. వాయుజ అర్జున మాద్రులు
ఆయత శస్త్రాస్త్ర ధరులు అని సంసిద్ధుల్
ఆయమ అభిమాన దునియ
కాయుట సరిసాధ్యమెంతొ కౌరవు తోడన్

వ. అయినను నీ ధర్మజ్ఞతకును అజాతశత్రుండవను నామంబునకును బద్ధుండవైనీ మహిమోన్నత బుద్ధి కుశలతకు నతీతము కాదనియే మీ పెదతండ్రి అభిమతము కావున–

ఉ. ఆలము గాక జూడుమని ఆదర బుద్ధితొ నీదు తమ్ముకున్
వీలగు బోధజేయ తగవెంతయు లేకను సాదు వాదనం
చాలగ సఖ్యతం దనరి సమ్మతి బోవుట రాజసోద్ధతిన్
లోలత కాక యుద్ధరత లోకువ కాకను లోక సమ్మతిన్

వ. పౌరుష పట్టింపుల కార్పణ్యములకు బోయి యుద్ధమునకు గడంగిన యిరు గడల మానధన ప్రాణ నష్ఠములును ధర్మేతరమును తద్వారా అనాచారత యేర్పడక తప్పదు. ధర్మహాని గూడు. అనుచు పెద్దలైన పాండవ పక్షులైన కృష్ణ ద్రుపద దృష్టద్యుమ్న విరాట్ ఉత్తర ప్రభృతుల వంక దిలకింపుచు –

క. ఆలము నెంచక జనములు
చాలగ జావగను చూడ సముచిత మవునే
పాలని పలుకక తమలో
చాలగ చింతించి చూడు సద్గుణ వర్యా!

క. ఇరు పక్షంబుల జనములు
నెరి యోధులు యుద్ధమాడ నెదురుల గెల్వన్
తరుగని ధీర సమోద్ధతు
లెరుగంగదె, నాశనంబు యిరుగడ లందున్

క. కొలదులె భీష్మ ద్రోణులు
అలదులె ఆ కౌరవాఖ్య అంగ్భూపతియుం
తిలకింప నశ్వథామయు
చెలమెంతన కృపుని ధాటి చెప్పెడి దేమా!

క. ఇష్టులె భీమార్జ్న కవలు
యిష్టులె ద్రుప సాత్యకీయు లేతరు లందర్
స్పష్టత యుద్ధాపేక్షులె
నిష్ఠుర యుద్ధమ్ము నాడ నిజమూహింపన్

వ. వృష్ణి యాదవా నీకము లెంతటి వారలైనను బలరామ కృష్ణులు యుద్ధమునకుతటస్థులు. కాగా కృష్ణుడు పాండవ పక్షపాతి కావున వారి ప్రక్క నుందునని మాత్రమే పల్కుటయును కురు పాండవ యుద్ధమున ఆయుధము చేపట్ట ననియును స్పష్ఠముగా పల్కి వాడు–

తే. అధిప మీకిట్టి తెరగైన ఆలమందు
జయము సాధ్యంబె సాధింప ననగనౌనె
ముందు వెన్కల ఆలోచ్న నొందు సేయ్క
ఆల మేర్పర్ప కుండుమా అనుజు తోడ

క. మ్రొక్కెద అందరి కియ్యెడ
మక్కువ ఆలంబు మేల, మది నూహింపన్
స్రుక్కుచు వినిచెద దెలియం
యెక్కటి యుద్ధమ్ము దలప యిద్దరి కిద్దర్

వ. అనుచు ప్రణమిల్లి సభా ముఖముగా ధర్మజు నెడ ఆలోకనా వీక్షితుండై, దేవా క్రోధము నధిగమించి ఉపశమించుట లెస్స. ఇట్లైన కురుపితామహ భీష్ముందును సంతసిల్లు ననుయును, ధర్మ నందనుడా సూత నందన సంజయునిం కనుగొంచు–

క. నెయ్యము కాకను నొందెది
నియ్యెడ నేనంటి చెపుమ నిష్ఠుర పరతన్
కయ్యము కాకూడ దనుచు
తియ్యగ మాటడనైన తీరునె చెపుమా!

క. సముచిత కార్యము లిపుడన

కుమతీ కార్యంబు సేయ కూడదు అనుచున్
విముఖత జూపక తనుజుకు
సముచిత విధి పల్క నవదె సద్విధ బుద్ధుల్

క. తమ వారల కొక రీతిగ
మము గూడియు చెప్పు వేళ మరియొక రీతిన్
సమతా భావము పెల్లుగ
సమేతర విధంబు పల్క ధర్మంబగునే

క. ఎదిరికి దమకుం నొకటిగ
మది నూహల చెలగు వాడె మాన్యుడు జగతిన్
అదికాదని లోభమ్మున
యెదిరిని పోకార్తు మనుట యెయ్యెడ నీతౌ

క. కురువృద్ధుడు భీష్ముందును
గురుకృప విదురాదులెల్ల కూడదు యన్నం
తిరమగు బుద్ధిం వినిరే
దురితులు ఆ శకుని కర్ణ దుర్యోధనుడున్

క. తొలి నుండియు తన సుతుకని
వెలి జూడడె మమ్మదెపుడు వేయేల్పలుకన్
కలనైనను తానోర్వడు
అలవారల కంటె మేము అధికత నెగడన్

వ. గంగాసుత శాంతనవుండును గురువర్యులు ద్రోణ కృపులును సత్యానిష్ఠ గురుపుత్రు డశ్వద్ధామయు నీతి కోవిద సమతాభిమాని విదురుండును అన్నిటికీ మించి మా మేనబావ దేవకీ వసుదేవ నంద యశోదా నందనుండును యగు ఆపద్బాంధవుడు ఆ గోపాల కృష్ణుండు ఉండబట్టి కాని, లేకున్న మా గతి యేమయ్యెడిదో మాకే అనూహ్యము. ఇపుడు నీకీ రాయబార భారమును ఉండెడిది కాదన–

క. నయవిన యోక్తులు వార్ల వి
నయతది తేట పడుటదియ నాయను పనులన్
నయ వంచన కారి తనము

పయనించిన తెరగులెల్ల బాధాకరముల్

క. పడదోయరొ నీట మునగ
వడి గాల్పను లక్కయింట బరగిన దోవల్
సడి లేకనె విసమాన్నము
కడి ముద్దల దినుప లేదె కడ దేర్చు మదిన్

క. ఎరుగవె నీవిందొకటియ
సరివారికి జెప్పు మాట సరిసరి తమకున్
సరిగా వర్తింప నవదొ
పరిపాటా వారికిట్లు పరులకె ననుచున్

క. తమ్ముల తోడన అమ్మతొ
యిమ్ముగ తమ పడ్డ పాట్లు యింగిత పరుడొ
సమ్మతుడా సంజయుతో
నెమ్మదిగా పల్కెనపు డని యనెడు మాటన్

క. ఆలము గూడెడు దరియై
పాలీకుండంగ వే రుపాయము తమలో
చాలగ తలచుట తగదది
చీల్చగ నున్నాది సేన చెరియొక తట్టున్

క. ధర్మా ధర్మము లన్నవి
నిర్మించెను ధాత గొప్ప నీతియె యనుచున్
నిర్మలినులు జయమొందుట
మర్మజ్ఞులు ఓటు వడెడు మాటది వినమే

క. పెద్దగు బలగము వారిది
అద్దిర మీసేన కురుచ అనియెడి లెక్కన్
ఒద్దిక మాటాడ తగదు
ఇద్దరి మధ్యవగతమ్ము యింతియె సుమ్మా!

వ. అనిన దానికి సంజయుండు ఆ యుధిష్ఠరునితో –

క. ఆలోచించక పాలని

చాలంగా దూరమెంచి సమ్మతి తోడన్
ఆలించుచు విబుధవరుల
మేలెంచగ వలదె నీవు మేధుర మతివై

క. ఇచ్చ దొనరంగ మదిలో
సచ్చరితుడ వన్నమాట చాలగ దలచిన్
కచ్చది మానియు శాంతత
దుచ్చరితపు బోక నుంట దుస్తర మగునే

ఉ. అంధుడు వృద్ధరాజు తన నందరు బిడ్డలు కాదు కాదననం
సంధి యొనర్పగా జనుప సాహస వృత్తిని వచ్చినాడ ఆ
బంధుతమెల్ల దోచి ముసు బాసల నెంచుచు మీరు గూడనుం
రంధి యొనర్పగా జనుట రాజస ధర్మమ ధర్మనందనా!

వ. అని సంజయుం డెంతయు దూరు విధంబున అన్యోన్య స్నేహ భావతంపల్కిన,నప్పుడు దూర దలంచితేని నాచేయునది ధర్మాధర్మమో రాజ ధర్మమో పాపనిర్మూలనా కర్తవ్యమో ఉచితానుచిత చేతనయో మదాంధ రాజ్య కాంక్షయో శత్రు సంహారమో శిక్షార్హులశిక్షించుటో నిరపరాధుల దం డించుటయో దుర్జనులం ద్రుంచుటయో అజ్ఞానత వర్తించుటయో అహంకారుల నిర్జించుటయో ధర్మముగాపాడుటయో బంధుర మోహంబున స్వధర్మమును వీడుటయో ఆలోచించి దూరుము కోపంబడరగ. అనుచు యిది నీకర్తవ్యముకాదను నిర్ణయుడా వసుదేవ సుతుడు సర్వజ్ఞుడు జగత్క ల్యాణుడు ధర్మవిదుడు మానెయ్యము చెలికాడు చుట్టమాద్యుడు. అన్నియునతడే. కావున నతని వ చనములు అలంఘ్యములు. అనవిని ఆ జనార్ధనుండు సంజయునితో ననియె నిట్లు.

క. మంచిని కోరిన వారలు
పంచిన యిటు వస్తి వీవు పలు రీతులుగా
అంచితమౌ యొప్పిదముగ
యెంచియు పలికితివి ఔర నెమ్మది గూర్పన్

క. వింటిని నీదగు మాటలు
తొంటివి తెలియంగ లేక దూరత నెంచిన్
అంటివి శాంతత వీరలు
నుంటను యుద్ధమ్ము కాని యుచితపు రీతుల్

క. ధర్మజు మార్గము వింటే
ధర్మము రాజ్యమ్ము పాలు తథ్యము యీయన్
మర్మపు మాటల వలనన
దుర్మార్గత తెలియు టదియ దుస్సహమగుడున్

క. శాంతత యుండం పలికితి
యింతియ నీ కార్య మగుత యేగతి నైనన్
కుంతీ దనయులు కోపత
పంతాలకు పోకయుంట భండన ముడిగిన్

క. పలుకగ నవదో శాంతత
అలనా కౌరవుల తోడ ఆలము గాకన్
అలవారల పాలు నొసగ
తలచియు ఆ పాండవులకు తమతో సరిగాన్

వ. అదియునుంగాక అలనాడా కురు సభలో వారాడిన మాటలు చేసిన చేతలకును యెవ్వరును పలుకరైతి. దుశ్శాస నుండు ద్రౌపది వేణినిబట్టి సభకీడ్చి తెచ్చినది కురురాజలోకంబునకు దుస్సహ మును దురితావమానమును కావా! అంతఃపుర నారీ జనములు సహితము సహించనిది. జనులు ఛీకొట్టినది. ఘోషయాత్ర నాడు పాండవులిట్లు చేసిరా!కులస్త్రీ గౌరవ మాన మర్యాదల నెంచి కదే గంధర్వులతో బోరాడి కురువుల స్త్రీజన సహితము విడిపించుకొని వచ్చినది. ఆత్మగౌరవము లేక అసహ్యకరముగా ప్రవర్తించుట వారికి తగునే? నిండు సభలో ఆడుదాని వంటి వలువలూడ్చుటెం త అవమానకరము. అసంగతము. ఇట్టి వారల తోడనా సఖ్యత, శాంతము వహించి యుండుట? సంగ్రామము క్షత్రియోచిత ధర్మము. ధర్మమును కాపాడుట క్షాత్ర తేజము. అధర్మమునుతెగదీయు టే రాజ ధర్మము. రాజులధర్మ వర్తనులైన ప్రజలును అట్లే యుందురు. “యధారాజా తధాప్రజ“ అన్న మాట వినలేదా! కురుకుల ధృతరాష్ట్ర సంతానమొక వనము. పాండుపుత్రులు సింహములు. సింహములతో కూడిన వనమును వనమధ్యమున నున్న సింహములును అవధ్యమై అలరారనగు ట. వీర లన్యోన్య అనురాగులై యుండుట కడు లెస్స యన ఆ మాటకు సంతోషించిన సంజయు డు తావచ్చిన కార్యంబయ్యెనని శ్రీకృష్ణ ధర్మరాజానుజుల సెలవొంది ద్రుపద విరాట్ ప్రభువుల వీ క్షించి నమస్కరించి నాపలుకులందెద్దియైన దోషమున్న వేరుగా దలంప వలదని అని పించుకొని

పోయి వత్తునన పాండవ మధ్యముండర్జునుండు తన చిన్ననాటి స్నేహమునెంచి వానితో యొకింత గడపి ధర్మజునానతి ఆతనికి కట్టు దుకూల తాంబూలాది సత్కారముల నసంగిన వారలవీడ్కొని సంజయుండేగు నెడ ధర్మరాజాతనితో –

ద్వి. ఆదరంబున పెదతండ్రి –కంజలించితి ననుము
తాత భీష్ముల కివియెనా – దండ ప్రణామమనుము
గురు కృప ద్రోణ పెద్దలం – కూర్మి గొలిచితనుము
తమ్ములందర వేర్వేర – తలచి తనుము
విదుర శల్యాది విబుధకూ వినయాంజ లనుము
ఆత్మీయు డశ్వద్ధాము – నడిగితి నను పల్కు
మాత్రు మూర్తికి – మా నమస్కార మనుము
శకుని మామకు కర్ణుకు – చాల క్షేమ మనుము
భూరి బాహ్లిక సోమదత్తుల – భూషిస్తి ననుము
సాటి భూపాల వర్యు – సద్భావ మేర్చి పలుకు
ఆజి పోటరుల కెల్లనా – ఆప్తి జూపి తనుము
దాస దాసీ జనంబుల – దలచి పల్కి తనుము
ప్రేమ పూర్వక సద్భావ – ప్రేరితముగను
ధర్మ సంస్థాపనంబే – దలచితనుము

వ. మరియును, మా యయ్య నిండు కొల్వున నాయోడక యిట్టు లనుము.

ద్వి. న్యాయంబా ఆలమేర్చి – నయవిధ ముడిగిన్
పాలీయని మాట నీకు – భావ్యంబగునే
ఆలించితి పాలించితి – ఆదరతం చిన్ననాడు
వినయ విజ్ఞాన చదువులు – వినిపించితి గరుల చేత
గరిపించితి శస్త్రాస్త్ర విద్య – గర్వోన్నతిమై

వ. అని మరియును మా తాత భీష్ములకు మ్రొక్కి మాకుగా–

ద్వి. అలనన జేసి – ఆప్తియు దొరంగ
పెంచి పెద్ద జేసినని – న్నెంచ వలదె మాకు
యెదిరి నిల్చియు బోరు – టేమది ధర్మమ్ము

చింత జేయు చుంటి – క్షేమ మెట్ల

వ. వెండియు–

ద్వి. ధర్మంబేపారగ మదిని – దలచితి రేనిం
పాలిచ్చియు రాజ్య మేర్ప – భండన ముడుగన్
పోరది కోరము ముందుగ – ఆలమునం గూడు నెద్ది?
గెలువందగు బలిమి కొద్ది – చెలమెంతన కలిమి మిగిలి
సద్ధర్మ శాంతి దనరి – సద్భావన మెలగ నౌత

వ. అని పల్కిన సమ్మతి దనరి, సంజయుండు కరి నగరి కేగుదెంచుటయు–

క. అనునిది ఉద్యోగంబున
విన తొలి ఆశ్వాసమనుచు వినిపించుటయున్
జనితోద్ధతి హర్ష మెసగ
ముని నాథా ఆవలనుచు మోదంబడుగన్

ఇది.

శ్రీశ్రీ వాణీ వరప్రసాదలబ్ధ సుకవిజనప్రియ సాధుజన విధేయ శ్రీశ్రీ కవిత్రయ స్ఫూర్తి ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణ మండపాక వంశోద్భవ వీర్రాజు పౌత్ర సూర్యప్రకాశం సత్యనారాయణాంబాతనయు విరచిత –: శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత ఉద్యోగపర్వ ప్రథమాశ్వాసము :–

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఉద్యోగ పర్వ - ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీలాలిత ధర్మాత్ముడ
కాలోచిత లోకవృత్త కామిత ప్రదుడా
చాలా మృదువగు చిత్తుడ
చేలాచల సుందరాంగ చిదచిద్విలసా!

వ. అవధరింపుమ జనమేజయ, అని ముని వైశంపాయను డిట్లనియె.

సంజయుడు శాంతి సంధాయక విషయములు ధృతరాష్ట్రునకు తెల్పుట

క. తిరిగొచ్చియు సంజయుడనె
కరిపుర రారాజు కడకు కడు వినమితుడై
నర నారాయణ మూర్తుల
దరికరిగిన గాధ వినుప ధర్మజు కడకున్

వ. తన రాకడ నెరిగించుచు వర్తమాన మనుప వారలు రమ్మన ఆదరమ్మున లోనగళులకు–

క. అరిగితి మ్రొక్కితి కృష్ణుకు
నరునకు సత్యా సుభద్ర నవ్వుల నుండన్
సరియాసన మిడి పలుకగ
కురుకుల నీ సేమ మరసి కూర్చొన మనగాన్

వ. వారల ఆదర మర్యాదలకు లోలోన సంతసించుచు ఆ రత్నాలంకృత పాద పీఠి పైచేయివైచి సవినయముగా వసుదేవ నందనుడు పవళింపు మందిర మధ్యంతర ధరణీ తలంబున ఆసీనుండనయి.

క. వారల కెదురై సుముఖత
మీరలుగా పల్కరించి మీదగు తెరగున్
దూరము ఆలోచింపను
వారల కెరుగంగ తెలిపి భాషిస్తి ననన్

క. తమ్ముఱు సుతులుం సేమమె
యిమ్మహి నున్నారె వారు యిష్టుల గూడిన్
కొమ్మా ద్రౌపది తోడన
మమ్ముల నేమరక మదిని మహిమాన్వితులై

వ. అని అడిగిన వానితో సంజయుడప్పుడు భవదీయ కృపన్ –

క. అందరు సేమంబని వా
రందరు వినుతించ్రి మిమ్ము ఆప్తిదొరంగన్
సందడి గొని వారా గో
విందు సఖుల గూడియుండ్రి పేరిన భక్తిన్

క. ఎన్నగ వలదా ధర్మజు
సన్నుతులై భవము లెల్ల సత్కృప గోపా
లున్నతు భక్తి మిగిలి వా
రున్నారది శాంతి దనరి యుద్ధతు లగుచున్

క. ధర్మజుడు దలచు యెక్కుడు
ధర్మము అహింస యంచు ధర్మము లందున్
ధర్మము దప్పుట యనునది
ధర్మజునకు బుద్ధి యవదు తాత్మ్యత దెలుపన్

క. దైవము కానిది మనమున
ఆవంతయు దలప బోడు అని యని యెపుడున్
ఆ వసు దేవ సుతునె తను
తావలముగ నమ్మినట్టి ధన్యుడు దెలియన్

క. ధన మద గర్వము కౌరవ
వినుమా నీ సుతుల తెరగు విషమది తెలియన్
'అని' యను మాటలు వారివి
వినుటయ ఆ కర్ణ శల్యు వీడరు మదిలోన్

క. సత్యము ధర్మాచరణము
నిత్యము తా నాచరించు నిర్మల చిత్తుల్
అత్యాశకు పోని దొరలు
వ్యత్యాసము చూపరెందు వసుధాధి పతీ

వ. అక్కడి వారందరు ఆడిన మాట ప్రకారము –

ఆ. పాలు పంచకుండ పనిగాదు అని బల్కి
నీదు మాట గాదె నిజము దెలియ

పాప పుణ్యమెల్ల పడవైచె నీపైన
కార్య మదియ వినుమ కౌరవేంద్ర

వ. తెల్లవారవచ్చి సమస్తమును సభాముఖమున తెల్పుదునని వీడుకొల్పి ధృతరాష్ట్రుండు –

ఆ. కార్య భార మగ్న గతులన్ని పరికించి
నిదుర రాక యుంట నిముసమేని
దూత నొకని బంపి దోదూయ మానాన
బెదురు దోప కొంత బేల యగుచు

క. విదురుని రావించి రయము
విదితంబీ తెరగు దోప వీలగు నీకున్
సదయత పోరది గాకను
అది యెట్లో దెలుప దగుదు ఆప్తి దొరంగన్

క. అన విని అంబిక సుతునకు
వినుమా నామాట యంచు విశదము జేతున్
అని గాకను యుండు తెరగు
వినిపించెద మంచి చెడ్డ విజ్ఞత అరయన్

విదుర నీతి

క. ధన లుబ్ధులు శత్రు భయులును
యొన గాచియు గూరుచున్న ఓర్వని మనుజుల్
వనితా లోకన చిత్తులు
కను నిద్రకు నోచు కొనరు కౌరవ నాథా!

క. ధన మద గర్వము జనులకు
అనువగు నంతకును గాక అధికంబైనన్
కనుగానని వారలగుదు
రని గోరుచు తెంపరింత్రు అవనికి బెగడౌ

క. అడకువ వినయము గల్గియు
చెడు బుద్ధుల చెంత బోక చెలగుచు ధృతిమై
వొడయడు మెలగిన జగతికి
వొడుదుడుకులు రాక నుందు వొప్పగు నెల్లన్

క. మాట మనసు చేష్ఠ లొకట
వాటముగా నొనర జేయు వారలె భువిలో
దీటగు బుద్ధియ దొరలగు
మేటి గుణోన్నతులు నొచు మెప్పది పొందన్

ఆ. ప్రజల సుఖము గోరు ప్రబలుండె రారాజు
నీతి నియతి బరగి నిలుచునాడు
అండ దండ గూర్చి ఆదుకో నుందురు
ప్రాణ మిచ్చియైన భారమనక

ఆ. లుబ్ధ గుణము కాదు లోకజ్ఞ పొగడొంద
అల్ప బుద్ధి నీచుడౌను జగతి
బుద్ధి దవిలి నడువ బద్ధులై వర్తింప
పాడి దొరయు శత్రు పారదోల

ఆ. ఆదరంబు ప్రేమ అధికారయుతమౌచు
సాధు బీదకెల్ల సమత గూర్ప
చెనటి వీడి జనులు చేయి చేయది గల్పి
మంచి చేయ నెంత్రు మనుజ విభుకు

క. బలముండియు చెలమెంచక
అలదులతో ఆప్తి తోడ అందర సమమై
తలకొక ముద్దయు దినుటది
వలనొప్పగు బుద్ధి కాదె వసుధాదీశా!

ఆ. సామ దాన బేధ సమయజ్ఞ కార్యముల్
తెలియ రాని వాడు తెంపరగును
యెదుట వారి బలము యేర్పడ దెలియకే
ముందు కురుకు నాడు మోస మగును

క. పరహితముగ పల్కు టకటి
దురితములకు పోక నుంట దుస్సహమైనన్
తరుగని కీర్తి ధనమ్ములు
పురుషున కివి వన్నె తెచ్చు పూత చరిత్రా!

ఆ. కష్ఠమెంతయున్న కడదాక మంచినే
యిష్టపడెడు వాడె శిష్ఠుడెన్న
ముష్ఠి ధనము కొరకు మోసాన్కి దిగుటయా!
నష్ఠపోవు తుదకు దుష్ఠ బుద్ధి

వ. అందరును సుఖంబుండ గోరు వాడవైన దుర్యోధను రావించి నచ్చ చెప్పి వారి పాలు వారి కొసంగిన యుద్ధము కాదు. జనక్షయము కాదు. సర్వ శ్రేయము కాగలదు. పాండు పుత్రులు నీ మాట కాదను వారు కాదు. వారి పాలు వారికిచ్చి యేలుకొమ్మనుట నీకును క్షేమకరము. పాండవులు నీ వంశ శ్రేయస్సు కోరు వారలే కదా! వారి శ్రేయస్సు కోరుటనీకును ధర్మమే కదా!

ఆ. దాయబుద్ధి వీడి ధర్మంబు నెలకొల్ప
అన్నదమ్ము లందు ఆప్తి గూర్ప
పెద్ద మనసు తోడ పెంపెక్క జూడ
శ్రేయ మగును నెంతొ సేమ మరయ

ఆ. ఆదరంబు లేని అభిమాన మది యేల
మంచి చేయ రాని మాట యేల
కడుపు నింప నొచు కుడువంగ జేయనా
నొక్క ముద్ద చాలు నిక్క మరయ

ఆ. ఒంటి మీది దెబ్బ నోర్చినం మాయును
మనసు నాటు మాట మరువ లేము
బాధ పడ్డ మనసు భరియింప తరమౌనె
పగయు దీర్చు వెనుక పాప మనక

ఆ. మొక్కనాడె వంచ్క మానైన కాలాన
వంచ తరము ఔనె యెంచి చూడ
కంచె చేను మేయ కార్యంబు సరియౌనె
జూడ జూడ నొగ చోద్య మగుడు

ఆ. తోడ బుట్టు తనయ దూరంబు వారలా
పెంచి పెద్ద జేస్తి ప్రేమ తోడ
అర్ధ భాగమిచ్చి ఆదుకో అది మేలు
కౌరవేంద్రుడన్న ఘనత కెక్క

ఆ. బేధ బుద్ధి జొరకు పేర్గొన్న పెద్దవై
ఆత్మ బుద్ధి తోడ అరయు మయ్యా
దురిత యోధ బుద్ధి దుర్నయంబది వీడు
కులము చేటు దేకు కోరి కోరి

ఆ. వెనుక ముందు లేని వెర్రివా దెలియంగ
ఆలు బిడ్డలున్న అధిప వీవు
దుష్ట బుద్ధులైన దుర్వినీతుల మాట
వినుట పాడి గాదు విబుధ నీకు

ఆ. తప్పు దోవ బట్టు తనయుల మళ్లింప
ఔను కాదె నీకు అమిత ప్రేమ
దాయ భాగమిచ్చి దయనీయ పాండుల
ఆదు కొనుట తగదొ అవని నాధ

క. కనరా రాజులు బిడ్డల
చెనటులు ఐనట్టి చోట్ల చీల్చక యుండిన్
వినుటయె కాదది పెద్దకు
అనువగు రీతులను దేర్ప కవనీ నాధా!

ఆ. ముద్దు చేసి కొంత వద్దన కుండుట
పిన్న వయసు నాడు బిగువు దప్పి
కండ బలిమి మిగిలి గర్వంపు కాలాన
విందురయ్యా బిడ్డ యెందు చూడ

క. ధర్మజు ధర్మ గుణంబును
నిర్మల స్థైరణపు బుద్ధి నీదగు సుతుకున్
దుర్మద బుద్ధికి దోచదు
నిర్మలులా సాదు రేగ నిలుతురె ఆజిన్

చ. అనలము బుట్టె జూదమున, ఆడిన మాటలు మాన హానియున్
వినుమని జెప్పినన్ వినక, విజ్ఞుల పెద్దల భీష్మ ద్రోణుతోన్
తనయుల ఆటపాటలవి, తప్పిద మెట్టుల కాదు కాదనిన్
మనమున పెంచి కౌరవుల మత్సర బుద్ధికి దోహదంబుగన్

ఆ. ఊరకుండ జేసి యూరెల్ల ఛీకొట్ట
బాధ పడుటదేమి బలము మిగుల
ఐన దాన్కి వగవ ఔ గాదు కార్యంబు
చేయనౌగ మంచి, చింత వీడి

మత్త. మంచి చెప్పెడి వారి నెంచక మాట మాత్రమె పల్కుచున్
పెంచు కొంచును ఈర్ష్యసూయలు పెచ్చురిల్లగ కోపముల్
సంచితంబగు మత్సరోద్ధతి సద్గుణాఢ్యుల పాండులన్
యెంచకింతయు యేమి జేసిన యెగ్గు చేయని వారికిన్

మత్త. కుంచితంబగు కించితజ్ఞుల కోరి గూర్చుకు దగ్గరన్
మంచి జేతురు నాకనంచును మామకాఢ్యత జూపుచున్
పంచి యిచ్చుట వీలు కాదని పల్మరోద్ధతి పల్కుచున్
వంచనాత్మయ కాదనంచును వారి మాటలె యెంచుచున్

వ. నీ తనయులు సఖ్యత సామరస్యులు కాక యుద్ధమునే కోరుచున్నారు. ఇది అభిమాన మని పించు కొనదు. ఆత్మ వంచనయే కాగలదు. కోరికోరి తగవునే కోరుకొన్న కొరివితో తలగోకి కొన్నట్లే కాగలదు.

మత్త. పంతగించుచు పాడుబుద్ధితొ పాపకార్యము జేయనై
వంత గూర్చెడు మామ కర్ణులు వహ్వరోయని మెచ్చనై
అంత కంతకు పెచ్చుమీరుట ఆత్మవంచను లెల్ల నీ
సంతసంబది కాకయున్నను సామరస్యత లేకనే

వ. ముందు వెనుక లాలోచింపక సింహకిశోరములు వంటి పాండునందనుల తోడి వైరమును పెంచుకొనుచున్నారు. నీ తనయులు వారలడిగిన భాగమును వారికిచ్చిన మేలగు. కాదని తగవునే కోరియున్న –

ఆ. పాశుపతము గొన్న పార్థుండు చాలడా
అనిల సుతుడు భీముడండ యుండ
అశ్వనీ సురపుత్రు లలఘులే రణ విద్య
కురుల వనము గూల్చ కూకటంట

వ. వారును మీరును కలసియున్నచో మహేంద్రుడంతటి వారలైనను మీ వంక తేర్పారచూడ నేరరు. అంతయు మనవంతేనని మ్రింగజూచుట ఆమిషమునకై గాలమున చిక్కుకున్న మీనుచందము దోపు. పాండవుల పితృ ప్రేమ భ్రాతృ వాత్సల్యము కుటుంబగౌరవము గురుభక్తి ప్రపత్తులు శాంత

చిత్తత ధర్మపరాయణత శరణాగత వత్సలత శస్త్రాస్త్ర విద్యాపాటవము యుద్ధవిశారదా నీతిజ్ఞతరణ ధీర వీరత్వములు లోక కల్యాణ ధర్మము ఆజేయ పరాక్రమ ములు సైరణ భావము ఓర్పు నేర్పు ఆ భగవానుని యందలి విశ్వాసము భక్తి ప్రజాహితము వారియందలి సాటిలేని సంపదలు. కావున వైరమెంచక రాజా! నీ తనయులువారి భాగము వారికి పంచి యిచ్చి సంధిచేసుకొనుట మేలు. అట్లుగావింప జేయుట నీ కర్తవ్యమని పల్కుచు అట్లు కాదని ఆలకించి ఆయుధములు చేపట్టిన వెనుక అనువు కాదు. ఆలోచించు కొమ్మన–

ఆ. అనిన వానితోడ అంబికా తనయుండు
విదుర, నీదు నీతి వివర మరయ
చెప్పి జూతునెల్ల చొప్పడ కార్యంబు
నొప్పిదమ్ము గూర్ప నొనర జేతు

ఆ. అనుడు వాని మాట అనుమానమై ఆత్మ
పొసగనౌనొ కాదొ పోతరించ్క
దురిత యోధ బుద్ధి దుర్యోధనాదులు
లేదు కాదు అనక లెస్స వినుట

ఆ. దైవమొక్కడుండు ధర్మమ్ము పాలింప
పురుష పౌరుషమ్ము పూత పరత
ఒనర గూడు టొప్పు ఒప్పదు వేరైన
గర్వమెంచి పరచు ఖర్మ కొద్ది

వ. అని పల్కిన వానికి ధృతరాష్ట్రుండు నిట్టూర్పు నిగిడించి–

ఆ. నీతి నియమ మార్గ నేర్పరి తనమును
ఒప్పిదమ్ము గూర్ప నొనర బల్కి
పారమార్ధ దృష్టి బరగంగ నెట్లొను
పలుక దగవె విదుర పరము గొనగ

వ. అని అడిగిన కురుకుల పతితో విదురుండు, నా దెలిసిన దంతయు నెరింగించితి. అత్యంత గుహ్యంబగు పరమార్ధ మెరుక జెప్ప పురాణ కాల పూత చరితుండైన సనత్సుజాత కుమారునకు కాక నా వశంబె. వేదాంత వేద్యంబులగు అర్ధములు శూద్రయోని జాతుండ నేనెట్లెరుంగుదు. సురేంద్రాది దిక్పాలకా దివిజుల కెల్లరకును దెలియంజెప్ప గలవాడతండన ధృతరాష్ట్రుండు–

క. అతడెట నున్నాడెటు నా
కతనికి గూరుటది యెట్లొ కరుణామతివై

అతనిని దెమ్మిటు విదురా
మతిమంతుల భక్తి గొలువ మాకగు కృపతోన్

వ. అని ధృతరాష్ట్రుండు అతి కుతూహలుండై –

చ. అడిగినయంత నా విదురు డాత్మ గతాన సనత్సుజాతనుం
కదువడి భక్తిమై దలువ గాధత నెంతయు దివ్యమౌనియుం
అడుగిడెనా క్షణంబచట అద్భుత తేజుడు ఊర్ధ్వ వీధులన్
వడివడి మ్రొక్కుచుం అతని పాదములంటిరి యెల్లవారటన్

సనత్సుజాతుడు ధృతరాష్ట్రునకు ఆధ్యాత్మిక తత్వము నెరింగించుట

వ. ధృతరాష్ట్రుండును విదురుని వలన ఆ దివ్యముని రాకడ వినుచు అమితానంద అద్భుత పార వశ్యంబున సభక్తి యుక్త వినివినయ వినమ్రతాంగు డగుచు ప్రణమిల్లి ఉత్తమ రత్నరంజిత ఉన్నతో న్నత ఆసనంబున దర్భాసనంబు పరచి కూర్చుండ నియమింప జేసి అర్ఘ్య పాద్యాది విధులం పూజించి పాదతీర్ధమ్ముల శిరంబుల జల్లుకొని సేవాయతనుండై యున్నాతని జూపుచువిదురుండు–

క. దేవా! యీ భూ వల్లభ
సేవనునకు తత్వ బోధ చేకుర జేయన్
పావన పురుషా! వేడితి
దేవర కృపయేమొ యట్లు దీర్తురు గాకన్

వ. అని వేడుకొన్న విదురుని విన్నపంబాలించి వచ్చిన కరుణాళుండగు సనత్సుజాతుని ధృత రాష్ట్రుండును సభక్తి యుక్తముగా ప్రార్థించిన వానికి, సనత్సుజాతుండిట్లను–

తే. స్రష్ఠ కార్యము కెడ గాక తుష్ఠి దనర
పూత పురుషార్ధ సంపత్తి పొసగునట్లు
మానవత్వంబు చెడకుండ మసలు టదియ
దివ్య పరమార్ధ తత్వంబు దేవ దేవ

క. సత్యము నిత్యము నెరుగుత
అత్యంత యమ నియమాదు లభ్యసనుండై
నిత్యైకానంద మనో
వ్యత్యాసము లేకనుంట పరమది దెలియన్

క. ఇహపర సాధనె మనుజత
యిహ మొక్కటె రాక్షసత్వ మెంతయు దెలియన్

యిహమును వీడుటె అమరము
మహిమానుష రాక్షసత్వ మమరత వరుసన్

క. ఇహ జన్మలు పూర్వ కలన
సహజాతము లగుచు గూరు సద్గతి నడువన్
తహ తహ కర్మాను భవత
మహితాత్ములు అగుచు నుంద్రు మనుగతు లగుచున్

క. ఇహపరతం భువియందున
కుహనా తగులములు వీడి కోరిక దెగడిన్
సహజీవన గతులందున
అహమెంచక భక్తి దవిలి అభవుని జేరన్

క. భవ బంధమ్ముల నడుమన
అవిరళగతి జన్మ జన్మ లావృతి గాకన్
వివిధములౌ ద్వంద్వమ్ముల
దెవులొందక మరల మరల తేకువ పరతన్

వ. విషయా విషయక గతుల ప్రియాతి ప్రియ ద్వేషములు లాభ నష్టములు కష్ట సుఖములు ఆదిగా గల మనో వికారములకు లోనుగాక జీవులు క్రమానుగతిని పరమ పద సోపానముల నధిగమించుచు పరమ పదమును చేర గల్గు తెరంగు లన్నియు సూక్ష్మాతి సూక్ష్మ ధర్మ విషయంబులగు అర్ధంబుల తోడ తేట పరచుచు అడనెడ ప్రజ్ఞా చక్షుండగు ధృతరాష్ట్రునకు గల్గు సంశయవిశ్చేదనము గావించుచు హృదయానంద కరమగు పరతత్వంబు ప్రసాదించు నట్టి మధురాతి మధుర అమృత వాక్కు లనుగ్రహించుటయును విదుర ధృతరాష్ట్రులనామంత్రణము జేసి అద్దేవముని సనత్సుజాతుండు అంతర్ధానుండయి దేవపదంబున జనుటయు ప్రభాతంబ గుడు–

ప్రాతఃకాల వర్ణనము

క. మిలమిల లాడెడు చుక్కలు
వెలవెల బారుచును నింగి వేకువ కాగా
తెలి వెల్గుల తేట లెగయ
తొలి చీకటి ఛాయ లెల్ల దోరపు రంగౌ

వ. పక్షుల కిలకిలా రావములు విచ్చుకున్న పూ పరిమళ రాగ రంజిత రంగుల వికాసము అంద చందము అరుణ కాంతులతో అలరారు వేకువ ఆకాశము మలయమారుతముల హాయందనము తేటుల రొదలు తుమ్మెదల ఝుంకార స్వరములు మనోహరంబులైవెలుగొందుచు –

క. మొదవులు పొదుగుల లేగలు
వదలకె కుడుచుచును పాలు వాటము దనరన్
కదలాడుచు గంతులెగయు
అల ఆవుల వెంటనంటి అడవుల కేగన్

క. కడు నిద్దుర బిగి కౌగిట
వెడ జూపుల మగనాలురు వేకువ లేచిన్
వొడి బిడ్డల సవరించుకు
నడి కట్టుల గుబ్బ చనులు నడయాడింపున్

క. వాకిట ముగ్గిడు మగువలు
చేకూర్చెడు సొబగు లెన్నొ చిత్తము లలరన్
యేకత్వము సిద్ధింపదె
నాకాధిపుడైన లోగు నయనోత్సేక్తన్

క. కుల సంభవ కురు పాండులు
చెలమెంచుచు పోరు కురుక చింతిలె ననగా
వెలవెల బోవుచు పడమర
అల కృంగెను చందురుండు ఆకశ గతులన్

క. అరుణోదయ కాంతుల గతి
వర జనితుల శౌర్య కాంతి పరచుకు దిశలన్
భరమై దోపను కురులకు
కరవయ్యెను మనసు శాంతి కౌరవ పతికిన్

ఆ. అరుణ రాగ ప్రభల ఆవిర్భ వించుచు
అంధ కార మొలచు అధిపు డగుచు
తూర్పు కొండ మీద తోదెంచె సూర్యుండు
జ్ఞాన జ్యోతు లెగయ జగతి జనికి

వ. రాత్రి గతియించి తెల్లవారుటయును. ధృతరాష్ట్ర మహారాజు ప్రాతః కార్యాచరణము లన్నియు నిర్వర్తించుకొని రాజాధిరాజోచితాలంకృతుండై పరిజన పరివృతుండై ఆస్థానమండపమున కేతెంచి,

నిండు పేరోలగంబున నున్న గురు వృద్ధులైన కృప ద్రోణ భీష్మఅశ్వద్ధామ విదురాదుల నెల్లరకు తగతగ అభివందనఅభినందన సత్కారము లొనర్చి సింహాసనాధిష్టుండై యింకను వచ్చియున్న కృతవర్మాది బాహ్లిక సోమదత్త భూరిశ్రవ బంధుజనంబులను దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణ శకుని ప్రభృతి కురుకుమారులను రణోత్సేకులైనయోధ గణంబులను సముచితరీతిసంభావించి మంత్రి సామంతాది దండ నాయకులెల్లరు బరాబరులు దీరి పరివేష్ఠించియున్న యవసరంబున, సంజయుండు వచ్చి తన రాక యెరింగింప అనుమతి గొని సభామధ్యమునకు వచ్చి తగు ఆసనాధిష్ఠుండై ధృతరాష్ట్ర ప్రభువులకును భీష్మ ద్రోణ కృప అశ్వద్ధామ విదురాది పెద్దలకును సవినయముగా మ్రొక్కి దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణశకునాదులకు వినమితాంగుండై సభకునమస్కరించి అందరు వినుచు చుండ యిట్లని చెప్ప దొడంగె.

సంజయుడు సభా మధ్యమున ధృతరాష్ట్రునితో పాండవుల తెరంగెరిగించుట

ఆ. అరిగినాడ ప్రభులు అవసరంబని బంప
పాండురాజ తనయ పార్ధ సార్ధి
కడకు కార్య మేర్ప కదనంబు కాకుండ
హితవు గూరు తెరగు యిట్టులంటి

వ. వినమ్రునై వారలకు నమస్కరించి –

ఆ. పెద్ద తండ్రి మిమ్ము పేర్వేర కుశలమ్ము
అడుగ బంపి రయ్య ఆప్తి తోడ
బలిమి చెలిమి నుండ బంధు వర్గముగూడి
సమ్మతంబు మాకు సద్గుణాఢ్య

వ. అని ఆదరము తొణికిస లాడ ధర్మజ భీమార్జున నకుల సహదేవుల తోడను వాసుదేవుని తోడను ద్రౌపదీ సత్య భామా మణుల తోడను పల్క, ధర్మ రాజు యిచ్చుట నున్న మిమ్మెల్లరకును నమస్కరించె నని మరియు అంతఃపుర తల్లుల కాంతల కౌరవుల నెల్లర సేమంబరసెనన ధృతరాష్ట్రుండు వాసుదేవుని చిత్తమతండేమనియెనో దెల్పు మన–

క. అదియును దెల్పెద నంచును
విదితము యీ తెరగు వినుమ విముఖత లేకన్
మదిగల యూహల దేలకు
కుదురుగ నుండంగ మనము కూర్పుము సుతులన్

క. ఒహెూ యేమని దెల్పుదు
ఆహా విభవమ్ము లదియ అని యేమందున్
సాహెూదరు లందరొకట
ఆహార దుకూల హార మరమర లేకన్

క. అందరు అన్నిట ఒకటై
పొందికగా మెలగు చంద్రు పొక్కక మదిలో
విందులు గుడుచుచు ఆ గో
విందుని నిర్ణయము మేర విందురు బరుపన్

క. ఆరయ ధర్మజు మదిలో
మీరల పై నున్న విధము మెచ్చగ వచ్చున్
కారుణ్యుడు ధర్మ సుతుడు
వారలు తమ అన్న మాట వలదన రెపుడున్

క. వారల ఔన్నతి ఠీవులు
బారాబరి దీరియున్న భద్రే భమ్ముల్
పేరోలగ మణి కాంతులు
ధీరోద్ధతి ధర్మ యుతము తీరది చూడన్

క. భీముని భుజ బల గర్వము
ధీమద గాండీవి విల్లు దిక్కులు వెలయన్
ఆ మాద్రీ సుతు లిర్వురు
సామాన్యులు కాదు తెలియ సమరణ భూమిన్

క. వారల కెదురై నిల్వను
తీరదు సుర రాజసముల దీరుల కైనన్
పోరియు గెల్వను తగదది
నేరరు పార్థునికి సాటి నిశ్చల చిత్తుల్

వ. వారల జూచుడు నంతకు హర్షాతిరేక అశ్రుధారా పులకింతన మయభయంబును భ్రాంతి విచ్ఛేదన పర్యంతము పుట్టె ననుటయును, నా పోయిన కార్యంబు విన్నవించిన, విజయుండు పెడ మొగంబుతో ఉత్తరము పలుకందొడంగిన వారించి వసుదేవనందనుడు సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునకు కృష్ణుని వచనములు దెలుపుట

ఆ. వినగ దెల్పు మనెను విదురాది పెద్దలు
అందరాలకింప అవని పతితొ
వలను కాదు యిపుడు వాదది కాకుండ
మించె కాలమెపుడొ యెంచి చూడ

క. బద్ధము యుద్ధము తప్పదు
అద్దిద్దని అనుభవింపుడు అన్నియు మీ మీ
బుద్ధుల కనువుగ సరి సరి
సిద్ధము కండిది సమయము చేరగ యనికిన్

క. ఏ విధి యెవ్వరెరుంగని
వావిరిగా కుంది కుంది పాండుల సతి యా
ద్రోవది యాక్రోశింపుచు
దేవా! మానంబు కావ దిక్కది నీవే

వ. అన్నా యని మానస వీధిని యెలుగెత్తి ప్రార్థించిన నాడే కౌరవ్యులకు కాలంబు మూడె. మాయని మచ్చ దీర్చ వలసిన అప్పుగా మిగిలె యీ అన్నకు.

క. నే, కోలది యెత్తి రథము
పై కూర్చొని తోలునాడు పైకొని పార్థుం
డా కౌరవ తతి చెండడె
సాకల్యము యుద్ధమందు. సంజయ చెపుమా!

వ. అని పల్కు నప్పటి వారి యుద్విగ్నతయు నీ కొడుకు దుర్యోధనాదుల పట్టుదలయు తలంచి భయంబు పొందితినన, ధృతరాష్ట్రుండు సంజయా! అర్జును దేమనియెనని అడుగుటయును –

క. అలిగిన అరుణిమ కన్నుల
వలనొప్పగ అర్జునుండు భండన భూమిన్
అల కౌరవ దెగటార్పనె
కులమెల్లను కూకటంట కూల్చెద గాగన్

క. అడిగిన భాగము పంచక
వెడ మాటల యూరడింప వెంగలి కాదే
పుడమిది మీ పాలు యంచు
వడి యీయరొ రణము నందుపాయరె అశువుల్

క. భీముడు కవలుల తోడుత
ధీమంతత విల్లుపట్టి ధీరత బోరన్
సామూహిక నాశనమది
యేమా! కురు యోధులెంత యేతరులైనన్

వ. మాయా జూదమున నోడించి మమ్ముల మా కులసతితో –

క. అడవుల కంపిరి కాదే?
తొడ జరుచుచు సైగ జేసె దుర్యోధనుడే
విడువడ జేయరె వలువల
కడు నిర్ధయులై కులసతి కౌరవ తుశ్ఛుల్

క. ధర్మజు ధర్మ గుణంబులు
నిర్మల బుద్ధియును యెంచ్క నిర్దయు లగుచున్
ఖర్మకు లోనై జత్తురు
మర్మజ్ఞులు పాడు బుద్ధి మద గర్వమునన్

వ. మా యన్న ధర్మ రాజు అడవుల పడిన పాట్లెల్లను వారిని హింసింపక మానునే–

క. కాల్పదె యది జూదమ్మున
కల్పించిన మారణాగ్ని కౌరవ తతులన్
తల్పరె మమ్ముల జంపను
అల్పులు ఐదుగురె నంచు అన్యాయము గాన్

వ. మరియును కురు పితామహులు శాంతనవులకును, గురువులు ద్రోణ కృపాచార్యులకును, మా పెద తండ్రి విదురా శ్వద్ధామలకును నమస్కరించితి మనియును, ఆడినమాట సత్యముగా నెంచుచు ధర్మజుడన్న మాటకు కట్టుబడి పండ్రెండేళ్లరణ్య వాసమును ఒక్కేడు అజ్ఞాత వాసమును ధర్మబద్ధులమై యీడేర్చి వచ్చిన మా పిత్రార్జితములైన భాగమ్ము మాకొసంగుటది ధర్మంబు గాదే? అని వినిపించుటయును, మందాకినీ నందనుండు యిట్టు లనియె.

క. అన్నియు దలపగ వాదే
మొన్నటి మాటలకు కాదు మోదము గూర్పన్
యెన్నిక ఐదూర్ల నిడుచు
అన్నతొ సంధికిని జొరుము అంతర మేర్చిన్

వ. ఆత్మ భావమ్మున ధీరోద్ధతి కార్యాకార్య మగ్నుండవై ఆలోచింపుము .

క. అందరి మానము నెంచుము
తొందర పడకూడ దెపుడు దోషత లేకన్
అందర ముందుము నీదెస
పొందైనను పోరయినను పూనిక తోడన్

క. హానియ ప్రాణము లందభి
మానము హేయంబు నండ్రు మహిమోపేతుల్
మానుగ ప్రాణము లందభి
మానమె శ్రేయంబు నండ్రు మనుగడ శీలుర్

వ. మరియును యీ కృష్ణార్జునుల దెలుసుకొనుట అందరకును వీలుకాదు. మున్నొక కాలంబున పద్మసంభవుని కొలువు కూటమునకు అనూహ్యముగా చొచ్చుకొని వచ్చిన తేజో మూర్తులు యిర్వు రం గని సురపతి ప్రముఖు లెల్లరును కించిత్ యోచనా పరులై యుండ వీరలెవ్వరని బృహస్పతి యడుగ చతురాస్యుండు వారలం జూపుచు వీరలు–

క. నర నారాయణ మునులిరు
అరుదుగ జన్మింతు రిలను అసురత పెరుగన్
దురితము పోకార్ప జగతి
వరదులుగా మెలగు చుండ్రు పరహిత బుద్ధిన్

ఆ. తపము బలము గల్గి తాత్మ్యత శౌర్యంబు
లోక హితము గూర్ప నాక విభుకు
అలవి కానిచోట్ల అవనియం దపుడపుడు
పుట్టుచుందు రొకట పురుష వృత్తి

వ. పురాణమునులు వీరలని పల్కి దేవాసుర సంగ్రామ సమయంబున కాదె కాలకే యాది దైత్య సంఘముల నెల్ల నిర్జించ గల్గినది అని నుడువుటయును జన్మాంతరములయిపుడు మరల కృష్ణార్జునులుగా అవతరించి పుడమివర్ధిల్ల, అర్జునుండు హిరణ్య పురంబున, నివాతకవచులను అరువది వేల దైత్యుల దునుమాడుటయును, కృష్ణుండు కంస నరకాసురాది లోక కంటక దైత్యుల దును మాడుటయును, మరియును శిశుపాల దంతవక్త్రులను నురు మాడుటయును అని పల్కి –

క. ఈ యిరువురి కెదురై యని
సాయుధ భట యోధ కర్ణ శౌర్యోపేతుల్
వేయైనను నోడు టదియ
ఆయుధములు యెవ్వియైన యవనికి ద్రుళ్లన్

క. హితవుల హితవులు వినుటది
మతిమంతుడ దెలియుటెట్లు మానుము వార్లన్
అతి జేయక ధృతి మతివై
మితి దప్పిన ముప్పు గాదె మేలెట్లౌనో

వ. అని ఆ కర్ణ శకుని దుశ్శాసనుల నికృష్ఠులుగా పలుక గాంగేయ మాటలకు కినిసి ఆ రాధే యుండు దుర్యోధనునితో–

ఆ. నీదు కృపయ కాదె నిక్కంబు యీ కర్ణు
డంగరాజ పదవి అందె నిటుల
నీదు మాట కెదురు నేనాడ నేర్తునా!
నిక్కమరయ దగును నిక్క మరసి

వ. భీష్మ పితామహుల నుద్దేశించి

ఆ. పెద్ద వారలంచు హద్దు దెల్సియు నుంటి
యిట్టులాడ దగునె యీర్ష్య తోడ
తిన్న యింటి తిండి యెన్నడేన్మరుతునా
హీన జనుడ గాను హేయ బుద్ధి

వ. అని పలుకు కర్ణుని మాటల కెదురాడక ధృతరాష్ట్రునితో భీష్ముండును తరువాత ద్రోణాచా ర్యుండును –

ఆ. వీని లావు గొనుచు విఱ్ఱవీగుట గాదు
పార్థునొంచు వాడు పృథ్వి గలడె
ఘోష యాత్ర యంచు గోవుల దోలునా
డేమి యయ్యె నంద రెరుగ దగదొ

ఆ. మత్స్య విభుని గొట్ట మహనీయ పాండులు
బయట పడుదురంచు బలిమి మిగుల
యమ కుబేర దిశల ఆవిభు గోతతిన్
బట్టి నెట్టునాడు యెట్టి దయ్యె

వ. అని పాండవుల ప్రశంశించుచు పలుక ధృతరాష్ట్రుండు వారి మాటల నొల్లక సంజయుని మొగంబై పాండవుల వలని వార్త లడుగుటయును సంజయుండువెచ్చ నూర్చుచురిచ్చవడి మనం బున పతి మాటల కెదురాడక సదుత్తరము లిచ్చుట కర్తవ్యముగా నెంచి.

ధృతరాష్ట్రుడు పాండవులతో సంధి చేసుకొనుమని దుర్యోధనునకు జెప్పుట

ఉ. ఎవ్వని చందమే విధమొ యెంచగ దెల్పెదు కౌరవేంద్ర పా
లివ్వక యుద్ధమే యనుచు యెవరు జెప్పిన యెంత మాత్రముం
రవ్వది కాక నుండగను రమ్మని యూళ్లవి ఐదు యిచ్చినన్
సవ్వడి కాక నుండు టది సత్యము ధర్మువు మాట చొప్పునన్

ఉ. పంచ బలోద్ధతుం డనల, బంధుని సూనుడు భీము యుద్ధతిన్
యెంచుచు పార్థునిం మదిని యేర్పడ జెప్పగ నున్న వాడ నా
మించిన యోద్ధతిం, జనకు మించిన వాడభిమన్యు డెంతయుం
వంచగ రారు ఆ కవల వాసవు కైనను సంగరంబునన్

వ. ఇంకను–

క. తంద్రుల మించిన తనయులు
గాంఢ్రించుచు భీతి గొల్పు ఘనులుప పాండుల్
వెంద్రుగతో మెడలు దరిగి
గుంద్రాతికి ముడులు వైత్రు కుంతీ మనుమల్

వ. మరియును–

క. వృష్ణి కుల సంభవులతో
శిష్టులు యాదవుల తోడ శేషించిన యా
యిష్టుడు సాత్యకి తోడను
కష్టాలలొ ఆదుకొన్న కృష్ణుని తోడన్

క. శర చాలన పాంచాలుడు
వర జనితుడు ద్రుపద సుతుడు ప్రద్యుమ్నుండున్
విరటుడు ఉత్తరుడును మరి
ధర పాలురు చేకితాన తనయుల తోడన్

వ. వీరల కంటెను ఉద్దండుండు మహోన్నత మాయాజాలుండు భీమ హిడింబాసు తుండు వీర ఘటోత్కచుని తోడను మీ కంటెను బలోద్ధతుండై యున్నవాడుధర్మజుండు. అదియునుం గాక –

క. ముల్లోకమ్ముల నేలెడు
మల్లుడు శ్రీకృష్ణు అండ మానుగ నుండన్

చెల్లదె విజయము అనిలో
తల్లడ పడ నేట్కి ధర్మ తనయుడు మదిలో

వ. అనిన వానితోడ ధృతరాష్ట్రుండు –

క. ఆ వాయుజు బల దర్పము
ఆవేదన పాలుజేయు అర్జున శరమున్
చావో రేవో రమ్మన
మా వారలు సై, యటంచు మక్కువ యనికిన్

క. ఆ యిరువుర నెదిరింపను
యే యొక్కరొ యుందు రకట యేర్పడ మనలో
యీ యుద్ధపు పరమార్ధము
వే యేలను విధియ యంచు వివరింపదగున్

మత్త. కుంచితంబగు యూహ పన్నుచు కూర్పనై యిటు యుద్ధమున్
పంచి యిమ్మని రాజ్య సంపద పాప కార్యము యేర్పడన్
సంచితాస్త్రులు భీమ పార్ధులు మించి వారల గెల్వనౌ
యెంచి యింతయు జేయుచుండిరి యేతదర్ధము పొందనై

వ. సంజయా!

క. నెరి నేతలు భీష్మ గురులు
అరిదగు రథ గజ తురంగ ఆహవ యోధుల్
కురు సేనా వాహినులను
తిరముగ నెదిరించి గెలువ తీరునె వార్కిన్

క. లెక్కకు మిక్కిలి పెక్కొ
అక్కజమగు తగుల మవని అమితోద్ధతిమై
చిక్కని భుజ బల యోధము
నిక్కము జయమని దలపగ నిశ్చయ పరుపన్

వ. అని వగచుచుండ, దుర్యోధనుండు తండ్రితో జనకా!

దుర్యోధనుడు స్వపక్ష బల సామర్థ్యములు తండ్రి కెరిగించుట

క. కొందల మందకు మనమున
యెందరొ కురుయోధ బలము యెంచగ వలదే

అందరు కడు యోధ వరులు
కొందరె ఆ పాండ్వ బలము కొలదది కాదే

క. వసు అంశజుడా భీష్ముడు
అసమానులు గురులు సుతుడు అర్క సుతుండున్
పస దనరిన కృత వర్మయు
వసుదాధిప శల్య సైంధ్వ బంధులు యుండన్

తే. కురుకులాద్యుండు భీష్ముండు కోరి రణము
పరశురాముని గెలిచిన బల్లిదుండు
తెరలి ధన్వోత్తి మోపెట్ట తేరి చూడ్క
పరుగు దీయరె పరదారుల పట్టు సడల

ఆ. ఆడి ఓడినందు్క అడవులంబడి పోరె
వారి యోధశక్తి వరల భువిని
మరలి వచ్చువారు మర్యాదె తగవంచు
పాలుపంచ మన్న పాలు మాలి

ఆ. స్వార్ధ పరత తోడ సామరస్యతటంచు
యోధ బుద్ధి వీడి బేధ బుద్ధి
ఐదు ఊర్లు అడుగ అభిజాత్య మదిలేక
భీతి నొంద తగునె లేతి నగుచు

ఆ. స్వార్ధ పరత వీడి సురరాజు అడుగంగ
కవచ కుండలాలు కర్ణుడీడె
అంత వాడు మనకు అండయై యుండనా
భయమదేల మదిని భరము వీడు

వ. అదియునుంగాక యీ రాధేయుండు మనకు అన్నింట విధేయుండు.

ఆ. చిన్నతనపు ఆట యెన్నగా సభయందు
కుంతి తనయు తోడ పంతగించి
అగ్ని నీరు వాయువు అలుగుల మంత్రించి
సాటి అస్త్రుడన్న మేటి మగడు

వ. వీరలు ఆ పాండు పుత్రుల చేతన కాదెవ్వరి వలనను తెగం బడరు. బాహ్లికా భూరిశ్రవ సో మదత్త సింధు గాంధార మద్ర దేశాధి పతులు వారి వారి సేనాపతులును అరివీర భయంకరులు

ను యోధానుయోధ సంగ్రామసింహులు నుతక్కువ వారు కారు. మరియు మన ప్రక్కన వచ్చిన వి విధ దేశాధీశులును వారివారి బలగంబులును నాతోడి సుఖదుఃఖములకు సహితము తమతమ ప్రాణంబుల సహితము లెక్కింపని అభిమాన ధనులు యెపుడెపుడు యుద్ధమగుననినాప్రక్క వచ్చు వారు. కావున పాండవులు మనప్రక్కయైనను తేరిపార జూడ జాలరు. భయంబుడుగు మనుట యును యిందరుండగా అసహాయుండ ననుచువీరల నెల్లర కాదని వారి ఆశల నీర్గార్చుచు శౌర్యపరాక్ర మములు వీడి.

ఆ. కాల వశత కొన్ని కార్యలు సాధించి
అంతె కాదు పాండు లవని నాధ
రాజ ధర్మమగునె రాజ్యంబు పంచీయ
ఆత్మ గౌరవంబు అవల ద్రోలి

ఆ. దాయ పగయ కాదె ధర్మంబు మదినెంచ
దేవ దానవులకు తేజ మగుట
అర్ధ రాజ్య స్పర్ధ అవనిలో రారాజ
సత్య మెంచి చూడ నిత్యమగునె

ఆ. భీము అర్జునులర పీచ మడంచనా
పాండుల బలమీగు భండనాన
దుర్దమ బలదర్ప దుశ్శాసనాదులు
నొక్క మొగిని రేగి నుక్కడింప

ఆ. ఇంత దలచి కాదె యేనూళ్లు చాలంట
ధర్మ సుతుడు చాల దర్ప మేర్చి
పంతగించి పలికె పాలంచు మొదలంట
బెట్టిదమ్ము చేసి బేల పరత

వ. ఎద్దీ యేమైనను నా ప్రజానురంజకముగా నాకు దోచినట్లు నా మంచిని కోరువారి మాట చొప్పున వర్తింతు. అంతి యే కాని పాలు పంచుకొందము రమ్మనిఆత్మ గౌరవము చంపుకొని కురు గౌరవమును నీటగలిపి వారల అడు గులకుమడుగు లత్తుచు రాజ్యమును ముక్కలు చేయును. రాజ్యమును పంచుట రాజధర్మము కాదని పలుక విని –

తే. మంచి చెడ్డలు మొదలంట యెంచి మదిని
సంధి కార్యమ్ము లడనెడ సమయ ఫక్కి

రణము కాకుండ జూచుకో రాజ తంత్ర
మనుచు పెద్దలు వచియింత్రు మహిత యుక్తి

క. తన బలముల పర బలముల
యెనయంగా లెక్క గొనక యెయ్యడ అనికిన్
అనయము పోరది గోరుట
పెను బలులకు గూడ తగదు పెంపది కాకన్

ఉ. పోరది గల్గినం నొకట పూనిక యెవ్వరి తోడ నెవ్వరై
ధీరత గెల్వనై నిలచి దీటగు యుద్ధతి సాహసంబునన్
మారణ హోమముం దవిలి మక్కువ మీరుచు మానసోద్ధతిన్
వీరత యుద్ధ రంగమున వీగక నిల్చెడు వారలెవ్వరో

వ. అనుచు నూరడించు చుండుటయును సంజయుం డతనితో–

క. తగులు శిఖండియ భీష్ముని
దొగయందా ద్రోణ గురుదుద్యుమ్నుని తోడన్
మగధీరుల కురు కూటమి
పగ దీరగ ద్రుంప భీము భండన మందున్

క. సైంధవ కర్ణుల కెదురై
రంధికి రమ్మనుచు పార్థు రణమునకురుకన్
సింధుల గాంధార విభుల
ఇంధన సామగ్ను లట్ల యెంచుచు గాల్పన్

క. ద్రుపదుండుత్తరు విరటులు
కృప సాళ్వుల చేకితాన ఘనులను దాకన్
అపురూపాస్త్రము లంచున
విపరీతము క్రుంగ దీయ విజయము కొరకై

క. మిగిలిన దేశాధి పతుల
తగవొప్పగ క్రిందు జేయ తలపడ కవలున్
మగధీరుల నెదిరింపుచు మగధీరుల నెదిరింపుచు
పగదీర్పగ పోరనౌగ భండన భూమిన్

క. కురు కూటుల మది రోయుచు
వర వీరభిమన్యు డాహవమునందు దెగన్

పర పర గోయడె కుత్తుక
ధర రాజులు తన్ను బొగడ తద్దయు వేడ్కన్

దుర్యోధనుడు తండ్రితో తన పరాక్రమము నుగ్గడించుట

తే. ఇటుల పలుకంగ నెంతయు నిష్ట పడక
ధార్తరాష్ట్రుండు తండ్రితో తాల్మి తోడ
వినుమ నామాట యొక కొంత విశద పరతు
నొరుల మాటలు నొక కొంతె నొప్పనౌత

వ. మొదటి నుండియు భీమునకును నాకును

తే. గదయు నాయుధ విద్యలం గరిమ మెరయ
పంతగించుకు యొండ్రొండ బలము మిగుల
క్రిందు మీదుగ రెట్టించ్కు యిందు నెందు
పోతరించుకు తగ వాడ పోరితమ్ము

తే. కండ బలిమియు నుద్దండ గుండె బలత
యెందు చేతనొ గర్వించి పొందు లేక
జ్ఞాతి వైరమ్ము పెంపెక్క లేతి వొడమ
పగయు యీర్ష్యయు కార్పణ్య భరము పెరుగ

తే. ఎందరెందరు చెప్పినం యేమిగాని
పాండవేయుల మదినెంచ్క పాప మనక
చూచి వోర్వంగ లేనయో చూడ్కి కనుల
మట్టు బెట్టగ జూతునే నెట్టులైన

వ. కావున వారితో సంధి యెంత మాత్రమును పొసగదు. సూది మొన మాత్రం బేనియు భూమి పంచి యీయంగల వాడ గాను, సంధి కొడంబడను.

తే. రాజ రాజాధి రాజులు రహిని గొల్వ
దీన సంధికి తలయొగ్గ ధీరతగునె
మనసు చంపుకు బ్రతుక నా మతము గాదు
చచ్చి బ్రతుకుట కంటె నే జావ మేలు

వ. ఇంత యేటికి పలుకుచుంటినన

తే. ఆత్మ ఆయుధ ఆర్థాది అంగ బలము
లన్ని గూర్చెడు వారు నాకండ నుండి
మంచి దంచును నామాట యెంచి పలుక
సార్వభౌమత వీడనా సమ్మతౌనె

తే. నీదు తనయులు పెంపెక్క నీకు గాదె
పంతగించెడి వారితో పలుక దగునె
అన్నదమ్ముల బిడ్డలం చాడ దగును
దాయ పగయ తోడ తాల్మి యెట్లు

తే. ప్రక్క నుండిన సెగ గాదె ఉక్కు మిగిలి
భీమ సోదర బృందమ్ము పేరు గదుర
ఈసు రేగదె తరతమ మేర్పడంగ
ఘోరకలి గాదె మనసునం దూరమెంచ

తే. అనుడు ఆ మాట్కు కర్ణుండు ఔను అంచు
సంధి యేటికి నేనుండ సమరమందు
పాండవేయులు నెల్లరుం పారు నట్లు
చీల్చి చెండాడి గెలిపింతు చేవ మిగుల

క. కురువృద్ధును గురువర్యుల
తరమెంచకు కౌరవేంద్ర తక్కుల కేర్కిన్
కొరగాని కుంతి తనయుల
విరుతును నా అస్త్ర శిఖల వేగకు మదిలోన్

వ. అని విఱ్ఱవీగుచు కర్ణుండుపల్కిన పల్కులకు ఉలుకయు నలుకయు మనమునకు దోప గంగా సుతుండప్పుడు రాధా తనయునితో –

క. ఆఖండలు డిచ్చిన యా
శ్రీఖండపు తీవ్ర శక్తి చేకొని నీవీ
ఆఖండలు కొమరుని తల
వేఖండలు చేతు ననుచు వేగకు మదిలో

క. పొదిలో గూర్చుకు వచ్చిన
అదియును ఆ సర్ప ముఖర అస్త్రము గూడన్

విదితము తెల్పెద వినుమా
కదియుదు పోరాడ్క మున్నె ఖర్చగు సుమ్మీ

వ. అదియునుం గాక–

క. తెలియవె నీ దర్పంబులు
అలనాడా ఘోషయాత్ర అనుచును బోవన్
చెలముడుగగ గంధర్వులు
కులకాంతల తోడ గట్టి గొందల పరుపన్

వ. విడిపింపరె కౌరవ్యుల ఆ భీమార్జునులు అన్న మాట అలమట లేకన్. మరి యును నిన్నటికి మొన్న–

క. ఉత్తర గోగ్రహణ మనుచు
అత్తరి ఆ విరటు ఆల నలమట బట్టిన్
యెత్తుకు వచ్చెడి తరిమన
సత్తువు లెల్లయును చూడ సంభవ మగుటన్

వ. అనుచును తమసత్తువ తేటపడ భీష్ముండు పలుకుచు దుర్యోధనుండు నీ యందు చూపిన ఆదర గౌరవ మర్యాదలకు తగునట్లుగా –

తే. మహిత విశ్వాసముంచుట మంచిదౌను
దొడ్డ బుట్టువు పుట్టిన దొరవు నీవు
ప్రభుల గాచుట కాదొకో బంటు తనము
యేది యేమైన ఆవల యెంచ వలదె

వ. అనిన ఆ మాటల కాగ్రహించుచు కర్ణుండు భీష్మ పితామహునితో–

కర్ణుడు భీష్మునిపై రోషితుడై అస్త్రసన్యాసము చేయుట

తే. నాదు తోడ్పాటు వలదను నాయ్క నీకు
దూర ముందును దరిజేర తోడుపడను
ఆదు కొందును రారాజు నక్కరందు
యెంచ ప్రాణాలు సహితమ్ము యేమియైన

వ. అని శస్త్ర సన్యాసంబు జేసి కొలువునం నిలువక చురచుర జూచుచు భీష్ముని వంక వెడలి నడువ భీష్ముండు నవ్వుకొనుచు –

క. ఇంతటి వాడలిగిన సా
మంతుడ నీకేమి లోటు మది మేముండన్
వంతది లేకుండుమ ధీ
మంత్రులు వేనకును వేలు మంత్రణ నెరుపన్

క. అంతటి వీరుండలిగిన
సంతసమా పాండు సుతుకు సంగర మవదో
పంతము ఆ కర్ణ యెడనె
అంతయు హా విధియ యంచు అద్భుత పడగాన్

తే. ఎంత కినిసిన కర్ణుండు యెపుడు గాని
వంత లేకను నీకెంతొ సంతసంబ
అండ దండగ నుండడే అలుక వీడి
యుద్ధ మందున ముమ్ముందు యోద్ధతెరుగు

వ. అని భీష్ముండు పలుక దుర్యోధనుండు–

తే. ఎవ్వరెబ్బంగి పల్కిన యెపుడ కాని
సంధి కార్యంబు నేనొల్ల సమరమగుడు
ఏది యేమైన నామది యిదియె ననుచు
ఖండితమ్ముగ పల్కుటన్ కౌర్వపతియు

వ. రిచ్చవడి యూరకుండునప్పటికి నయ్యాస్థానమున వారిరువురి మధ్య సంజయుండుతప్ప మరి యెవ్వరును లేకుండ అందరును తమతమ యిండ్లకు పోవుటయును ధృత రాష్ట్రుండు –

తే. ఆశ రేకెత్త మనమునం దనియె నపుడు
అగునె పాండుల నిర్జింప నవని కురుల
కిరు బలమ్ముల సరి జూప నేర్చి సరిగ
చెపుమ సంజయా తెలియంగ చెలము మిగిలి

వ. అని అడిగిన ఆ కురు సార్వభౌమునితో సంజయుండిట్లు లనియె.

తే. తెలిపి తెబ్బంగి అడిగిన తేట పడగ
పదికి రెట్టించి పలుమార్లు పాలు మాల్క
అడుగ దగుదయ్య యికమీద అమల తేజు
వ్యాస మౌనీంద్రు సర్వజ్ఞు వాస్తవమ్ము

కృష్ణద్వైపాయనుడు ధృతరాష్ట్రు నొద్దకు వచ్చుట

వ. అనవిని అంబికా నందనుండు గాంధార రాజ పుత్రిని గూడ రావించి సభక్తి పూర్వకంబుగా మనంబున కృష్ణద్వైపా యన మహామునిం ప్రార్థింప దివ్యజ్ఞాన మనోగత విషయ జ్ఞాన విజ్ఞానుం డును యైన పరాశరాత్మజుండు ఆకశ వీధులతేజోమయ కాంతుల విజయము చేయుటయును అందరును భక్తి యుక్తమ్ము దండ ప్రణామంబు లాచ రించి ఆసనంబున నించి అర్ఘ్య పాద్యాది విధి యుక్తముగా పూజించిన సంజయ ధృతరాష్ట్ర ప్రభృతుల వీక్షించుచు వారల మనోగతంబులు యెరుంగందగు వాడు కావున వారక మున్న ప్రసన్న దృక్కుల సంజయు నవలోకించుచు–

క. తెలుపం దగు నీ కీతడు
పలికిన యర్థంబు పలుక పరహిత బుద్ధిన్
పలుకుము విందగ మేమును
తెలిసిన యా సత్య పథము తేట పడంగన్

వ. అనిన ప్రసాదంబని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునితో యిట్లని యె.

తే. ఇరుతెరంగుల బలదర్ప మేర్పరింప
జన బలమ్మది గాదయో జయము కూర్ప
ఆత్మ పరమాత్మ బలములు అవసరములు
అవియ గలవవి వారికి లేవు నీకు

సంజయుడు పాండవ పక్షాణ దైవ బలమున్న దని చెప్పుట

వ. వారి మనస్సు లందు సర్వకాల సర్వావస్థల యందును ఆ వాసుదేవుడు కలడు.వారికి గల సమస్త బలమును ఆ వసుదేవ నందనుడే. అతనికి సమతుల్యతీ సృష్టి యంత యు యేకమైనను కాదు. లేదు. వేరొక్కరుండు లేడు. వినుము. ఆతడెంతటి వాడన యెల్లెడ సత్య ధర్మము లేపారగ ధరణి బండ ఆత్మ స్థితంబైనసూక్ష్మాతి సూక్ష్మాణు సంధాన విధుల భూత పంచకుండై సృష్టి స్థితి ల యకారకుండై ఆత్మ స్థితానంద మయుండై సూర్య చంద్రాదుల తేజంబు తనదైన సర్వశక్తి మయు డు. శాశ్వతుండు. అతని నెరుగు టసామాన్యమైన విద్య. భక్తి మార్గమొక్కటియె కాదె. అని తెల్లం బుచేయవినుచు ఆతని తోడన కృష్ణద్వైపాయనుండిట్టు లనియె. సర్వుల బ్రోచెడు వాడా సర్వేశ్వ రుండొకడె. వారల గొలిచిన శ్రేయంబొడగూరు. కామక్రోధాదుల తగులంబు వీడుచు త్రికరణ శుద్ధిగా యేకాగ్రచిత్తుండవై ఆ పరమేశ్వరుధ్యానించుకొనుచు బ్రతుకుమని అంతర్ధానుండగుటయు

కౌరవేశ్వరుండు దుర్యోధన సంజయుల నిజ నివాసంబుల కనుపుచుతానును గాంధారియుఅభ్యం తర మందిరములకుం జనుటయు తదుపరి పరిణామక్రమంబెట్టి దని అడుగుట యును.
ఇది.

శ్రీశ్రీ వాణీ వరప్రసాదలబ్ధ సుకవిజనప్రియ సాధుజన విధేయ శ్రీశ్రీ కవిత్రయ స్ఫూర్తి ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణ మండపాక వంశోద్భవ వీర్రాజు పౌత్ర సూర్యప్రకాశం సత్యనారాయణాంబాతనయు విరచిత
–: శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత ఉద్యోగపర్వ ద్వితీయాశ్వాసము :–

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము
ఉద్యోగపర్వ తృతీయాశ్వాసము

శ్రీధర మాధవ కృష్ణా
సాధారణ మనుజ రూప సద్భవ దేవా
యీ ధర గావగ బుట్టిన
ఆధారుడ పాండు సుతుల కభయ ప్రదుడా

శ్రీకృష్ణ రాయబార సన్నాహము

వ. దేవా! వైశంపాయనుండు జనమేజయునితో నిట్లనియె.

తే. సంజయుడు తన్ను వీడ్కొని చనిన పిదప
అనుజ ద్రౌపదీ వర్గీయు లవని పతులు
బంధు మిత్రాదు లెల్లరు బలిసి కొలువ
ధర్మ తనయుండు యిట్లాడె తమ్ము తోడ

తే. మనకు భాగమ్ము పంచీయ మనుజ విభుడు
కౌరవుల తోడ యుద్ధమ్ము కాక యుండ
సామరస్యత తగవెంచ్క చక్క బరుప
బావ కృష్ణుని ప్రార్థింప బంప నవదె

వ. అని అందరితోడన కలసి మాధవుని మందిరమునకుంజని వారి వలన సత్కృత సత్కారము లొంది సుఖాశీనులైయుండు తరి బావా!

తే. ఆదుకొంటివి మమ్మెప్డు ఆపదందు
యెటుల యుద్ధమ్ము గాకుండ యెలమి చెడక
బంధు మిత్రాదు లెల్లరు భళిర యనగ
మాదు పాలది గూర్తువో మంచి పల్కి

ఆ. ఆదరంబనీయ ఐదూళ్లు చాలంటి
మాట మాత్రనైన మనసు పెట్టి
ధూర్త దుష్ఠ బుద్ధి దుర్యోధనుండది
యిష్ఠ పడెడు వాడె యెరుగ దగునె

ఆ. వైరి చింత లేక వర్ధిల్లు పుడమిపై
అనుజ యువిద గూడి అదురు లేక
చూడ తెరవు జూప చొప్పడు నీకంటె
యెవరు మాకు దలప యెరుగు మయ్య

వ. మా పెద తండ్రికి మాపై యిష్టత యున్నను బావా!

శ్రీకృష్ణునితో ద్రౌపది, పాండవులు తమ పడ్డ బాధలు, కౌరవుల దుర్నయములు చెప్పుకొనుట

క. తనయుల కెదురాడ వెరచు
మనమున బుద్ధియయ రాదొ మన పాల్పంచన్
అనువుగ మాటాడు టదియ
అనియని మన మెంచకుంట అతనికి వలయున్

వ. ఆ దుష్ట చతుష్టయులు బావా!

క. పాపపు తోవల జరుచున్
యేపు మెయున్ ధూర్త బుద్ధి యెంచక మంచిన్
ఆపద గూర్తురొ యేమో
వోపను నీకెగ్గ మదిని వొక్కడు బోవన్

క. అను నా మాటకు యదుకుల
వనజాక్షుం డనియె నిట్లు జడియకు మదిలో
పని గొని నా కెగ్గ దలప
కనజూపుదు నాదు మహిమ కౌరవ తతికిన్

ఆ. ఐన బోయి రమ్ము ఐదూళ్లు ఐనను
పాలు పంచి యీయ బరగు విధము
మాటలాడి రమ్ము మాధవా సంతృప్తి
నీకు దోచు విధము నిశ్చయంబ

క. సర్వము దెలిసిన వాడవు
నుర్విం గాపాడు టదియ నొప్పగు మాకున్
గర్వించుచు వారాడిన
నిర్వహణపు భారమీవ నీదగు బుద్ధిన్

వ. అనినప్పుడు కృష్ణుడు భీమునితో బావా! నీవేమందువని అడుగ భీముం డాతనితో–

క. ఒప్పిన పాలది గూర్చుము
ఒప్పని నాడెల్లి రణము ఒన గూడు ననిన్
చెప్పుము బావా కౌరవు
నొప్పించుచు జావ జేతు నొక్కడ నేనున్

వ. అనిన వినిన వసుదేవ నందనుండు వాయునందనునితో –

క. ఒప్పైనను తప్పైనను
చెప్పియు చేయుదువు బావ చెలగుచు మిగులన్
ముప్పిరి గొన మనసెంతయు
యిప్పుడు గదా నీదు పేరు యేర్పడు భీమా

వ. అనిన ఆ గోపాల నంద కుమారునితో అర్జునుండప్పుడు –

ఉ. అన్నలు చెప్పినారదియ ఆయుధ సంపద లట్టులుండగా
నిన్నెద నమ్మినారమదె నీదగు బుద్ధియ పాలు గూర్తువో
మున్నట వారలా సభను మోదితులౌచును సంగరోద్ధతిన్
అన్నది విన్నదిం మరువ కాయితు జేతువొ యుద్ధ భూమికిన్

ఉ. ఎన్నడు గాని యే యువిద యేడ్చెనె యీవిధి కావుకావనిన్
నిన్నె దలంచుచుం మదిని నిశ్చల యౌచును నేల గూలుచున్
కన్నుల నేడ్వగా పతులు గాద్గదులౌచును మానసంబులన్
అన్నవు ఆదుకోనయితి హానియ పొందక మాన ప్రాణముల్

వ. అని యుద్విగ్నుడై అర్జునుండాడిన మాటలకు మది మరిం పొక్కుచు ద్రుపద రాజ నందన –

క. అన్నియు దెలిసిన వాడవు
అన్నా నా పగయు దీర ఆమని జేతో
మన్నింపుచు నాదు పలుకు
సన్నుత పాలీయ జేతు సమరము గాకన్

వ. అని పొక్కి పొక్కి రోదించు చుండుటయును నకులసహదేవులా యశోదానందనునితో బావా!

క. సందియది గూర లెస్సగు
నందింపగ నెల్ల జనులు నమ్మితి మిమ్మే
ముందుగ పల్కుము మెల్లగ
సందియమా రంధి లేక సముచిత పాలా

క. మెత్తని మాటల వెంబడి
యిత్తెరగది మంచిదనుచు యేర్పడ పలుకన్
యిత్తురె ధృతరాష్ట్ర సుతులు
మొత్తక మిడి తలల గుద్ది మూర్ధము పగులన్

వ. అని కోపోద్రిక్త మనస్కులై పల్కుటయును గోపాల నందనుండు ఆమెను లేవనెత్తి–

శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపది నూరార్చుట

క. విలపింపకు మది పొగులుచు
కలకాలము ఉండబోవు కష్టాల్గాడా
చెలముడుగగ కౌరవ తతి
తిలకింతువు వారి యువిద దిక్కులు జూడన్

వ. నీ పడ్డ దుఃఖమును మదినెంచువారెల్లరును సిగ్గుపడంగా ఊరడిల్లు మన కృష్ణా!

క. విదితము చేయగ వలెనా
అది యిది యని అన్ని నీకు ఆధ్యుడ కావా
పదిమందిలొ నే పడ్డటి
విధమంతయు తెలుపు మయ్య విభుదస్తుత్యా

వ. ఆ నాటి కౌరవ సభా మధ్యమున–

క. కౌరవు హాసపు పల్కులు
వీరల కోపానలంబు వేదన భరమౌ
మారణ హెూమంబు ఉడిపి
వారణ జేయంగ వలదొ భారము నీదే

క. ధర్మా ధర్మపు బాటన
నిర్మల నీతిం దవులుచు నిశ్చయ బుద్ధిన్
దుర్మలినము తుద ముట్టగ
కర్మాచరణుడవు కమ్ము కౌరవ సభలో

వ. అని యని సాత్యకీ ప్రభృతు లందరు కొనియాడ పల్క వెండియు –

క. ధర్మజు ధార్మిక బుద్ధియ
నిర్మల భీమార్జు న కవల నియతీ వాక్కుల్

ధర్మము వీడుట అవద, య
ధర్ముల కాచుటయ రాజ ధర్మంబగునే

వ. ధర్మ నిష్ఠాపరులంచుఆడిన మాటకు తలయొగ్గి పెద్దలయందు గౌరవముంచి పదమూడేండ్లు అటవీ అజ్ఞాత విధుల అనేకానేక కష్ట నిష్ఠురము లనుభవించి అజేయ పరాక్రమ శక్తి సంపన్నులై పాండు రాజ తనయులు పిత్రార్జితముగా తమకు రావలయురాజ్యభాగమును జ్ఞాతులనడిగి ఆర్జించుకొనుటయా. ఇట్టిది రాచ పాడి యగునా? యుద్ధ రంగముల విజయము పొందుటో రణమున వీర మరణము పొలగుటయో క్షత్రియ ధర్మము. ప్రాపంచిక మంచి చెడుగుల నెరుంగనిదాన. నా మాటలే శ్రేయో దాయకములని యెంచక యేది ఉత్తమధర్మమో అట్లు గావింపుము. ఇంత కంటె వేరు చెప్పెడి దేమున్నదని విన–

క. వర జనితను ధర పాండవ
వర వీరుల చెట్టబట్టి బడసితి సుతులన్
నరనాయిక మణి నైతిని
హరి సోదరి యీమె యంచు అందరు మెచ్చున్

క. నా కురు లంటిన దుశ్శా
స్ను క్రౌర్య కరములు దెగుట చూచిన గానీ
నా కోపము చల్లారునె
ఆ కోర్కెను దీర్చు టదియ ఆలము నందే

క. తొడ జూపుచు నను పిలచిన
వొడయడు దుర్యోధనాధు ఊరులు దెగచిన్
మడి యింపడె భీముండని
కడ దేర్పను కౌరవులను కయ్యమె గూర్పన్

వ. అని రోదించన్ అప్పుడు–

తే. వెతల జిక్కియు బెగ్గిలి పతుల తోడ
బేల వయ్యుంటి అమ్మరో బెంగ తోడ
కలసి వచ్చెడి కాలంబు కాంచ గలవు
యిడుమ లన్నియు దీరి నీ యిష్ఠ మలర

తే. దుష్ట సాంగత్య దుర్బుద్ధి కిష్ట పడుచు
నాశనోద్ధతి పొగరెక్కి నడచు వారు

నాదు మాటలు విందురా నయము గదుర
చెనటి మాటలు చెవి జొన్పి చెడుటె గాని

తే. నాదు సమ్మతి పల్కుదే నయము వినగ
యిరు తెరంగుల వానికే నిష్ఠ దగుట
మీరు వారికి హితవుగా మేలు గూర్ప
పోరు కాకుండ జూతు నే పోయి వత్తు

క. ఆని పల్కిన హరి మాటలు
విని యెంతయు ధర్మజుండు వివశుం డగుచున్
మనసెంతయు రంజిల్లగ
కనుగొమ్మనె వారి విధము కదనము గాకన్

క. మేలని ఆ కురు వృద్ధులు
చాలగ మెచ్చంగ పలికి చతురత మెరయన్
పాలది గూర్చుకు రమ్మనె
ఆలము గాకుండ నౌగ అందరు మెచ్చన్

వ. అని అనేక ప్రకారంబుల అందరి అభిప్రాయములు గ్రహించి సర్వ కార్య నిర్వహణుండవు కృష్ణా నీ నిశ్చయమే మా నిశ్చయమన పాండు కుమారు లందరు కాగలకార్యము నీయందే గలద ని రూఢిగాపల్కి ముహూర్త నిశ్చయంబు గావించి పోయి రమ్మనుటయును పురోహితులు ధౌమ్యు ల వారు రోహిణీ నక్షత్ర జనితుండైన వాసుదేవుం కను గొంచు రేపకడ సూర్యోదయాద్పూర్వమూ డు ఘడియలకు తారాబల చంద్ర గణంబులుకార్య సాధనానుకూల లగ్నంబని నుడువ దేవకీవసు దేవ కుమారులు వల్లెయని అందరిని కలయం కనుంగొని వీడ్కొల్ప రథా రూఢుండై తన సదనం బున కేగి సాత్యకితో సంసిద్ధము కమ్మని దారకునితో దెల్పుమని విశ్రాంతి మందిరమున కేగుటయును మరునాడు కృష్ణ పరమాత్మ –

క. అరుణోదయ పూర్వంబే
తరుణులు హారతులు బట్ట దారకు తేర్పె
పరిజనములు వెంట నడువ
కరి నగరికి పయన మౌచు కార్యోన్ముఖుడై

వ. సువర్ణ మణి మయ రత్న కాంతులనీను గరుడధ్వజ శ్వేతాశ్వరథం బధిరోహించుచు సాత్యకి తో ఇట్టు లనియె–

క. వెడలెడు తావది గనుమీ
కడు దుష్టుల కూటమదియ గర్విత మతులున్
గడసరులము మేమంచును
దుడుకు తనంబదియ సేయ దుస్సహ పరతన్

వ. అని పల్కు నవసరంబున మంగళ వాద్యంబులు మిన్ను ముట్ట వందిమాగధులు కైవారములు సేయ పద్మాక్షులు పుష్పవృష్టి కురియ శుభశూచకముగా నయనాంగికంబులు కదుల పుణ్యాంగనా మణులు సేసలలర యెదుర పూర్ణ కలశ మంగళ కర పదార్ధమ్ముల నవలోకించుచు జిత్త మలర ప్రసన్నుండై వెడలు నప్పుడు –

తే. మత్స్య పాండవ యాదవ మాననీయ
ద్రుపద కేకయ వృష్ణిక దోర్బలాలు
దండి దంతావళాశ్వ రధాది పతితొ
భీమ ధర్మార్జున కవల్ప్రీతి చెలగ

వ. కొంత వెన్నంటి వచ్చు వారల విలోకించుచున్న మాధవునితో ధర్మరాజు –

తే. తాత భీష్మకు కృప ద్రోణ ధర్మమతికి
పెద్ద పెద తండ్రి బాంధవ పెద్ద కెల్ల
అమ్మ కుంతికి గాంధార్కి అందరకును
వందనమ్ములు మావని వరుస చెపుమ

తే. వచ్చె నల్లుండని అమ్మ హెచ్చు వేడ్క
సంతసంబున మది పొంగి సంభ్రమ పడుచు
యెదురు వచ్చిన బిడ్డల నెరుగ దలచి
మాదు సేమంబు వినుపుమా మరల మరల

వ. అదియునుం గాక–

క. నీవుండగ మాకెల్లడ
కావం గలవాడ వంచు గర్విత మతిమై
పావన జీవన గతి తను
భావ మొకింతయును లేక బరపెడు దినముల్

వ. మరియును–

క. కురువీర పాలనా సఖ
అరి శస్త్రాస్త్ర బుధ కోటి ఆప్తుల కెల్లన్

చుర కత్తుల భట యోధుల
మురిపంబుగ అడిగి నట్లు ముందుగ చెపుమా

వ. అని అందరును గోవిందుని కౌగలించుకొని యధోచిత ప్రకారంబుల వీడ్కొని తమతమ సదనంబుల కేగుటయును, మాధవునాజ్ఞ నరదంబు కరి నగరి మార్గంబునబడి తురంగ సత్వ వేగంబుల దారకు చోదక చతురత్వంబున అనాయాస సౌకుమార్యంబుగ తరు గిరి వన సీమలం జనుచు అడనెడ నారద జామదగ్ని కణ్వాది మహాముని జనాశ్రయ ప్రాంతంబుల కేగునెడ రథంబు డిగ్గి వారల కభివాదములు ఘటియించుచు సేమంబరసి తానేగు కార్యంబు తెలిపిమునివరు–

శ్రీకృష్ణుడు నారదమునిని సంభావించుట

క. నారద మీరిటు రాబని
కారణ మదియేమొ వినగ కరుణింపు మనన్
వారలు వానికి అనిరిటు
కౌరవ సభ నీదు వాక్కు కను విను వేడ్కన్

వ. రావారమై యేగుదెంచు చుంటిమని దెల్ప అటులనే రారండని పల్కుటయును వారలతని దీవించి యేగుటయును కమలనాభుండు రథం బధిరోహించి సూర్యాస్థమయ సమయంబు లోపలనే కుశ స్థలంబు చేరుటయు నందలి పెద్ద లెల్లరును స్వాగత వచనంబులు పల్కి తమ పురంబున విడియించి తమ్ము కృతార్థుల జేయుండని ప్రార్థింప సంతుష్టాంతరంగుడై వారి అభిమతం బీడేర తగు విశాల సమతల పుర ప్రదేశంబున డేరాలు నేర్పరింప సాత్యకీ ప్రభృతులతో పల్క అటుల నారాత్రి కుశస్థ పుర ప్రజలతో చాల కాలము సంభాషించి వారలసత్కారములు స్వీకరించి మరునాడు వేకువనే ప్రయాణ సన్నాహములు దెల్పి విశ్రమించి యుండు నంత అక్కడి వేగుల వలన –

క. కురు రాజేంద్రుండా మురహరి వచ్చెడి వార్త వినుచు అద్భుత సరణిన్
విరి వాసనలెగయంగా
కరి నగరి నలంకరింప ఘనముగ నెంతోన్

క. శంతన సుతు గాంగేయుకు
అంతయు వినిచియు కృపగురు అశ్వద్ధామన్
సంతసమున రాబనిచెను
అంతంతల కర్ణ శల్యు లందరు వినగాన్

వ. నాయనా దుర్యోధనా! ఆ వచ్చునది యదుకుల పుండరీకాక్షుండును, గోవర్ధనోద్ధరుండును,

గోప గోపికా పాలనా లోలుండును, దుష్టరాక్షస సంహారుండును,మాయావ హుండునూ, ధర్మ సంస్థాపనోద్ధారకుండునూ యైనశ్రీకృష్ణుడు. పాండవ పక్ష కార్యార్థియైవచ్చుచున్నాడు. అమ్మహాను భావునకు తగిన స్వాగత పూజాసత్కారములు గావించుట మనవిధి. శ్రేయోదాయకమును, కావున పురమెల్లెడ పండుగ జాటింపుము. రాజ వీధులెండెల్లడ వివిధ సుగంధమయ కలయంపులు జల్లించి వన్నె వన్నెల ముత్యాల రంగ వల్లులుముగ్గులు పచ్చల పూ పరిమళ తోరణములు కట్టింపుము. ఆపరమాత్ముని చూచుటకు వచ్చువారల కెవ్విధమైన అవరోధమ్ములు ఆటంకములు లేవని చాటింపుము. ప్రతి గృహమును మంగళ కరముగా అలంకరించునదిగా ఆజ్ఞాపింపుము. అతనిదీపచంద్రికలకుచితంబుగా మనవిభవంబునకు యెనలేనట్లుగా పురమంతయు శోభాయమానముగా అలంకరించునట్లు పల్కుము. ఆతని మనంబలరించునట్లు సమస్త సంవిధానములు గావించునట్లు పని వారల నటకత్తెల వంది కైవారుల ప్రియాంగనాభాషణుల పాటకత్తెల హాస్యసంభాషణలునలు కెలంకుల నుండి తెప్పింపుము. హరి కీర్తనాపరులను యేర్పరింపుమ. వేయేల నీ చేయు స్వాగత సత్కారమునకు మనోముగ్ధుడై నీయందు ప్రీతిపాత్రుడుగా మారునట్లును నీమాట కెదురాడ కుండ తలయూపు నట్లును సంధి కాకండునట్ల నీ యిష్ట ప్రకారముజరుగునట్టు చూచు కొనుము. పట్టపు టేనుంగుపై మెత్తని అంబారీ సిద్ధము చేయించి ఆటపాటలతో మైమరపించి అడుగులకు మడుగులొత్తుచు పట్టణ పూర్వోపరిభాగ దేశముల మంగళతూర్యారవంబులతో యెదురేగి స్వాగతించుము నీమాటల కేమియు అడ్డు లేదు కదా నాయనా అని పల్కిన –

క. అది విని మనముల మెచ్చుచు
ముదుసలులా భీష్మ గురులు ముగ్ధులు కాగా
సదయులు సమయము యిదియే
ముదమారగ కాంచ వచ్చు మోహన కృష్ణున్

వ. అని ఆ కరి నగరి జనులు ఆబాల స్త్రీ వృద్ధులందరు ఆ పరమాత్మ తమ ఇంటికే విజయము చేయుచున్నట్లు సత్వరగతి తమతమ గృహాం తరో పరిభాగము నల్దిశలా నెల్లెడ అగరు కలయంపులు చిలకరించి ముగ్గులు పచరించి పచ్చని తోరణములతో సుగంధ పరిమళము లీను పచ్చలతోరణ పందిళ్లకు రంభాస్తంభములతో నయన మనోహరముగా తీర్చి దిద్దియుంచు కొనిరి. అటుల ఆ కరిపుర మెల్లను పెండ్లి సందడియో యను నట్లుగా రాజ శాసనానుసారము ఒక్క ఘడియలో అమందానంద కందళిత మనోహరమ్ముగా ఆ మురహరుని రాక కెదురు చూడ దొడంగిరి. ధృతరాష్ట్రుని ఆదేశానుసారము కరి పురాధీశుల మందిరము లందన్నిట అతి రమణీయమగు దేదీప్యమ్ముగా మణిమయ స్తంభమ్ములతో రతనాలు పొదిగిన స్వర్ణమయ ద్వారములతో రతి రమ్య తేజ వర్ణ చిత్రాదిచిత్రాలతో అగరు దీపాలతో పాల రాతిబొమ్మలతో అద్దాల ప్రతిబింబ శోభలతోనవ

రత్నకుడ్యాలతో పూగుత్తుల పరిమళాలతో జలతారు తెరలతో మెత్తనితివాసీలతో పట్టు పరుపుల తో ప్రతిబింబము లీను చలువరాతి వాకిళ్లతో రజిత కాంతులు వెదజల్లు గోడలతో లలిత మనో హర నృత్య గీత వీణావాదన సప్త స్వరములతో వందిమాగదులతో ఆట పాటలతో అపరంజి బొమ్మలో యను అంగనా మణుల సరస సల్లాప కిలకిలా రావములతో దేవేంద్ర వైభవమునే తల పించు దుశ్శాసన కుమారుని మందిర మును శ్రీకృష్ణునకు విడిదిగా సంసిద్ధము చేయింపు మను టయును విదురుని రావించి –

శ్రీకృష్ణుని రాకను ధృతరాష్ట్రుడు విదురునితో చెప్పి సంతోషించుట

క. విదురా సంబర పడుదే
యదునందను రాక యిటకు హర్షంబెంతో
పది వేల్ఘోటక గజముల
యదునందను కిడుదు నేను ఆత్మోన్నతి గాన్

తే. మనసెరింగిన వాడనా మహిత బుద్ధి
సాదు వాదన పరుడైన సర్వ సముడు
పాండవార్థము యేతెంచు బంధు జనుడు
ఒప్ప జేయుటదెట్లనో జెప్ప వయ్యా

వ. అనిన విని విదురుండు కౌరవేంద్ర ధృతరాష్ట్ర సార్వభౌమునితో యిట్లను –

తే. అతని యిష్టత జేయగా నగును మేలు
ధర్మ మార్గాన పయనించు నిర్మలుండు
సర్వ జగతుల గాచేటి సర్వ సముడు
ఒప్ప మంచును వేరుగా జెప్పనౌనె

తే. వారలడిగిన ఐదూళ్లు వారి కిడుట
కైన ఒప్పదంచనుటది ఔనె చెపుమ
సంధి కొప్పము మనమన్న రంధి కాదొ
పోరి గెల్చుటన్నది యేమొ పార్థుతోడ

వ. ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! ఇట్లాడు చుంటినని వేర దలంప వలదు.

తే. తెలియుదు నీదు భావమ్ము తేట పడగ
ప్రీతి జేసియు కార్యంబు వీగ జేయ

యెటుల బోయెటు వచ్చునో యెవ్వడెరుగు
ముందు వెనుకలు యోచింప్క మోసమగుడు

తే. సంచలించునె కృష్ణుండు లంచములకు
పార్థ కృష్ణుల బంధమ్ము పట్టు సడల
సాధ్య పడునది కాదయో సాహసింప
భక్తి తత్పర మతులకే బంధువతడు

తే. సంధి కార్యంబు కూర్చనా సదయ గుణుడు
బంధు వాత్సల్య బుద్ధితో బయలుదేరి
వచ్చు చున్నాడు దెలియుమా వాసుదేవ్డు
పలుక కుండగ ముందుగా పనులు దీర్ప

తే. సంతసమ్మొందు నాతడు సర్వ సముడు
అలుక బలుకుట ధర్మమ్ము అగునె దెలియ
నీదు బిడ్డల సరివారు నిక్కమరయ
యెంచి ఆలించు పాటించు మంచి యౌగ

వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు తండ్రితో

తే. రాజ్యమది వీర్యవంతుల భోజ్యమెపుడు
వంచనకు గాదె నిజబుద్ధి వదులు టదియ
పాలు పంచీయ తీరునా పగయు వగయు
పంచి యిచ్చిన పిరికంచు పదుగు రనరె

తే. ధార్తరాష్ట్రుల తేజమ్ము ధరణి వెలుగ
ఏక ఛత్రాది పత్యంబు ఏలనౌగ
సంధి మాటలు దలతునా సమరమైన
వీర్యవంతులు నాకుండ వీగుటేల

తే. వారి మాటకు తలయొగ్గ వహ్వా నగరె
ఐదు కాదుగ ఆవంత అవని వార్కి
పంచి పాలీయ నేనౌదె పాప మగుడు
కంటకంబది కాదె యీ కౌరవేంద్రుk

క. అదివిని భీష్ముండనియెను
మది దలపుము కౌరవేంద్ర మదమతివౌదే

విదితము జేతున్ వినగా
మది గుందగ వచ్చునేమొ మాధవు వినకన్

క. లీలా మానుష రూపుడు
వీలుగ సెలవిచ్చు టదియ వెతలవి లేకన్
పాలిచ్చిన మేలౌగద
ఆలము గాకుండ పోవు అందరి మేల్గాన్

క. అనిగాకని సరి జేయగ
పనిబూనియు వచ్చినాడు పాండవు పనిగా
వినుమాతని కెదురాడుట
అనువౌనే యేరికైన అవనిని లోనన్

వ. కావున నా మాట విని సంధి యొనగూర్చు మను మదియ లెస్సయన విని దుర్యోధనుండు తండ్రీ నామాట వినుము. అని తాత భీష్ముని మొగంబై తాతా! ఈ పాండవులబలము చెలము ధైర్యము ఆ యాదవుడే కదా. అందుకు సందియము లేదుకదా. నాదొక యాలోచన.

క. వినుమీతని బంధించిన
పనితీరును పాపముడుగు పాండుల పనిగా
అనిదూకెడు వారెవ్వరు
కనుడీ మన బలగమెంతొ కౌరవు వెనుకన్

వ. ఇది దెలిసిన ఆ పాంచాల యాదవాదులైన రాజన్యు లెల్లరును మన బలగములకు వెరచి నా చెప్పినట్లు వర్తిల్లుదురు. కాల మాసన్నమై యుండె చూడుడన విని గంగాసుతుండు ధృతరాష్ట్రునితో వింటివా యీదుష్టునిమాటలు. కాలమాసన్నమై కాదె యిట్లాడుట. యెంతటి దుర్వినీతి. కాల వశమున దప్పింప నేరి తరము. వినాశకాలె విపరీత బుద్ధి.అను లోకొక్తి యేనాటిదో కదా అని మాటడక తన సదనమున కేగుటయును. అది గనిమదిచింతించుచు ధృతరాష్ట్రుండుదుర్యోధనుని దగ్గరకు రాబిలిచి నాయనా! ఇట్టివి నీకు –

క. ఎవ్వరు నేర్పిన బుద్ధులు
నవ్వరె యీ మాట విన్న నాయను వారున్
నివ్వెర బో నోరు దెరచి
సవ్వడి లేకుండ బోరె సాధ్యంబౌనే

క. పాపపు దోవల వెంబడి
పాపాత్ముల తోడ గూడి పయనించుటయున్

కాపాడిన వారి మరువ
వాపోయెడి బుద్ధి గాదె బాధల కొరుగన్

వ. అయినను ఆ వాసుదేవుని బంధించుట నీతర మనుకొంటివా –

తే. చేటు కాలము దరియౌట చెనటి వౌచు
మాన మర్యాద విడనాడ మాన్యతౌనె
కృష్ణ పరమాత్ము బంధించి కట్ట దలప
కులము అంతమ్ము కాదొకో కూకటంట

తే. చెప్ప దలచిన వారమై చెప్తిమవల
ధర్మ మార్గమ్ము తెలియని తనయువైతి
విధి విలాసము దప్పింప వీలు యగునె
నాదు ఖర్మంబు యెటులుండొ నటుల జరుగు

తే. ఐన నిష్ఠుర పరుడనై ఆగుమంచు
వేడుచుంటిని అడియాశ వెర్రినౌచు
నీదు నాదగు మర్యాద నిలుపుమయ్య
రూఢి తోడ్దెమ్ము యెదురేగి రేపు కృష్ణు

వ. అనుచు చాలదవ్వు విచారించుచు లోనగళుల నిజసదనమున కేగుటయును మరునాడు కుశస్థమునుండి బయలుదేరిన శ్రీకృష్ణుండు–

తే. అరుగుదెంచెను పరమాత్మ అచటి జనులు
యిచ్చపుచ్చిన ఆదరం బిచ్చగించి
యెదురు రాగను కురువర్యు లేగుదెంచ్రి
స్వాగతింపను హస్తినా సదయులంత

శ్రీకృష్ణుడు ధృతరాష్ట్ర కుంతీ భీష్మ విదుర దుర్యోధనుల మందిరముల కేగుట

వ. ఇట్లు తోడ్తో నేగు దెంచు వాసుదేవా నందగోపాలకృష్ణు రథంబు కరిపురోపరి భాగద్వార దేశ ముకేగుదెంచు సరికి మంగళ తూర్యాది సకల శోభనకర వాద్య విశేష వందిమాగద కైవారములు సెలగునట్ల ధృతరాష్ట్రుని పలుకున సర్వులును యెదురేగి నడవ వాసుదేవుండు వారల నందర రథంబున నుండియే చిరు నగవు మోమున నయ్యై తెరంగుల సంభావించుచు సకల శుభోత్కర శోభాయ మానంబుగా అలంకృతమైన ఆ కరిపుర ప్రవేశమ్ము గావించునెడ రాజమార్గము వెంబడి యిరుగడ గృహోపరి భాగముల సహితము నిండి తన్ను చూడవచ్చిన వారలు కొందరును

అమందానంద వదనానురాగ రంజితులై మ్రొక్కువారు కొందరును సుగంధ బంధుర పుష్పాక్షత సేసలిడువారు కొందరునుఅగుచు ఆబాల స్త్రీ వృద్ధ సహితము తమతమ మనంబుల కనుగమ్యమైన అటుల పద్మాక్షు లెల్లరును –

ద్వి. ఇది యెంత భాగ్యమో ఇందిరా రమణుని
కనులు జూచుడు భాగ్యమ్ము కల్గె నేడు
ఇంత చక్కని రూపంబు యెందు చూడగ వశమె
మురళి చేగొన్నట్టి మోహనాంగుడు
వెన్న ముద్దలు చాల దొంగిలించుటదేమొ
యెన్న యీతని రాజసంబెంచి చూడ
గొల్లపల్లియ లందు గోపికా గోపాల
బాలుడై చెరియించె బాగుబాగు
చిన్ననాటనె చాల చిలిపి చేష్టల తోడ
కన్నెపిల్లల నెల్ల కవ్వించు వాడటే
కంస మర్ధనుడంట కమల నేత్రుండట
కువలయా పీడన కుంభము మర్దించె
బలరామ సోదరా బలిదుడీతండట
చాణూరు ముష్టుల కడదేర్చినాడంట
కుబ్జ కురూపిని దయతొ అబ్జనా ముఖి జేసె
లీలాంత రంగ రంగు చేలాంచలుండు
భక్తి మార్గుల కెల్ల ముక్తి మార్గుండట
మానవాతీతుడా మహితశక్తుండు
అష్ట భామిని గూడి ఆనంద లోలుడై
యిష్ట సల్లాపంబులు నెల్లగొనిన గొల్ల
పతిత పావనుడంట బ్రహ్మాచర్యుండంట
దేవదేవుడంట దివ్య స్వరూపమై

వ. అందరి మనంబుల పండు వెన్నెల చూపులం గురియించు కక్ష్యాంతరములు గడచి అరదంబుడిగ్గి మణిమయంబగు చిగురాకు పూతోరణంబు గుభాళింపుల మధ్య రాజమందిర ద్వారంబుల ప్రవేశించి మెల్లమెల్లని నడకల తన కెదురు వచ్చెడి భీష్మ ద్రోణ విదురాది ప్రభృతుల తోడ ధృతరాష్ట్రుండు వచ్చి ప్రత్యుస్థానంబు చేయ వానిం కౌగలించుకొని –

తే. అచటి పెద్దలనెల్లర నార్ద్ర దృష్టి
బంధు జనంబు లనంత బహుళ యుక్తి
రాగ రంజిత పల్కులం రాజసంబ
ప్రీతి జేయుచు నడచుచు వేగ రాగ

వ. అచటి వారలు సాత్యకి వలన వాసుదేవుని రాకకు గల సమాచారమును వినినవారగుటయు ను ధృతరాష్ట్రుని పనుపున రాజపురోహితులెల్లరు కృష్ణ పరమాత్మను కనకసింహాసనాధిష్టితుని గా వించి అర్ఘ్యపాద్యాది విధులపూజించి సాత్యకికిం తగువిధ సత్కారములు గావించిన తదుపరి –

తే. నిండు కొలువున కురురాజు దండి మగల
మధ్య కృష్ణుండు ధర్మజు మాట లనుచు
భీష్మ ద్రోణాది కరువృద్ధ పెద్ద కెల్ల
ప్రణతు లివియె నంచు చేయెత్తి ప్రస్థుతించి

వ. అయ్యె వారలతో అనువగు విధమ్ముల సంభాషించి సంతుష్టులం గావించి–

తే. ఆదరం బొప్ప ప్రభునికి అనునయంబ
ధర్మ రాజ్యార్థమై తాను తరలి వస్తి
అనుచు వచియించి విదురుతో అరిగి తొల్త
అత్త కుంతిని జూడనై అనుచు బల్క

వ. విదురుండు సభక్తి సంభ్రమానంద పులకితాంగు డగుచు ప్రభుని సెలవొంది అయ్యశోదానం ద కిశోరుం దోడ్కొని నిజ గృహమునకు తరలివచ్చి సుఖాశీనుం గావించి దివ్యోపచారముల్ఘటించి కౌంతేయుల కుశలం బడిగిన వారల వృత్తాంతము సవిస్థరముగా వివరించిన తదనంతరంబ మా ధవుండు అత్తకుంతి సదనంబున కరుగు నప్పుడు –

క. విదురుండాతని కనియెను
ముదమారగ గుడువ రమ్ము మోదము గూర్పన్
యదుకుల భూషా మాధవ
సదయత నాయింట కుడువ సమ్మతి నాకున్

వ. అనుచు ప్రార్థించుటయును అట్లనే వత్తునని కృష్ణుండు కుంతీ సదనంబున కేగుటయును కుంతి ఆతని గారవించి అక్కున బిగియార కౌగలించుకొని కనులార్ద్రత యేడ్చుచు కూర్చుండ నియమించి సమీపంబున గూర్చుండి తనయుల గతికినై వగచుచు వారల సేమంబరయ వేడుట యును దేవకీనందనుం డామెతో –

తే. పాండు పుత్రుల సేమంబు పలికి మొదల
సత్య సంధులు కౌంతేయులు స్వస్థులంచు
అడవి అజ్ఞాత వాసంబు లధిగమించి
విరటు రాపుత్రి సంబంధ విభవు లగుచు

తే. పూర్వ వైభవ రారాజ పూజనీయ
బంధు మిత్రాది జనముచే ప్రభలు వెలుగ
పితరు భాగమ్ము చేకొన పేర్మి గూర్చ
అడుగ బంప వస్తినే ననియె యిటకు

తే. రాజ్య లోభమ్ము మదిలోన రగులు టదియ
దుష్ట కౌరవ దుర్యోధ్న దురిత బుద్ధి
శకుని కర్ణుల యిచ్చకాల్సలుపువాడు
మంచి చెప్పిన వినడాయె మత్సరుండు

తే. అడుగ నీయడు ఐదూళ్లనైన గాని
ధర్మజుం డాడెడు పలుకైన తలపడొక్కొ
సమత నీయడు చాలన్న సమత బుద్ధి
రాజ్య మెప్పుడు వీరతా భోజ్య మనుచు

తే. ఆడి వోడిన వారికి అవని బిలిచి
పంచి యిచ్చుట యెటులప్పు సంచితార్ధ
పితృ భాగమ్ము యిదియని వింత పలుక
రాజ ధర్మంబు యెటు లొప్పు రామ రామ

వ. అనుచు ధర్మా ధర్మము లెంచక చేసిన ఉపకారములు మదిదలంపక కుత్సిత బుద్ధి దుష్టసాంగత్య దుర్వినీతుల దవిలి పెద్దలైన భీష్మ విదుర ద్రోణ కృపాదుల మాటలు సహితము పెడచెవిని బెట్టి తాబట్టిన కుందేటికి మూడేకాళ్లను చందాన కొరవితో తల గోకుకొను చున్నాడీదుర్యోధనుడు. ప్రజా క్షేమము కోరిసంధికొడంబడు మన్నను వినిపించుకొనుట లేదు. ఈ ధృతరాష్ట్ర నందనుండు కాలగతినెవరు తప్పింప గలరు. నీవేల బెగ్గిలిదానవు. ఊరడిల్లుము. నీవు సంతోషించు కాలము దగ్గర అగుచున్నదని పల్కి –

శ్రీకృష్ణుడు విదురుని సదనంబున కేగుట

తే. ఎదురు చూచుచు నుండు నా విదురు నింట
మృదువు మృష్టాన్న ఫలము లమృతము గాగ

కుడిచె గోవిందుడానాడు కోర్కె మీర
విదురు తోడన భాషింప విదిత మాయె

తే. సంధి కార్యంబు నెంతురా రంధి జనులు
అంధ కారత మత్తెక్కి అధమ వృత్తి
శకుని కర్ణుల మంత్ర నియుక్తు లగుచు
దుష్ట చేష్టల గుదియింప నష్టపోరె

వ. ఇట్టి దుష్టులకు మేలు గూర్ప వచ్చిన వాడవు. నీ మాటలు తలకెక్కునా? నీవిట వచ్చుట తెలియవచ్చిన నాడే వారెల్ల రొకట గూడి నీ పలుకు మాటల నుల్లంఘింప నిశ్చయించుకొని కొరగాములై యున్న వారలు. పాండునందనుల కేమియునీ దలంపని వారలు. ద్రోణ భీష్మాదుల మరియు కర్ణుని లావుమై దిగ్విజయ కాలము నాడు పార్థ పాండవు లచే వోటు పడి కించ పడిన వారెల్లరు తమ కండ దండలుగానుండి కర్ణు వెంట యుద్ధమున కుపక్రమించి చచ్చుట కైనను సిద్ధముగా నున్నట్లగుటం జేసి దుర్యోధనుండు ఆ తండ్రి మాటలు సైతము పెడచెవిని పెట్టియున్నాడు. సంధి కానేరదు. కీడుతలపుచున్నవారు. నీవటుకేగ హితవు కాదన వాసుదేవుండు ఆతనికి –

తే. సంధి జేయను యుద్ధాన సద్దు మణగు
ముప్పు దప్పును ప్రజ కెల్ల ముదము గూర్ప
అందరెరుగంగ జెప్పనే అవని పతికి
పాండవేయుల భాగమ్ము పంచి యీయ

క. మంచియు చెడుగును మదిలో
యెంచుచు పలుకుదువు విదుర యెయ్యెడ గానీ
సంచిత వివేక ధనుడవు
వంచన పరుడీ కురుకుల వసుధా పతియున్

క. సర్వ సముడనై యుండియు
గర్వుల మద మడప వేని గణనీయంబే
పర్వతమయ పాషాణులు
సర్వులు ఆ కౌరవ తతి సమరోత్సాహుల్

తే. ఐన వారలు కొట్లాడ ఔను కాదు
అనక యుండుట నాకౌనె అవని బుట్టి
సర్వ సమయజ్ఞ కారుండ సద్విధాన
ధర్మ రక్షణ పరతయే దలచు వాడ

వ. అనునాతని మాటలు వినిన మీదట విదురుండు తనలో –

తే. ఇట్టి మహనీయు లుందురే యీ జగాన
యెవ్వరెటు బోవ నాకేమి నివ్వటింప
పారమార్ధము తలపోయు పరమ కాదె
ధర్మ మేర్చియు పలుక తా తరలి రావ

వ. అనుకొనుచు నుండ సాత్యకీ కృతవర్మలు రా, వారలం గూడి గంగాతనయు మందిరమున కేగుటయును –

క. ఎదురేగియు భీష్మండల
యదు భూషణు తోడి దెచ్చి యెంతయు ప్రీతిన్
సదయత కూర్చుండ బరపి
మృదు భాషల సంస్థుతించి మోదితు జేయన్

వ. కుంతీ తనయుల క్షేమంబడిగి తెలిసికొనిన యాతనితో దేవకీ నందనుండు తావచ్చిన పని దెల్పుటయును అప్పుడా దేవవ్రతుం డాతనితో –

క. ఇది మా భాగ్యము కాదో
ముద మెంతయు నీదు మాట మోహన రూపా
విదితముగా పలుక తగవె
పది మందిలొ వినుపుమయ్య పాలది గూర్పన్

క. ఆలము కాకుండు టదియ
వీలగు విధమెల్ల దెలిపి విశదము చేతో
ఆలన పాలన జేతురె
లీల గదా కాల మహిమ లీలావ్తారా

వ. అని భీష్మలన్నదానికి కృష్ణ భగవానుడు కురుపితామహా –

తే. వారి పాలది పంచీయ పరమ పదము
కాదు ఐదూళ్లు యిచ్చినా వాదు లేదు
లేదు లేదంట సుంతైన వాదు కాదొ
తేట తెల్లమ్ము జేయనా తేట పడగ

వ. అనియెడు వాసుదేవుని సభక్తి యుక్తి యుక్తంబుగా ఫలహార పాయసాన్నంబుల సంతుష్టులం జేయ సంతోషించి సెలవొంది వీడ్కొల్ప బయలు వెడలిరా –

శ్రీకృష్ణుడు దుర్యోధ నాంబికేయుల మందిరమున కరుగుట

వ. దుర్యోధనుండది వినియెదురేగి తోడ్తేవ తగు వారల నియమించి సాత్యకీ సహితుండై వచ్చు యదు నందకుమారుని రాకకై నిరీక్షించుచు మంత్రాంగ కర్తలైనకర్ణ శౌబల దుస్స సేనాది కురువీరుల తోడ గూడి ఆహ్వానించి కనక మయోన్నతాసనముల గూర్చుండనియమించి సాత్యకీ ప్రభృతుల కెల్లరకును ఉచిత తదున్నతాసన సత్కారములు గావింపజేసి తామును ఆశీనులైయున్నంత దేవకీ నందనుండు దుర్యోధనాదుల మొగంబై సద్గోష్ఠుల బరపుచు సామాజిక స్థితి గతుల తెరంగులు పలుకుచు –

తే. మనుజులెల్లరు మహనీయ మహిత శక్తి
యుక్తి పరులౌచు గణనీయ ముక్తి గొనగ
పారమార్థిక చింతనం బడయు సుఖము
మంచి జేయుచు నుందురీ మనుజ జన్మ

తే. పరుల హితమును గోరుట పాప మగునె
ఐన వారల దెగడీయ ఔనె మేలు
అన్నదమ్ములు కారొకో అహిత బుద్ధి
ధర్మ చింత జేయుమా ధరణి నాధ

వ. ఏను ధర్మ విదుండనై ధర్మరాజు పనుప వచ్చిన వాడను. మీరు వారును మున్నాడుకొన్న మాట ప్రకారము వారి రాజ్య భాగము వారికీయ నగుట ధర్మము.అది పల్కుటకే వచ్చియుంటినన దుర్యోధనుండు శకుని వైపు జూచుచు ఏది చెప్పుట కైనను నీకే చెల్లు. మేమిర్వురమును అన్నదమ్ము బిడ్డలము. ఈ మహనీయుల కిర్వురమును సమానమే. కావున వచ్చి యున్నాడు. ధర్మవిదులు మాకునై వచ్చి వేరొకచో కుడువ బోవుట మమ్ముల నవమానించుటయ కాదా? అనిన ధృతరాష్ట్ర నందనునకు దేవకీనందనుం డిట్లనియె.

తే. అందరందరు సరివారె ఔదురైన
పరుడనైతిని పాండుల పక్షముంట
సంధి కార్యంబుకై వస్తి సరియ కాదు
పరుల యింటను గుడుచుట పాడియగునె

తే. స్వాగతిస్తివి ఘనుడవై సత్కరిస్తి
పాండవేయులు బంపనా పనిగ వస్తి

మీది కార్యంబు దైవంబు మీద నునిచి
పాలు పంచీయు కొంతైన వారికనుచు

తే. తప్పు బట్టంగ దలతువో వొప్పిదంబ
వినుటయది లెస్స నామాట విముఖ లేక
అనుమతింగొని యేగినాడనుట వినవొ
ప్రబలు లైనట్టి వారితో వలదు తగవు

తే. సాదు వాదన అందరి సమ్మతమ్ము
వీర్య వంతులు పాండులు వినుమ దెలియ
అష్ట దిక్పాలులందర అణచి గెల్చు
అస్త్ర శస్త్రాది విద్యల అధికతములు

తే. ఐన వారల పెద్దల అధిపు తోడ
మంచి నెంచుచు పాటించు మహిత బుద్ధి
పాండు నందను లాడిన పల్కులెల్ల
నిండు సభ లోన దెల్పుదే నిక్క మెల్లి

వ. అని పల్కి ధృతరాష్ట్ర మందిరమునకు సాత్యకి తోడ గూడి యేగుదెంచుటను విన్నయాతండు భయ భక్తి వినయ విధేయత లుట్టిపడ ఆ పరమాత్మ స్వరూపుండైన దేవకీ నందను వాసుదేవు నా లింగనము జేసికొని మణిమయోన్నత స్వర్ణ సింహాసనమున గూర్చుండ నియమించి సంతోష భా షణములు పల్కునెడ వాసుదేవుం డాతనితో మామా! పాండవులు నీ –

క. తమ్ముని బిడ్డలు కారా
నమ్ముము నా మాట వినుము నయ విధి వారిన్
రమ్మని పాలీ తగదా
ఉమ్మడి భాగస్థులైన యుర్వీ పతులర్

క. నీ సుతు సాటిగ బెంచితి
వాసిగ చూడంగ దగునె వయసున వారిన్
కాశిం బెట్టుట తగునా
నీ సుతు కే పాటి జయము నీకుం గూడన్

తే. ఆడి వోడిన రాజ్యంబు అంత యిచ్చి
ఆదు కొంటివి ఆనాడు అధిప వొచు

మరల వోడిన కాదొకో మాట కొలది
అడవి అజ్ఞాత వాసంబు లనుభవించి

తే. కాల వశమున బలిదులై గణన కెక్కి
యుర్వి పాలనా పరులైరి యుద్ధరింప
తగవె తగవుమై పరికింప దయదలిర్ప
మంచి చేయుట కాదొకో మాననీయ

తే. భక్తి గొల్చెదు భవదీయ భ్రాతృ తనయ
వీర్య వంతులు సద్గుణ శౌర్య ధైర్య
శక్తి మంతుల జేయనౌ శస్త్ర ధరులు
వైరమెంచుట తగదుగా వారి తోడ

వ. ఆలోచింపుము. నీ సుతులకుం గూడ చెప్పి చూడు. భీష్మాది పెద్దలందరి తోడనం గూడి మరల మరల ఆలోచించి మంచి చేయుట అందరికిని క్షేమమగును.

తే. నీదు మాటకు యెదురాడ నేర రెపుడు
తరతమం బెంచ్క పలుకంగ తగదు యేర్కి
అధికులము నంచు బిగియ రాదన్ని చోట్ల
జయము యెటులౌనొ దలపంగ జనుల కగునె

తే. ఎవరు గెల్చిన వోడిన యెట్టు లైన
బాధ అంతయు నీదెకా శోధ చేయ
నాది కాదుగ సుంతైన నమ్ము నిజము
కడకు గెలిచేది ధర్మంబె కౌరవేంద్ర

వ. కావున ధర్మమార్గంబున నడువుడని నీ తనయులకు దెల్పి పాండుతనయుల రావించి సంధి యొడగూర్ప భాగమ్ము వారికీయ అందరకును మంచికాగలదని పల్కు మనుటయను జామదగ్నుం డును కణ్వుండను మునిసత్త ముండును దుర్యోధనునితో తొల్లి గంబోధ్వవుండను రాజువలె గర్విం చి నరనారాయణావతారులైన పార్థసారథు లతో యెదిరి నిల్చి పోరి ఓడుట తగదనియు గరుడు నివలె విర్రవీగి ఆఖరుని కాళ్లు పట్టుకొని బ్రతిమాలు కొను టయు తగదు సుమాయని కృష్ణుడు చెప్పినట్లు పాండు పుత్రుల తోడను కృష్ణార్జునుల తోడవైరంబుపెంచు కొనక వివేకనుండవై సంధి చేసుకొనుట నీకును నీప్రజకు మంచిదని హితవు పల్కుటయును మరియు నారదమహర్షి తొల్లి కాలవ్వుండని విశ్వామిత్ర శిష్యుండు పెద్దలైన గురువుల మాటకెదురాడి వలదన్నను అనిపించు కొనిగురుదక్షిణ ఇచ్చుటకై పడిన పాట్లు ఉగ్గడించి వానివలె పంతగించి చెడకుమని ప్రబోధించు

టయును అన్నియువిన్న దుర్యోధనుండు–

దుర్యోధనుడు నారదాది మునివరుల మాటలను నిరసించుట

క. మునివర మీకివె నానతు
లని విధి తెర గెట్టు లట్టు లగుగాకనుచున్
మును నా నొసటను రాసిన
పని జరుగక మానదొండు పలుకగ నేలా

క. అనవిని ధృతరాష్ట్రుండనె
వినుమని విబుధులు పలికిన విననేనంచున్
మనమున దలచుట మేలా
తనువు లశాశ్వతము లెన్న తలపుము కీర్తిన్

క. ధర్మా ధర్మ వివేచన
ఖర్మకు లోనౌచు గూరు కార్యోన్ముఖతన్
కర్మ ఫలించుట నిజమది
మర్మము లేకుండ నడువు మనసా వాచా

వ. అనునంత భీష్మ ద్రోణులు సుయోధన ధృతరాష్ట్ర నందనునితో–

క. వినుమా! దుర్యోధన మీ
జనకుని మాటయ జరుపుము జననుత మేలౌ
అనుమానించకు కృష్ణుని
పనిగట్టుకు వచ్చినాడు పరమాప్తుండౌ

ఆ. ఎంత లేదు నీకు? సుంతైన వారికి
పంచి యిచ్చుటదియ వాంఛితమ్ము
ఆలమనుట గాదు అభిమాన ధనుడవై
ప్రాణ మాన ధనము బాయకుండ

క. మీరలు వారలు వొకటవ
రారాజులు సహితులేరు రాలేరెదురై
నీరాజన పూజలు గొన
కుర్పాండవ కీర్తులెగయ గుణ సంపదలన్

వ. కావున, వసుదేవ నందనుని మాట ప్రకారము సంధి కొడంబడుట లెస్సయన.

తే. సంధి కార్యంబు ఒడగూర్ప సద్విధాన
నిండు పేరోలగంబున దండి మగడు
పలుక వచ్చెను పాండవ పక్ష మేర్చి
కార్య సాధన పరుడవై గడగుమెల్లి

వ. సావధానుండవై నీదగు వారలగు మంత్రి సామంతాది పెద్దలందరి తోడను ఆలోచించి మంచి చేయుమందరికి అని హితవు పల్కుటయును –

శ్రీకృష్ణ రాయబారము

తే. అవని నాధుండు సభ గూర్ప అవధరింప
నాల్గు దిక్కుల వ్రాతంబు నయన శోభ
హస్తి తురగాది రూధులై అవని పతులు
బంధు వ్రాతంబు వేన్వేలు భక్త జనులు

తే. రాయబార సభకు రానైరి జనపదుల్
ధర్మ మేర్చి వినగ తరలి వేగ
ఇసుక రాలనంత యీప్సితార్ధత యంచు
నాక విభులు గూడ ఆకశాన

తే. సాదు పేరోల్గ మంతయు సందడిల్ల
వచ్చె కృష్ణుండు కురు రాజ్ను హెచ్చరింప
అల్ల నల్లన అరుదెంచె అధిపు సభకు
అంజలింపను సభ యెల్ల అంబుజాక్షుక

తే. వేద మంత్రాల దీవించ్రి వేద విదులు
పూల వానలు గురియించ్రి పుణ్యవతులు
ఆట పాటల నలరించ్రి అచట సాన్లు
శుభము జయమని కీర్తించ్రి సుందరాంగ్లు

తే. అలరె బహుగంధ పరిమళాల్ అధికముగను
వరల చేసిరి వీచికా వసతు లెల్ల
దీప కాంతులు నల్గడ దీప్తి గొల్ప
శాంత చిత్తత వినగ నా సదయ వరులు

తే. చల్ల పానీయ మందించి సమయఫక్కి
యెల్ల వారలు మౌనులై అల్ల వినగ
సద్దు లేకుండ కాపాడ సావధాన్త
కృష్ణ పరమాత్మ సందేశ వృష్టి దేల

వ. అట్టి శుభ ముహూర్తము నందు కురుసార్వభౌము నానతి ప్రకారము సుయోధనాదుల పను పున మంత్రి సామం తాది పురోహితులు సువర్ణ మణిమయ సింహాసనమున విధి విహితముగా పూజించి శ్రీకృష్ణ పరంధాముని ఆశీనునిం గావింపజేయు సమయాన.

తే. నారదాదులు నడయాడ నభపు సీమ
తొల్లి తమ రాక దెల్పిన దోవ చొప్పు
వాసుదేవుని ఆజ్ఞపై వరుస వచ్చి
ఆసనంబులపై వారు అవతరించ్రి

తే. సభను యున్నట్టి జనులెల్ల సంభ్రమాన
చేతులెత్తియు మ్రొక్కిరి చేష్ఠలుడిగి
మౌన ఆశీస్సులందీయ మునివరుండు
వారు కూర్చున్న తరువాత వాసుదేవ్డు

వ. ఆదర మర్యాదలందుకొన్న మీదట ఆ యశోదా నందనుండు ముందుగా పెద్దలైన ధృతరాష్ట్ర సార్వ భౌములకును భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వద్ధామ సంజయ విదుర శల్యుల కందరకును పాండవ పక్షంబుగా నమస్కరించి తరువాత సుయోధన కౌరవానీకములకునుశకునిమామకును రాధేయ నికిని పెద్దలైన సభాస్థారులందరను అభినందించి పౌరజన బాంధవానీకముల కెల్ల పాండు నంద నుల పరముగా సంభావించి వారి యోగక్షేమంబులెరింగించి నిండు పేరోలగమునఉన్నతాశీనుండై యున్న ధృతరాష్ట్రు నొద్ద కేగి సభయంతయు తన్నే వినుచుండ మామా! కురుకుల సార్వభౌమా! అని సంబోధించి సభయంకలంగొని దుర్యోధనుని కడకరుదెంచి సుయోధన సార్వభౌమా! అని పల్కరించి–

క. ఇదె విను పాండుల పక్షము
విదితము సేయంగ వస్తి విజ్ఞత మెరయన్
అది యిది కాదనక వినుడు
పదిమందిలో దెల్పు చుంటి పరహిత బుద్ధిన్

తే. ఐనదేదియొ ఐనది అందరెరుగు
పాండవేయుల భాగమ్ము పంచి యీయ

ధర్మజానుజు లందరు తమకు గాను
సంధి కార్యమ్మొ సమరమ్మొ సలుప దగుదు

వ. బావా! పోయిరమ్మన్న యిటు వస్తి పూజనీయ!

క. ధర్మము కాదో దెలియుడు
మర్మము లేకుండ వారి మనుగడకైనా
నిర్మల మతితో పాలిడి
ధర్మానుజ కోర్కె దీర్ప ధన్యత వెలయున్

క. అన్నయు తమ్ముని బిడ్డలు
మన్ననతో వారి పాలు మానుగనొసగన్
మిన్నున నున్నట్టి సురతొ
సన్నుతుడా పాండు నృపుడు సంబర పడగాన్

తే. దాయ బుద్ధులు వీడి దయయు గదుర
పాలు గాకున్న ఐదూళ్లు పణము గాగ
ధర్మరాజనియెం గదా ధర్మ మూర్తి
అటులె గాకున్న ఆలమే అనియె భీమ్డు

తే. అర్జునుండాడె అటులనే అన్న మాట
కవలు లిద్దరు పల్కిరా, కౌరవపతి
మంచి మాటల సరియౌనె మర్మజుండు
లోభ దుర్నయ దుర్బుద్ధి లొంగువాడె

తే. రోష పౌరుష జనిత దుర్యోధనుండు
చెప్పి చూడుము లేకున్న చెడును కాదె
అన్న వారలు యెన్నన్న అన్న మాటె
స్థిరము యెంచుము దుర్యోధ్న చిత్తమందు

తే. చెప్ప వలసిన వారలు చెప్పినటుల
చెప్పినానింక మీ మాట చొప్పు విందు
మంచి చెడుగులు పరికించి యెంచి మదిని
తెలియ పరచెద నా బుద్ధి తేట పడగ

వ. అని వేదవేద్యుండు సింహాసనస్థుండగుటయును, తత్సభాంతరస్థు లెల్లరును తమలతాము–

చ. వినగను అంతకంతకును వీనుల విందుగ కృష్ణు మాటలన్
మనముల మోద హర్షములు మక్కువ మీరగ సంతతోద్ధతిన్
చెనటియు గూడ చింతిలగ చిత్తము లోగొని సంచలింపగాన్
వినినది గాదు మున్నెపుడు వింతలు వింతగ వింటిమిప్పుడే

ఉ. ఎంతటి మాటకారి తనమెంతటి ధర్మము లోకసమ్మతం
బెంతటివారు కౌరవులు యేమనలేముగ రాజరాజులన్
సుంతయు వారికీయకనె సొంతము రాజ్యము మాదె నన్టయా
వింతగ వింటిమీ విధము పేలవ బుద్ధుల ధార్తరాష్ట్రులన్

వ. అనివితర్కించు కొనుచునుండ కృష్ణుండు మరలలేచి వృద్ధ రాజేంద్రు మొగంబై–

క. నర నాథోత్తమ కురువర
సరిచేయ కుపేక్ష సేయ సద్గుణ మతివై
తరుగును నీ కీర్తి వసుధ
కురుకులులకు కీడు వచ్చు కృద్ధత కొలదిన్

క. ఎరుగవె పాండుని కొమరుల
తరుగని ఆ భీమ బలుని ధర్మజు పార్థున్
వరవీరులు ఆశ్వినులరు
తరమే వార్నెదురు కొంట తక్కుల కేర్కిన్

క. ఎరుగవె ఆటల నాడే
ఎరుగవె నీ బిడ్డ కురుల యేవగు రీతుల్
మరతురె యెన్నడు కానీ
మరణాంతక దురిత బుద్ధి మత్సర గుణముల్

క. ఎరుగుదువా ధర్మజు గుణ
మెరుగుదు నీ యెడల భక్తి మెచ్చగ వలదో
అరిది గదా వినయ నయము
కురు సోదరు లన్న మాట కురుకుల నాథా!

వ. తెల్పుము తెలియన్నీ కురు వంశోద్ధారకు దుర్యోధను కనుచున్ వాని మొగంబై.

క. ఏమందువు దుర్యోధన
ఏమందురు మంత్రి వరులు యెవ్వరు గానీ

రా ముందుకు ఒక్క అడుగు
పామరుడవు కావు పాలు పంచగ లెమ్మా

వ. అని సందర్భోచితముగా శాంతచిత్తత పల్కుటయును సుయోధనుండాతనితో.

తే. ఆడి ఓడిన రాజ్యంబు అడుగుటదియ
నీతి నైతిక ధర్మంబె లేతి గాదె
పాలు పాలంచు గొప్పగా పల్కుటేమి
ధర్మశాస్త్రంబు యెరుగడా ధర్మరాజు

ఉ. జ్యేష్ఠుకు వారసత్వమని చెప్పెడు వేదము ధర్మ శాస్త్రముల్
కష్టము గూర్చెనా మదిని కావరమం చన లోభ చిత్తతన్
ఇష్టత ఆడి ఓడిరపు డింతితొ గూడను రాజ్య కాంక్షమై
దుష్టత యేమి మాయెడను దుర్నయ బుద్ధని పల్కనేటికిన్

తే. ఆడి ఓడిన రాజ్యంబు అడిగినంత
మంచి చేసిన వారని పంచి యీయ
ఆధిపత్యము వార్కియ అగునె చెపుమ
వాదుకొచ్చుట సరిగాదు నాదు మదిని

వ. అని దుర్యోధనుం డాడుటయును, జనార్ధనుండు వానితో మీరు మలిమారు ధర్మజునిజూద మునకు కోరిపిలిచి ఆడునాడు మీతండ్రి అనుమతి కోరగా పందెము–

తే. రాజ్య భాగ్యమ్లు కాదంచు రాజు పలుక
శకుని పాచిక లానగా చాల దలచి
అడవి అజ్ఞాత వాసాలు అధిగమించి
వచ్చుటంతియె పందెమ్ము అచ్చు పడగ

వ. అని శకుని మామతో ఆలోచించి మరల మరల

తే. విఫలురైనచొ వెడలనౌ వెండి వెండి
అనుచు వచియిస్తి రంతియే యగును కాదె
ఆడి తప్పని వారుగా అటులె సాగి
వచ్చి అడుగుట ధర్మమా సచ్చరిత్ర

తే. పందెమాడిన విధముగా బరగి వచ్చి
రాజ్యమడుగు టధర్మమా రాజరాజ

నిండు సభలోన పల్కుమా నిజమదెంచి
వారి రాజ్యమ్ము వార్కియ వలదె మీరు

వ. అనిన విన్న మీదట ధృతరాష్ట్రుడు తన తనయునితో –

క. వినుమీ కృష్ణుని విధమని
అనుమానము వీడు వెర్రి అమితపు బుద్ధిన్
కనవా కురుకుల పెంపది
మనమెంతన క్రుంగ దీతొ మనకౌ గతులన్

వ. అనవిని భీష్ముండు దుర్యోధను నవలోకించి ఆంబికేయునితో–

క. నా నీ మాటలు వినునే
తా నేవిధి తలచు వాడొ తక్కొరు తోడన్
మానాభిమానుడెంతో
పోనీయుము చెప్పనేల పొందిక గనునే

క. విను వారికి చెప్ప దగును
చెనటికి చెప్పంగ నేల చెవిటికి చెవిలా
తిన లేడుగ లోభి జనుడు
కనులున్నను దృష్టి దోషు కానం గలరే

వ. అనవిని కోప కషాయతాక్షుండై సుయోధనుండు–

ద్వి. గీ.స్వాభిమానము వెల్లువై తగ
కాలమేగతి మారుచున్నదొ
రాజ్య ధర్మము యెంచ నేరక
ముందు వెన్కలు యెంచ లేరొకొ
మంచి చేయుదు పంచి యీయుదు
అన్న మాటయె పల్కు చుండుట
ఎంత వింతయొ ధర్మమంచును
యెవ్వరేగతి ఆడుకొన్నను

ఉ. ఏమును వారు పంచుకొనుటేమది? రాజ్యము వీరభోజ్యమం
చ్వేమరు చెప్పినట్టిదియ కొంతగు మాటల ఒప్పనొప్పుదే
ఏమిది మీరలీ సభను యెందరు నన్నెటు మభ్యపెట్టినన్
తాముగ పాలు పంచుటది తథ్యము కూరదు పాండవేయుకున్

వ. అని ఖరాఖండితముగా పల్కుటయును రాజీవాక్షుండు అరుణారుణ రుద్ర కమలాక్షుండగుచు మెల్ల మెల్లని కల్ల నవ్వొలికింపుచు –

తే. వారు మీరును నవ బాంధవంబు దవిలి
యేకమైన ముజ్జగ వీరులెవ్వరైన
తేరి జూడంగ లేరుగా తెలియుమయ్య
పాండులంతటి వారితో పగయదేల

వ. దుర్యోధనా! కుబేరుని మించు నీ కురు రాజ్య ధనాగారమ్మది –

తే. కరుణ జూపుచు పంచీయ తరుగునయ్య
నీదు విభవమ్ము పెంపెక్కు నిక్కముగను
భ్రాతృ వర్గీయుల్గ కాదంద్వ పాండు సుతులు
పాలు పంచుట తగదంట పాడి గాదు

వ. అదియునుం గాక వారలతో చెలిమి చేసుకొమ్మనుచుండ–

తే. పంతగించియు చెడుదువా పాండుసుతుతొ
ఈశ్వరింద్రాది వరాస్త్రులిద్ధ చరితు
లైన వారితో సరిసముండైన వాడు
ఒక్కడుండెనా? నీ ప్రక్క నిక్కమరయు

తే. ఎన్ని జేస్తివా తల్చుకో యేవ బుద్ధి
అన్న దమ్ముల వలెనుండ్క అధమ వృత్తి
యెన్నడైనను జేస్తిరా యెగ్గు నీకు
పాండవేయుల కాదంట పాప హేత్వు

వ. అని ననేక విధముల వాని నెత్తి జూప కినిసి సహింప నేరక–

క. వర వీరులు యేపాటిగ
కురువంశజులంట పాలు గూర్చియు యీయన్
కురు రాజ్యము చీల్చ పలుక
వరసంతతి గెల్చుకొన్న వారిదె అంతా

ఉ. ఆలము గాకపోదు మరి అందున గెల్చుట దైవ యోగమౌ
కాలము కల్సిరావలెగ కౌరవ యోధము గెల్వగా దగున్
యేలను సంధి బేరములు యెవ్వరి కేగతి పట్టనున్నదో
వీలగు తోవలం జనుచు వీరత బోరుటె రాజ ధర్మమౌ

తే. కూకటంటను తప్పంత కురుల దనుట
పాడి గాదని తెలియుడీ ప్రాజ్ఞులార
తప్పు లిరుగడ నుండుటన్ దలపుడయ్యె
హెచ్చు తగ్గలు యెంచరాదెవ్వరైన

తే. తప్పులన్నియు నాపైన ఒప్పు లవల
యెత్తి చూపెడి నైజమ్ము యెంత సబబు
పాలు పొలంచు పలుమారు పల్క నితడె
కారణుండని మదినెంచి కర్కశుండు

వ. శకుని ఇట్లను.

తే. ఇంత జేసెను నిక మీద యెంత జేయొ
చింత చేయుచు కూర్చుండ చెనటి తనము
కొద్ది పామ్మైన కొట్టంగ పెద్ద కర్ర
అనుట తలపోసి పరికింపుడనుట తోడ

వ. కర్ణుండు–

తే. ఇంత లంతలు వారంచు యెంచి పలికి
భయము భీతియు పొడమగా పదుగురెదుట
చిన్న బుచ్చుచు కృంగింప యెన్న నగునె
యెంత చేసిన తక్కువే ఇతని నడ్డి

వ. దుశ్శాసనుడు–

క. కొట్టిన కొట్టొచ్చు ననుచు
యెట్టైనను విడువ రాదు యేమనుకొనెనో
అట్టిటు మాటాడు టదియ
నట్టిలు కుందేటి సమము నడయాడింపన్

క. భీముండొక్కడె ఘనుడా
పామరుతో పల్కినటుల పల్కగ తగునే
యేమనుకొందురొ వారలు
సామాన్యమె నీకు సాటి సమరోత్సాహుల్

క. శస్త్రము బల్లెము లాదిగ
అస్త్రాదులు పట్టి నిలువ అర్జున కెనయౌ

శస్త్రాస్త్ర విద్యలందున
విస్తుండౌ కర్ణు సాటి వీరుండున్నే

తే. అరయ నీతడె అన్నింటి కాద్యుడనుచు
మానసంబున దలపోసి మాననీయు
శకుని కర్ణుల మాటలం చాల దలచి
పట్టి బంధింప సరిపోదె పాండు లంత

తే. నొక్క బడియున్న పేనులా అక్కజముగ
మారు మాటాడ కుందురు మరల మరల
పీడ విరగడ జేసుకో పెద్ద పనియ
అనుచు దలపోసి యుద్యుక్తులగుట తోడ

తే. శేషశయనుని భరియించు శేషు నట్ల
అన్న వెంటన కురుసభ కనుచు వెడలి
సర్వ జనపోక్ష కనిపెట్టు సాత్య కపుడు
వాసుదేవుని కెరిగించె వారి తెరగు

వ. ధూర్త దుర్యోధన కనుసన్న దూకి పట్ట–

తే. కట్టు తాడులు కొని దేవ కర్ణ శకుని
చూచుచుండంగ జనులెల్ల చోద్యమంద
ఫెళ ఫెళంబను పెను ఘోష ప్రబల మగుచు
ఉర్వి గదులాడ గగనాన ఉరుము ఉరిమె
కాంతి పుంజమ్ము తళ్కత్త కనులలోన
చిమ్మ చీకట్లు గ్రమ్మగా నెమ్మనాల
దేవదేవుని రూపంబు తేజరింప
చేయి జోడించి కీర్తించి జై అనంగ

తే. నారదాదులు కీర్తింప నభవు పాడి
దేవదుందుభి మ్రోగనా దివ్యులెల్ల
పూల వానది గురిసెనా పుణ్యు మీద
ఆడి పాడిరి అప్సరా అతివలంత

తే. దేవదేవుని దర్శించి దివ్య జనులు
భీష్మ ద్రోణులు విదురాది భక్త జనితొ

అభవు కీర్తింప సభయంత అధిక ప్రీతి
వేద వేద్యుని కొనియాడి వేద్యులిట్లు

ద్వి.గీ. నమోవాసుదేవా! నమోదివ్యతేజా!
నమోనిర్వికల్పా! నమో దేవదేవా!
నమోచిద్విలాసా! నమోదివ్యలీలా!
నమో ఆదిదేవా! నమో అబ్జ నాభా!
నమోశేషశయనా! నమోసక్తచిత్తా!
నమో కీర్తిసాంద్రా! నమో ముక్తిదాతా!
నమో పుణ్య పురుషా! నమో మత్స్యరూపా
నమో పాపనాశా! నమో కూర్మరూపా!
నమో వామరూపా! నమో కమల నాభా
నమో గోపబాలా! నమో వేదవేద్యా!
నమో దీన రక్షా! నమో దీనపాలా!
నమో నారసింహా! నమో నిశ్చలాత్మా!
నమో నిర్వికారా! నమో పద్మనాభా!
నమో రామరామా! నమో కృష్ణ కృష్ణా!
నమో సత్య లీలా! నమో శ్యామ వర్ణా!
నమో జగత్కర్తా! నమో జగద్భర్తా!
నమో జగద్రక్షా! నమో దివ్య భోక్తా!
నమో కామ్య కర్తా! నమో కర్మయోగా!
నమో మోహనాంగా! నమో నీతిమంతా!
నమో ధర్మపాలా! నమో పరమ పురుషా
నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమోన్నమః

వ. అనుచు అనంతమయ మాయాస్వరూపుండైన సహస్ర బాహెూద్దీప్త పరమాత్ము సర్వేశ్వర స్వరూపుని వేనోళ్ల కీర్తించుచుండ విని అంధభూపతి–

తే. పెద్ద పెట్టున యెలుగెత్తి పేదననుచు
భక్తి యుక్తుల ప్రార్ధింప భక్త రక్ష
కన్నులీయవె నీరూపు కాంచనౌగ
కావు కావుమంచు మదిలోన కృష్ణువేడ

కన్నులిచ్చెను చూడంగ కమలనాభుఁ
చేయి జోడించె కురుభూపుఁ చేష్టవీడి

వ. అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండములు ఉదరమున సంచరింప, సహస్ర బాహువుల యందున అనేకానేక శస్త్ర అస్త్రాది ఆయుధ సంపత్తిచే ఆనంద భయ విహ్వల శోభాయతుండై సహస్రభానుతేజో విరాజమాన దివ్య శోభాయమాన దుర్నిరీక్ష్యదివ్య తేజో విరాజమానుండై సాక్షాత్కరింప–

తే. దేవదేవుని దర్శించి ధన్యునైతి
చూపు సడలింపు్మీ పాపాత్ము చూడలేను
అనుచు వేడిన మరుక్షణంబట్టులాయె
యేమనందుము దైవంబు నెవ్వడెరుగు

వ. అని అనేక విధంబుల దలంచుచు దుర్యోధనాదులంజూచి ధృతరాష్ట్రుండు–

తే. చేటు కాలము ప్రాప్తింప చెనటులగుచు
యెగ్గు దలపెట్టె సర్వేశుకేమనందు
పడుదు పాదంబులంటనా పాపముడుగ
ననుచు వచియింప సర్వేశుడనియె నిట్లు
హీన కర్ముల కాపాడ నెవరి తరము?

తే. కాల మాసన్నమాయెనా కదనమునకు
పాపక్షయమౌగ పృధ్వినాభారముడుప
అప్పుడప్పుడు పుట్టు నే నవనినాధ
పోవనంపుము నను వార్ల పోయివస్తు

వ. అని దామోదరుండు తన విశ్వ రూప ప్రదర్శనం బుపసంహరించి పార్ధ సారధి రూపంబు ధరియించి సాత్యకీ సపరి వార సహితుండై రథంబధిరోహించి ఉపప్లావ్యమున నున్న ధర్మరాజు కడ కేగు దేర చనెనన వినిన జనమేజయుండు వైశంపాయనునితో మహనీయ మునివరేణ్య –

తే. మీద నేమాయె దెల్పవా ముదమెలర్ప
కదన పర్వాల కథలెల్ల గాఢమతివి
వినగ నుత్సాహ మెంతనా వివరమెల్ల
మంచి చెడ్డలు దెలియంగ మామకాఖ్య

ఇది. **శ్రీశ్రీ వాణీ వరప్రసాదలబ్ధ సుకవిజనప్రియ సాధుజన విధేయ శ్రీశ్రీ కవిత్రయ స్ఫూర్తి ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణ మండపాక వంశోద్భవ వీర్రాజు పౌత్ర సూర్యప్రకాశం సత్యనారాయణాంబాతనయ విరచిత**

–: శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత ఉద్యోగపర్వ తృతీయాశ్వాసము :–

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఉద్యోగపర్వ చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీ శక్తుల కాధారిత
ధీ శీల వినోద లీల తేజోనిధివౌ
నీ శక్తికి సాటెయ్యది
ఆద్యుక్తుల కభయ మీవ హరిహరనాథా!

వ. దేవా! అటుమీదటి కథ యేమన ఆ జనమేజయునితో –

క. వైశంపాయనుడనె, నీ
సంశయ విశ్చేదనమగు సద్గురు నిస్సం
కోశుడు కౌరవుల కనియె
నాశము కోర్కోదగదుర నాయనువార్కిన్

వ. అని అన్నమీదట ఆంబికేయు డాతనితో –

తే. ఎట్టులైనను సంధికి కట్టడించి
పోరుకాకుండ చూడనా పూన్కి యెంతొ
విఫల మాయెను నీరాక విభుదవర్య
కానికాలము దరిరాగ కావరంబ

తే. వారి వారల మాటలే వహ్వ యనుచు
యెట్టి తలవంపు దెచ్చెనో ఇట్టి విధము
నన్ను మదినెంచు మాధవా నయము గదుర
నాదు పాపమ్ము లేదుగా నమ్ము నిజము

వ. అనుచు పల్కునెడ–

శ్రీకృష్ణుడు అత్త కుంతి ఇంటి కేగుట

క. అత్తా కుంతుని జూచు, ని
మిత్తము కృష్ణు వెంట మెల్ల గ నడువన్
అత్తరి భీష్మాది విదుర
రిత్తాయెగ సంధి కార్య రీతులు బెగడై

వ. అనిన వారలతో అచ్యుతుండు –

క. సంధి సభలోన జరిగిన
పంథాల్ పరికించి చూడ పామరు కైనన్
రంధియ మార్గము కాదో
బంధుత్వము యెంచకుండ పదపడి నడువన్

వ. నా వచ్చిన పనియైనదిట్లు. నే పోయి వచ్చెద నని తన్వీడ్కొల్ప వచ్చిన వారలా కౌరవుల నెల్ల యుండ గారవంబునపల్కి దారకుడు పూన్చినఅరదం బధిరోహించి కుంతీ సదనంబునకు పోవని మ్మన యెదురేగి తోడ్కొని లోనగరికి దారి జూపుచు –

క. వచ్చిన అల్లుని కన్గొని
సచ్చరితా నీదు పల్కు సభవార్వినియున్
అచ్చటి పెద్దలు ఔనన
యిచ్చుమెయిం పాలు గూర్ప నేమంటిరొకో

వ. అని ఆదర పూర్వకంబుగా పల్కరింప, వసుదేవనందనుండు అత్త కుంతితో–

క. అట తానాడిన విధమును
పటుతరులై పెద్దలనిన బాగగు సూక్తుల్
కటువై ధృతరాష్ట్ర సుతుడు
యెటు లీదగు పాలు యనుచు యెంతయు వింతన్

క. కాదని పాలది పంచుట
యేదారిన ధర్మమంచు యేర్పర్పుడనన్
వాదోప వాదమై చనె
కాదో మరి యుద్ధ మెల్లి కౌరవు తోడన్

వ. అనుచు ఆ ధృతరాష్ట్రు కొలువులో జరిగిన విషయము లెల్లను వివరించి దెల్పి వెండియు–

తే. సత్య ధర్మాలు దలపరు సమత లేక
దుష్ట దుర్వృత్తి పరులౌచు దోష బుద్ధి
కండ కావరులై వారు తండ్రి మాట
వినక పొగరెక్కి యెంతేని వెర్రులౌచు

వ. క్రిందు మీదు లెరుగక చిందు లేయు చున్నారు. పాండుపుత్రుల తోడి వైరమ్ముకౌరవులకేటి మేలు. పాండు నందనుల వద్ద కేగుచున్నాను. నీ తనయుల కేమిచెప్ప మందువని అడుగ కుంతి తన తనయులతో–

క. ఆరయ దెల్పుమ వారితొ
ధీరుండా పాండు నృపతి దీప్తికి సములై
పోరున శాంతత ధర్మన
పేరొందగ వలయు ననుమ పెక్కగు రీతుల్

క. వీరులు సూరులు దొరలును
నేరరు యొర్వేడు టదియ నెప్పుడు గానీ
రారాజులు మీర లవుదు
పోరాడియు గెల్చు కొనుడు భూభాగములన్

క. సంధది కూరక పోవుట
అందరికిని లెస్స వినుము అద్భుత మేలా
విందగు వారల కోపము
ఇందీవరాక్ష సాంత్క యీప్సిత వరదా

క. పాడియు నీతియు నెంచక
ఓడిన నాడాడి నట్టి ఓర్వని ఓర్పుల్
ఆడిన మాటలు దీరునె
మూఢుల దెగటార్ప కెటుల మోదము గూరున్

క. ఘన గాండీవుని భీముని
మనసుల నున్నట్టి కోపమాపగనౌనే
మును వారల చేష్టితములు
అనిమొన దెగటార్పకున్న ఔనే దెలియన్

వ. అని పల్క ఆదరంబున అక్కున జేర్చుకొని మ్రొక్కిన అల్లుని దీవించి సుఖంబుంటినని తనయులకుం దెల్ప మనుటయును తనతో వచ్చి వేచియున్న వారలనెల్ల వీడ్కొల్పి గోవింద మాధవుండు రాధా తనయు దెసం బరికించి చిరునవ్వు మొగంబున రమ్మని కరంబు గొని అరదంబు నెక్కించుకొని యేగునెడ హస్తినాపుర జనంబు లెల్లరును–

క. కొడుకులు కృష్ణుని కాదన
విడువండీ మాటలనుచు విభుదుల వాక్కుల్
కడు లెస్స యగును కాదే
దుడుకున పోకూడ దనుచు దొరకొన వలదే

వ. అని వాపోవుచుండ, దుర్యోధనునితో–

క. గురు కృప భీష్మాదు లనిరి
దరియాయెను సంగరంబు ధర్మజు తోడన్
తిరముగ కూడెద మొక్కట
వరపూరుషు తోడ పోర భండన భూమిన్

క. నీకై పోరుట నిజమది
పాకారి ప్రముఖ సుతుని భయమది లేకన్
వీకొన జేతుము పాండుల
యీ కౌరవు గెల్చుటదియ యెంతల కగునే

వ. అని పల్కి నిజ నివాసముల కరుగ. రాధేయుం దోడ్కొని కృష్ణుం డన్యులెవ్వరు వినకుండ–

శ్రీకృష్ణుడు కర్ణుని తన రథం బెక్కించుకొని రహస్యోక్తులు సంభాషించుట

క. వినుమని పల్కుచు కృష్ణుడు
కొనిపోద్నీ తల్లి కుంతి కొమరుల కడకున్
అని యేటికి సోదరులతొ
నిను గన్నది రాధ కాదు నిజమది దెలియన్

తే. మౌని మంత్రంబు సిద్ధింప నౌనొ కాదొ
చిలిపి తను భావ చిత్తాన శిశువు నడుగ
మహిత మార్తాండు వరమున మాత కుంతి
నిన్ను కన్నది చిననాడె సన్నుతాం గ

క. కుంతీ దనయుల ప్రథముడ
యెంతయు నగ్రజుడ వీవ యెలమిని గూర్పన్
కుంతియు సంతస మొందును
పంతాలుడిగియును నీదు పాదము లొత్తన్

వ. ధర్మాధర్మము లెరిగిన ధర్మరాజును పాండవులునునీఅగ్రాధిపత్యమును మన్నింతురు.

క. చేకురు సర్వము నీకే
యేకోదరులైన మీరు యేలగ నౌగా
యీకౌరవ సాంగత్యము
నీకేటికి సార్వభౌమ నిజమూహింపన్

క. శాంతియు సౌఖ్యము దనరుచు
కుంతీసుతు రాజ్యమంచు గోబ్రాహ్మణముల్
ఇంతులు పిల్లలు వృద్ధులు
యెంతయు వృద్ధిల జనములు యీ జగమందున్

వ. నీవే సర్వంసహా యీ భూమండల మంతకును యేక ఛత్రాధిపతివై యేల గలవు. మీ రేకమై నచో త్రిభువనముల యందును మిమ్మెదిరించు వారుండరు రమ్మన, నపుడా సూతనందనుం డశోదా నందనునితో–

కర్ణుడు కృష్ణునితో తన నిర్ణయమెరింగించుట

తే. పుట్టు పూర్వోత్తరాల్దెల్సి పుట్ట రెవరు
కనియె లేదొకో రాధ నా కన్న తలిగ
కుడిపి పాలిండ్ల పెంచెనా కుంతి నన్ను?
రాధయే నాదు తల్లి నే రాధసుతుడ

తే. సుంత యెరుగరు జనులు నే కుంతి సుతుగ
ఊహ దెలిసిన దాదిగా యుర్వి రాధ
నమ్మ నమ్మాయ నోరార నాడినాడ
వేరు విన్గను పల్కను వెలది నొకట

క. అన్నియు దెల్సిన వాడవు
నన్నీ నాడిటు బిలువను నాయమె నీకున్
నన్నమ్మిన కురు నాధుని
మున్నీటను ముంచలేను మోసము కాదో

క. హితవుగ పల్కిన వాడవు
అతులితమౌ రాజనీతివౌదువు కృష్ణా
గతమును మరచుచు నేనతి
చతురుడ కాలేను వినుము సమ్మతి తోడన్

క. నీ వెరిగిన నా పుట్టువు
నీ వొక్కని మనము నందె నిలుపుము కృష్ణా
కావలదో అను జన్ములు
ఆవల రాజ్యాధిపతులు అవనిని యేలన్

క. కావలదే కురు పాండులు
తావలురై రణము నడుప ధన్యత వెలయన్
కావంగను దనుజ బలము
పావనమౌ యీ వసుధయు పాపము యుడిగిన్

వ. అనిన ఆ సూత పుత్రునితో కృష్ణుండు –

క. అది యెట్లగునో ఆవల
మది సంతాపింతువేమొ మత్సరు గూడిన్
పదుగురు చావుకు కారణ
విదుడను నేనైతి నంచు విహ్వల మతివై

తే. ఎరుగ జెప్పితి నంతియే యేగి చెపుమ
మార్గశిరమెంతొ మంచిది మాకు మీకు
యుద్ధ భూమిని దలపడ సిద్ధపడుడు
ధర్మ సంస్థాపనంబగు, ధరణి వెలుగ

వ. అనిన మీదట కానీనుండు (కన్యగా నుండగా బుట్టిన వాడు) మాధవునితో అట్ల కాన గదా నే నందు రానని పలికి యుంటినన వానిం కౌగలించుకొని ప్రీతిపూర్వకముగా వీడ్కొల్పి అరుగుట యును, ఇట విదురుండు కుంతితో భ్రాతృ కలహాన సర్వ కురుకుల నాశనంబగు కదాయని చిం తించుచు మాతృమూర్తివి నీవైన యోచింపుమన ఆయన వెడలిన తరువాత కుంతి తన మనంబు లోన యిట్లు వితర్కించె.

తే. కర్ణ పార్థులు దలపడ కడళులింకు
రక్తపాతము ముంచెత్తు రణపు నేల
అందు యిందున తనవారె అదియ బాధ
యెరుగ జెప్పిన కాదొకో యేమి యగునొ

తే. ఎల్ల జనములు కొనియాడ యేర్పరింప
రాధ తనయుడ తానంచు రాచబిడ్డ
పుట్టువెరుగడు నా బిడ్డ గుట్టు మట్టు
సూతు కావీవు కుంతిమా సూర్యసుతుడ

వ. వీవంచు కుమారునితో స్వయముగా తెల్పనిశ్చయించుకొన్న యాకుంతి ఆలసింపక.

కుంతి కర్ణునితో నా కొడుకువే యని తెలియ బరుపుట

క. ఒరులెరుగని తావొక్కెడ
తరు నీడల నిలచి నీదు తల్లిని కర్ణా!
కురుకుల కుంతీ సుతుడవు
వర జనితువు సూతు కావు పావనపురుషా!

వ. అని కడుపున కాలింగనము గావించుకొని కడు లజ్జాభరిత గద్గదానంద కంఠియై యేడ్చు చుండ–

క. వినదగు సత్యము కర్ణా!
అనియెడు మాటలు వెలువడె ఆకశ వీధిన్
కననాయెను యినదేవుడు
తనియెంగా కర్ణుడపుడు ధన్యుడ ననుచున్

వ. తల్లిదండ్రులకు మ్రొక్కి ఆమె వలన తన జన్మవృత్తాంతము వినిన మీదట కన్నులార్ద్రతంబొంద కటకటం బడుచు మనంబున కొంత వడికి శాంతత వహించి నిగ్రహించుకొని ఆమెతో –

తే. ఏమి కారణ మేమొస్తి విట్టులనగ
అన్నదమ్ముల యుద్ధమ్ము యగునె నాకు
తల్లి కడుపిది చల్లగా తలపుమయ్యె
నాదు బిడ్డల గతికేను నల్గుచుంటి

వ. నని మాతృ వేదనా భరమున పొక్కి పొక్కి యేడ్వ–

తే. ఎంత పనియాయె అమ్మరో యెవ్వడెరుగు
యింగితమ్మిదిగాదుగా యిపుడు పల్క
పాండవేయుడనని బల్క భరము కాదె
ధాత వ్రాతలు తప్పింప తరము గాదు

తే. ఇంత వచ్చిన యిక మీద యేమియైన
కౌరవేంద్రుని కండగా కదన భూమి
క్షాత్ర తేజమిద్దన కురుక్షేత్రమందు
భారతావని సత్కీర్తి బడయనౌగ

తే. పార్థ కృష్ణుల కెదురొడ్డి సార్థ మెసగ
సమరముంజేతు కురురాజ సదయునౌట

కర్ణ చెలమెంతొ దెలియనొ కాదె చెపుమ
జన్మ సాఫల్య మొందనే జనుట లెస్స

తే. తల్లి కడుపని కాదొకో తలచి వస్త్రి
కాదు లేదనుటెరుగడీ కర్ణుడనగ
యెత్తి వచ్చిన వారెల్ల రిత్తబోవ
పాండు తనయుల వధియింప పార్ధు తక్క

వ. వగవ పనిలేదని ఊరట బల్కి–

తే. పూర్వ వైరంబ కాబోలు పుడమి బుట్టి
శత్రు సంహార మొనరింప సమయమాయె
నన్ను మన్నింపు మమ్మరో యన్న యపుడ
శుభము జయమని దీవించె సుతుని కుంతి

వ. వెనుదిరిగి మరల మరల జూచుచుం అరుగు నపుడు –

తే. అన్న మాటది తలపుమా అన్నతోడ
సత్య సంధుడు కర్ణుండు సత్వ బుద్ధి
కీర్తి కాముండు సద్ధర్ముడార్త రక్ష
సూర్య వరపుత్ర సంజాత సూరుడెన్న

వ. అని కొనియాడునా కుంతిం జూచి కర్ణుండు –

తే. ఆడి తప్పెడు వాడ నే నౌదునేని
అవని నాధులు దలపరే అవని ప్రీతి
తనువశాశ్వతం, కీర్తియే తలచు వాడ
వంశ కీర్తులు మర్యాద వరలు జేతు

వ. నని నిజ నివాసంబున కేగ. అట వసుదేవ నందనుండుపప్లావ్యమున కేగి తనరాకకైచూచు చున్న పాండు తనయు లచే పూజితుండై విరాట్ ద్రుపద యదుయాదవుల నందర సమాదరము న సంభావించి కొలువు కూటంబున యుధిష్ఠిరునితో యిట్లనియె–

శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుతో కురుసభా సంధి పరిణామములు దెల్పుట

చ. మదమరి యున్నవారగుట మంచిని విందురె ధార్తరాష్ట్రులా
మదముడుగంగ జేయకనె మత్సర బుద్ధులు మాటవిందురే

పదుగురు పెద్దలెంతయును పల్కిన మంచిని కాదు కాదనిన్
పొదివియు చుట్టి పట్టనయి పోచరికంబున చిందులేయుడున్

వ. అందరు విన వారి విధంబంతయును సూక్ష్మముగా తేట పరచి ప్రయాణ బడలిక దీర్ప నిజ సదనమునకేగ నాటి రాత్రి పాండు కుమారు లేవురున్ కృష్ణు మందిరమునకేగి తా వెళ్లివచ్చిన సంధి కార్య గతులెల్లను సవిస్థరముగా దెల్ప మన –

క. నెయ్యము సఖ్యత పొడమగ
తియ్యగ నేనాడినట్టి తీరది వెగటై
కయ్యమునకు కాలు కదుపు
కొయ్యలు ధృతరాష్ట్ర సుతులు క్రుద్ధులు మరియున్

క. ఇంగిత మెరుగని వారల
సంగతియేమనుచు వినుతు సమరోత్సాహుల్
వెంగలి తనములు పెద్దకు
లొంగని అవివేక గర్వ లోభపు చిత్తుల్

వ. అయినను నాశక్తి వంచన లేక యుక్తి తత్పరుడనై సంధికై సామదానాది సందర్భ రీతుల వివ రించి పల్కి తిట్లు –

తే. ధర్మ సమ్మతి మాటాడు ధర్మ పాల
అన్న దమ్ముల బిడ్డలీ నవని యేల
పాండ వేయుల భాగమ్ము పంచి యీయ
చాల దలపుమ సత్కీర్తి సలుపుమయ్య

తే. కొంచమైనను పంచీయ మంచి యగును
ధర్మ దాతను సత్కీర్తి దక్కు నీకు
పాలు పంచీయ కుండుట పాడి గాదు
హక్కు దారులు నీకంటె పెక్కు గతుల

తే. వైరమెంచకు బలముమై ధైర్యమంచు
కష్ట సమయాల యాద్కొన్న యిష్ట లెన్న
పొమ్ము పాలీయ మింతైన పొమ్ముటన్న
కూరు చేటది కురుకుల కూర్మి చెడును

తే. వారు మీరును కలిసున్న వసుధ యెల్ల
యేలగలరయ్య పెంపెక్కి యేకరీతి

యింద్ర దిక్పాల వర్యు లెవ్వరైన
తేరిపారగ చూడలేర్ దేవవరులు

తే. తగదు సరిగాదు యుద్ధమ్ము తలప వలదు
కయ్య వియ్యములు సరివార్ల కగును కాదె
పాండు పుత్రులు మీకన్న ప్రబలులెన్న
వారి సరిదాక నిలువనీ వారలేరి

తే. కర్మ యోగజాత శత్రుడా ధర్మ రాజు
భీముదుద్దండ బలదుండు భీకరుండు
అమర లోకాల గెలుపొందె అర్జునుండు
అస్త్ర శస్త్రాదులన్నింట అధికతములు

తే. నకుల సహదేవులందుమా న్యాయ మార్గ
ధర్మ సమ్మతి సంస్థుత్య తాల్మి మగలు
ఆరితేరిన ధనుర్ధారులస్త్ర విద్య
ఆయతాగ్నులు శాత్రవ అటవి గాల్ప

వ. ఇక మిగిలినది చతుర్ధ రాజనీతియే. అందులకు మీరునూ సన్నద్ధులై యుండుడు.నేనొక్కడనే కాదు విదురాది నీతి కోవిదులును, కురువర్యులును. తుదకుగురుపుత్రు డశ్వద్ధామయు, నారదాది ముని ముఖ్యులును –

క. తల్లియు, దండ్రియు, భీష్ముడు
చెల్లెలు నీకిట్లు పలుక చెడెదవు సుమ్మా
తెల్లము చేసెను కృష్ణుడు
కల్లని కౌరవ విజయము కాదన వశమే

వ. అని అనేకానేక విధంబుల

క. ఇల్లలికిన పండువవునె
ముల్లోక్విజయుతొ దలపడ మూఢత విడుమా
నల్లని బావతొ రాగల
డెల్లి రణోర్విజయు గెల్వ నెదురై బోరన్

వ. ఎవ్వరెన్ని విధముల బోధించినను దుర్యోధనుండు తనకుం గల పదునొక్కండక్షౌణీ బలయుత మదమత్త గజాశ్వ యూధ రాజలోక అండ దండల కండకావరమునను భీష్మ ద్రోం కృపాశ్వద్ధామా ది శూర వీర కర్ణ శస్త్రాస్త్ర విద్యా లాఘవమ్మేర్చియు శకున దుశ్శాసనానుజ అహంకార గర్వంబు

చేతను యుగ యుగాదిగా తర తరాలుగా కీర్తి కెక్కినసుప్రసిద్ధ కురు వంశ సంజాతుడ నన్నఅహం కార దుర్నీతి రాక్షసత్వ రాజ్య కాంక్షాపరత్వ బుద్ధిచేతను రాజ్యము వీర భోజ్యమను వేదవాక్కునే మది నెంచుచు సంధి యనునది, పందలాడు విధమనియును గెలుపోట ములు దైవాధీన శక్తి యుక్తిసంపన్నంబులనియును దాయాదులుపగవారలే అనియును శత్రు శేషముంచుట క్షాత్ర వీరోచితము కాదని యుద్ధమునకే మొగ్గు చూపుచున్నాడు. ధర్మాధర్మ శాంతి దాంతులను ప్రజా క్షేమమును యెంచు వాడు కాదు. ఆతడన్నట్లు కుల కీర్తుల కాపాడుట అనునది మీకును తథ్యమే కాగలదు. పాండవులు ధర్మ రక్షణ మార్గులన్న కీర్తి ప్రతిష్ఠలు నిలుపు కొనుటమీయంతటి పురుష సంతతికిని అవశ్య కర్తవ్యము. కావున యుద్ధ సన్నద్ధులగుట తక్షణ కర్తవ్య మనుటది నా మాట యని దెల్పుటయును–

క. తమ్ముల మొగమై ధర్మజు
డిమ్ముగ యోచించ తగదె యిహపరతెంచిన్
నమ్మిన వారము బావను
అమ్మయు మాటాడినట్లు అభిమత మేర్పన్

క. విదురాదుల విధము దెలిసె
పదుగురు ధర్మజుని విధము పాండుల దనగన్
ముదుసలి భీష్మాది గురులు
యదు నందను డాడినట్లు యేర్పడ జేయన్

వ. అని పల్కి, వెండియు–

క. సరసిజనాభా! వినుమిటు
కురువీరుల ధర్మ మేర్చి కోపాన్దెగుడన్
తరతరముల బాంధవ్యము
కురువంశము కూకటంట కూలుట అవదో

వ. అనిన మీదట, జనార్ధనుండప్పుడు వారినందర నొకపరి కలయంజూసి నిశ్చల చిత్తుండై –

క. ధర్మోద్ధారా ధర్మజ
కర్మకు లోనవని వారు కలరే యెందున్
ఖర్మకు లోనౌ ధర్మము
నిర్మోహుడ వగ్మ్ము లెమ్ము నిశ్చల బుద్ధిన్

వ. అనుచు మేల్కల్పిన వసుదేవ నందనుని కౌగలించుకొనుచు అర్జునుండు ఇట్లనెను.మాబావ –

క. కార్యా కార్య ధురీణత
ఆర్యుండు జనార్ధనుండు ఆద్యుడు దెలియన్
పర్యాలోకన పరతను
ధైర్యం బొడ గూర్చు వాడు దైవత గురుడున్

వ. అని విజయస్ఫూర్తితో విజయుడన్న మాటతో ధర్మనందనుండు, భీముండును .

తే. కవలు తమ్ముల మొగములం గలయ జూచి
సర్వ జనములు గొనియాడ సర్వసిద్ధ
యోధవరులతో ప్రభుకోటి మోదమలర
సంఘటింపుడు సమరోర్వి చతుర గతుల

వ. అనుచు సందడింపుచు తగిన –

క. సేనానాయక తనముకు
ధీ నాయ్క గుణాఢ్య గరిమ ధీరత వెలయం
తానని భీష్మాదులతో
కానీనుడు కర్ణ తోడ కదనోద్ధతుడై

క. ఏడక్షౌణీ సేనల
రూఢిగ వ్యూహములు నెరపి రోషము జూపన్
గాఢపు ప్రేమాస్పదుడై
వీడకె శస్త్రాస్త్రుడగుచు వీగకె రణమున్

క. నెరపెడు వాడెవ్వడకో
వరవీరుడ అగ్ని సముడు వాసవు సముడై
తరతమ మెంచక బోరిన్
అరి భీకర కురుల గెల్వ ఆప్తుండెవడో

వ. అని ఆలోచించుచు నుండ నకులుడు అన్నగార్లతో–

తే. అన్ని విధముల మనకైన అధిపుడెన్న
బంధుమిత్రాది బహుబల బాందవుండు
వీర విక్రమ సింహుండు విశద కీర్తి
మహిత మహనీయ ధీరుండు మత్స్య విభుడు

వ. తగు గాకని పల్కినప్పుడు సహదేవుడిట్లనియె.

చ. అలఘు పరాక్రమోర్జితుడు ఆహవ విద్యల యోధుడెంతయుం
చలమది యెంచగా బహుళ చాతురి కెక్కిన అస్త్ర విద్యలన్
బలియుతు డాఢ్యుడా ద్రుపద బాహుబలాఢ్యుడు శక్తి యుక్తులన్
తలపుము సర్వ సేనలకు తగ్గటి నాయకు డన్ని భంగులన్

వ. అనవిని అర్జునుండు అన్నగారితో –

తే. గంగ పుత్రునికినై అగ్ని శిఖండి బుట్టె
ద్రోణు వధియింప బుట్టిన దుర్నయుండు
తలపు మన్ని విధాల నా ద్రుష్టద్యుమ్ను
సేన పట్టంబు గట్టుమా శీఘ్రగతిని

వ. అని పల్క విని ధర్మరాజు, మనకు అన్ని విధముల విజయ సారధియైనది శ్రీకృష్ణుడేకదా. అం దరము అతని మాట చొప్పున చేయుట సంతసంబన కృష్ణుడునాకును–

పాండవ పక్షమున దృష్టద్యుమ్నాదులకు సేనా నాయక పట్టము కట్టుట

క. ఇష్టుడు గట్టుడు పట్టము
దృష్ఠద్యుమ్నుకు ఘనముగ తక్కుర నెల్లన్
తుష్ఠుల జేయుడు పెద్దగ
ఇష్ఠపు వాహినులకెల్ల యెలమిని గూర్పన్

క. అనగను ఆయా విధముగ
వినుపుమ నీ యిచ్చదనర విజ్ఞుల ననగా
అనిమొన అక్షౌణీకొక
అనునాయక పెద్ద లీరు అనియెను ఇటులన్

వ. రణవిద్యా తంత్ర పాటవ ప్రవీణులును వ్యూహ రచనా విషయ విజ్ఞాన ధనులును ధైర సాహ సబల పరాక్రమ శత్రు సంహార యశో విశాల జయ సింహులురును ఐన పాంచాల భూపతి ద్రు పదుండును, మత్స్య భూవిభుడు విరటుండును, సాత్వ సింహుడు,సాత్యకియును, జరాసంధ నంద నుడు సహదేవుండును శిశుపాల తనయుండు దుష్టకేతును, యాదవ శిరోమణి చేకితానుండును, సమరలంపటుడు శిఖండియును, కాన్ నియమించి–

క. పావన పురుషా ధర్మజ
నీవును నీ అనుజ భీమ నిలకడ పరులై

కావలయు నెల్ల గతులను
తావక రక్షింపు డరసి ధరణీ పతులన్

వ. అని పల్కి నారాయణుండు నిజ నివాసమున కేగుటయును, పాండు కుమారు లెల్లరున తమ తమ నివాసములకుంజని మరునాటి ఉదయంబుననే ధర్మరాజు –

తే. అనుజ మంత్రి పురోహిత అనుచరులతొ
సభకు జనుదెంచి కార్యంబు సలుప వినిచి
ద్రుపద మత్స్యాధిప ప్రముఖ దర్ప మేర్చి
సేన పట్టాభిషేకాలు చేసె ఘనుడు

వ. మరియును సర్వజన సభామోదముగా దృష్టద్యుమ్ను ప్రఖ్యాతుం సర్వసేనా నాయక పట్టాభిషిక్తుం గావించుటయును తమ సప్తక్షౌణీ సేనల నందరినిం జూచి కౌరవుల తోడి కయ్యంబునకు కురుక్షేత్ర విడుదులకు తరలి పోదమని పల్కి విజయునితో యిట్లను–

పాండవులు యుద్ధోద్యుక్తులగుట

క. వరదుడు వీరల నందరి
వరవిడివలె మెరయ నౌచు భండన భూమిన్
కురులకు యెడమీయక జను
పరమేష్ఠియ బావ తోడు పార్థా నీకున్

వ. అని గాంభీర్య మాధుర్యంబైన భేరికా భాంకారయుద్ధ వాద్యంబులు మిన్నుముట్టిప్రతిధ్వనింప–

సీ. ఫెళ ఫెళా రావాల బీటిల్లె దిశలన
ఉరుతర శబ్దంబు లుద్భవిల్ల
జల జల పారేటి జల నిధుల్ పొంగెనా
జనవాహ్ని భయభ్రాంతి జగతి వ్రేగ
కులగిరుల్ కూలెనా కులిశంబు ధాటికి
ఐరావతంబది హడలి పర్వ
భువి బ్రద్దలయ్యేనా భయభ్రాంతి దివిజులు
క్రింది మీదుగ జూచి క్రంది పొగల

తే. పాండ్వ బలగమ్ము గాంభీర్య ప్రాభవంబ
సమర భూమికి ధాటిమై సాగి నడువ

దేవ దానవ సంగ్రామ తోయమగుడు
రామరావణ తగులమ్ము రణవిభూతి

వ. అనగ నొప్పుచు–

తే. పెండ్లి సందడి మించనా దండి మగలు
ఆయుధస్త్రాలు ధరియించి అధిగమించ్రి
పాండు నందన నందనుల్ పార్థు వెంట
కౌరవుల తోడ తలపడ కోర్కె మీర

క. రథ గజ తురగాధిపతుల
విధమెంతయు సంభ్రమింప వివిధాయుధులై
పదికుల మాటల పెంపున
అధికపు దోవలను నడ్వ నత్యుద్ధతులై

క. బారులు దీర్చిన సవ్వడి
వీరోద్ధతి పల్కు ధాటి వినుకలికాగా
తీరని వేదన కౌరవ
పారావారంబులోన భయమది పర్వన్

వ. ఇట్లు జయోత్సాహులై తన అన్న దృష్టద్యుమ్ను అధినాయకత్వమ్మున సకల పాండవానీకంబులు వెంటకదలిరా విజయోత్సాహులైన పాండు నందనులన్ తనియజూచిన ద్రుపద రాజనందన పాండవ పట్టమహిషి ద్రౌపది విడువడిన కురుల సవరించుకొనుచు కౌరవులకు–

క. కాలము దరిరావచ్చెను
వీలుగ నా కురులు ముడువ భీముని పనిగా
ఆలమునం దుర్యోధను
డీల్గన్ గను సమయమొచ్చె యీప్సితి దీరన్

వ. అని మనంబుప్పొంగ నెదురేగి–

క. సారస నయనల మంగళ
హారతి బట్టించి వచ్చి హాయిని గొల్పన్
దోరగ హాస్యపు జూడ్కుల
చేరంజనె విజయు ముదిత చేయింబట్టిన్

క. ఆమోదంబై చెలగిన
భీమోగ్రత కవల పెంపు భీకర గతులన్

దామోదరు సారధ్యత
ధీమోద్ధురతెంతొ చెలగె దీధిత వీధిన్

మ. గదలుం గాండివ మాదిగా గలుగు ఖడ్గంబుల్ ధరించిం దగన్
పదులుం వేలుగ లక్షలుం వరుసలై పర్వెట్టి యుద్ధాబ్నికిన్
యెదురే లేదని ధర్మ మార్గలకటం యెంతేని యుత్సాహతన్
కదుపుల్గూడిరి పాండు నందనులతో న్కౌరౌవ్య దెగ్టార్పగాన్

వ. ఇటుల నా పాండవ స్కంధావారము మత్స్య మద్ర పాంచాల చేది యదు యాదవ మాగధ సారస్వత పుర ప్రముఖులతో విజయం చేసిన వీర భట విజృంభణ మత్త మదగజ రధాశ్వఉష్ట్ర సైనిక తండముల తోడను సమస్త శస్త్రాస్త్ర వివిధ ఆయుధసంపత్తి తోడను నటనాట్య హాస్య రసాస్వాదన నుచిత రీతి నుత్సాహ పఠ పాఠక కైవారంబుల తోడను విశాల వంట శాలల తోడను భేరీ మృదంగాది శబ్ద వాద్య వీశేషములతోడను ఆటపాటల అంగళ్ల తోడనుయెంతయుఆహ్లాద విజయ వీర విహార పతాకముల తోడను ఆహార పానీయ జల వస్తు నిల్వా గారములతోడను వంట వార్పుల సహకార సహాయులతోడను కొదువ లేక సమృద్ధంబై విజయోత్సాహంబై రమణీయంబై యుండుటను చారులవలనవిన్నవారలా కౌరవ యోధము తమ యోధాను యోదుడైన సుయోధనునితో వివరించి విన్నవింప –

ఉ. ఎంతటి వాడొకో తెలియు డింతగ జేసెను సంధియం చనిన్
సుంతయు కాంక్ష లేని కురు సోదరు లందరి మానసంబులన్
అంతయు మీదు మంచికని అందరు మెచ్చగ మాటలాడుచున్
ఇంతటి వాదు యేర్పరచె యే విధి ధర్మము పాలు పంచగాన్

ఉ. ఇంతయు నూహ జేస్తు మది యేవిధి నైనను పాండులందరిన్
పంతము లాడు నాతెగువు పార్థుని భీముని ధర్మరాజుతోన్
కొంతలొ కొంతయుం కవల కోపుల జేయడె యుద్ధ మేర్పడన్
వంతలు పల్కెడుం సుముఖ వాదుడు కృష్ణుడు చేయునం చనిన్

తే. ఐన దానికి చింతింప ఔనె దలప
యుద్ధ సన్నద్ధులై వారు యినుమడింప
పోర నెదురొడ్డి గెల్చుటే పోటుదనము
భీమ పార్థుల నిర్జింప వీగి చనరె

వ. అభిమన్య ఘటోత్కచ రాక్షసుండును రణ ధీరులయ్యును యుప పాండవులు యేవురును చిన్నవారు. రాక్షస బలము రాత్రులందు మాత్రమే. భారతయుద్ధము ధర్మయుతము కావున

వెరువ బనిలేదు. అదియునుం గాక ఆదినుండియు కౌరవ యూథమ్ము–

తే. అధిక అర్థాంగ బలగమ్ములందు వాసి
వ్యూహ రచనాది విధి విధాన ఊహలందు
కృపుని భీష్ముల గురుసూన్ల ఖడ్గ చాప
అస్త్ర శస్త్రాది విశిఖాగ్ని శక్తి ముందు
నిలువ గలవారు లేరందు నిజము దెలియ
భీతి యెరుగని దుస్ససేన్భీమునడ్డు
పార్థ కర్ణులు సమ యుజ్జి బరగువారు
శల్య సైంధవ కృతవర్మ సాహసాధ్లు
నాదు తమ్ములు అందరుం నయవిదూర
శత్రుసంహార భీకర చాపధరులు
ముష్ఠియుద్ధాన యెనలేని ముష్ఠులరయ
యెదిరి చెండాడు బలయుదుల్ యెవ్వరైన
సింధు సౌవీర సేనాన్లు అంధకాధ్లు
వేన వేలుగ మనవారు విజయసింహ్లు
యవన భోజులు కాంభోజ యువక శక్తి
భూరి భగదత్త సోమస్ర పోటు మగలు
మాన మర్యాద ఘనులైన మనుజ విభులు
ఇందరుండగ యెదురేమి సందడింప

వ. మన బలగంబులనెల్లను కురుక్షేత్రము విడిదలగ సమస్త దేశాధిపతులను తగుసన్నాహముల తో కూడ నొప్పునట్ల చూడబల్కి దుశ్శాసనుతో నీవును అంగదేశాధిపతి కర్ణుండును గాంధారపతి శకునియు సమస్తంబును సమకట్టుడు. అని వార్కి పెద్దరికంబు అంటగట్టుటయును మంత్రి సామంత దండనాయకుల నెల్లర తగు సన్నాహంబులం జేయబంచిచతుర్విధ బలగంబుల నువ్వెత్తున ఆ యత్తము గావించ ఆజ్ఞ లిడి, శంఖ కాహళ ప్రాస పట్టిక యీటి కొడవళ్ల బళ్లాల విల్లమ్ములు ఖడ్గ డాలులు గొడ్డండ్లు కుంతల చుట్టుత్రాడు చౌకచుట్టలు శిరస్త్రాణ కంచుకములు వాగెచౌకలుకనుల కవచాలు మొదలుగా సమస్త ఆయుధములతోను ఆయత్త పరచునట్టును అస్త్ర శస్త్రాదులన్నియు యందీయ అనుచరగణంబుల నాయత్త పరచియు పడక డేరాలు ఆహార అన్నశాలలు అనువగు రీతుల సిద్ధపరుపను సమస్త సేనా వాహినుల తగురీతుల సందడింప వచ్చిన పదునొకండు అక్షౌణీబలగమ్ములతో కౌరవసేన నివహంబు మహార్ణవంబు బోలె ఘూర్ణిల్లుచు యెపు డెపుడు సంగరం

బో యని సమర సింహుల హుంకరింపులతో కోలాహలము మిన్నుముట్టుచుండప్రాతః కార్యము లన్నియుం దీర్చి శుచిర్భూతుండై–

క. ఆర్యులు కూడిన సభకున్
పర్యాలోకన చతురుడు పదుగుర తోడన్
తూర్యారావము చెలగన్
దుర్యోధను డేగుదెంచె దుశ్శాసనుతోన్

వ. వచ్చి మంత్రి సామంత సోదర దండ నాయకులతో నిట్లను–

చ. అరిదిగ వచ్చుటం దెలియు డందరు యీయుగ ధర్మ మాదియున్
పరువది నిల్పగా జనుచు పొరము ముట్టను ఆజి గెల్వనౌ
కురుకుల కీర్తిమై దొరలు కూరిమి తోడుత ధీ రణోద్ధతుల్
తిరముగ నుండనౌ పతుల తీరిచి పల్కుడు సంతసంబుగన్

వ. అని ముందుగా మాటాడి తెచ్చిన ద్రోణ కర్ణ అశ్వద్ధామ బాహ్లిక శల్య కృపభూరిశ్రవ కృతవర్మ కాంభోజ సింధు గాంధార పతులు వీరని అక్షౌణీ పతులుగా వారల సమ్మతినే గైకొను చున్నార మని వారికి అందరి సముఖమున పట్టము గట్టించి సేనాభిషేకము గావించి ధృతరాష్ట్ర మహీపతి తోడం చింతించి విదురుండొక్కరునిం తోడ్కొని పితామహుపాలికిం జని సవినయంబుగా ప్రణామ ములాచరించి వారలం జూపి రారాజు మాటగా దుర్యోధనుండు–

దుర్యోధనుడు భీష్మ ద్రోణాదులకు సేనా నాయక పట్టములు నిర్ణయించుట

తే. గంగ శంతన వసుయోగ సంగ జనిత
బాహుబల ధీర సద్ధర్మ బాంధవుండ
మూడు లోకాలు నీ ముందు మోకరిల్ల
రాము గెల్చిన రణధీర రక్ష మాకు

వ. అనిన విని శాంతనవుడు శాంత వదనుండై ధృతరాష్ట్ర నందనునిం జూచి–

తే. వారు మీరును నాకొక్క తీరు వారు
మంచి చెడుగైన మీతోడ సంచలిస్తు
పారమార్థము మదినెంచి బరగు వాడ
ఆదరిస్తును నీమాట అందరెరుగ

తే. సంతసంబున కొనియాడ సర్వ జనులు
నిండు పేరోలగంబున దండి మగడు

సర్వ సేనాధి పట్టంబు నిర్వహింప
మంగళారతుల్ బట్టనా మగువ లపుడు

వ. జయజయధ్వానంబులు పలుక నప్పుడు కురుకుల పితామహుడు భీష్ముడ–ు

తే. సమర సన్నద్ధ సైన్యాలు సంగమింప
ధర్మ పరతంత్ర ఆజినా ధర్మ మేర్చి
సర్వశక్తులు నొడ్డియుం నిర్వహింతు
జయము గైకొన్గ జాగృతిం బరగు వాడ

వ. అని పల్క సంతోష సంబర పట్టణాలంకారములు సంఘటించి వేద విహిత ప్రకారపురిహూత మంత్ర మేళ తాళ భేరీ మృదంగాది మంగళ వాద్యంబు లెసగ పుణ్య నదీ జలంబుల దెప్పించి కనక సింహాసనమున నధివసింప జేసి కుసుమ వర్షముల్ గురిపించి గురు కృపాశ్వద్ధామాది అక్షౌణీ అధిపతులు స్వాగతింప సర్వ సైన్యాధ్యక్ష కిరీట ధారణ గైకొన్న భీష్మ బంధువుండు –

క. అందరి సహకారముతో
అందందగు జయమదెల్లి అద్భుత రణమౌ
కొందల మందగ వలవదు
సందేహము లేదు జయము సంభవమగుడున్

క. పాండవ యోధము విరుగగ
కండ బలము తోడ బోర్దు కౌరవ పతికై
కొండంతలు పిండగునా
కండ బలిమి చూప్డు జనులు గర్వింపంగాన్

వ. అత్తరి ఉరుములు మెరుపులు పొడమగ

క. వడగండ్ల వాన రాలగ
తడబడ నా సర్వ జనులు తలకొని నృపుడున్
వడి జేయించెను శాంతులు
కడు దానాదులు శుభకర కరణీయంబుల్

క. అపుడేగిరి నరనాధులు
ఎపుడెత్తెరు సంగరంబు యేగగ ననుచున్
విపులోద్ధతి గర్వులగుచు
జపియింపుచు సర్వశాంతి జయతోద్ధతులై

వ. సంగర రంగ కురుక్షేత్రంబు వెడల నడచి తమతమ విడుదులనుండ నియమించి సూర్య సుతుండును తానును తత్కౌరవ స్కందావారము నడుమసమున్నతడేరాపురంబుననుండికన్గొన రెండు వీండ్లును సురాసుర పురంబులరీతి యుద్ధసన్నద్ధులైన–

క. కౌరవ పాండవ యుద్ధము
తీరది గన పాప పుణ్య దీధిత యుక్తిన్
ధీరోద్ధతి చెలగి మిగుల
తీరెడు భువి పాప భరము దీప్తితొ వెలుగన్

వ. గర్విత మతులై రణ విస్తారులగుటం దెలిసి యాదవ ప్రభుండు బలరాముడు వెర గొంది–

బలరాముడు తీర్థయాత్రలకు బోవుట

మ. వడిగా యేగెను యాదవ ప్రభుడు అల్వార్లున్న యుద్ధోర్వికిన్
పుడమిం చేటగు కార్యమై చను గదా పూర్వాపరాల్దల్పరే
కడిదౌ క్రౌర్యము యెంత నీవిధముగా కయ్యాన్కి పూన్కోవుటల్
కుడువం లేకను యోద్ధతిం ప్రబలురై కోపాగ్ని రెట్టింపగాన్

ఉ. సంధికి పోయి రమ్మనగ రంధది గూర్చెను సర్వ సంగతిన్
అంధుడు వృద్ధరాజు గురులందరు విన్గ సభాంతరంబునన్
పాంథులు నాల్గు వంకలను భారత యుద్ధము ధర్మరాజుడున్
బంధము దల్పకీ గతుల బాధిల జేయుట కృష్ణుడేలకో

చ. జయమది యెట్టులౌనొ మది చాలగ దల్చుచు తీర్థయాత్రకున్
నియమిత బుద్ధితో కదల నిశ్చయ చిత్తత యేగ నెంచితిన్
భయమది యెంచకుండనని బంధులు బంధులు పోర ఘోరమౌ
వ్యయ గతి చూడలేను తన వారలు కొట్టుకు చావనీవిధిన్

తే. చెప్పి పోవగ వచ్చితి చెప్పుటిదియ
అనుచు నరిగెను బలరాము డటను గదలి
యిరుకెలంకుల సోదరుల్ యీయకొనగ
సందడింగొన కురుపాండ్లు సమర వీధి

రుక్మి వృత్తాంతము

ఉ. రుక్మిణి సోదరుండైన రుక్మియనం ఘనుడాఢ్యుడెంతయున్
వాక్మద వారణోద్ధతుడు తీయని కోరిక సంగరోద్ధతిన్
దిక్మద భూరి విక్రముడు పార్థుని భీముల జూచి వచ్చియున్
లక్ష్మణునంత వాడ తన లక్ష్యము యేర్పడ బల్కె నెట్లనన్

మ. ఘనులా కౌరవ యూథముం గనుచు నిక్కార్యంబదెట్లోననిన్
వెనుకం జేతువ భీతిచే నరుడ నీవెన్కంగ నేనుండగా
ననుచుం గొప్పగ ముంద్కు రా నతనితో అర్థోక్తి తానిట్లనెన్
మును నీ దర్పము యెర్గనో అనుజ నామోదించి అందీయగాన్

వ. అనుచు రుక్మిణీ స్వయంవరంబు నాటి సంగతి ప్రస్థుతించి ఘనుడా గంధర్వులతో బోరినిర్జిం చునపుడు కాని మత్స్య భూవిభుని గోవుల మళ్లించి తెచ్చిచ్చునాడు కాని నీదర్ప వాచాలత్వము నే ర్పరింపనైతి. నీతోడు రారమ్మని అడిగినప్పుడు మాటాడ రమ్ము వెడలుమని పల్కి వెండియుఅన్నా !

క. వెరపేలను కురువరుతో
తిరముగ యుద్ధంబు జేయ దీప్తుడ ననుచున్
సరసిజ నేత్రుడు నాకై
అరదము నడుపంగ వచ్చు ఆజిన గెలుతున్

క. అన నేగియు కౌరవు కడ
వినిపించియు విజయు తీరు వీగగ జేతున్
పనిగొని నేనొక్కండను
అని పాండుల ద్రుంచువాడ ననివిన పలుకన్

వ. కురుపతి వానిప్రబల్పు వాక్కులు తలంచుచు వీడీగతి రానేటికి అని శంకించి –

క. కౌరవ పతి దుర్యోధను
డౌరా నీవెవ్వడవని డంభము లేరా
వేరౌదరి మాటాడుము
రారమ్మని పిలువ నంప రాదగు. పొమ్మా

వ. అని నిష్కర్షగా పలుక వృథాయాస పరుండై రుక్మి తన పురంబునకుం జనె.ఇ ట్లు రుక్మి బల రామ దేవు లిరువురును రణమునకు దూరస్థుల గుటయును, ఆరాత్రిధృత రాష్ట్రుండు సంజ యుని రావించి సుఖస్థితి కూర్చున్న యెడ –

క. రణమది తప్పదు తెలియుదు
గుణ కోవిదులైన వీరు గుణతర యుక్తిన్
రణరంగంబున యేమగు
మణి మహిమను దెలిసి తెల్పు మహనీయగుణా

సంజయుడు ఉలూకుడాడిన మాటలను ధృతరాష్ట్రున కెరింగించుట

వ. అనిన మీదట వినదలచిన వినుము. నీ తనయుడు ఉలూకునితో చెప్పి పంపిన మాటలు యివి యని యిట్లను. రాజా! శకుని దుశ్శాసనులతో విచారించిద్రుపద విరట కృష్ణులతో ఉన్న పాండురాజ నందనులు–

క. అందరు ఉన్నెడ కేగుము
సందడి గొని పల్కు వారు చాలగ కినియెన్
పందలు మీరని పల్కుము
సందేహము లేదు చాల సమయోచితులర్

క. మాయావాదము జేసియు
దాయిల భాగమ్ము యిమ్మ దయగొనుడనుచున్
న్యాయము ధర్మము మంచని
ఆ యాదవ తులువ నంప అమ్మక చెల్లా

క. మీ మాటకు మా మాటిది
సామము దానము లనుచును సాదర మనుచున్
పామరతం బల్క నగునె
మోమాటము లేదు వినుడు మోసము చేయన్

క. మీకే చెల్లెడు ననియా
మాకుం దెలియుడు వినుమని మర్యాద్గనుడీ
మీకుం మాకుం సాటియ
సాకంగా మాకదేల సములరు అనుచున్

క. ఆడియు ఓడియు ఆలిం
కాడా దుర్యోధనుండు కనులకు యింపై
ఆడకు ఐద్దురు మగలా
వీడేటికి తక్కువాయె వీరుడు కాడా

క. ఆతత బలుడగు భీముడు
లేతియ దుర్యోధ్ను ముందు లేవడి కాదే
నీతియు జాతియు లేనటి
పాతకు లా పాండుసుతులు పశువుల సమమౌ

క. ఆడియు గెల్చిన వాడీ
పేడియ కాదా అర్జునుండు పిరికియు కాదే
ఆడది రమ్మన కవయన్
వీడుటయా అమ్మ వనుచు విడచిన వీడా?

క. వీరుడు ధీరుడు రణమున
వీరుల భీష్మాది గురుల వీరత బోరన్
భారత రణమున గెల్చుట
సూరుండా కర్ణ సూత సూనుని గెలువన్

క. ఆదట వోడిన దానిని
సాదరమున మరల గొనగ సముచిత మగునే
కాదా అనుచిత ధర్మము
పాద దుగపు జంతు సమము పామర గుణమున్

క. కృష్ణుడు జిష్ణుండనుటయు
జిష్ణుని లావెంతొ గాదొ జిష్ణుని సమమౌ
కృష్ణుడె సారధి నాకని
జిష్ణువు విరవీగుటదియ చెనటుల గుణమౌ

వ. దుశ్శాసన రొమ్ము జీల్తు ననియును దుర్యోధను యూర్లు దునుమాడ్డు ననియుయీ భీముండ నుట చూడనగు కాదె.రేపటి యుద్ధమునకు సిద్ధము కమ్మనుటయును–

క. వంటలు వార్చుట కాదిది
మంటలు మండించి పొగల మాటున దినుచున్
వొంటికి కావర మెక్కగ
బంటు తనంబున మెలగుట భండన మగునే

క. దుర్జయ భీష్ముల ద్రోణుల
నిర్జించను లేరు మీరు నిశ్చయ మెరుగన్
అర్జుని నల్లునిగా గొని

నిర్జించను రాజరాజు నిలదీయుటకున్

వ. ద్రుపదుని వంక జూచుచు–

క. ద్రోణుని పాదాక్రాంతుడ
వీణా వాదనలు వినుచు విందుల వరుసన్
గానల నాట్యాలురు అలి
వేణుల తోడి తను యుద్ధ విధమా తెలియన్

వ. కౌరవబలగముల తోడ యుద్ధంబనియు వెండియు వాసుదేవునివంక జూచచు–

క. వెన్నల దొంగవు కావా
అన్నియు నేనే యనుచును ఆదట మీరన్
యెన్నడు తలవని యుద్ధము
పన్నితి విటు హాని గూర్ప పాండుల కూల్చన్

క. మాయల మారివిపుడు మా
చేయవె కడదేర్ప కంసు చిన్నప్పటనే
ఆయువు చెల్లిన తన సుతు
యీయవె సాందీప్కు దెచ్చి యెంతల మాయ్వో

క. ఎది యేమైనను కానీ
విదితము పాల్పంచు మాట వినుటది కల్లే
యెదురై పోరగ వత్తో
యెదురేమియు లేదు జయము యెల్లెడ మాదే

వ. అనిన భీమార్జున నకుల సహదేవులు మొగంబులు జేవురింప రోష కషాయతనేత్రులై పిడికి ళ్ళు బిగియించి లేడిపిల్లపై దూకు కొదమసింగముల భాతియుద్రిక్తతజూప చేసన్నల వారించి వార్ని వసుదేవ సుసుతుండులూకునితో యిట్లనియె.

తే. పోయి దెల్పుమ కౌరవ్య పోర్కి రాగ
దెప్పి పొడిచెడి మాటలు తప్పు అనము
పలుక మన్నట్టి విధముగా పల్కితనుము
వారు వీరును గలరన తీరదనుము

తే. అండ దండలు కలవన్న కండ తీపు
వంద యున్నారనుటది వలవ దనుము
ధర్మరాజుదె గెలుపౌచు ధరణి చెలగు

కృష్ణుడున్నట్టి చోటుల కూరు జయము

వ. ఇట్లు శ్రీహరి పల్కిన యనంతము అర్జునుం డులూకునితో–

తే. పరుల ప్రాపున జయమంచు పాటపాడ
క్షాత్ర తేజంబు కాదని చాటి పలుకు
కర్ణ భీష్మలు ద్రోణాద్లు కలరు నిజము
ధర్మ యుద్ధమ్ము వారిది మర్మ మెరుగ

ఉ. పావన తత్పరంబు తన పాటని యెంచుచు యుద్ధ భూమికిన్
చేవ దలిర్పగా ననుప జేయుట పాపము ధార్తరాష్ట్రుకున్
యేవని దల్చెనో మదిని యెంతలు లెక్కకు మిక్కిలౌ భటుల్
చావగ నౌదురో దెలియ జాటుములూకుడ వేగ బోవుమా

వ. అనిపల్కగా ధర్మరాజు ఉలూకుని సన్మానించుడని పల్కిదృష్టద్యుమ్ను నవలోకించి రేపకడయు ద్ధంబని మన సేనా శిబిరమ్ముల సైనిక తండములకెల్ల యెరిగింపుడని విడిది కేగుటయును ద్యుమ్న శిఖండులు తమకు ద్రోణ భీష్మలతో తలపడు సమయ మాసన్నమైనందుకు సంతసంబు గదుర అట నులూకుండు దుర్యోధను పేరోలగంబునకు వచ్చి కృషార్జున భీము లనిన మాటలు విన్నవిం ప ఆతండు కర్ణుదెస పరికించి రేపకడ యుద్ధమారంభము కావున సర్వ సన్నాహములు చూడమ నుటయును రణోత్సాహ విజృంభణులై యుండుటవినిన అంబికా నందనుండు సంజయా !

క. అల నా ఉలూకు మాటకు
వలనుగ యేమాయె సభను పలుకుము అనగా
చెలమెంతగ భీష్ముండనె
తెలియుమ నా ముందు నిలువ తరమే పార్థున్

క. అననీ సుతుడనె యప్పుడు
జనితోద్ధి పితామహుండ జయదుడ మాకున్
అని శాత్రవు ద్రుంచుటదియ
పనిగొన యెన్నాళ్లు పట్టు పావన పురుషా

వ. అని సంగరోత్సాహుండైన దుర్యోధనుండడుగ, కురు పితామహుండు –

క. అధమం బొక మాసము అతి
రధ నాయ్క మహారధులగు రాజుల కనుచున్
కధ వినిచెను కురు యోధుడు
విధి సత్తము లెల్ల బల్కె వినుమని యిటులన్

భీష్ముడు అతిరథ మహారథాది నిర్ణయము పల్కుట

వ. అతిరథ మహారథోత్తములు కృప ద్రోణ అశ్వద్ధామ లనియును, అతిరథ మహారథులు దుర్యోధనుడు భోజ బాహ్లిక శల్య కృతవర్మ సోమదత్త భూరిశ్రవ నీలురనియును, మహారథులు సైంధవుడు త్రిగర్తాధిపపతు లనియును, సమ రథ శ్రేష్ఠులు దుర్యోధనానుజులు మరియు లక్ష్మణకుమారుడనియు, శకుని బృహద్రథు డనియును, అర్ధరథులు విందాను వింద లనియును, కవచ కుండలములు వైదొలగ నిచ్చుట చేతను జామదగ్న భూమాతల శాపకారణముగను కర్ణుండు గూడను అర్ధరథుడే అనియును, నా సంగతి నేపల్క నవదు. అనిన కర్ణుండు కినిసి. యేమి తక్కువని నన్ను అర్ధరథుడిగా పల్కి తేవిగంటి నా యందునీ కంటె. క్షత్రియ పక్షపాతుండ వగుట–

తే. అర్ధరథు డన్న నేనౌదె స్పర్ధ బుద్ధి
యెంత లెంతలు యేమన్న వింత గాను
వృద్ధ రాజుని దుర్యోధ్ను బంధ మేర్చి
సాహసింపను లేకుంటి సమర ఫక్కి

వ. అనిన ఆతనికి కురుపితామహుండు –

క. నీవలన కాదె యింతయు
తావలమై కూరె రణము తలమునకలుగా
చావగ వచ్చెను దొరలకు
రావలసెను మాకు గూడ రణరంగముకున్

తే. అన సుయోధనుండా తాత కనియె నిట్లు
పాండు వీరుల లావెంతొ పలుకు దెలియ
సంగరోద్ధతి నున్నట్టి సమర వీర
మంచి చెడ్డలు నెంచుకై మనసు నందు

తే. అతిరథుల్ యుధిష్ఠిర కవల్ అనుట వినుము
అతిరథ శ్రేష్ఠుడా భీముడాధ్యుడెన్న
దేవదానవ తేజోర్వి దీప్తి చెలగు
అర్జునాఖ్యుని దెలుపంగ నగునె నాకు

తే. ద్రుపద సాత్యకి విరటుండు ద్రౌపదేయ్లు
దృష్టద్యుమ్న శిఖండుడున్ ధరణిపాలు

రల ఘతోత్కచుం డభిమన్యు లాహ్వ వీరు
లతి మహారధుల్ మహితోన్న తస్త్ర విదులు

తే. అవని పాలురు కేకయ అధిప భోజ్లు
దుష్ట కేతుడు ధృతవర్మ దుర్నివార
ఉత్తమౌజుండు సహదేవులుర్విపాలు
మహిమ రధులెన్న అమితంపు మహితులెన్న

వ. ధృష్ఠవర్మయు కేకయ పుత్రులును సహోదరులును కాశీపతియు నీలుండును మధిరాక్షుండు ను విరాట్ జ్ఞాతులును అర్ధరధులు. నా తోచిన వారిని దెల్పితినివీళ్లను ఒకరి కొకరు తీసిపోక బో రనేర్చిన ఉద్దండ్లు పెక్కు గలరు. మరియును –

క. రండని వచ్చిన వారలు
ఖండితులై చచ్చుగాదె ఖడ్గపు శిఖలన్
దండులు దండులు వరుసన
మండింతురు సమర భూమి మారణమగ్నై

క. పాండవ బలగము లన్నియు
దండై యెత్తినను రావ దర్పిత భుజునై
ఖండించుచు దున్మాడ శి
ఖండిని యొక్కరుని దక్క గర్విత మతినై

వ. శిఖండిని చంపకుండుటకు గల కారణము తెలుప దగిన తెల్పుమన–

అంబో పాఖ్యానము

వ. శంతను సత్యవతీ సంతతి నాతమ్ములు యిర్వురిలోనను చిత్రాంగదుడు భరతావని కురురాజ్య పట్టాభిషిక్తుండై అనపత్యుడుగా స్వల్ప కాల గతుండగుటయు సత్యవతీదేవి అనుమతిం రెండవ అ నుజుడు విచిత్రవీర్యుకు పట్టముగట్టించి పెండ్లి చేయ దలంచుటయును కాశీరాజు తనదుహితులు అంబ అంబిక అంబాలికలు ముప్వురకును స్వయంవరములు చాటించెనని విని సత్యవతీదేవిఅను మతంబున నేనొక్కండన రధారూఢూండునై పోవ నాధాటి యెరింగిన సమస్త రాజన్య క్షత్రియ కు మారులెల్లరును పలాయనలగుటయును వారల ముప్వురందెచ్చి చూపుడు అందంబ తాన్మున్నే సా ళ్వ భూపతిని మది నెంచియుంటినని ఆతని కడకు తనను పంపమనుటయును ధర్మ మేర్చి ఆమె ను సగౌరవ మర్యాదలతో పల్లకిలో పదిమంది పెద్దల సమ్మతిని సాళ్వభూపతి కడకు బంప నాత డు ఆమెను కాదన అంబ మరల నాకడకేతెంచి నీవే నను తెస్తివి. కాన వివాహము గైకొమ్మన

పంచభూతముల సాక్షిగా నేనవివాహితుగానుండ భీష్మించినవాడ కావున అందుల కంగీకరించుట తగదన ఆమె నాయందు స్పర్ధవహించితపశ్శక్తిన కానీ నన్ను నిర్శించుట కాదని తపో వనమున కే గుటయును హెూత్రవాహుండను రాజఋషి ఆతపోవన భూమిని మునుల మాటుననున్న అంబను గని ఆమె వృత్తాంతమెరింగి తన కూతు కూతుగా నెరింగి తపోనిష్ఠ నున్న భార్గవ రాముని దయవ లన గాని నీ అన్యాయము తీరదని నిశ్చయించి అంబనుదోడ్కొని పోవ –

ఉ. పయ్యెద చాటు చేసుకొని భార్గవ రాముని పాద సన్నిధిన్
చెయ్యన యేడ్చుచున్ పెలుచ చింతిల నెంతయు వెచ్చనూర్చుచున్
అయ్యరొ యేమనందు గుణ ఆఢ్యుడు భీష్ముడు యిట్టు జేసెనన్
తీయని పెండిలిం జెరచె తీరదు కోపము అంచు పెంపునన్

పరశురాముడు అంబను భీష్ముని వద్దకు గొనివచ్చుట

ఉ. ఈసున బోవకో యువిద యెంతయు కీడగు భీష్మ రాజుతో
వాసవు డెత్తి వచ్చినను వానికి చాలరు యెంతలెంతలున్
మీసపు క్షాత్ర ధర్మజుడు మేదిని క్రుంగును వాని ధాటికిన్
దోసము పోవడెన్నడును దూషణ చేయుట పాడిగాదుసుమీ

వ. అయినను నాశిష్యుండు కావున నా మాట కాదనక చేయును యేర్పడ

ఉ. వాయువు అగ్ని నేలయును పావన గంగయు ఆకశంబులున్
పాయక సంచలించు తగ భార్గవ రాముని కోప ధాటికిన్
బాయుమ కోప తాపములు భామరొ నీకిదె నాదు మాటగా
చేయక పోవునో అతని జీల్చుదు చెండుదు తున్క తున్కగాన్

వ. అని కురుక్షేత్రమున సరస్వతీ తీర్ధము విడిసి తన రాక యెరింగించిన తోడననేను ససంభ్రమ ఆందోళిత మన స్కుండ నగుచు ఋత్విక్ ప్రభృతి గణంబులువెంటరా గురుపూజా ద్రవ్య సమేతుం డనై భక్తి పూజించిన అమ్మహెూదాత్తుండుమదీయ భక్తి తత్పతకెంతయు ప్రీతి నన్నభినందించి నా యర్చనలు స్వీకరించి కాశీరాజు కన్య అంబనుచూపి.

తే. బలిమిమై తెచ్చి పోకార్ప భావ్యమగునె
పెండ్లి కాకుండ చెడియె నీబిడ్డ కాదొ
శిష్ఠ జనుడవు శిష్యుండ శీఘ్రగతిని
తమ్ముకిచ్చియు చేయుమీ తన్వి్న గూడ

వ. అపుడు నేనంటి ఆ అనఘు తోడ–

తే. నిండు మనమున నొకనితో నుండదలచి
పంపమన్నామె పంపి తా బంధుకడకు
మనసు లేనట్టి వానితో మనువదేల
యెటుల జేయుదు నాతమ్ముడేలనౌనె

తే. అన్ని దెలిసిన గురుడవో అధిప వీవు
నీదు ఆజ్ఞకు వెనుకాడ్డు నెల్ల విధము
యేమి జేయుదు దైవేశ్చ యెవ్వడెరుగు
అందు యిందుల చెడ బోవుటాయె యీామె

వ. అనిన వానికి ఆ ముక్కోపి భార్గవుండు ముక్కు రంధ్రములల్ల నదుర గంగా నందనుంజూచి–

తే. గురుని ఆజ్ఞను కాదని కోరి చెడకు
అగ్ని రాముడనే జమదగ్ని సుతుడ
నన్ను కాదను శిష్యుండ మున్ను దెలియ
రాచ క్రౌర్యంబు దిగదీస్తి రాజసాన

తే. ఇరువదొక తూర్లు క్షాత్రంబు నిరకటిస్తి
మంచి మాటలు పల్కనై వంచ్న చేతొ
మంచి వాడను కానొ నామాట వినవొ
వమ్ము జేతును నీవార్ల నమ్ము నిజము

వ. అని కోపోద్రిక్తుండై పలుక శాంతనవుడు వినమ్రతతో –

క. ధర్మము తెలియవొ రామా
నిర్మల మతివౌచు గనుము నిజమూహింప్మా
కర్మకు లోనాయె మగువ
దుర్మదుడను కాను దెలియు దూరము గనుమీ

వ. అనిన మరింత కోపొద్రిక్తుండగుచు రేణుకా సుతుండు శిష్యా!–

క. ధర్మము నాకే బల్కెదొ
కర్మని దుర్మార్గమెంతొ కఠినుడ భీష్మా
కర్మది నాచే చేతది
దుర్మతివౌదు నిజము దుస్సహ మగుడున్

వ. అని విల్లుపై చేయిడ ఆ భార్గవ రాముం జూచుచు గంగాసుతుండు మహాత్మా!

తే. వేర బలగమ్ము తేవనే బీరమేల
చాల తలపుమ శిష్యుడం క్షణము లోన
నిలువరింపంగ జాలనో నిన్ను నేడు
నీవు గరపిన విద్యయే నిజము చాలు

తే. తొల్లి దునుమాడ్తి క్ష్మాత్రముం మళ్లి మళ్లి
గంగ పుత్రుని పుటకముంద్కాదు నేడు
చెల్లదిప్పుడు నీ మాట విల్లు గొనకు
వలదు యుద్ధమ్ము నాతోడ వలదు వలదు

తే. అనుచు పలుకంగ రౌద్రాగ్ను డగుచు రాము
భీష్మ మీదికి యురుకంగ భీకరంబ
అలుక జెందరు విప్రోత్తములనుట వినవొ
పంతగించుట నాకునుం పాడి గాదు

వ. అని యెన్ని తెరంగుల ప్రార్థించినను మద్గురుండు శాంతింపక యుద్ధోన్మత్తుండగుటయును చే యునది లేక సత్యవతీదేవి యనుమతంబున యుద్ధ సన్నద్ధుడనైవిప్రాశీర్వాదంబులు గొని రధారూ ఢుండనై ఒక్కరుండ కురుక్షేత్రము వెడలివచ్చిజామదగ్నున కల్లంత దూరమున రధముడిగి పాదచా రినై యేతెంచి నమస్కరించి గురుదేవా! రణధీరా! రధికుండనై యున్న నేను అరదాయుధ భూసుర చారణాగ్రజుల తోడ రణంబునకు దిగుటయా అన మద్గురుండ ప్పటి కప్పుడు దైవికంబుగా దిగివ చ్చు రధాశ్వ శస్త్రంబులుగల్గి యకృతవ్రణుండు సారధిగా రధాధిరోహణుండై శంఖంబు పూరించి సూతునగ్గించి గుణము సారించి–

భీష్మ పరశురాముల యుద్ధము

క. శరపర్షము గురిపింపను
అరిదగునా తూపు ధాట్కి హరిహర యనుచున్
విరి తూపుల గురిపించుచు
తరమెంచక యెదిరి నిలచి దరిగొని వేగన్

క. సత్తువ జూపను గురునకు
మిత్తియ యీ సమరమంచు మేకొను శరముల్
తుత్తునియలు జేయ్గని నా
నెత్తిన నొక బాణమేయ నిచ్చలు నగుచున్

క. గురుతర రణమును నెరపితి
గురుశిష్యుల బంధమనక కోపితుడైనా
అరదపు చక్రాల్గతులను
చెరుపంగా అస్త్రమేసె చెయ్యన వానిన్

క. ఆకస వీధుల దునిమియు
వీకక యిసుమంత యేని భీతిల కెదురై
తాకుచు అస్త్రాస్త్ర గతుల
ఆకస పృధ్వీ తలములు అన్నియు వడకన్

క. శరములు రువ్వుచు వేలుగ
యిరుగడలం దీసిపోక యింతయు నెంతై
తరుగని భీకర రణమది
చరమాంకము జగతి కనగ చాతురి మెరయన్

క. ఒండొరులతొ భీతిల కు
ద్దండు లిరువదొక్క దినము తద్దయు బోరన్
కొండలు సహ పిండై బ్ర
హ్మాండము పొక్కి పొగిలెనన హాహారవముల్

క. చెలగగ భీతిల జగములు
కలనైనను యెరుగనట్టి కదనము యెందున్
తలపుల కైనం రానిది
యిల వీరల బలమదెంతొ యిద్దరయందున్

వ. అని అనేక గతుల చింతింప –

ఆ. ప్రబల శక్తి యుక్త బాణాగ్ను లెగయంగ
పరశురాము దేసె బ్రహ్మ కోల
వరుస నేసె దాన్ని వరదుండు భీష్ముండు
భూత పంచకంబు భోరనంగ

వ. తదవసరంబున గగన మార్గనుండైన నారద మహర్షి సురాసురగరుడ గంధర్వయక్ష రాక్షస దేవ గణంబు లెల్లరు చూచుచుండ కురుక్షేత్ర రణధీరులైన భీష్మ రాములకడకు.

క. నిగమాగమ సంకీర్తన
లెగయంగా బాడ్చు వచ్చి యిద్దర జూచిన్

తగదిటు సర్వము దెగగొన
ఘనకార్యము కాదు విడుడు ఖార్ముక శస్త్రాల్

వ. అని జగచ్ఛ్రేయో దాయకముగా నుడివిన నేనా మునివరునకు యీ జమదగ్నులకును నమస్కరించి నిలువ నాగురుడు పరశురామమూర్తియు శాంతించినన్నుఅనుగ్రహ ధృక్కుల వీక్షింప మునులును వసువులును జమదగ్నియు భాగీరదియుదిగివచ్చి బ్రహ్మాస్త్రముల నుడుప ప్రార్థింపమననుట యును తదనంతంము పితృ గణములతో నేతెంచిన జమదగ్ని తన సుతు పరశురాముతో నన్నుం జూపుచు–

క. అసమానుండీ భీష్ముడు
వసుమూర్తియ రుద్ర సముడు వరదుడు మరియున్
అసురాసుర గంధర్వుల
పసదనరగ నిల్వరించు భండన శక్తిన్

వ. ఆ క్షాత్రతేజునిపై కినుక బూని గెల్చుట భూసుర మునులకు అలవి కానిది యుడుగుమని శాంతింప జేయుటయును, నా జనని భాగీరది నా కడకు వచ్చి మెచ్చినన్నుమ దోడ్కొనిజామదగ్నుని కడకుంజని నమస్కరించి కుమారా! నీకీతడు –

క. ముని వర గురుడుం బ్రాహ్మణ
మనకగు నారాయణుండు మనుజుల కెల్లన్
అని జేతువ యెదిరించుచు
తనియెంగా దేవ సముడు ధరణీశులకున్

వ. అని పల్కి మహనీయా! నీ శిష్యునిపై కినుక వీడి అనుగ్రహింప వేడుటయును, అమ్మహాత్ములకు సాష్టాంగము చేసిన నతండు ప్రీతుడై దీవెనతో గ్రుచ్చి యెత్తి కౌగలించుకొని నీ భక్తికి మెచ్చితినని పల్కి అంబ నవలోకించి నన్నీతడు గెల్చె. నావలన అయ్యేడు పని యియ్యది వేరొక దోవంజనుమన మరు జన్మంబునకైన సాధింతువన ఆమె తపోవనమున కేగుటయును భార్గవుండ మహేంద్రకిం జనుటయును–

నారదుడు భీష్మునకు అంబ వృత్తాంత మంతయుం దెల్పుట

వ. అంబ పరమేశ్వరుని దలంచి తపం బాచరింప అమ్మహాదేవుడు ఆమె నిష్ఠకుమెచ్చి ప్రత్యక్షంబై వరము వేడుమనుటయును, అంబ భీష్ముని మడియింపనగువరము ప్రసాదింపమనుటయు సాంబ శివుండు మగువా!

క. తరమది కాదది నీకిహ
మరు జన్మంబున యగునన మహనీయ గుణా
యెరుగం దెల్పవొ యెటులన
దరహాసుండౌచు శివుడు దానికి యిటులన్

క. ద్రుపదుని కూతు శిఖండిగ
విపులంబగు బాహు సత్వ విశికాగ్నుడవై
తపనీయ పురుషోద్ధతి
అపురూపం బాడ సొంపు అనువుగ బుట్టిన్

క. సరసిజ నేత్రాకృతివై
కరుపాండవ యుద్ధమందు కోరిక దీరన్
వర పురుషుండా భీష్ముని
మరణాన్కిం హేతువగుదు మగువా యనియెన్

క. అని నారదుదెరిగించుచు
విన చెప్పిన కథ వినుపగ విభుడా కురుడున్
విను తాతా మనకెవ్విధి
అనువగునో పాండ్వ బలము అనిలో ద్రుంపన్

వ. అని అడుగుటయును, భీష్ముండప్పుడు–

క. దినమొక వేలౌరధికుల
అనునాయక వీర భటుల అధిపుల వరుసన్
వినుమారిపు వరుసేనల
దునుమాడగ, మాసమగును దోర్బల యుక్తిన్

క. వెనుకాడక దునుమాడుదు
పెను మూకల శాత్రవులను పేర్కొన నేలా
విను మాడలు యెదురైనచొ
అని జేయను విల్లు గొనను అవనీవ్రతుడన్

తే. చెక్కు చెదరక నడిపింతు వుక్కు మిగిలి
పదునొకండగు అక్షౌణి బలగములను
వీగ జేయగ పాండవ వీర శక్తి
నరుని కెదురొడ్డి పోరాడ్డు నాదు యుక్తి

క. అనవుడు గురుకృప అశ్వ
ద్థాధిపు కర్ణుల వరుసన తమకగు కాలం
బనువుగ దెల్పు డనంగను
వినుమని వారనిరి యిట్లు వినుకలి జేయన్

క. కురుపిత భీష్మాచార్యుల
కరణిన నాకుం నొక నెల కాలము అనుచున్
గురుడా ద్రోణుండాడెను
కురువరు దుర్యోధ్ను తోడ కూరిమి యేర్చిన్

క. ఇనుమిడి కాలము కాగల
దనియెను కృపుడును రణమున తార్కొని దునుమన్
అనియెను అశ్వద్ధాముడు
వినుడీ పది దినములందె వీగగ జేయ్నే

వ. అని తమతమ సత్వసమన్విత యుక్తి యుక్తమ్ముగా పల్కుటయును విన్న కర్ణుండు కురురాజు దుర్యోధను మొగంబై –

క. నా నేర్చిన రణ విద్యం
తానొక్కండైదు నాళ్ల దరిదాపులుగాన్
మానిత తేజో పాండుల
సేనా వాహినుల నెల్ల చెండాడు దనెన్

క. అపుడా భీష్ముడు నగుచున్
యిపుడిట్టుల పల్కుచుంట్వి యెదురై నిలువన్
విపులాయుధ రణ రంగను
కపి కేతను తోడ బోర కలదే లావున్

క. అనియెడు వార్తల నెల్లను
విని చారుల వలన పాండ్లు వివ్వత్సునితో
అనిమొన దెగటార్ప కురుల
మనకెన్ని దినంబులగునొ మామాక చెపుమా

వ. అని అన్న మాటకు గాండీవధరుండు అన్నా నన్నేల అడుగుదని బావయు నీవును సోదర లావంతలు తోడు కావలక్షింతునె నేనావంతలు దుర్యోధన కావరులం గూల్తునొక్క కనురెప్ప తృటిన్. అది యెట్లంటేని అన్నా! మాయా కిరాతుండైన పశుపతి నాతపంబునకు మెచ్చిజగ

త్సంహార సమయంబున ప్రయోగించనగు మహా పాశుపతాస్త్రము నాకిచ్చె.ఇ దినాయందుండుట భీష్మాది గురువర్యులెవ్వరును యెరుంగరు. దీనినప్రయోగించి సమస్తమును సమయించిజయమొం దుట సరికాదు. అదియునుం గాకనాయందున్న దేవదత్తంబైన ఘోరాస్త్రములసాయంబున జయ మొందుట పురుష కారమగును. అయినన అజాత శత్రుండవైన నీవు కోపించి అలిగిన రణభూమి ని నిన్నెదిరించి నిల్వ గలవారలెవ్వరు.మరియును మహాబల పరాక్రమ సంప న్నుండైన భీముండు ను ఆశ్వినులును అభిమన్యు ద్రౌపదేయులును సాత్యకి విరాట్ ద్రుపద దృష్టద్యుమ్నయుధామన్యుఉ త్తమౌజు ఘతోత్కచుండును మొదలగు పెక్కండ్రు జెగజెట్టులు వీరాధి వీరులురణరంగ ధీరులు మ నకుండ విజయుండను నామము సార్ధకము గావించుకొందునని పాండవ మధ్యముం డనుటను సంజయుడు ధృతరాష్ట్రున కెరింగిచెనని వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుందెల్పుటయును. ఇది.

శ్రీశ్రీ వాణీ వరప్రసాదలబ్ధ సుకవిజనప్రియ సాధుజన విధేయ శ్రీశ్రీ కవిత్రయ స్ఫూర్తి ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణ మండపాక వంశోద్భవ వీర్రాజు పౌత్ర సూర్యప్రకాశం సత్యనారాయణాంబాతనయు విరచిత –: శ్రీమదాంధ్ర మహాభారత ఉద్యోగపర్వ చతుర్థాశ్వాసము :–

రచయిత : మండపాక చినజోగిరాజు

పుట్టిన స్థలము : వడ్డాది, విశాఖ జిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్
పుట్టిన తేది : 01 – 10 – 1930
ఉద్యోగము : టీచర్
అభిరుచులు : గ్రంధ రచన, సత్సాంగత్యము, చిత్రలేఖనము, చదరంగము, సమస్యాపూరణ, ఆశువు
బిరుదులు : కవిరాజు, శ్రీ, మహాకవి

ఇతర రచనలు

సూర్యస్థుతి (నక్షత్రమాల)
వేంకటరమణా శతకము (శ్రీనివాస కళ్యాణము)
కళ్యాణ వెంకటేశ (గీత శతకము)
భువనవిజయము (పద్య నాటకము)
రామాయణము (కంద పద్య కావ్యము)
శ్రీ కృష్ణ లీలా తరంగిణి (మహాభాగవత పూర్వార్థము–పద్య గ్రంధము)
ఉత్తర హరివంశము (మహాభాగవత ఉత్తరార్ధము–పద్య గ్రంధము)
భగవద్గీత (పద్య గ్రంధము)
కుమార సంభవము (పద్య కావ్యము)
రాఘవ పాండవీయము నకు (రామాయణార్ధము మరియు భారతార్ధము)
జీవబ్రహ్మైక సిద్ధి (తత్వ విచారణ)
రంగ రంగ (శ్రీ పాండు రంగ) శతకము
కాళీస్తవము (పద్యములు)
ఉపనిషద్సారము
కరోనా ప్రహసనము
ఆత్మ ప్రబోధము
దుర్గా స్థుతి
భద్రకాళీ వీరభద్ర పరిణయము
Still Alive (An Immortal)